

P O L S K A   A K A D E M I A   N A U K
K O M I T E T   J Ę Z Y K O Z N A W S T W A

KAZIMIERZ POLAŃSKI

SŁOWNIK ETYMOLOGICZNY
JĘZYKA DRZEWIAN POŁABSKICH

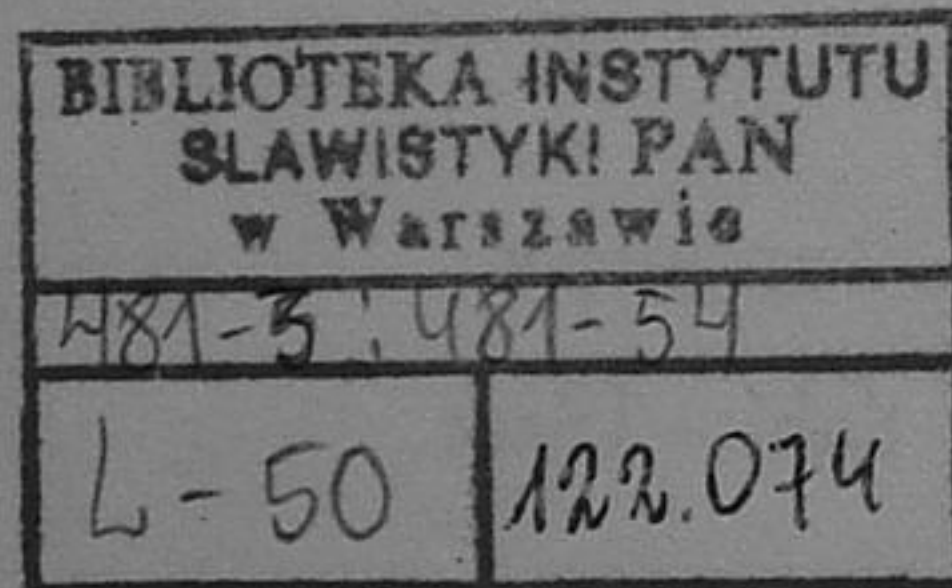
ZESZYT 5

Sahi – Tüzac

WYDAWNICTWO ENERGELA

1993

© Copyright by Wydawnictwo Energeia Warszawa 1993

ISBN 83-85118-07-7

Wydawnictwo Energeia, Wiktorska 91B/1, 02-582 Warszawa
Skład: Wydawnictwo Energeia, Warszawa

Druk: Drukarnia PWR, Warszawa

Printed in Poland

DODATKOWE SKRÓTY

Źródła połabskie
(na podstawie Olescha, Thesaurus)

- WH — Wendholtsche Handschrift.
HWfb — Wendisches Wörter-Buch (Biblioteka Księcia Augusta w Wolfenbüttel).
K — Wendischer Aberglaube (tzw. rękopis kopenhaski).
SH — Wyciąg ze słowniczka J. P. Schultze'go, opracowany przez pisarza z Lüchowa, Hintza, w 1786 r. Oryginał rękopisu w „Lüneburger Sammelband”.
SHHilf — Opublikowana wersja w/w wyciągu [W:] A. Gil'ferding, *Pamjatniki naręčija zalabskich drevljan i glinjan*, Sankt Petersburg, 1856, s. 73-77.

Czasopisma i serie

- ČMF — „Časopis pro Moderní Filologii”, Praha, 1911 n.
IORJS — „Izvěstija Otdělenija Russkago Jazyka i Slovesnosti Imp. Akademii Nauk”, Petrogradъ 1896-1917 (I-XXI); 1918-24 (XXI-XXIX) w tytule *Imperatorskoj zamienione na Rossijskoj*; 1925-7 (XXX-XXXII) tytuł: „Izvestija Otdelenija Russkogo Jazyka i Slovesnosti Akademii Nauk Sojuza Sovetskich Socjalističeskich Respublik”, Leningrad.
JF — „Južnoslovenski Filolog”, Beograd, 1913 n.
KwNeof — „Kwartalnik Neofilologiczny”.
MDF — „Mitteldeutsche Forschungen”, Böhlau Verlag, Köln-Wien.
PSS — „Z polskich studiów slawistycznych. Prace na kongresy slawistów”.
RSJ — *Russkoe i slavjanskoe jazykoznanie, k 70-letiju člena-korrespondenta AN SSSR R. I. Avanesova*, Moskva, 1972.
SSI — „Sovetskoe Slavjanovedenie”, Moskva.

- WSJb — „Wiener Slavistisches Jahrbuch”, Wien 1950 n.
 ZNOpJ — „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu”, Językoznawstwo, Opole.

Pozycje bibliograficzne

- AJK — *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*. Opracowany przez Zespół Zakładu Słowianoznawstwa PAN (I–VI pod kierunkiem Z. Stiebera, od VII pod kierunkiem H. Popowskiej-Taborskiej), Wrocław 1964 nn.
- Boryś, Pref. im. — Wiesław Boryś, *Prefiksacja imienna w językach słowiańskich*, Wrocław 1975.
- Brückner, SA — Aleksander Brückner, *Die slawischen Ansiedlungen in der Altmark und im Magdeburgischen*, Leipzig, 1879.
- Gedenkschrift für Olesch — »Tgolí chole Mèstrró«. *Gedenkschrift für Reinhold Olesch*. Herausgegeben von Renate Lachmann, Angelika Lauhus, Theodor Lewandowski, Bodo Zelinsky, Köln–Wien, 1990.
- Grimm & Grimm — *Deutsches Wörterbuch von Jakob und Wilhelm Grimm*, 1–33, wyd. z r. 1984, München.
- Kaestner, DL — W. Kaestner, *Die deutschen Lehnwörter im Polnischen*, Leipzig, 1939.
- Kaiser, TIL — Eleonore Kaiser, *Typen der inneren Lehnprägung im Dravānopolabischen*, „Slavistische Studien zum VII. Internationalen Slavistenkongreß in Warschau 1973”, Herausgegeben von Johannes Holthusen et al., Red. Peter Rehder, München 1973, s. 219–35.
- Kott — Fr. Št. Kott, *Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický*, I–VII, Praha 1878–1893.
- Kück, Lüneb. Wb. — Eduard Kück, *Lüneburger Wörterbuch*, I–III, Im Auftrage des Herausgeberausschusses besorgt durch Walther Niekerken und Erika Unger, geb. Kück, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster 1942–1967.
- Leszczyński, Kierunki zmian — *Kierunki zmian w grupach spółgłoskowych typu Sr oraz rS w świetle geografii językowej*, Wrocław, 1978.
- Lorentz, Slovinzische Grammatik — S. Lorentz, *Slovinzische Grammatik*, St. Petersburg 1903.
- Łoś, GP — J. Łoś, *Gramatyka polska*, I–III, Kraków, 1922, 1925, 1927.

- MAGP — *Mały atlas gwar polskich*. Opracowany przez Pracownię Zakładu Językoznawstwa PAN w Krakowie pod kierunkiem K. Nitscha (I–II), M. Karasia (III nn.), I–XIII, Wrocław 1957–1970.
- MLK — *Munera linguistica Ladislao Kuraszkiewicz dedicata*, pod red. Mieczysława Basaja i Zygmunta Zagórskiego, Polska Akademia Nauk, Komitet Słowianoznawstwa – Komitet Językoznawstwa, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1993, s. 257–262.
- Obrębska, „Stryj, wuj...” — Antonina Obrębska, „*Stryj, wuj, swak*” w *dialektach i historii języka polskiego*, Kraków, 1929.
- Olesch, Die Monatsnamen — *Die Monatsnamen im Spätdravānischen*, KwNeof 21, 1, 1978, 17–25.
- , Dravaenopolabica — *Dravaenopolabica*, „Serta slavica in memoriam Aloisii Schmaus”, Herausgegeben von W. Gesemann et al., München 1971, s. 544–8.
- , KMS — *Kyrillo-methodianische Spuren im Dravānischen*, „Slawische Kultur und Europäische Geschichte. Vorträge auf der UNESCO-Konferenz Minsk 1982”, Köln–Wien 1982.
- Polański, Kategoria partytywności — *Kategoria partytywności w języku połabskim*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu”, Językoznawstwo XIII, s. 469–72.
- , Uwagi — *Uwagi o formach biernikowych zaimków pierwszej i drugiej osoby l.p. oraz zwrotnego w językach słowiańskich* [W:] M. Grochowski (red.), *Problemy opisu gramatycznego języków słowiańskich*, PAN IJP, Warszawa 1991, s. 147–51.
- , Z problematyki — K. Polański, *Z problematyki wpływów niemieckich na język połabski*, „Slawisch-deutsche Wechselbeziehungen in Sprache, Literatur und Kultur”, Herausgegeben von W. Kraus et al., Berlin 1969, s. 144–7.
- Rozwadowski, WP — Jan Rozwadowski, *Wybór pism*, t. I–III, Warszawa, 1959–1960.
- Schuster-Šewc, EWSS — H. Schuster-Šewc, *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache*, Bautzen 1978–1989.
- Sławski, ZSP, 1–3 — F. Sławski, *Zarys słowotwórstwa prastłowiańskiego*, [W:] *Słownik prastłowiański*, opracowany przez zespół Zakładu Słowianoznawstwa PAN pod red. Franciszka Sławskiego, Wrocław etc., t. 1–3, 1974–1979.

- Słownik prasłowiański — *Słownik prasłowiański*, opracowany przez zespół Zakładu Słowianoznawstwa PAN pod red. Franciszka Sławskiego, t. I–VI, A–E, Wrocław etc. 1974–1991.
- Studia Lehr-Splawiński — *Studia linguistica in honorem Thaddaei Lehr-Splawiński*, Warszawa, 1963.
- Studies Unbegaun — *Studies in Slavic Linguistics and Poetics in Honor of Boris O. Unbegaun*. — Editorial Committee: R. Magidoff, G.Y. Shevelov et al., New York, London 1968.
- Suprun, APPS, 1978 — A. Ja. Suprun, *Asnoŭnyja prablemy palabskaj semasijalogii*, „VIII. Miżnarodny z’ezd slavistaŭ, Daklady”, Minsk.
- , K izučeniju — *K izučeniju polabskoj frazeologii*, [W:] *Issledovanie po slavjanskoj filologii*, Sbornik posvjaščennyj pamjati akademika V.V. Vinogradova, Moskva 1974, s. 301–6.
- , PČ — *Polabskie čislitelnye*, Frunze, 1962.
- Tolstoj, Iz geografii — N. I. Tolstoj, *Iz geografii slavjanskich slov: 8. ‘raduga’*, „Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas. Materialy i issledovanija”, 1974, Moskva 1976, s. 22–76.
- Vincenz, de A., WWS — A. de Vincenz, *Zum Wortschatz der westlichen Slavenmission*, „Slavistische Studien zum X. Internationalen Slavistenkongreß in Sofia 1988”, Herausgegeben von Reinhold Olesch und Hans Rothe, Köln–Wien 1988, s. 273–95.

Inne skróty

- dem. — deminutivum
part. — partykuła

S

sahi (lub *sahü*, lub może *saxi*, *saχü*) — adv. ‘wišta, w lewo (wołanie na konie lub woły)’: Sahí ‘wenn sie aber Pferde oder Ochsen zur Lincken haben wollen, ruffen sie’ H, Sa Hÿ B₁.

Część pierwszą wyrazu, *sa*, należy może zestawiać z pol. dial. (małopol.) *sa* ‘wołanie na woły, by skręciły w lewo’, kasz. *sa!* ‘wyraz oznaczający przywołanie kogoś do siebie’, por. *poj [le] sa* ‘przyjdź [no] tu!’, pomor. *sa, są* ‘hierher’. Jest to prawdopodobnie zdenalizowana postać formy *są* (zob. *sem* i I. *są*). Część druga wyrazu jest pożyczką z dn., por. dn. *hi* ‘Linksruf für Pferde und Ochsen’, lünebur. *hū* ‘antreibender Ruf des Fuhrmanns’ (Kück, Lüneb. Wb., t. 1, s. 762). Pod względem znaczeniowym por. również należące tu etymologicznie dł. *sem* ‘hierher, her, zur Linken (beim Lenken)’.

Szydłowska-Cegłowa, Lud XLVIII, s. 202–3. — Inaczej Rost, s. 134, przyp. 2 (wiąże z dn. *sén* ‘patrzyć’, zob. s.v. II. *zaǰ*), a za nim Polański, MZ, s. 164–5. Jeszcze inaczej Olesch, który część pierwszą wyrazu wiąże z *zar-lə* (zob. s.v. *zarət*) lub z bliżej nieokreśloną partykułą wykrzyknikową *sa* = *ša (Thesaurus, II, s. 923).

sahü zob. *sahi*.

saxi zob. *sahi*.

saχü zob. *sahi*.

saǰdlü — s. nom. sg. n. ‘szydło’: Seidelí ‘Ahle, Pfriem’ H, Seidlĵ B₁; Seidlý ‘Pfrieme (Sohle)’ H B₁.

*šidlo: pol. *szydło*, kasz. *šedło*, dł. *šydło*, gł. *šidło*, cz. *šídlo*, sła. *šidlo*, sło. *šílo*, sch. *šĭlo*, bg. *шúло*, maced. *шило*, ros. *шúло*, ukr. *шúло*, br. *шýла*. — Pierwotne nomen instrumenti na *-dlo od *šiti, *švjǰ (zob. s.v. *sajě*).

sajkně zob. saukně.

sajko zob. sauko.

sajtnə — adi. nom. sg. f. 'szyta'; zaświadczone w wyrażeniu: *sajtnə jǫglə* 'igła (do szycia)': zeit jadra 'Nehadel' PS, zeitjadło PSJ.

*šitaja, *šitaja jǫgla. W języku połab. niem. rzeczowniki złożone oddawano niekiedy za pomocą rzeczownika połączonego z poprzedzającym imiesłowem biernym, por. *zazoně mol* 'piętno' (kalka niem. *Brandmal*), *picenə t'ōrǫjtě* 'dzieża' (kalka niem. *Backtrog*). Ptc. praet. pass. *šitaja od *šiti (zob. s.v. *sajě*).

Por. też *sajtnajćə*, *sajtnə jǫglə*.

Heydzianka, SO, III-IV, s. 234; Szydłowska-Cegłowa, Lud, s. 169; Kaiser, TIL, s. 225; nieco inaczej Brückner, ZfslPh, VII, s. 51.

sajtnajćə — s. nom. sg. f. 'igła (do szycia)': Seitneicia 'Neh-Nadel' H, Seitneitzia B₁; Scheitneúcia 'Une aiguille' Pf, Scheutneúcia Ec.

Zapis Pfeffingera oddaje formę z nie zmienionym nagłosowym *š*: *šajtnajćə*. O rozwoju pierwotnych *č, *ž, *š w połabskim zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 84-8 i Małecki, SAU, t. 42, nr 1, s. 32-3.

*šitnica: derywat od **šitn-* (zob. s.v. *sajtnə*) utworzony za pomocą sufiksu *-ajćə* (= **-ica*), por. w tym samym znaczeniu podobne derywaty w innych językach słowiańskich: dł. dial. *šywalnica*, cz. *šivačka*, śl. *šivačka*, śl. dial. *šiválnica*, *šiválnka*, *šivânka* (Pleteršnik), sch. *šivatica*.

sajtnə — adi. nom. sg. f. 'dotycząca szycia, służąca do szycia', zaświadczone w wyrażeniu:

sajtnə jǫglə 'igła (do szycia)': Seina gągla 'Neh-Nadel' H. *šitnaja jǫgla, por. w tym samym znaczeniu podobne wyrażenia w innych językach słowiańskich: cz. *šící jehla*, śl. dial. *šivácja igla* (Pleteršnik), sch. *šivacā igla*, bg. *шѣвна узлѣ*, ros.

шѣўная узлѣ. — Forma **šitn-* jest utworzona od ptc. praet. pass. *šiti jak np. **pitn-* od *piti.

Kalka niem. *Nähnadel*. Niem. złożenia często były transponowane na język połab. przez połączenia syntaktyczne przymiotnika i rzeczownika, zob. Heydzianka, SO, VI, s. 38-39; Kaiser, TIL, s. 225-8. Zob. też *sajtnə*.

sajt'ér zob. saut'ér.

sajvě — adi. nom. sg. m. 'siwy': zeywe 'grauwe' PS, Zeywe 'grau' PSJ.

*sivъjь: pol. *siwy*, kasz. *sěvi*, gł. *sywy*, cz. *sivý*, śl. *sivý*, śl. *siv*, sch. *siv*, cs. *sivъ*, bg. *cuв*, maced. *cuв*, ros. *cuв*, *сiвѣнѣ*, ukr. *сiвѣнѣ*, brus. *сiвѣ*, por. też litew. *šyvas* 'ts.', stprus. *sywan* 'ts.'

sajeně — subst. verb., nom.-acc. sg. 'szycie': zeyen 'nehend' PS, Zeyen 'nahen' PSJ.

*šijenъje — derywat od nie zaświadczonego ptc. praet. pass. *šijenъ 'szyty' (do *šiti*, zob. s.v. *sajě*); dokładny odpowiednik występuje tylko w bułgarskim: *шiене* 'szycie'. Postać sufiksu *-eně* zam. spodziewanej *-ině* zapewne pod wpływem analogii do form ptc. praet. pass., por. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 230.

sajě — 3. sg. praes. 'szyje': Saye 'Nähen' H, Saje B, Sáye B₁.

*šijetъ do *šiti: pol. *szyć*, *szyje*, pomor. *šac*, *šaje*, dł. *šyś*, *šyjo*, gł. *šić*, *šije*, cz. *šiti*, *šije*, śl. *šit'*, *šije*, śl. *šiti*, *šije*, sch. *šiti*, *šije*, bg. *шiя*, *шiеш*, maced. *шue*, scs. *šiti*, *šijetъ*, ros. *шитъ*, *шѣт*, ukr. *шiту*, *шiе*, brus. *шuць*.

saliněk — s. nom. sg. m. 'rymarz': Sallínik, Sallínek 'Riemer, d.i. ein Sülen-macher' H, Sallinik B₁B₂C.

Derywat od *sal'ə* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-iněk* = **-enikъ*, por. podobne formacje: *plátniněk* 'handlarz płótnem', *sákliněk* 'szklarz'.

Polański, MZ, s. 118; Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 207; Olesch, Thesaurus, II, s. 925.

salot — s. nom. sg. (m.?) 'sałata': Salòt 'De la salade' Pf, Salóot Ec; Salot 'Salat' Vand.

Z śrdn. *sallat* || *salât* 'sałata'.

Lehr, Zapoz., s. 274, 292-3, 302; Polański, MZ, s. 103; Olesch, Thesaurus, II, s. 926.

sałə — s. nom. sg. f. 'szleja': Ssaalga 'Sähle' Bauc; Sâlga 'Sühlen, Pferde-Geschirr' H, Salja B, Sâlya B₁, Salya C.

*šblja || *sblja: stara zach.-słow. pożyczka z niem., por. stwn. *silo* 'pas, rzemień, szleja', śrwn. *sile* 'ts.', por. też w tym samym znaczeniu w pozostałych językach zach.-słow.: pol. *szleja* || *szla*, dł. *sla*, gł. *sla*, cz. *šle*. Z polskiego wyraz dostał się do wsch. słowiańszczyzny, por. strus. *šleja* 'rzemień od chomąta', ros. *шлея* 'szleja', ukr. *шлея*, *шлия* 'ts.', br. *шлея* 'ts.', por. też ukr. *шлѣйка* 'rzemień'.

Rost, s. 159, przyp. 9; Brückner, SE, s. 550; Vasmer, REW, II, s. 925; Polański, MZ, s. 126; Olesch, Thesaurus, II, s. 925.

samet (*samět*?) - adv. 'razem': Samet wa seýwat¹ wat 'Mon coeur, maniere de parler, quand on s'aime' Pf, Samet wa Seýwat 'Mon petit coeur' Ec; Samet Wa seywad wad 'Du lieber Schatz' Vand.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *samet* || *sament* 'razem'. Poprawny jest zapis „Samet wa Seýwat (tj. bez powtórnego przez pomyłkę na końcu „wat”), całość zaś znaczy 'razem w życie' (zob. s.v. *zajvat*), por. Polański, Polabica II, s. 191-2. Ze względów zarówno znaczeniowych jak fonetycznych nie dadzą się utrzymać poprzednie interpretacje: Jagića sprowadzająca wyrażenie połab. do pierwotnego **za mę tvojъ životъ* (AfslPh, XXII, s. 133), ani Rosta objaśniającego zapisy połab. jako *same twa seýwat* (tj. **samaja dzva života*) 'dieselben zwei Herzen' (Rost, s. 44, przyp. 11).

¹ *vâ zajvat* = *vš životъ

sar — s. nom. sg. m. 'ser': Taad Jang hist zaar un mohssco¹ 'Da ist auch Kuhkäse und Butter' PS; Wütze² soor 'Schaaffkäse' Vand.

saro — gen. sg. (partit.) 'sera': Sarou 'Du frommage' Pf, saroo Ec; Wüze³ soorò 'Du fourmage de brebis' Pf, saroo Ec; Tschüsa⁴ sooró 'Du fourmage de chevre' Pf, Saroo Ec; Saru 'Der Käse' Vand, Sarü Do; Ssaro 'Käse' Bauc; Ssaró 'Käse' H, Ssaró B₁; Wütze³ ssaró 'Schaf-Käse' H, ssarów B₁; Witze³ ssaró 'Schaf-Käse' HB; Tyüsa⁴ ssaró 'Ziegen-Käse' H, Tschüsa ssarów B₁.

vâ sarə — loc. sg. 'w serze': Moday⁵ wa ssára 'Käse-Made' H; Motteway⁶ wa ssára 'Käse-Müte' H, ssara B.

*syrə, *syra, *vš syrē: pol. *ser*, pomor. *sir*, cz. *sýr*, śla. *syr*, śle. *sir*, *sira*, sch. *sir*, *sira*, scs. *syrə*, ros. *сыр*, *сыра*, ukr. *сир*, *сыра*, br. *сыр*, por. też bg. *сърене* 'ser', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *sūras* 'salzig', *sūris* 'großer, runder, gepresster Käse', stprus. *suris* 'Käse', lot. *sūrs* 'roh, feucht', stnord. *súrr* m. 'Sauerteig', stwn. *súr* 'sauer', stnord. *sýra* 'saure Milch', zob. Brückner, SE, s. 485 i Vasmer, REW, III, s. 58 (z dalszą bibliografią).

¹ *tād jā jist sar un mosko* = **tōde je(stə) ješče syrə* (un z dn. un) *maslōka*. ² *vicē* = *ovčbjš. ³ *vicē* (zob. wyżej, przyp. 2); w języku połab. przy gen. partit. występowała przydawka przymiotnikowa w nom. ⁴ *čüzē* = *kozvjbjš, por. wyżej przyp. 3. ⁵ *modāj* (z śrdn. *made*). ⁶ *modvoj* — forma nom.-acc. pl. do *modāj* (zob. wyżej, przyp. 5).

sarək — adv. 'szeroko': Sarik 'Breit' HB₁; Sârik 'Breite' HB₁.

*široko (*širokš?): pol. *szeroko*, pomor. *šərok*, dł. *šyroko*, gł. *šěroko*, śla. *široko*, śle. *širōko*, sch. *širòko*, bg. *широко*, ros. *широко*, ukr. *шуроко*, br. *шырока*.

Derywat przysłówkowy (pierwotna forma nom.-acc. sg. n.) od przymiotnika *širokš, zob. s.v. *sarūtě*. — Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 197) idąc za przykładem Lorentza (Slovinzische Grammatik, 1903, s. 271) wyprowadza z *širokš.

sarə — adi. nom. sg. f. 'owdowiała', zaświadczone w wyrażeniu:

sarə zenə 'wdowa': Czara Sena 'Witwe' H, Czaraséna BB₁C, Czaraséna B₂.

*siraja, *siraja žena, do *sirə: cz. *sirý* 'osierocony, osamotniony', sła. *sirý* 'ts.', scs. *sirə* 'verwaist', ros. *сирый* 'osierocony; biedny', por. też derywaty od tego przymiotnika: pol. *sierota* oraz w tym samym znaczeniu pomor. *sárota*, dł. *syrota*, gł. *syrota*, cz. *sirota*, sła. *sirota*, sło. *siróta*, sch. *sirōta*, maced. *cupoma*, ros. *cupomá*, ukr. *cupomá*, bg. *cupák*.

sarət — inf. 'srać': kattuhe zie zarət Tung heide¹ 'wer da will hofiren der gehet' PS.

serě — 3. sg. praes. 'sra': Zeehre 'Scheißen' PS; Sere 'Scheißen' H.

W połabskim spodziewalibyśmy się raczej formy inf. *sárət; forma *sarət* z twardym *s-* powstała pod wpływem form praes., zob. Lehr-Splawiński, SO, I, s. 190 i Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 226.

*sbrati, *seretə: pol. *srać*, *sram*, pomor. *srac*, *sérq*, *sěreš*, dł. *sraś*, *seru* || *srom*, gł. *srać*, *seru*, *serje*, cz. *srát*, *seru*, *sere*, sła. *srať*, *serie*, sło. *sráti*, *sérjem*, sch. *sràti*, *sèrēm*, ros. *срать*, *сепý*, *сепешь*, ukr. *сраму*, *сепý*, *сепеш*.

¹ *kātū ci sarət tō aǰdě* = **kəto χətje(tə) sbrati tənə ide(tə)*.

sarōtə — s. nom. sg. f. 'serwatka': Sarete 'Molcke' Bauc; Saretá 'Molcken' H, Sárete BB₁B₂C.

*syrota: najbliższym odpowiednikiem jest sło. *sírotka* 'serwatka', por. w tym samym znaczeniu też pol. *serwatka*, stpol. *syrwatka*, dł. *serowatka*, *srowatka*, gł. *syrowatka*, *syrwatka*, cz. *syrovátka*, sła. *srvátka*, sch. *sürutka*, bg. *сироватка*, maced. *супумка*, ros. *сыворотка*, ukr. *сироватка*, br. *сироватка*. — Formy w poszczególnych językach słow. musiały przejść rozmaite przekształcenia i kontaminacje i dlatego trudno ustalić postać pierwotną, do której się sprowadzają. Etymologowie wyraz ten wiążą przeważnie z *syrə (Miklosich, EW, s. 335-6; Brückner, SE, s. 485; Vasmer, REW, III, s. 56 — z dalszą bibliografią). Machek (ES, s. 491-2) wiąże z łac. *serum* 'serwatka' i grec. *óρός* 'ts.', por. w tym samym znaczeniu także *óρρός*,

óρρός. — Formy połab. i sło. zdają się wskazywać na pierwotną formację z sufiksem *-*ota* od *syrə (por. cz. *syřý* 'surowy, wilgotny', sło. *sirōv* 'roh, ungekocht, grob, ungebildet', scs. *syrə* 'naß, feucht', ros. *сыроу* 'surowy, wilgotny', ukr. *сирый* 'ts.', br. *сыры* 'ts.').

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 101; Olesch, Thesaurus, II, s. 935; Polański, StFPS, XXVIII, s. 140.

sarp — s. nom. sg. m. 'sierp': Saípe 'Une faucille' Pf; Sarpe 'Sichel' H.

*sřpə: pol. *sierp*, pomor. *sěrp*, dł. *serp*, gł. *serp*, cz. *srp*, sła. *srp*, sło. *sřp*, sch. *sřp*, cs. *srəpə*, bg. *сърп*, maced. *срп*, ros. *сепн*, ukr. *сепн*, br. *сепн*.

sarptěpaǰzě zob. *s(v)arptěpaǰzě*

sarsin — s. nom. sg. m. 'szerszeń': Zarzün 'Horniß' Bauc; Sarrsün 'Horniße' H, Scharsien B₁.

sarsine — nom.-acc. pl. 'szerszenie': Sarrsüne 'Horniße, plur.' H, Sarrsünê B₁.

*sřšěň, *sřšěňě: pol. *szerszeń*, stpol. *sirszeń*, kasz. *šěrszeń*, pomor. *sěrszeń*, dł. *šeršeń*, gł. *šeršeń*, cz. *sršeň*, sła. *sršeň*, sło. *sřšen*, sch. *sřšljēn*, *střšljēn*, bg. *сършел*, maced. *сршен*, strus. *sřšěň*, ros. *шёршень*, ukr. *шершень*, br. *шёршань*, spoza języków słow. por. lit. *širšuō*, gen. *širšeňš* 'duża osa, szerszeń', lot. *siřsenis*, stprus. *sirsilis* 'ts.' — pierwotny, i.-e. temat na *r* || *n*, zob. Meillet, Ét., s. 418, 432.

sarūt'ě — adi. nom. sg. m. 'szeroki', zaświadczone w wyrażeniu: *sarūt'ě pōt* 'szeroka droga, scs. *сучинiec*': Sarítge Pünt 'Heerstraße' H, Sârítge B₁B₂C.

sarūt'ə — nom.-acc. sg. n. 'szerokie': Sárítga 'Breit; die Breite' H.

*širokəjь, *širokəjь pōtь, *širokoje: pol. *szeroki*, kasz. *šerokí*, dł. *šyroki*, gł. *šěroki*, cz. *široký*, sła. *široký*, sło. *širòk*, *širòka*, sch. *šìrok*, *širòka*, scs. *širokə*, bg. *шурок*, maced. *шурок*, strus. *širokə*, ros. *шурокуй*, *шурок*, ukr. *шурокуй*, br. *шырòki*.

sauχě — adi. nom. sg. m. 'suchy': Sauchge 'Trodden' H, Sauchje B; Zäuje 'drüge' PS, zauje PSJ.

sauχə — nom.-acc. sg. n. 'suche': zäucha 'trodden' PS; Sauchga 'Trodden' H, Sauchja B, Sauchga, Sáucha B₁; Sauchga 'Dürre'; Wird gebraucht von allem, was trocken und dürre ist, es sey Mensch, Vieh, Holtz oder sonst was' H, Sauchja B; Sauchga Wedderí¹ 'Trodden Wetter' H, Saucha Wedderí B₂, sauchga wedderi B₂.

*suxəjb, *suxoje: pol. *suchy*, kasz. *sěchi*, dł. *suchy*, gł. *suchi*, cz. *suchý*, śla. *suchý*, śle. *sūh*, *súha*, sch. *sūh*, *súha*, scs. *suxə*, bg. *cyx*, maced. *cyθ*, strus. *suxə*, ros. *cyxóŭ*, *cyx*, *cyxá*, ukr. *cyxúŭ*, br. *cyzí*, spoza języków słow. por. lit. *saūsas* 'suchy', lot. *sàuss* 'ts.', grec. *αῦος* 'ts.', stwn. *sôr* 'ts.'

¹ *vedrū* = *vedro.

sauχū — adv. 'sucho': Sauchgí 'Trodden' H, Sauchgi B₁, Sauchji B; Sauchgi gang¹ 'Es ist trocken, es ist gut weg' H.

*suxo: pol. *sucho*, kasz. *sěcho*, dł. *sucho*, gł. *sucho*, cz. *sucho*, śla. *sucho*, śle. *súho*, sch. *súho*, bg. *cýxo*, maced. *cyθo*, ros. *cýxo*, , ukr. *cýxo*, br. *cýxa*. — Pierwotna forma nom.-acc. sg. n. przymiotnika *suxə, zob. s.v. *sauχě*.

¹ *ja* = *jestə

saukně || *sajkně* — s. nom.-acc. sg.n. 'sukno', także 'surdut, marynarka': Ssaukene 'Rock' Bauc; Ssaukene 'Rock' H, Saukne B₁; Saukne 'Tuch, Gewand' H, ssaुकne B₁.

sauknə || *sajknə* — gen. sg. partit. 'sukna': zeickna 'Rock' An; Ssaukna 'Rock' H, Ssaukena HC; Säucknah 'Rock' PS, Saucknah O; Saúcnia 'Du drap' Pf; Seicnia 'Tuch' Vand, Seionia Do.

*sukno, *sukna: pol. *sukno* 'tkanina wełniana', kasz. *sukno* || *sěkno* 'ts.', dł. *sukno* 'das Tuch aus Wolle, der Wollstoff; das Tuch; das Gewand; der Tuchrock', gł. *sukno* 'Tuch, Wolltuch', cz. *sukno* 'sukno', śla. *sukno* 'ts.', śle. *suknò* 'ts.', sch. *súkno* 'ts.', scs. *sukno* 'härenes Zeug', bg. *cykно* 'sukno', maced. *cykно* 'ts.', ros. *cykно* 'ts.', ukr. *cykно* 'ts.', br. *cykно* 'ts.'

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 162-3; Olesch, Thesaurus, II, s. 941. — Olesch (l.c.) zapisy „Saúcnia” Pf, „Seicknia” Vand i „Seionia” Do transkrybuje *saukně* || *sajkně* i zestawia z pol. *suknia* ('wierzchni strój kobiecy, jednocześnie, okrywający tułów i część nóg'), gł. *suknja* ('Tuchrock, Frauenrock'), dł. *suknia* ('Rock aus Wolle, Tuchrock der Männer, Weiberrock'), co jest jednak mało prawdopodobne, albowiem znaczenia podane przy tych formach niczym się nie różnią od pozostałych, a Pfeffinger nawet wyraźnie wskazuje na znaczenie partytywne (materiałowe): 'du drap'. Literę *i* w tych zapisach należy zatem uznać raczej za omyłkową.

sauko || *sajko* — s. nom. sg. f. 'kurwa, kurtyzana, prostytutka': Sauko 'Eine courtisanin, die darnach ringet' H, Sauków B₁; Sauko 'Hure, die darnach ringet und läufft' HB; Zäucko 'eine Sucherin' PS, zäuko 'eine Hure, eine Sucherin' PSJ.

*suka: pol. *suka* 'samica psa', obelżywie też o kobiecie źle się prowadzącej, kasz. *sěka* 'samica psa; kobieta lekkich obyczajów', cz. *suka* 'samica psa', obelżywie też o kobiecie, śla. *suka* 'ts.', ros. *cýka* 'samica psa', *cýчка* 'prostyutka', ukr. *cýka* 'samica psa', obelżywie też o kobiecie, br. *cýka* 'samica psa'. — Pierwotne znaczenie 'samica psa', z tego poprzez obelżywe odniesienie do kobiety lekkich obyczajów 'prostyutka'.

saunaicə — s. nom.-acc. pl. f. 'poziomki': Saunéiza 'Des fraises' Pf, Sauneíza Ec; Sauneitza 'Erdbeer' HB₁.

*sunicě do *sunica: pol. dial. *sunica*, *sumnica*, *sonica* 'poziomka', stpol. *sumnice* pl. tantum 'ts.', dł. *sunica*, *stunica*, *stynica* 'Sonnenblume; Erdbeere', sch. *sūnica* 'malina', bg. dial. *cynúca*, zwykle w pl. *cynúcy* 'poziomka', *zynúca*, *zonúca* 'Fragaria vesca' (Gerov), ros. dial. pld. i zach. *cynúca*, *cynúka* 'poziomka', ukr. *cynúця* 'ts.', br. *cynúca* 'ts.' — Rost (s. 419), Polański — Sehnert (PED, s. 127), Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 89) i Olesch (Thesaurus, II, s. 941) rekonstruowali z miękkim *ć* i sprowadzali do pierwotnego nom. sg. *sunica. Pisownia z twardym *c* (*tz*, *z*) oraz porównanie z formą pl. tan-

tum w stpol. i dial. bg. skłania do rekonstrukcji *saunaica* = *sunice.

Brückner, ZfslPh, VI, s. 521; Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 16.

saurau || *sauraj* — gen. sg. (partit.) m. 'octu': Saurâf 'Eßig' Bauc; Saurâf 'Eßig' H; Saurâw 'Saur' H, Sauraf B₁, Saurâw B₂; Saurey 'Du Vinaigre' Pf; Sorey 'Eßig' Vand.

Z ţrdn. *sûr* 'Saure, Sauressig'. Wyraz podciągnięto pod rodzime masculina z wygłosową spółgłoską, stąd rodzaj męski i końcówka gen. sg. -*au* || -*aj* = *-*u* (jak *sneđau*, *medaj*, zob. s.v.v. *sneg*, *med*). — Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 156, 179) w formach tych niesłusznie upatrywał końcówek -*av* = *-*av* i -*aj* = *-*y*, zob. Polański, MZ, s. 11-19, 108.

Rost, s. 106, przyp. 18; Lehr, Zapoż., s. 289, 302; Olesch, Thesaurus, II, s. 942.

saurna — adi. nom. sg. f. (n.?) 'znużona (znużone?)': Ssaurna 'Bemühen, sich bemühen, sichs sauer werden lassen' H.

Z ţrdn. *sûr* 'sauer als Geschmacksempfindung, körperlich und geistig beschwerlich, mühselig, schwierig'. Pożyczkę zaopatrzone w sufiks -*n* = *-*bn*, forma połab. może reprezentować bądź rodzaj żeński -*na* = *-*naja*, bądź nijaki -*na* = *-*noje*.

Rost, s. 95, przyp. 16; Polański, MZ, s. 68, 141; Olesch, Thesaurus, II, s. 1064.

sausět — inf. 'suszyć': Sausset, Zausset 'Trocknen, trocken machen' H; Sausset sgoni¹ 'Heu trocken' H, sausset sgoni HB, Sausset sgoni HB₂; Zausset 'Gedorret' HB₁.

sause — 3. sg. praes. 'suszy': Sâusse runzé² 'Hände trocken' H, Sâusse B₁; Sausse 'trocknen' HB₂C.

*sušiti, *sušitv: pol. *suszyć*, *suszy*, kasz. *sěšęc*, *sěši*, dł. *sušyś*, *sušym*, gł. *sušić*, *suši*, cz. *sušiti*, *suším*, śla. *sušit*, *suši*, śle. *sušiti*, *suším*, sch. *súšiti*, *súšim*, scs. *sušiti*, *sušq*, bg. *cyuá*, *cyuúu*, maced. *cyuu*, ros. *cyuútm*, *cyuúy*, *cyuúuub*, ukr.

cyuútm, *cyuúy*, *cyuúuu*, br. *cyuúyub*.

¹ *sonū* = *sěno. ² *rōce* = *rōcě.

saut'ér || *sajt'ér* — s. nom. sg. m. 'dziwkarz, kurwiarz, rozpustnik': Seýtcher 'Un paillard' Pf; Sautgirr 'Hurer' H, Seitgirr B₁.

Derywat od *sauko* || *sajko* (zob. s.v.) utworzony za pomocą produktywnego w połabskim sufiksu -*ár* || -*ér*, który jest pochodzenia niem. podobnie jak sufiksy -*âl* || -*él*, -*ân* || -*én*, -*ât* || -*ét* (z niem. -*er*, -*el*, -*en*, -*et*); o zachowaniu się tego zapożyczonego sufiksu na gruncie połab. zob. Polański, MZ, s. 51-3.

sã zob. *sibě*.

sã — praep. z instr. i z gen. 'z'.

1. z instr.: Sa 'Mit' H, Ssa B₁. Zaświadczone w szeregu wyrażen:

sã sūjā vilā (*sūjā vilā?*) 'dobrowolnie, z własnej woli': Sa ssia Willa 'Freywillig, d.i. aus eignem Willen' H, Sa ssia Willa B₁.

sã būđām 'z Bogiem', też w funkcji formuły grzecznościowej tłumaczonej w zabytkach rozmaicie ('bardzo dziękuję', 'niech Bóg błogosławi', 'na zdrowie'): Sa Būggām 'Mit Gott' H, sabiggôm B₁; Sabūggôm 'Segne Gott, in Gottes Namen' Bauc; Sabūgôme 'Grand mercy' Pf; Pōl sabūt gōme¹ 'Nous avons bu à votre santé' Pf.

sã tāraimě sveckomě 'z trzema świeczkami': sat taraimie suétskome 'mit drey Leuchtern' Mit.

sã mǎnq̄ (*mǎnq̄?*) 'ze mną': Sa manu 'Mit mir' H.

sã tabq̄ 'z tobą': so tabung 'Mit Dir' H, Sa tabung B₁B₂C.

sã nēm 'z nim': Sanem tedóne mêt² 'Mit einem zuthun haben' H, Sanem thedóne mêt B₁.

sã nomě 'z nami': Sannóme 'Mit uns' H, Sannome B₁.

sã vomā 'z wami': Sa woma 'Mit euch' H, sa wóma B₂.

Też w funkcji samego instrumentalu (pod wpływem składni niem.):

sā maqa 'pilka, balonem': sa Mantsang 'Mit dem Ball' H, Ssa mantsang B₁; *wirggene*³ sa mantsang 'Mit dem Ball werffen' H.

sā lūda (*sā lūdā?*) 'łodzia': Wisse⁴ sa Lūda 'Schiffen' H.

sā paṣta 'pięścia': sa Pangstang 'mit Fäusten' H, Ssa Paṅstang B₁; *bie*⁵ sa pangstang 'mit Fäusten schlagen' HB₂.

sā speṭām 'dzida': Sa Spētḡôm 'mit dem Spieße' H, Ssa Spētḡôm B₁.

sā omārām 'młotem': *Bie*⁵ ssa omarjam 'schlagen mit dem Hammer' H, *Býe* ssa omoriam B₁.

sā vicaimə 'oczami': Sawitzeima mieggoye⁶ 'Plinckern mit den Augen' H, Sa witzeima myeggóye B₂; Sa wizeima masime⁷ 'mit den Augen wincken' H, Sa witzeima Masime B₁.

sā vibemə rōkomə 'obiema rękami': Dirse⁸ ssa Wibbema Runkōma 'Halten mit beyden Händen' H.

sā luḡtām 'łokciem': Wan stérisse sa Lichtḡôm no Deista⁹ 'Er steurt sich mit dem Ellbogen auf dem Tisch' H.

Zapisy o składni zdeformowanej:

sā tōlū (nom.-acc. sg. zam. instr.) 'kołem': Būe⁵ sa tgelí 'Radern, Radebrechen, d.i. Schlagen mit dem Rade' H.

sā vilē vlāsə 'z dużą ilością włosów': Täu mohss wilt je Wungs zaa viel Wlassa¹⁰ 'du hast einen grossen Bart mit vielen Haaren' PS.

2. z gen.:

sā nib'ésə 'z nieba': ssa Níbesgo 'vom Himmel' H.

*sə, *sə svojejə voljejə, *sə bogəmb, *sə trimi svētjčkami, *sə mənnojə, *sə tebojə, *sə njimь, *sə nami, *sə vama, *sə mečbjə, *sə oldbjejə, *sə pəstbjə, *sə (speṭ- z śrdn.)-əmb, *sə (omār- z dn.)-əmb, *sə očima, *sə obēma rōkama, *sə olkətmь, *sə kolo (zamiast *koləmb), *sə velbje volsa (składnia zniekształcona), *sə nebeśa (zam. *nebese): pol. z, ze z instr. 'cum', z gen. 'de, ex', stpol. s, se 'ts.', kasz. z, ze, reliktowe s, se 'ts.', dł. z, ze, zo 'ts.', gł. z, ze, zo 'ts.', cz. s, se 'cum; de', sła. s, so 'cum', z, zo 'de; ex', sła. s, z 'cum; de, ex', sch. s, sa 'ts.', scs. sə 'ts.', bg. c, cəc 'cum', maced. co, rzadziej c 'cum', ros.

c, co 'cum; de, ex', ukr. з 'ts.', br. з 'ts.'

¹ pāl sā būdām = *pilə... ² te done met = (te done z dn.) jbmēti. ³ virgně = *vřgnetə. ⁴ vizě = vezetə. ⁵ bėjě = bbjetə. ⁶ mágojě = mbgajetə. ⁷ mazi-mě = mbže(tə) mi. ⁸ dirzě = dřže(tə). ⁹ vān stōri-se sā lūḡtām no dajstə = *onə (stōr- z dn.)-i(tə) sę sə olkətmь na disc-(z dn. disk)-ě. ¹⁰ tāj mos vilē vōs sā vilē vlāsə = *ty jbmašb velikəjb vōsə sə velbje volsa.

sābrūkonə — ptc. praet. pass. 'zużyte': Sabbrikona 'Abbrauchen, Abnützen' HB₁.

Derywat od *brūkot* (zob. s.v.) utworzony za pomocą prefiksu *sā-* = *sə. Najprawdopodobniej forma nom.-acc. sg. n. (-onə = *-anoje).

Rost, s. 87, przyp. 16; Lehr, Zapoz., s. 298; Polański, MZ, s. 87, 157; Olesch, Thesaurus, II, s. 919.

sācit — s. nom. sg. f. 'szczecina, szczeć; szczotka, zgrzebło': Sazūt 'La Decrotoire' Pf, Sazýt Ec; Sacīt 'Un seran, une brosse' Pf; Sacīt 'Die Hechel' Vand; Satzjt 'Hechell' Bauc; Satzīt 'Bürste' H, Zatzīt, Cazīt B₁, Satsīt B₂C; Satzīt 'Hechel' H, Tzetzīt B₁.

sācitaj — gen. sg. (partit.) 'szczeciny': Satzítay 'Borste' H, Satzítáy B₁, Satzítay B₂.

*ščetb, *ščeti: pol. szczeć 'twarda, stercząca sierść na niektórych zwierzętach, szczecina', kasz. śćec 'ts.', 'szczotka do czesania lnu', dł. śćeś 'Borste', gł. śćeć 'Bürste', cz. štět 'szczecina', sła. štef 'szczotka do czesania lnu lub konopi', sła. ščet, ščetí 'Bürste; Distel', sch. por. četka 'szczotka', bg. чѐмка 'ts., pędzel', maced. чѐмка 'ts.', ros. dial. щѐмь 'szczecina', ukr. reg. щѐмь 'ts.', także 'szczotka do czesania lnu', br. wчѐуь 'szczecina'. — W połabskim ā = *ə wtórne, podobnie jak w kārāj. Lehr-Splawiński przyjmuje tu wpływ prefiksu *sā-* = *sə (Gram. poł., s. 54). — Formę *sācitaj* interpretowano jako nom.-acc. pl., jednakże bardziej prawdopodobny wydaje się tu gen. partit., zob. Polański, Kategoria partytywności, s. 469–472.

Brückner, ZfslPh, IV, s. 217; Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 155, 178; Szydłowska-Ceglowska, Lud, XLVIII, s. 128, 190; Olesch, Thesaurus, II, s. 938-939; Polański, MLK, s. 260-262.

sácitajna — s. nom. sg. f. 'szczecina': Tzatsiteina 'Schweins-Borste' H, Tzatsiteina BB₂C, Zatziteina B.

*ščetina: pol. szczecina 'szczec', kasz. šćecēna 'ts.', dł. šćěšina 'ts.', gł. šćěcina 'ts.', cz. štětina 'ts.', sła. štetina, częściej pl. tantum štetiny 'ts.', sła. ščetina 'szczecina; oset', sch. čětina 'szczecina; igliwie', bg. чѐтина 'szczecina', maced. чѐтина 'ts.', ros. щѐтина 'ts.', ukr. щѐтина 'ts.', br. por. шчацінне 'ts.' — Derywat od *ščetъ (zob. sv. sácit) utworzony za pomocą sufiksu *-ina.

sádargnōt — inf. 'usunąć z łodyg lnu główki nasienia': Saddagnūnt 'Röpen' H, Saddagnūnt B₂; Saddagnūnt 'Abröpen' HB; lgôn¹ saddagnūnt 'Flachs röpen' H.

Derywat od dargnōt (zob. s.v.) utworzony za pomocą prefiksu sá-. Co do znaczeń podawanych w zabytkach por. dn. lünebur. rāp'n 'riffeln, die Flachsknoten abreißen, abkämen'. Bezprzedrostkowe dargnōt znaczą w połabskim prawdopodobnie 'wyczesywać (włókno)'. Tylko w języku bg. czasownik odpowiadający połab. dargnōt znaczy 'wyczesywać (włókno lniane)', odpowiedniki tego czasownika w pozostałych językach słow. znaczą 'dziergać'. Szydłowska-Ceglowska zwraca uwagę na fakt, że obie te czynności są podobne, mają tylko inny cel: jedna czesze len, aby oberwać główki, druga, aby odzielić pakuły od cieńszego włókna (Lud, XLVIII, s. 125, 128). — Schleicher (s. 175, 282), a za nim Rost (s. 419) niesłusznie wiążą z pierwotnym *sātīgnōti.

¹ lān = *lbnō.

sádě — 3. sg. aor. 'zszedł', znaczenie rekonstruowane, albowiem forma ta zaświadczona została tylko w wyrażeniu:

dāzd sádě 'deszcz spadł': Doast ssade 'Es hat geregnet' H, Doast Ssade B₁.

*sājьde, *džžь sājьde: z prefiksem *sə do *iti, *jьdō (*idō); odpowiedniki w innych językach słow. sprowadzają się bądź do *sə-iti (*sə-jьti), bądź do spodziewanego *səniti (*sən-iti): pol. zejść, zejść m. in. 'idąc opuścić się w dół, zstąpić', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. zeńc, zeńda, dł. zejś, zejdu || zejżom, cz. sejíti, sejdu, sła. zist, zide, sch. sici, sîdēm, scs. səniti sənido, strus. səniti, sənidu, ros. соўму, соўдý, ukr. зиўму зиўдý, br. цыцý. — Por. w praes. dāzd aīdē (= *džžь idetš) 'deszcz pada' (dosłownie 'idzie'), por. też dł. dejšćik jo zejšet 'deszcz spadł', gł. dešć zeńdze 'ts.', scs. sənide džždь 'ts'. O połączeniach czasownika 'ić' z rzeczownikami 'deszcz' i 'śnieg' w języku połabskim na tle innych języków słowiańskich zob. Suprun, K izučeniju, s. 301-6.

Rost, s. 145; Polański — Sehnert, PED, s. 212; Olesch, Thesaurus, II, s. 1055. — Schleicher (s. 269, 297) niesłusznie rekonstruował *sādě, Brückner (ZfslPh, VI, s. 514) nieprzekonująco transkrybował sed(l).

sādət — inf. 'zrobić, wykonać, uczynić': Sádət 'Un jour de jeunes' Pf; Sádət 'Ein Fasttag'¹ Vand; Josang² ssadat 'Ich wills thun' H, ssadat C; Wan mo³ ssadat 'Er soll es thun' HB₁.

pūstod sādət 'podrobić, naśladować': Pisslyōt ssadat 'Nachahmen' H, szadat B₁.

sādaj — 2. sg. imperat. 'zrób, uczyn': Ssaday 'Thun' H, Ssaday C, Sádaj B₂.

sādəl — praet. sg. m. 'zrobił, uczynił, wykonał': Sádial 'Hast du gethan' H, Ssádial B₁.

*sādēti, *poslědš sādēti, *sādēji, *sādělš: sła. zdēti 'zusammenstellen; behexen, beschreiben', por. też scs. sādējati 'schaffen, hervorbringen'. — Z prefiksem *sə- do *dēti, *dējō (pierwotnie *dedjō): stpol. dzieć (= *dēti), dziać, dziejać (= *dējati) 'czynić, działać; podziać', pol. dziać (= *dējati) 'robić na drutach', dziać się 'stawać się, odbywać się', kasz. zac są 'ts.', dł. zaś, żeju || żejom 'tun, arbeiten; stricken', gł. džěć, džěju || džiju 'machen, tun', cz. arch. literac. diti 'mówić', diti se 'dziać się', stcz. też 'podziać; czynić, robić', sła. diet sa 'dziać się', sła. dēti 'stellen, legen; tun; sagen', sch. djēti 'podziać, schować', scs. dēti, dējō || deždō

‘kłaść, podziąć’, bg. *дѣна, дѣне* ‘położyć, podziąć’, maced. *дене* ‘ts.; nawlec’, strus. *děti* ‘robić, czynić; podziąć’, ros. *дѣть* ‘robić’, *дѣяться* ‘dziać się’, ukr. *дѣти* ‘podziąć’, *дѣяти* ‘czy- podziąć’, *дѣяться* ‘dziać się’, br. *дзець* ‘podziąć’. - Słow. nić, działać’, *дѣтяцца* ‘dziać się’, br. *дзець* ‘podziąć’. - Słow. prefiks *sǎ- jest wielofunkcyjny: służy m. in. do tworzenia czasowników dokonanych od niedokonanych (por. gł. *zdźęłać* sowników dokonanych od niedokonanych (por. gł. *zdźęłać* wobec *dźęłać*, pol. *zrobić* wobec *robić*, w tym też znaczeniu występuje chyba w połab. *sǎdāt*), w znaczeniach odpowiadających łac. prefiksom *com-* || *con-* || *col-* itd. (‘współ-’) i *dē-* (‘w dół, z góry na dół’), por. pol. *zdziąć* ‘zdjąć z siebie (ubranie)’, ros. *сдѣть* ‘ts.’. — Pierwotne znaczenie *děti było ‘kłaść, stawiać’, z tego potem rozwinęło się ‘robić’ i inne, zob. Sławski, SE, I, s. 188–9 (tam też o dalszych nawiązaniach etymologicznych), por. też Vasmer, REW, I, s. 347–8.

Podane w zabytkach znaczenia ‘un jour de jeunes’ oraz ‘Fasttag’ (‘post’) są wynikiem pomyłki: w lüneburskim ‘post’ znaczy *Fast’n* || *Fass’n*, podobnie ‘pościć’ — *fast’n* || *fass’n*, tymczasem Drzewianin zrozumiał formę *Fass’n* jako wysokoniem. *fassen* i dał odpowiednik znaczeniowy w swoim języku w postaci *sǎdāt*, por. niem. *eine Arbeit fassen* (Olesch, *Dravaenopolabica*, s. 545). — Kierując się znaczeniami podanymi w zabytkach Jagić wyraz połab. rekonstruował jako *žēdati (AfslPh, XXII, s. 128), natomiast Leskien (l.c., s. 143) i Brückner (ZfslPh, VII, s. 49–50) sprowadzali go do *zaděť.

Zob. *sǎzdāt, vǎzdet-sǎ*.

¹ Znaczenie omyłkowe, zob. niżej. ² *jo cǎ* = *ja χστjρ. ³ *vǎn mo* = **onǎ (jǎ)ma(tǎ)*.

sǎgrāsena — adi. nom. sg. (f.?) ‘grzeszna, bezbożna, niegodziwa’: *Sagrasséna* ‘überaus sündig’ H, *Sograsséna* B₁, *Sa grasséna* C; *Sograsséna* ‘Gottlos, d.i. der sich äußerst versündigt hat’ H, *Sograsséna* C.

*sǎgrēšena do *sǎgrēšiti: pol. *zgrzeszyć* ‘popęłnić grzech’, kasz. *zgręšęc* ‘ts.’, dł. *zgręšys* ‘ts.’, gł. *zhręšić* ‘ts.’, cz. *zhřěšiti* ‘ts.’, sła. *zhrešit* ‘ts.’, sła. *zgręšiti* ‘zblądzić’, sch. *sagriješiti* || *zgrijěšiti* ‘ts.’, scs. *sǎgrēšiti* ‘ts.’, bg. *сгреша, сгрешу* ‘ts.’; zblądzić, popęłnić błąd’, maced. *согрешу* ‘ts.’, ros. *согрешу* ‘ts.’, ‘zgrzeszyć’, ukr. *згрішувати*, br. *саграшуць*. — Z prefiksem

**sǎ-* do *grēšiti (zob. s.v. *gresi-sǎ*); podobne użycie formy partycypialnej jak w połabskim notowane jest też w dolnołużyckim: *zgrēšony* ‘gesundigt, gefehlt; согрешивший, провинившийся’.

sǎjnkǎ — s. nom. sg. m. ‘synek’: *Zäunka* ‘Söhnchen’ PS, *Zäuncka* O.

Deminutivum utworzone od nie zaświadczonego w zabytkach *sǎjn = *synǎ za pomocą sufiksu *-kǎ*, który w połabskim powstał zapewne przez kontaminację rodzimego **-ka* z zapożyczonym z dn. *-ke* (odpowiadającego wn. *-chen*) i był produktywny także w odniesieniu do żywotnych rzeczowników rodzaju męskiego (np. *vǎuckǎ* = *vǎčьka ‘wilczek, wilk’), por. pol. *syn*, kasz. *sin*, dł. *syn*, gł. *syn*, cz. *syn*, sła. *syn*, sła. *sîn*, sch. *sîn*, scs. *synǎ*, bg. *сун*, maced. *сун*, ros. *сын*, ukr. *сун*, br. *сын*, spoza języków słow. por. lit. *sūnūs*, stind. *sūnūh*, awest. *hūnu-*, goc. *sunus*.

Schleicher, s. 35, 101, 184; Polański, MZ, s. 56; Polański — Sehnert, PED, s. 128; Olesch, Thesaurus, II, s. 922. — Rost (s. 426) waha się, czy nie interpretować zapisów *Parum* Schulzkiego tak samo, jak *Henniga* „Sähnka”, *Pfeffingera* „Sönka” itd. (zob. niżej s.v. *sǎjnkǎ*). — Jako ten sam wyraz obie postaci (tj. *sǎjnkǎ* i *sǎjǎpě*) proponuje interpretować Hinze (ZfSl, XIII, s. 740–49). W Gram. poł. Lehra-Splawińskiego o formie tej mowy nie ma.

sǎjǎpě — 3. sg. praes. ‘sypie’: *Sseipe* ‘Schütten’ H, *sséipe* B₁; *Sseipe* *Wa tgereite*¹ ‘Das Fallen des Mehls in die Kiste’ H; *Seiti no Bân*² *sseipe* ‘Korn auf den Boden schütten’ H, *Sséipe* B; *Seiti wa mēch*³ *sseipe* ‘Korn in den Sack schütten oder eingießen’ H, *Sséipe* B₁, *sseipe* B₂; *Wa Mahlneicia no rump*⁴ *sseipe* ‘In der Mühlen auf den Rumpff schütten’ H; *Seiti wa mahlneicia no rump*⁵ *sseipe* ‘Korn in der Mühlen auf den Rumpff schütten’ H.

**sypē(tǎ)* do *sypati: pol. *sypać, sypie*, kasz. *sēpac, sēpe*, dł. *sypaś, sypju* || *sypam*, gł. *sypać, sypa*, cz. *sypati, sypu*, sła. *sypať, sype*, sła. *sīpati, sīpam*, sch. *sīpati, sīpām* (też ‘lać’),

cs. *sypati*, *sypl̥o* 'ts.', bg. *cúnja*, *cúnew* 'sypać, lać', maced. *cune* 'ts.', ros. *сѣнать*, *сѣнлю*, *сѣнешь* 'sypać', ukr. *cúnamu*, *cúnлю*, *cúnew* 'ts.', br. *сѣнаць* 'ts.'

¹ *vā t'ōrājīṭē* = *vō koryto. ² *zajitū no ban* = **žito na (ban z dn., zob. s.v.)*. ³ *zajitū vā mech* = *žito vō mēxō. ⁴ *vā malnaǰ-čə no rump* = **vō (mal- z niem.)-nica* (ze zniekształconą składnią: nom. sg. *malnaǰčə* zam. loc. sg. *malnaǰčē*) *na (rump z niem., zob. s.v.)*. ⁵ *zajitū vā malnaǰčə no rump*, zob. wyżej, przyp. 2 i 4.

I. *sājīṭē* — adi. nom. sg. m. 'syty': *zäutte 'Satte' PS, Zautte PSO, Zäuthe PSH; Nēmse sseite wardōte*¹ 'kann nicht satt werden' H, *Sseyte B₁*.

*syṭjyb: pol. *syty* 'taki, który zaspokoił głód; sycący', kasz. *sēti* 'łusty, żyzny', dł. *syty* 'satt; gemästet, feist, fett, dick', gł. *syty* 'syty', cz. *syty* 'ts.', sła. *sýty* 'ts.', sła. *sīt* 'ts.', sch. *sīt* 'ts.', scs. *syṭō* 'ts.', bg. *cum* 'ts.', maced. *cum* 'ts.', ros. *сѣмый* 'ts.; spasiony', ukr. *cúmu* 'syty', br. *сѣмы* 'syty; spasiony'.

¹ *ne-mzē sājīṭe vārdot* = **ne može(tō) syṭjyb (vārd- z niem.)-ati*.

II. *sājīṭē* - 3. sg. praes. 'syci': *Sseite 'Sättigen' H, Sseyte B₁*.

**syti(tō)* do *syti: pol. *sycić*, pomor. *səcəc*, dł. *sysiś*, gł. *sycić*, cz. *syti*, sła. *sýti*, sła. *sítiti*, sch. *sítiti*, ros. przestarz. i reg. *сѣмумь* (Dal), ukr. *cumúmu*, br. *сѣцѣць*. — Denominativum na *-iti od *syṭō (zob. s.v. I. *sājīṭē*).

sākliněk — s. nom. sg. m. 'szklarz': *Saglīnic 'Un Vitrier' Pf; Saglīnic 'Glaser' HB₁*.

**st̥klenikō* — derywat od nie zaświadczonego w połabskim kontynuanta pierwotnego **st̥klo*, utworzony za pomocą sufiksu *-iněk* = **-enikō* jak *vākniněk* 'szklarz' od *vāknū* 'okno', *saliněk* 'rymarz' od *sałə* 'szlej'. Rozwój fonetyczny przedstawiał się najprawdopodobniej następująco: zanik jeru a następnie uproszczenie grupy spółgłoskowej *st̥kl-* w *skl-*, wreszcie zmiana nagłosowego *s-* w *sā-* pod wpływem formacji prefiksalnych typu *sāmətonə*, *sākodlě*, *sāvlāk* (zob. s.v.v.). — Dokładnego odpowiednika formalno-znaczeniowego w innych językach słow. brak, por. pol. *szkło*, *szklarz*, w tych samych zna-

zeniach kasz. *skto* || *škto*, *sklār* || *šklār*, cz. *sklo*, *sklār*, sła. *sklo*, *sklār*, sła. *steklō*, *steklār*, sch. *stāklo* || *sklō*, *stākār*, bg. *стѣкло*, *стѣклār*, maced. *стакло*, *стаклар*, ros. *стекло*, dial. *скло*, *стекольщик*, ukr. *скло*, *скляр*, br. *шкло*, *шкляр*, por. też dł. *škla* 'Schüssel', gł. *škla* 'ts.' — **st̥klo* jest pożyczką z goc. *stikls* 'kielich, puchar', zob. Miklosich, EW, s. 328, Brückner, SE, s. 549, Vasmer, REW, III, s. 9 (z dalszą bibliografią). — Pod względem formalnym połab. *sākliněk* odpowiada występujący w kilku językach słow. wyraz o znaczeniu 'oranżeria': cz. *skleník*, sła. *skleník*, sła. *stekleník*, sch. *staklènīk*.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 54. — Olesch (Thesaurus, II, s. 923) nieprzekonująco wyprowadza wprost z **s(t)̥klenikō*.

sākodlě — s. nom. sg. n. 'kołowrotek': *Saccōdle 'Un roüet à filer' Pf; saccodel 'Spinradt' An; Saccodle 'Das Spinnradt' Vand; Sakodle 'Spinradt' Bauc; Sākodle 'Spinn-Rad' H*.

**s̥kadlo* — derywat od nie zaświadczonego w połabskim **s̥kati* || *sukati, utworzony za pomocą sufiksu *-dlo, por. cz. *skāti* 'nitkować przędzę', sła. przestarz. *skāt* 'ts.', strus. *s̥kati* 'сучить, ссучивать', ros. reg. *скамь* 'ts.' (Dal), stpol. *sukać* 'skręcać razem kilka nitek', dł. *sukaś* 'Stricke bz. Zwirn drehen, spulen, zwirnen', gł. *sukać* 'ts.', cz. *soukati* 'ts.', sła. *súkať* 'ts.', sła. *súkati* 'ts.', sch. *súkati* 'ts.' — Pierwotne znaczenie zapewne 'kręcić', por. lit. *sukti* 'kręcić', łot. *sukt* 'ts.' — Formacją zbliżoną do połab. *sākodlě*, ale od niej niezależną i posiadającą inne znaczenie jest *sukadlo, por. stpol. *sukadlo* 'przyrząd tkacki służący do nawijania nici na cewkę', dł. *sukadlo* 'Spulmaschine, Spulrad', gł. *sukadlo* 'Drehrad des Seilers; jedes Werkzeug zum windenden Drehen', cz. *soukadlo* 'nawijarka', sła. *sukálo* 'Spulmaschine; Drehmaschine'.

Rost, s. 156, przyp. 2; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 151; Polański — Sehnert, PED, s. 128; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 133; Heydzianka-Pilatowa, SO, XII, s. 262; Olesch, Thesaurus, II, s. 924. — Lorentz (KZ, XXXVII, s. 325) nieprzekonująco wiązał z **kōdel̥*.

sākřēt - inf. 'ukryć, skryć': *Sákrit 'Verbergen, Verstecken' H, Sákrit B₁*.

*sōkryti: pol. skryć, dł. zeksšys, dial. i stare skšys (Jakubica), gł. skryć, cz. skryti, śla. skryt, śle. skrīti, sch. sākriti || bica), gł. skryć, cz. skryti, śla. skryt, śle. skrīti, sch. sākriti || skrīti, scs. sōkryti, bg. скрѹя, maced. скрue, ros. скрѹтъ, ukr. скрѹту, br. скрѹць. — Z prefiksem *sō do *kryti, zob. s.v. krājē.

sālācenā — ptc. praet. pass. 'zgięte': Kreiwa¹ salangsenā 'Krumm zusammen gebeugt' H, salāngcena B₁.

*sōlēčenoje (*sōlēčenaja?) — do *sōlēkti, *sōlēkō: scs. sōlēšti, sōlēkō 'zusammenbiegen, zusammenkrümmen, beugen', por. także dł. dial. i przestarz. lēc, lēku 'zastawiać sidła' (punktem wyjścia dla tego znaczenia było zapewne 'zginać, napinać'), gł. lac, laku 'ts.', stcz. léci, leku 'giać', śle. lēcati 'ts.; zastawiać sidła', cz. léceti, léceti 'zastawiać sidła', scs. lēcati 'Fallen stellen, fangen', strus. ljacati 'zastawiać sieci', ros. ляцать 'napinać (łuk, pułapkę)', tu też należą pol. złąc się (przestarz.), złąknąć się 'przestraszyć się' (pierwotnie 'zgiąć się ze strachu'), lękać się 'obawiać się', w tym samym znaczeniu dł. lēkaš se, cz. lekati se, śle. lēcati se, sch. lēcati se, ros. лѣкаться, ukr. лѣкаться, z odpowiedników pozasłow. por. lit. lenkiū, lenkti 'giać', łot. liekt 'ts.'

Polański, MLK, s. 257–9. — O dalszej etymologii wyrazów słow. zob. Brückner, SE, s. 297, Vaillant, GC, III, s. 161–2, Vasmer, REW, II, s. 82 i 84, Sławski, SE, IV, s. 206–8. — Olesch (Thesaurus, II, s. 925) zestawia z pol. złączyć i cz. sloučiti 'verbinden, zusammenfügen', które jednak są od formy połab. bardziej odległe.

¹ krajvā = *krivē.

sālāk — s. nom. sg. m. 'wyka', może też 'odmiana groszku' (zob. Budziszewska i Szydłowska-Ceglowa, MLK, s. 76–7): Salang 'Wicke' H, Solang HWfb; salang 'Wicken' HW.

pātincē sālā 'ptasia wyka, dziko rosnący groszek': Pattinze Salang 'Vogel-Wicken' H, Pattinze Salang HWfb.

*sōlēkō: pol. dial. spiskie złek 'różne odmiany dziko rosnącego groszku żółtego o kwiatach fioletowych', także z innym przedrostkiem przelēk 'ts.', tu też pol. dial. pld. złek 'prze-

strach', dł. zlēk 'ts.', śla. zlak 'ts.', por. też ros. dial. зляка 'ts.' (Dal). Nazwa rośliny pochodzi stąd, że używana jest ona w różnych chorobach dzieci uważanych przez lud jako skutki przestraczu.

Budziszewska i Szydłowska-Ceglowa, l.c. — Inaczej, nieprzekonująco, Rost (s. 156–6, przyp. 32: z *zeleny) oraz Polański (wyżej, s. 491, s.v. pātincē) i Olesch (Thesaurus, II, s. 924: jako zalā = *zylē); Polański — Sehnert wymieniają ten wyraz jako niejasny (PED, s. 188).

sālūv — s. nom. sg. m. 'słowik': Ssali 'Nachtigall' Bauc; Ssali 'Nachtigall' H, Zāl A, Ssalī B, Zāly B₁.

sālūvā — nom.-acc. pl. 'słowiki': Ssaliwa 'Nachtigall, plur.' H.

O opuszczaniu w pisowni zabytków połab. zamykającego sylabę v zob. Kuraszkiewicz, SO, VIII, s. 58–70.

*sōlovьj, *sōlovē: — większość odpowiedników słow. sprowadza się do pierwotnej postaci *solv-, por. pol. słowik, kasz. słóvik, cz. slavík, śla. slávik, śle. slávec, sch. slāvūj, bg. славеѹ, maced. славеѹ, rcs. slaviji, ros. соловѣѹ, ukr. соловіѹ, br. calavēѹ, do tej także postaci sprowadza się oboczna forma połab. slāvajitē (zob. s.v.), ale por. dł. sytojik, sytojik, gł. sylobik, sołobik. — Prasłow. *solv(j) jest najprawdopodobniej derywatem od *solvō 'szary', por. ros. соловѣѹ 'żółtawoszary', zob. Sławski, ZSP, 1, s. 84 i Endzelin, RS, XI, s. 37. — Nieco inaczej, ale mniej przekonująco Jagić, AfslPh, I, s. 391 (z rdzenia *sōl- + sufiks *-avō).

sālūžē — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'złoży': t'hope czallize 'zusammen legen' H, czallýse B₁, czallise B₁.

*sōložī(tō) do *sōložiti: pol. złożyć, złożę, kasz. złożęc, złoży, dł. zložys, złożym, gł. złożyć, zložī, cz. složiti, složím, śla. zložīt, zložī, śle. zložīti, zložīm, sch. slōžiti, slōžīm, scs. sōložiti, sōložō, bg. сложа, сложу, maced. сложу, ros. сложѹтъ, сложѹ, ukr. сложѹту, сложѹ. — Element t'hope 'razem' jest pożyczką z dn., gdzie pełni podobną funkcję, jak niem. zusamen, tzn. występuje nie tylko jako przysłówek, ale służy także

do tworzenia tzw. czasowników rozdzielnie złożonych. Na wzór takich form niem. tworzono w połabskim podobne wyrażenia czasownikowe zarówno z przysłówkami-przyrostkami zapożyczonymi, jak rodzimymi, zob. Polański, MZ, s. 88. Tutaj *t'hope* wzmacnia tylko znaczenie rodzimego prefiksu *sā-*.

sāmarcōnĕ — s. nom.-acc. sg. n. 'zierzch', zaświadczone tylko w wyrażeniu:

vā sāmarcōnĕ 'o zmierzchu': Wassemarciōn 'Dämmerung, Abend-Dämmerung' H, Wasamartziōn B₁.

*vš ssmŕcanyje: subst. verb. do *ssmŕcati || *ssmŕkati: pol. *zierzchać się*, także *zierzchać* 'ściemniać się, zapadać (o zmroku)', rzad. *mierzkać się* (Brückner, SE, s. 333), por. też stpol. *mirzkać* 'ciemnieć', dł. *zmyrkać* i *zmyrkać se* 'ts.', *zmyrkać* też 'mrugać', gł. *smērkać* i *smērkać so* 'zierzchać się', cz. *smrkati se* 'ts.', sła. *zmrkat' sa* 'ts.', sch. *smrkávati se* 'ts.', bg. *cmprĕka ce* 'zierzchać się', ros. *cmepkátbcsa* 'zierzchać się', ukr. *cmepkátmyca* 'ts.', por. też scs. *mŕcati* 'dunkeln, verfinstern', cz. *mrkati* 'mrugać', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *mérkti*, *mérkiu* 'mit den Augen blinzeln, die Augenlieder schließen'.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 62, 230. — Polański — Sehnert (PED, s. 128, 161) i Olesch (Thesaurus, III, s. 1303) uważają formę połab. za loc. sg. i transkrybują z zakończeniem *-onĕ*, ale zapis z twardym *-nĕ* wskazuje raczej na acc. sg., podobnie jak *vā dan* (= *vš dьnъ) 'w dzień'.

sāmart - s. nom. sg. f. 'choroba, pomór (kurcząt lub gęsiąt)': zaamart 'krankes Küken oder Gössel' PS.

*ssmŕtь: pol. *śmierć* 'zgon', stpol. też 'mor, zaraza', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *smĕrc*, dł. *smĕrs*, gł. *smjerć*, cz. *smrt*, sła. *smrt'*, sło. *smŕt*, sch. *smŕt*, scs. *ssmŕtь*, bg. *cmprĕm*, maced. *cmpr̄m*, ros. *cmepь*, w strus. też 'mor, zaraza', ukr. *cmepь*, br. *cmepь*, por. też w różnych wyrażeniach, jak pol. lud. *końska śmierć* 'chudy, wynędzniały koń', kasz. *gąsá smĕrc* 'zawilec gajowy, Anemone nemorosa', sch. *cr̄nā smŕt* 'dżuma'. — Rozwój znaczeniowy najprawdopodob-

niej wyglądał następująco: 'śmierć, masowa śmierć, masowe zdychanie, zaraza' (por. znaczenia w stpol. i strus.) → 'choroba kurcząt i kacząt (drobiu?)', por. podobny rozwój pol. *po-mór*: przestarz. 'masowe umieranie, masowa śmierć; epidemia, zaraza (w odniesieniu do zwierząt)' → dziś 'ostra, zaraźliwa choroba drobiu, świń i dzików'.

Polański, RS, XX, s. 38-9; Polański — Sehnert, PED, s. 128; Olesch, Thesaurus, III, 1552. — Rost (s. 441) i Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 63) mniej przekonująco wyprowadzali z *zamŕtjъ, jako że kontynuant takiej formy ps. musiałby się rozwinąć w połab. *zomortĕ*, a Parum Schultze, u którego wyraz ten został zanotowany, zapisywał z reguły prefiks *zo-* w postaci *so* (por. u niego „Sopunkten” = *zopōtnĕ*, „Sobahl-sah” = *zobāl-sə*) i nie pomijał miękkości spółgłoski *m* (por. u niego „eymjarte” = *ajmōrtĕ*, „seimjohn” = *zajmōnā*).

sāmĕt — 'zmyć': Samet 'Abwaschen' H.

*ssmyti: pol. *zmyć*, kasz. *zmĕc*, dł. *zmys*, gł. *zmyć*, cz. *smýti*, sła. *zmyt'*, sło. *zmĭti*, bg. lud. *cmивам*, ros. *cmьть*, ukr. *змúму*, br. *змьць*. — Z prefiksem **s-* do *myti, zob. s.v. *mojt*.

sām̄renā — ptc. praet. pass. 'zmerzona (zmerzona?)': Sammaréna 'abgemessen' HB₁.

*ssmĕrjenaja (**ssmĕrjenoje?*) — do *ssmĕriti: pol. *zmierzyc*, kasz. *zmĕrĕc*, dł. *zmĕris*, gł. *zmĕrić*, cz. *zmĕriti*, ros. *cmĕpumь*. — Z prefiksem **s-* do *mĕriti, zob. s.v. *merĕ*.

sām̄tonā — s. nom. sg. f. 'śmietana': Sammatōna 'Rohm' Bauc; Sammatōna 'Milchroh' H, Sammetōne A, Sammatōne B₁.

*ssmetana: pol. *śmietana*, dial. też *śmiętana*, stpol. *śmiotana*, kasz. *smótana* || *smńotana*, dł. *smjatana* (Rozwadowski, WP, I, s. 289-90), gł. *smjetana*, cz. *smetana*, sła. *smetana* || *smotana*, sło. *smĕtana*, bg. *cmemána*, ros. *cmemána*, ukr. *cmemána*, br. *cmjémána*, por. także pożyczkę rum. ze słowiańskiego *smüntün*. — Prawdopodobnie od *ssmetati 'zrzucić, zbierać', por. sch. *smĕtati* 'zdejnować, zrzucić', ale chyba

wcześnie w wyniku skojarzenia z *męsti, *męto (por. dł. *měsc*, *mětu* 'kneten', gł. *mjasć*, *mjatu* 'ts.', cz. *místi*, *matu* 'wpro-wadzać w błąd', scs. *męsti*, *męto* 'verwirren, aufregen', ros. *мястú*, *мятý* 'verwirren, in Aufruhr bringen') pojawiły się także formy z nosówką, zob. Rozwadowski, l.c. i Vasmer, REW, II, s. 672-3 (z dalszą bibliografią).

sānot'ě — adi. nom. sg. m. 'płytki': Sannōtztge 'Flach, seicht' H, Sannōtztge B₁C, Sannōtztge B₂.

*sñadskǫj: kasz. *snǫdk'i* 'płytki', por. także strus. *snad* 'powierzchnia, wierzch', stpol. *snad* || *snadz* 'może, przypadkiem, zapewne', cz. *snad* 'ts.', sła. *snad* 'ts.', dł. *snadko* 'gering, leicht, vielleicht', stpol. *snadny* 'łatwy, prosty', gł. *snadny* 'ts.; słaby; błahy; nieznaczny', cz. *snadný* 'łatwy', sła. *snadný* 'ts.' — Dalsze nawiązania niepewne, zob. Brückner, SE, s. 504, Machek, ES, s. 461, Vasmer, REW, II, s. 680.

Brückner, ZfslPh, VII, s. 48; Polański, MLK, s. 258-9. — Lorentz (ZfslPh, III, s. 60) nieprzekonująco rekonstruował *sānot'ě* = *sñadskǫ, a za nim tę interpretację powtórzyli Polański — Sehnert (PED, s. 128) i Olesch (Thesaurus, II, s. 931), zapis Henniga przez „-tztge”, „-tzge” nie musi bowiem oddawać zakończenia -*ct'ě*, por. w tymże zabytku „Slǫtztga” = *slǫt'ě* = *soldǫkoje. — Zupełnie chybione jest objaśnienie Rosta (s. 108, przyp. 38), który połab. formę rekonstruuje jako *zanosk'y* i zestawia z cz. *zanos* 'das angeschwemmte Land', ros. *занос* 'Verschüttung'.

sâpat || *sâpot* — inf. 'spać':

sâpat: ciss ey man¹ ssâpat 'Wollt ihr bey mir schlaffen?' H, sapat B₁, ssabat C; Jose nits ey tibe² ssapat 'Ich will nicht bey euch schlaffen' H, sapat B₁.

sâpot: Sapóteit³ 'Dormir' Pf; Jūs nitz⁴ sobōt 'Voulez vous coucher avec moy?'⁵ Pf, sobóot Ec; Jus nitz⁴ sobot 'Wolt ihr bey mir schlaffen?'⁵ Vand.

sâpě — 3. sg. praes. 'spi': Sope 'Schlaffen' Vand; Zape 'schlafen' PS; Ssape 'Schlaffen' H, Sápe B₁; Ssapa 'Schlaf' H, Zápa B₁.

sâpol — praet. sg. m. 'spał': sa pòl goût⁶ 'Avez vous bien dormi?' Pf, sapóol Ec; Sa pol gout⁶ 'Habt ihr woll geschlaffen?' Vand, Sapol Do; Sapól dibbré⁷ 'Habt ihr wol geschlaffen' HB₁; Ssapól jay dibbré⁸ 'Habt ihr wol geschlaffen' H, Sapól B₁; Je⁹, ssapol dibbre⁷ 'Ja, ich habe wol geschlaffen' H, ssapol B₁; Ni ssapol dibbré¹⁰ 'Ich habe nicht wol geschlaffen' H.

sâpacě - ptc. praes. act., nom. sg. m. 'śpiący', zaświadczone tylko w wyrażeniu:

sâpacě komār 'sypialna': Ssapanse Komar 'Schlaf-Kammer' H, Sapánse B₁.

Wyrażenia tego typu służyły do transpozycji (kalkowania) niem. złożzeń, zob. Heydzianka, SO, III/IV, s. 238; podobne wyrażenia występują też w języku polskim, por. *miejsca siedzące, miejsca stojące*.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 50; Suprun, SSI 1975, 5, s. 59-68. — Brückner (PF, XIV, s. 548) niesłusznie uważał, że Połabianie tak nigdy nie mówili.

*sǫpati, **sǫpi(tǫ)*, *sǫpalǫ, *sǫpētjǫjǫ, *sǫpētjǫjǫ (*komār* z śrdn. *kamer*): pol. *spać*, *śpię*, kasz. *spac*, *spi*, dł. *spas*, *spju* || *spim*, gł. *spać*, *spi*, cz. *spáti*, *spím*, sła. *spat*, *spí*, słe. *spáti*, *spím*, sch. *späti*, *spím*, scs. *sǫpati*, *sǫplǫ*, bg. *спя*, *спуу*, maced. *спу*, ros. *спать*, *сплю*, *спуу*, ukr. *спати*, *сплю*, *спуу*, br. *снауь*, z odpowiedników pozasłow. por. stind. *svápati*, *svápati* 'spi', pass. *supyatē*.

¹ *cis aǫ maně* = *χστjěš u mǫne (zamiast *mene). ² *joz ni-c(ǫ) aǫ tibě* = **jazǫ ne-χστjǫ u tebe*. ³ *sâpot aǫt* = *sǫpati iti. ⁴ *joz ni-c(ǫ)* = *jazǫ ne-χστjǫ. ⁵ Znaczenie podane omyłkowo: zamiast przetłumaczyć pytanie informator połabski podał odpowiedź. ⁶ *gut* (z niem.). ⁷ *dǫbre* = *dobrě. ⁸ *jaǫ dǫbre* = *(*jaǫ* z śrdn. *jǫ*) *dobrě*. ⁹ *je* (z śrdn. *je* 'tak'). ¹⁰ *ni-sâpol dǫbre* = *ne sǫpalǫ dobrě.

sās — s. nom. sg. m. 'piers kobieca, cycek, sutek, sutka': Sōos 'Les tetons' Pf, Sōos Ec; Soos 'Die Brüste' Vand; Zaass 'Titte' PS; Ssaas, Ssoos 'Weiber Brust, oder Zitz' Bauc; Ssās, Ssōs 'Frauen-Brust' H, Zās AB₁; Zās 'Zitze' H, Sās B₁.

sāsāi — nom.-acc. pl. 'piersi (kobiece), cycki, sutki': Ssassōy 'Frauen-Brust, plur.' H, Zassōy B₁; Zassōy 'Zitze, plur.' H.

*sāsā, *sāsāy: sło. *sēs*, *sesā* 'die weibliche Brust', stsch. *sas* 'ts.', scs. *sāsā* 'ts.', strus. *sāsā* 'sutek, sutka; pierś kobieca', ros. *cocók* 'sutek, sutka', por. też z innym wokalizmem pol. dial. *sys*, *syś* 'ts.', także 'dziecko przy piersi', sch. *sīsa* 'sutek, sutka'. — Pierwotne deverbativum bezsufiksalne, derywowane bezpośrednio od pierwiastka czasownikowego *sās-ati (zob. *sāsē*), zob. Meillet, Ét., s. 222, Vaillant, GC, IV, s. 216.

sāsē - 3. sg. praes. 'ssie' (też 'karmi piersią?'): Zāsse 'Saugen' H, Sāsse B₁.

sāsacē — ptc. praes. act., nom.-acc. sg. n. 'ssące', zaświadczone w wyrażeniu:

sāsacē porsā 'prosię osesek, ssące prosię': Sāsasangse Pōrsang 'Spanferken' H, Sāsasangse B₁C.

**sāsē(tā)*, *sāsōtjeje, *sāsōtjeje porsē do *sāsati: pol. *ssać*, *ssę*, cz. *sāti*, *saji*, stcz. *ssāti*, *ssu*, sła. *sať*, *saje*, sło. *sesāti*, *sesām*, sch. *sāti*, *sēm*, scs. *sāsati*, *sāsō*, strus. *sāsati*, *sāsū*, ros. *cocámь*, *cocý*, *cocěшь*, ukr. *ccámu*, *ccy*, *cceu*, br. *ccaуь*.

Wyrażenie połab. *sāsacē porsā* jest kalką niem. *Saugferkel*, zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 66, Suprun, SSI 1975, zesz. 5, s. 61, Olesch, Thesaurus, II, s. 937-8.

sās(v)atenā — ptc. praet. pass., nom. sg. f. lub nom.-acc. sg. n. 'spalona (spalona?) przez świecenie': Sasatēna 'Versenget' HB₁.

*sāsētenaja (**sāsētenoje?*) (zamiast **sāsētjen-*) — do *sāsētiti: pol. potoczne *zeświecić* (np. świeczkę) 'spalić przez świecenie', por. także przedrostek *z* w podobnym znaczeniu w *znosić* (np. ubranie, buty) 'zużyć przez noszenie', dł. *zeswěšís* 'fertig leuchten, fertig brennen', *swěcku som zeswěšít* 'das Talglicht habe ich ausgebrannt, verbraucht'.

Polański, MLK, s. 259-60. — Rost (s. 153, przyp. 32), Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 229), a za nimi także Polański — Sehnert (PED, s. 129) mniej przekonująco rekonstruowali

**zasvēten-*; Olesch (Thesaurus, II, s. 937) (także nietrafnie) wyprowadza z *sāsētenoje. — W połabskim *v* w niektórych położeniach zanikało (zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 83-4), ale tutaj takich warunków nie ma i dlatego w rekonstrukcji wprowadzone zostało *v* (w nawiasie). — Z przedrostkiem **sā-* do *svētiti (zob. s.v. *svētēt*).

sātarē del — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'zetrze': Sattār dēl 'Abwischen' H, Sattārdēl B, Saddār deel B₁.

**sātāre(tā)* (*del* z śrdn. *del*) do *sātēti: pol. *zetrzeć*, *zetrę*, kasz. *zetręc*, *zetrę*, dł. *zetrés* || *zetrēs*, *zetrū* || *zetrējom*, gł. *zetręc*, *zetrū*, cz. *setřiti*, *setřu*, sła. *zotriet*, *zotrie*, sło. *strēti*, *strēm*, sch. *střiti*, *strēm*, scs. *sātēti*, *sātāro*, maced. *compe*, ros. *cmepémь*, *compý*, *compěшь*, ukr. *cmépmu*, *zumpý*, *zumpěu*, br. *cuépyi*. — Z prefiksem **sā-* do *tēti, zob. s.v. *tarē*.

sāvartāt - inf. 'zrobić (masło)': Ssawartāt 'Buttern' H.

*sāvārtēti — z prefiksem **sā-* do *vārtēti, zob. s.v. *vartē*. Prefiks *sā-* występuje tu chyba w funkcji tworzenia formy dokonanej czasownika. W znaczeniu 'robić (masło)' występuje ten czasownik także w czeskim (*vrtēti máslo*). Punktem wyjścia dla tego znaczenia było zapewne 'mieszać, bełtać', które rozwinęło się z pierwotnego 'kręcić, obracać', por. podobny rozwój w języku ukraińskim: *kolomúmu* 'mieszać, bełtać', a także 'robić, ubijać (masło)'. W znaczeniu 'mieszać, bełtać' notowany jest kontynuant pierwotnego *vārtēti w dolnołużyckim i górnołużyckim (zob. s.v. *vartē*).

Polański — Sehnert, PED, s. 129; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 101; Olesch, Thesaurus, II, s. 1064. — Rost (s. 441) nieprzekonująco rekonstruuje z prefiksem **za-* zamiast **sā-*.

sāvartlajnā — s. nom. sg. f. 'maślanka': sawartlenia 'Butter-Milch' H, Ssawortlenia B, Sawartleina B₁, Sawartlenia B₂C.

*sāvārtlina. Derywat od czasownika *sāvartāt* (zob. s.v.) utworzony za pomocą sufiksu *-lajnā* = *-*lina*, który jest rozszerzeniem sufiksu *-*ina*. Pod względem znaczeniowym por.

grupę polskich derywatów odczasownikowych z tym sufiksem oznaczających uboczne produkty jakiejś czynności (*heblowiny, popłuczyny, spaliny*). — Nie jest wykluczone, że niektóre zapisy oddają oboczną formę z palatalnym *ń* (*sāvartlajńə*), podobnie jak w *lǎjsajńə* || *lǎjsajńə* (zob. s.v.)

sāvartlajńə — zob. *sāvartlajńə*.

sǎvlāk — s. nom. sg. m. 'powój polny': Zawwlack 'die wolrichende Bluhmen, genannt Wedwin' PS.

*sǎvolk: sło. (*njivski*) *slāk* (= *svlak) 'powój (polny)' (*Convolvulus arvensis*), sch. *slāk* 'powój', bg. reg. i dial. *сѣлак* (*Gerov*) i *сѣлек* '*Convolvulus arvensis*'. Por. także o podobnej budowie, ale innym znaczeniu ros. dial. *сѣлок* 'вал, навој у кросен, у ткачкогo стана, на которъй навивается основа' (płn. i wsch.), 'матица, потолочная переводина, балка' (płd.), ukr. *сѣлок* 'belka, na której leży powała'. — Do *velkti, podobnie jak *vlāk* (zob. s.v.). Nazwa rośliny stąd, że się rozrasta („wlecz się”) nisko przy ziemi. — Co do znaczenia 'Wedwin', które zamieścił Parum Schultze, por. śrdn. *wede-winde*, dn. lünebur. *Wāwin* 'Ackerwinde, Zaunwinde'.

sǎvlākñě — adi. nom. sg. m. 'dotyczący powoju, powojowy', zaświadczone w nazwie pola:

sǎvlākñě plost 'powojowy łąn': Zawwlackne plost PS, zawwlackenplost 'ein Feldname' PSJ.

Derywat od *sǎvlāk* (zob. s.v.). Przed sufiksem *-ñě* spodziewalibyśmy się palatalizacji wygłosowego *-k* w *-c*, jako że w tej pozycji może on kontynuować tylko pierwotny sufiks **-ьnš* (zob. np. Vaillant, GD, IV, s. 451–4). Forma połabska jest nowsza i wtórna, por. też bez palatalizacji pol. rzad. *połyskny* 'połyskliwy'.

Zob. *plost*.

sǎzdət — inf. 'rozebrać': Zasedat 'Ausziehen, entkleiden' H, Zasedat B₂; Mosasásdad¹ 'Voulez vous vous deshabiller' Pf, Mosa sásdad Ec;

sǎzdij — 2. sg. imperat. 'rozbierz': Zasedí 'Ziehe aus' H, Zasedi B₂.

sǎzdij-sə — 2. sg. imperat. 'rozbierz się': Zasedíssa 'Ziehe dich aus' H, Zasdjssa B₁.

sǎzd'onə — ptc. praet. pass., nom. sg. f. lub nom.-acc. sg. n. 'rozebrana (rozebrane?)': Zásdyóna 'Ausgezogen' H, Zásdyona B₂.

*sǎzděti, *sǎzději, *sǎzději-sę, *sǎzděnaja (*sǎzděnoje?) — forma prefiksalna do *děti. Podstawą dla **sǎz-* był niewątpliwie wielofunkcyjny prefiks **sǎ-*, który w innym znaczeniu zanotowany został z tym czasownikiem w formie *sǎdət* (zob. s.v.). Forma tego czasownika z prefiksem **sǎ-* w znaczeniu odpowiadającym połab. *sǎzdət* występuje w polskim (por. *zdziać* 'zdjąć z siebie, np. ubranie lub jego część') i rosyjskim (por. u Dala *сдеть* 'ts.'). Połab. *sǎz-* powstało najprawdopodobniej pod wpływem prefiksu *vǎz-* w *vǎzdet-sə* 'ubrać się', podobnie jak pol. potoczne *przebuć* 'zmienić buty' pod wpływem *obuć* 'nałożyć buty' (por. Brückner, SE, s. 592). Nie przekonuje interpretacja Szydłowskiej-Ceglowej (Lud XLVIII, s. 246, przyp. 219), która w połab. *sǎz-* upatruje podwojony prefiks *sǎ-* z udźwięcznionym *s* przed następującym *d*. — Zob. odpowiedniki czasownika *děti w innych językach słowiańskich s.v. *sǎdət*.

Polański, MLK, s. 260.

¹ *mos-sə* (lub może *mo-sə*) *sǎzdət* = *(*jь*)*mašb*, względnie *(*jь*)*ma(tš)-sę sǎzděti*.

sǎzině — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'spędzi (bydło z pastwiska)': Sasińe 'Abtreiben' HB₁.

**sǎžene(tš)* do *sǎgǎnati: pol. *zegnać*, *zegnam* (ale por. stpol. 3. sg. praes. *żenie* od *gnać*) m. in. 'spędzić, przepędzić (np. bydło)', w tym samym podstawowym znaczeniu dł. *zegnaś*, *zeženu*, gł. *zehnać*, cz. *sehnati*, *seženu*, sła. *zohnať*, *zoženie*, sło. *zgnáti*, *žénem*, sch. *ságnati*, *sáženēm*, ros. *согнать*, *сгоню*, *сгонишь*, ukr. *зигнати*, *сжену́*, br. *сагнаць*. — Z prefiksem **sǎ-* do *gǎnati, *ženę. O wielofunkcyjności

prefiksu *s̄- zob. s.v. *sādāt*.

Por. *zině*.

I. *sq* — adv. 'tutaj, tu': Oizang vile blócha ꞑ y a beaucoup des puces icy' Pf; Oizang wile blochà jang 'Es gibt vile Flöhe hier' K.

Może do *sēmo (zob. s.v. *sem*) z fakultatywną nazalizacją, jak kasz. *sq* (obok *sa*) 'tu, tutaj' (zob. s.v. *sahi*). Całe zapisy należałoby wtedy odczytywać następująco: *oi, sq vilě blāχə* = *oi (wykrzyknik 'oj'), **sēmo velbje blāχa* (zamiast *blāχə), względnie *oi, sq vilě blāχə ja* = *...*je(stə)*.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 191-2; Polański — Sehnert, PED, s. 194; Olesch, Thesaurus, I, s. 702. — Inaczej Rost, s. 44, przyp. 1, jeszcze inaczej Radłowski, StFPS, III, s. 308.

II. *sq* zob. *sibě*.

sqd || *sqdě* — 2. sg. imperat. 'siądź':

sqd: Heid sangd kam mahn¹ 'gehe sitzen bey mir' PS; Püd zangd hey Kammehn² 'Kom sitzen bey Kachelofen' PS, jangd PSJ.

sqdě: heyd³ zangdie 'setze Dich, gehe sitzen' PS.

*sēdi do *sēsti, *sēdɔ: pol. *siąść, siąde*, stpol. *sieść, sięde*, stcz. *siesti, sadu*, sło. *sěsti, sēdem*, sch. *sjěsti, sjědēm*, scs. *sěsti, sēdɔ*, strus. *sěsti, sjadu*, ros. *сесть, сяды*, ukr. *сі́мь, сядь*, br. *сечуь*. — Formy z samogłoską nosową kontynuują pierwotny infiks nazalny, zob. Meillet, SC, s. 204, 214, Vaillant, GC, III, s. 181, Vasmer, REW, III, s. 63.

¹ *ajd, sqd kã maně* = **idi, sēdi kã mьne*. ² *püd, sqd aj kãmen* = **pojьdi, sēdi u kamenə*. ³ *ajd* = *idi.

sqzma — s. nom.-acc. sg. n. 'sażeń': Sàngsaman 'Spalterholz' H, Sàngseman B₁, Saugsaman C; Zangssma 'Faden holtz' PS, zangnsna PSO.

sqzmena — nom.-acc. pl. 'saznie': Sangsména 'Spalterholz, plur.' H, Sàngsa(e?)mena B₁, Saugsamena C.

**sęźmę, *sęźmena* — nowotwór połab., utworzony od pierwotnego *sęžen przez zastąpienie sufiksu *-*en* sufiksem *-*mę, *-mene*. Podobnym tworem jest *posma* (zob. s.v.). — Co do kontynuacji pierwotnego *sęžen por. pol. *sażeń* (zamiast *siążeń*, zob. Brückner, SE, s. 483), dł. dial. *sezań* (literackie *ścężań* jest wtórne), gł. *sażeń*, sło. *sěženj*, sch. *sěžānj*, scs. *sęžen*, strus. *sjažen*, ros. *сажень*, gen. sg. *сажену*, ukr. *сажень*, por. w tym samym znaczeniu też cz. *sáh* (= *sęgə), sła. *siaha* (= *sęga), pol. *sqg* (= *sogə) — do **sęgati, *sęgnoti*. — Zob. Brückner, l.c., Machek, ES, s. 437-8, Vasmer, REW, II, s. 568.

sect — inf. 'kosić; rąbać; ciąć, ścinać': Sétzt 'Mehen' H.

secą — 1. sg. praes. 'koszę; rąbię; tnę, ścinam': drawe¹ zetzam 'Holz hauen' PS.

secě 3. sg. praes. 'kosi; rąbie; tnie, ścina': Sétze 'Hauen' H, Ssetze B₁; Ssetze 'Entgegen'² H; ceze 'mähen' PSJ, Leze PSO.

secě dal 'ścina': Sszedâl 'Niederhauen' H, Sszedâl B, Ssetze dâl B₁, Sszedâl B₂C.

sek — 1. sg. aor. 'skosiłem; ściałem itd.': Siele³ zeck 'Graß meyen' PS.

**sěkti, *sěčɔ* (zamiast *sěkɔ), **sěče(tə)*, **sěče(tə)* (*dal* z śrdn., zob. s.v. *dal* || *del* || *dol*), *sěkɔ: pol. *siec, siekę* 'uderzać mocno białą bronią, ciąć; chłostać', reg. 'kosić', stpol. *siec, siekę* 'kosić trawę, zboże; ścinać, obcinać; rąbać na części, ciąć, niszczyć; atakować bronią sieczną, zabijać', kasz. *sec, sečą* 'kosić, żąć', dł. *sec, seku* || *secom* 'hauen, mähen', gł. *syc, syku* 'kosić', cz. *síci, seku* || *seču* 'ts.; rąbać, ciąć', sła. *sekat*, dial. *siect* 'ts.', sło. *sěči, sěčem*, częściej *sěkati, sěkam* 'hauen; umhauen, fällen; mähen', sch. *sjěci, sijěčem* || *sijěku* 'siekać, ciąć, rąbać, ścinać', scs. *sěsti, sěkɔ* 'hauen', bg. *секá, сечуь* 'siec, ciąć, ścinać, przecinać', maced. *сече* 'ts.', ros. *сечь, сечуь, сечуьш* 'rąbać, siekać', dial. też 'chłostać, bić', ukr. *сі́мь, сичуь, сичуьш* 'siec, siekać; smagać', br. *сичуь* || *сеч* 'ts.; kąsać, gryźć (o owa-dach)', spoza języków słow. por. stlit. *ísekti* 'nasiec, nasiekać', łac. *secō, -āre* 'ciąć, siec, krajać, odcinać; pruć wodę lub powiełac. *secō, -āre* 'ciąć, siec, krajać, odcinać; pruć wodę lub powiełac. trze (w biegu, w locie itp.), przepływać coś, przelatywać coś,

przebywać jakąś drogę'. — Wygłosowe *-t* w połab. infinitywie wtórne na wzór innych czasowników, podobnie jak w słowackim i ukraińskim. Zapis Parum Schultzego „zeck” Rost (s. 74, przyp. 4) i Olesch (Thesaurus II, s. 981) uważają za błąd zamiast „sect”, bardziej prawdopodobna jednak wydaje się lekcja Schleichera (s. 268) i Lehra-Splawińskiego (Gram. poł., s. 231), którzy zapis ten interpretują jako formę 1. sg. aor.

¹ *drāvə* = **drōva*. ² Znaczenie 'entgegen' należy rozumieć jako 'er schneidet (den Weg)', zob. Rost, s. 105, przyp. 2 i Olesch, Thesaurus, II, s. 982. ³ *zilě* = **zelbje*.

sedě — 3. sg. praes. 'siedzi': Ssede 'Sitzen' H, Sséde B₁; Zede 'sitzen' PS.

sed — 2. sg. imperat. 'siedz': Sséd 'Sitz' H.

sedqčě — ptc. praes. act., nom. sg. m. 'siedzący', także w funkcji rzeczownikowej 'ten, kto siedzi (na czymś), właściciel': Sedangse 'Sitzer, Besitzer' H, Ssedangse B, Ssédánse B₁; Ssedángse 'Besitzer' HB₁.

*sēdi(tə), **sēdi*, **sēdētjyb* do **sēdēti*: pol. *siedzieć, siedzę, siedzisz*, kasz. *sezec, sezi*, dł. *sejżes, sejżu* || *sejżim*, gł. *sedzieć, sedźu, sedziś*, cz. *seděti, sedím*, sła. *sediet, sedí*, sło. *seděti, sedí*, sch. *sjēditi, sjēdīm*, scs. *sēdēti, sēždō, sēdiši*, bg. *cedǎ, cedúu*, maced. *cedu*, ros. *cuđemь, cuжý, cudúuь*, ukr. *cuđimu, cuđжý, cudúu*, br. *ciđžéuь, ciđжý* (wsch.-słow. **sidēti* wtórne z pierwotnego **sēdēti*, zob. Fortunatov, KZ, XXXVI, s. 50), z odpowiedników pozasłow. por. lit. *sēdēti, sēdžiu*, łot. *sēdēt, sēdu*, goc. *sitan*, łac. *sedeō, sedēre*.

sedleně — adi. nom. sg. m. 'siodłowy', zaświadczone w wyrażeniu:

sedleně knüp 'kula siodłowa, kula u siodła': Sedelena Knîp 'Sattel-Knopff' H, Sédelena Knîp B₁.

*sedzlenzjь, *sedzlenzjь (*knüp* z śrdn., zob. s.v. *knöp* || *knüp*) — derywat przymiotnikowy od **sedzlo* (zob. s.v. *sedlū*), utworzony za pomocą sufiksu *-en-*, por. sło. *sedlên* || *sédlen* 'siodłowy', *sedleník* 'wierzchowiec', sch. *sedlénik* 'ts.'

sedliněk — s. nom. sg. m. 'siodlarz': Sedelínic 'Sattler' HB₁ (zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 964; u Rosta tego wyrazu nie ma).

*sedzlenikz — derywat od *sedlū* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-iněk* = **-enikz* jak *vákniněk* 'szklarz' od *váknū* 'okno', *saliněk* 'rymarz' od *sałə* 'szleja'.

Por. też *sedleně*.

sedlū — s. nom. sg. n. 'siodło': Sedléy 'Une selle' Pf, Sedléi Ec; Setlei 'Der Sattel' Vand, Setloi Do; Seedelüh 'Sattel' PS, Sedelich PSJ; Sedeli 'Sattel' Bauc; Sedelí, Sedeley 'Sattel' H, Sedelý, Sedley B₁.

*sedzlo (**sedzlo?*): pol. *siodło*, kasz. *sodło*, dł. *sodło*, gł. *sedło*, cz. *sedlo*, sła. *sedlo*, sło. *sédlo*, sch. *sédlo*, cs. *sedzlo*, bg. *cedló*, maced. *cedlo*, strus. *sedzlo*, ros. *cedló*, ukr. *ciđló*, br. *сјдло*, z odpowiedników pozasłow. por. goc. *sitls* 'Sitz, Stuhl', stwn. *sezzal* 'Sessel' (z innym wokalizmem *satul* 'siodło', stisl. *sodull* 'siodło'), łac. *sella* 'stołek, krzesło', — dalej do *sedě* (zob. s.v.), zob. Meillet, Ét., s. 419, Vasmer, REW, II, s. 601. — Formy zapisane z wygłosowym „-éy, -éi, -oi” itp. Rost (s. 420) nieprzekonująco interpretował jako gen. sg. na **-y*, Schleicher (s. 207) zaś uważał takie zapisy za omyłkę, wreszcie Olesch (Thesaurus, II, s. 963) określa je jako niejasne („schwierig zu erklären”). Niezależnie od tego, jak fonetycznie interpretować takie zapisy, nie ulega wątpliwości, że reprezentują one połabski kontynuant pierwotnego **o*, por. np. podobnie zapisane u Pfeffingera „Peréi” = *perū* = **pero*, „ronei” = *rānū* = **rano*, u Henniga „Sjungtey” = **sjōtū* = **sveto*, „Drawney” = *drāvnū* = **drāvno*. Pisownia taka najprawdopodobniej oddaje lekko dyftongizowaną wymowę samogłoski *ū* w niektórych pozycjach, zob. Trubetzkoy, ZfslPh, I, s. 154 oraz Polabische Studien, s. 46–57.

sekanažćə — s. nom. sg. f. 'siekanie mięso': Cikkaneiz 'Gehacktes, Hackfleisch' HB₁. Zapisane w kontekście: Piās komm her, nimm Gantreneiz, habe kein Cikkaneiz¹.

*sēkanica: sło. *sēkanica* 'Zerhacktes (von Speisen in der Küchensprache)', por. też pol. *siekanka, siekanina* 'potrawa

drobno posiekana, zwłaszcza z mięsa', gł. *sykanina* 'ts.', cz. *sekanina* 'mięso siekane', sła. *sekanina*, dial. *sekanicka* 'ts.'

Rost (s. 420, s.v. *sekanéica*); Mucke, MPKJ, I, s. 426; Polański — Sehnert, PED, s. 130; Olesch, Thesaurus, I, s. 120. — Inaczej, nieprzekonująco, Kleczkowski, SAU, XLVII (1946), s. 266, a za nim Lehr-Splawiński — Polański w pierwszym zeszycie niniejszego słownika (s.v. *cikənaicə*, s. 79).

¹ Zdanie niemieckie z wtrąconymi wyrazami połabskimi: *pās* = **pāsə*, *jaṭrənaicə* = **jətrenica*, całe zdanie zaś znaczy 'Psie, chodź tutaj, weź kizkę (kielbasę?), nie mam mięsa siekanego'.

sekəro — s. gen.-acc. sg. m. 'kosiarza': Sekrió 'Mäder, Meiher' H.

*səkarja do **səkarjə* — derywat od *sect* (zob. s.v.) m. in. 'kosić' utworzony podobnie jak *lekər*, *pekər* (zob. s.v.v.). Dokładnym odpowiednikiem jest pol. dial. *siekarz* 'kosiarz, żniwiarz', poza tym por. w tym samym znaczeniu od tego samego czasownika z innym sufiksem cz. *sekáč*.

selšaft || *selšap* — s. nom. sg. m. 'towarzystwo': Sellschafft 'Gesellschaft' H, Sellschap HB₁.

Pożyczka z dn., por. lünebur. *sell-schopp*, *sellschap*. Forma na *šaft* pod wpływem wys.-niem. Postać sufiksu *-šaft* szerzy się zresztą także w dn., zob. Kück, Lüneb. Wb., III, s. 29-30.

Hinze, ZfSl, IX, s. 689; Olesch, Thesaurus, II, s. 974; nieco inaczej Polański, MZ, s. 103 oraz Polański — Sehnert, PED, s. 130.

I. *sem* — adv. 'tutaj, tu': Ssēm 'Allhier' H, Szēm B; Ssēm 'Hier' H, Czēm B₁, Ssēm, Szēm B₂C.

pūd sem 'przyjdź tutaj': Pūht zehm aar¹ 'kom hir Er' PS; pouṭzimher² 'kom Her' An; Täu³ pud zehn har⁴ 'Du kom ihr Er' PS; Pūd zehm kaa nohss Deissco⁵ 'Kom mit bey unsern Tisch' PS.

sem bojt (*sem jis*, *sem ja* itd.) 'tu być (tu jestem, tu jest itd.)': Ssēm bayt 'Hier seyn' H, Szēm B; ssēm Jiss 'Hier bin

ich' H, Zēm B₁, szēm B₂, Szem C; Zehm Jang Jaddan Lasseitz⁶ 'hier ist ein Löffel' PS.

sem ə tom 'tu i tam': zehm attohm 'hir und dort' PS, zehmattohm PSJ.

*səmo (|| **samo*, w niektórych językach słowiańskich także **śamo*), **pojdi səmo*, **səmo byti* (**səmo jesmь*, **səmo je(stə)*), **səmo a tamo*: pol. arch. *sam* 'tu, w tę stronę', dziś żywe *tam i sam* 'po różnych miejscach; w różne strony, w różnych kierunkach', stpol. *sam*, *samo* 'tu, w tę stronę', kasz. *sam* 'tu', dł. *sem* 'hierher', gł. *sem* 'ts.', cz. *sem*, przestarz. też *semo* 'tu, w tę stronę', por. też *sem a tam* 'tu i tam, tu i ówdzie', sła. *sem* 'tu, w tę stronę', sła. *səm* 'ts.', scs. *səmo* 'ts.', strus. *səmo*, *samo*, *sjamo*, *sěmь* 'ts.', ros. *сям* w wyrażeniach *там* u *сям*, *там-сям*, *то там то сям* 'tu i ówdzie', ukr. *там* u *сям* 'ts.', *то сям то там* 'to tu, to tam'. — Derywat od zaimka **sə* (zob. s.v. *sə*) jak **tamo* od **tə* (zob. s.v. *tom*), **onamo* od **onə* (zob. s.v. *vānom*), **inamo* od **inə* (zob. s.v. *jaṅəm*). Postać **səmo* zamiast **samo* (z pie. **k'-amo*) może na wzór **všsəmo* || **všsəmo* (z dawniejszego **všxamo* w wyniku trzeciej palatalizacji), zob. Bańkowski, JP, LXVIII, s. 22-3; inaczej Meillet, SC, s. 46 i 119, Vaillant, GC, I, s. 189, jeszcze inaczej Machek, ES, s. 442, Zierhofferowa, JP, XXXIX, s. 344-53.

Zob. I. *są*.

¹ *ar* (pożyczka, por. śrdn. *hēr* || *hār* 'her, hierher'). ² *pūd sem er* (*er* obok *ar* jest pożyczką, zob. wyżej, przyp. 1). ³ *tāj* = **ty*. ⁴ *pūd sem ar*, zob. wyżej, przypisy 1 i 2. ⁵ *...kā nosě daṅsko* = **kə našiji* (*daṅsko* nom. sg. zamiast dat. sg., zob. *daṅsko*). ⁶ *sem ja jadān lāzaic* = **səmo je(stə) jedənə lāzicə* (zob. s.v. *lāzaic*).

II. *sem* zob. *sə*.

semą — s. nom.-acc. sg. n. 'len, siemię lniane': Ssemang 'lein' Bauc; Szemáng 'Lein' HB₁.

*səmə: pol. *siemię* 'nasienie roślin oleistych', kasz. *semą* 'nasienie', dł. *seme* 'Same, Samenkorn', zwłaszcza 'Leinsame', gł. *symjo* 'nasienie', cz. *símě* 'ts.', sła. poet. i arch. *semā* 'ts.', sła. *séme* 'Same', sch. *sjěme* 'nasienie, siemię', scs. *sěmə*

'Same', bg. *céme* 'ts.', maced. *ceме* 'ts.', ros. *семя* 'ts., siemie', ukr. *сімя* 'ts.; nasienie; sperma', br. *céмья* 'nasienie, siemie', z odpowiedników pozasłow. por. stprus. *semen* 'Same', lit. *sėmens* 'Saat', łac. *sēmen* 'nasienie; plód, potomek; ród, rasa', stwn. *sámó* 'Samen'.

Por. też *semenũ*.

seměňũ — s. nom. sg. n. 'len, siemie lniane': Semnii 'Lein' An.

*sěmeno: pol. dial. *siemiono* 'nasienie', cz. *semeno* 'nasienie', sła. *semeno* 'ts.', ukr. *сіменó* 'ziarno siewne', por. także pomor. *semónkvo* 'nasionko'. — Forma oboczna do *semą* (zob. s.v.), utworzona od tematu jego przypadków zależnych, jak cz. *sloveso* od *slovo*.

Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 148) i Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 129) nieprzekonująco dopatrują się tutaj sufiksu *-eno.

senenə — adi. nom.-acc. sg. n., nom.-acc. pl. n. i nom.-acc. pl. f. 'sienne, dotyczące siana, na siano, do siana', zaświadczone w wyrażeniach:

senenə prótprũ 'strych domu lub stodoły wykorzystywany jako pomieszczenie na siano': Senéna priuntprí 'Heu-Boden' H, Senena B.

senenə t'ólə 'wóz do siana': Senena tgela 'Heuwagen' Bauc.

senenə vajdlāj 'widły do siana': Schönena weidloy 'Heugabel' Bauc.

*sěnenoje (*prętro), *sěnenaja (*kola), *sěnenyjě (*vidly) — derywat od *sěno (zob. s.v. *sonũ*), utworzony za pomocą sufiksu -en jak *drávenə* od *drávə*, *plátnenə* od *plátə*.

seniněk — s. nom. sg. m. 'lipiec': Senínic 'Juillet' Pf; Seninik 'Julius' H.

*sěnenikə — derywat od *sěno (zob. s.v. *sonũ*), utworzony za pomocą sufiksu -iněk = *-enikə, kalka niem. *Heumond*.

Por. też *senenə*.

Schleicher, s. 181; Rost, s. 423 (s.v. *sonũ*); Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 144; Heydzianka-Pilatowa, SO,

XXXIV, s. 57–8; Hinze, ZfSl, XIX, s. 727–8; Olesch, KwNeof, XXV, s. 17–25 oraz Thesaurus, II, s. 979.

sestě — num. 'szósty': Sêste 'Der Sechste' H.

*šestřjv: pol. *szósty*, kasz. *šostí*, dł. *šesty*, gł. *šesty*, cz. *šestý*, sła. *šiesty*, sła. *šęsti*, sch. *šēstī*, scs. *šestō*, bg. *wécmu*, maced. *wecmu*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *šēstas*, łot. *šēstais*, stind. *šaṣṭháh*, łac. *sextus*, goc. *saḥsta*.

sestrə — s. nom. sg. f. 'siostra': Séstra 'Une soeur' Pf; Sestra 'Die Schwester' Vand; Seestra 'Schwester' PS; Seestra 'Schwester' Bauc; Sêstra 'Schwester' H, Seestra B₁.

motərajnə sestrə 'siostra matki, ciocia': Motarreina Sêstra 'Mutter-Schwester' H, Motarreina Seestra B₁, Motereina Sestra C.

l'olajnə sestrə 'siostra ojca, ciocia': Lgoleina Sêstra 'Vaters-Schwester' H, Ljóleina Seestra B₁C.

sestrāj — nom.-acc. pl. 'siostry': Sestróy 'Schwester, plur.' H, Seestróy B, Sêstróy B₂C.

*sestra, *materina sestra, *ljaljina sestra, *sestry: pol. *siostra*, kasz. *sostra*, dł. *sotša*, gł. *sotra*, cz. *sestra*, sła. *sestra*, sła. *séstra*, sch. *sèstra*, scs. *sestra*, bg. *cecmpá*, maced. *cecmpa*, ros. *cecmpá*, ukr. *cecmpá*, br. *сѣсmpá*.

set dol — 2. sg. imperat. 'posuń się, siądź dalej': Sedól 'Fortrücken' H, Seetdól B₁.

Wyraz obcy, pożyczka z dn., por. dn. 2. sg. imperat. *set* do *setten* 'setzen, Platz geben' oraz przysłówek-partykułę *dal* || *del* || *dol* (zob. s.v.).

Rost, s. 110, przyp. 9; Polański, MZ, s. 88, 160; Polański — Sehnert, PED, s. 130; Olesch, Thesaurus, II, s. 1065 (Olesch widzi także możliwość innej interpretacji: *sed dol* *sědi dāl, ale interpretacja ta nie przekonuje, ponieważ w znaczeniu 'usiąść' zaświadczony jest w połabskim inny czasownik, a mianowicie *sąđ* || *sądě*, zob. s.v. *sądě*).

seřara || *seřarə* — s. nom. sg. f. 'siekiera':

seʽarə: Sétjar 'Une hache' Pf; Tsytyer 'Echse'¹ An; Setjar 'Die Axt' Vand, setiar Do; Zietijar 'Axt' PS; Zitgar 'Axt' HB₁.
seʽarə: Ssitgaria, Zitgaria 'Axt' H, Ssitjaria, zitjaria B, Ssitgarya C.

Oboczność z twardym i miękkim wygłosem tematu niejasna, ale zdarza się w połabskim i poza tym, por. *t'irnə* || *t'irnə* 'maślnica', *lājsainə* || *lājsainə* 'łysina', *sāvartlainə* || *sāvartlainə* (zob. s.v.v.). Pominięcie w pisowni wygłosowego -a (= -ə) chyba przez pomyłkę, mniej prawdopodobne raczej wydaje się przyjęcie obocznej postaci *seʽar*, jak Polański — Sehner, PED, s. 130 i Olesch, Thesaurus, II, s. 1073.

*sekyra: pol. *siekiera*, kasz. *seker*, dł. *seker*, gł. *seker*, cz. *sekyra*, sła. *seker*, sło. *sekira*, sch. *sjekira* (wokalizm pierwszej sylaby wtórny pod wpływem *sjeci* = *sěkti, zob. Vasmer, REW, II, s. 603), scs. *sekyra*, bg. *cekúpa*, maced. *cekupa*, strus. *sekyra*, *sokyr*, ros. *cekúpa*, ukr. *cekúpa*, br. *сѣкѣра*, z odpowiedników pozasłow. por. łac. *secūris* 'siekiera, topór'. Rdzeń ten sam, co w *sěkti, *sěkq (zob. s.v. *sect*), zob. Meillet, Ét., s. 410 i Vasmer, l.c.

¹ Co do podanego tu odpowiednika niem. por. pld.-lünebur. *Eze* 'Axt', bremeń. *Ekse* 'ts.', zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 1073.

sěg zob. *sq̄*.

sibě — pron. reflex., gen. 'siebie', zaświadczone w wyrażeniach:

aj sibě 'u siebie': Eyssibe 'An sich' H; wan mo¹ eyssibe 'Er hat an sich' H, ey síbe B₁.

vit sibě 'od siebie': Doy² wit siwe³ 'Von sich geben' H; Bie⁴ wit siwe³ 'Von sich wegschlagen, zurück schlagen, wie mit dem Balle geschiehet' H, wit síwe B₂C.

ká sěbe || *ká sibe* — dat. 'do siebie, ku sobie': Ka ssebe tangne⁵ 'An sich ziehen' H, Kaseba tangne B₁, ka ssibe tangne B₁.

sibě — acc. 'siebie': Sibe neryôlsa⁶ 'sich nehren' H.

sq̄ — acc. (tylko po przyimkach) 'siebie, się', zaświadczone w wyrażeniach:

prid sq̄ 'przed siebie': Pritzang ssare⁷ 'Für sich sehen' H, prytsańg ssäre B₁; Bie⁴ pritzang 'Für sich hinschlagen' H; Pritzang ssare⁷ 'Vor sich sehen' H.

pūd sq̄ || *pōd sq̄* 'pod siebie', także jako kalka niemieckiego *untereinander* 'jeden pod drugim' (zob. s.v. *pūd* || *pōd*): wan mo¹ pit sang 'Er hat unter sich (in seiner Macht und Gewalt)' H, pitsaang B₁, pitsang B₂C; Wirggene⁸ pitsang 'Unterwerfen' H, pitsańg B₁; Petsang 'Unter sich, unter-einander' H, Pét-sang B₁.

sə — enklityka lub proklityka 'się', zaświadczona w wielu formach czasownikowych typu *bějə-sə* 'biją się' (zob. s.v. *bajt*), *aǰi-sə* 'powodzi się' (zob. s.v. *aǰt*), *rūsi-sə* 'wybiela się (jest wybielane) przez roszenie' (zob. s.v.), *mos-sə sǰzdət* 'masz się rozebrać' (zob. s.v. *sǰzdət*), *ci-sə kǰpət aǰt* 'chce iść się kąpać' (zob. s. v. *kǰpət*).

zo səbq̄ — instr. 'za sobą', 'z tyłu': Sössabung 'Hinten' H, Soéssawa B₁.

vā sibe — loc. 'w sobie': Wassibe 'Innerlich' H, Was síbe B₁.

*sebe, *u sebe, *otə sebe, *kə sebě, *sebe, *sę, *perdə sę, *podə sę, *sę, *za sebojə (zamiast *sobojə), *və sebě, por. pol. *siebie* gen.-acc., *sobie* dat.-loc., *się* acc. (dziś tylko jako enklityka przyczasownikowa, ale w stpol. zabytkach małopolskich do XVI w. *się* jest notowane po przyimkach, natomiast *sie* w połączeniu z czasownikiem), *sobą* instr., kasz. *sebe* gen.-acc., *sob'e* dat.-loc., *sq̄* acc. (zwykle tylko przy czasowniku, ale w utartych zwrotach także po przyimku, np. *před sq̄* 'przed siebie', *pod sq̄* 'pod siebie'), *sobq̄* instr., dł. *sebe* gen.-acc. i dat.-loc., *se* (enklityczne) acc., *sobu* instr., gł. *sebye* gen.-acc., *sebi* || *sej* dat., *so* (enklityczne) acc., *sebi* (np. *w sebi* 'w sobie') loc., cz. *sebe* gen.-acc., *sobě*, enklityczne *si* dat., *se* (enklityczne) acc., *sebou* instr., *sobě* loc., sła. *seba* gen.-acc., *sebe*, enklityczne *si* dat., *sa* (enklityczne) acc., *sebou* instr., *sebe* loc., sło. *sébe* gen.-acc., *sébi*, enklityczne *si* dat., *se* (enklityczne) acc., *seboj* instr., *sébi* loc., sch. *sébe* gen.-acc., *sébi*, enklityczne *si* dat., *se* (enklityczne) acc., *söböm* instr., *sèbi* loc., scs. *sebe* gen.-acc., *sebě*, enklityczne *si* dat., *se* acc., *sobojə* instr., *sebě* loc., bg. *cébe* cu, wyjątkowo *cébe* gen.-acc., *cébe* cu, enklityczne cu

dat., *ce* (enklityczne) acc., maced. *себе* (*cu*) gen.-acc., *ce* (enklityczne) acc., *себе* (*cu*), enklityczne *cu* dat., ros. *себя* gen.-acc., *себе* dat.-loc., *-ся* partykuła służąca do tworzenia takich form, jak *мыться* 'myć się', *спроутся* 'jest budowany (budowana, budowane)', *собо́ю*, *собо́у* instr., ukr. *себе́* gen.-acc., *се́бе* (po przyimkach, np. *з себе́*, *до себе́*), *со́бі* dat.-loc., *ся* (enklityczne) acc., *со́бою* instr., br. *сябе́* gen.-acc., *са́бе* dat.-loc., *-ся*, *-ца* enklityka służąca do tworzenia form zwrotnych czasownika (np. *пыта́юся*, *пыта́цца* 'pytam się, pytać się'), *сабо́у*, *сабо́ю* instr.

Lehr-Splawiński (SO, VI, s. 2–5 oraz Gram. poł., s. 186–7) połab. partykułę *-sə* wyprowadza z **sē*, za nim tę interpretację przyjmują Polański — Sehnert, PED, s. 130 i Olesch, Thesaurus, II, s. 985. Bardziej przekonujące jest objaśnienie prowadzące tę formę połab. do **sē*, zob. Polański, Uwagi, s. 150–1. Ze względów fonetycznych nie można też przyjąć rekonstrukcji *səbō* = **sobojo*, jak proponował Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 186–8), albowiem **o* rozwijało się w połabskim w *ě* w pozycji zredukowanej przed spółgłoskami twardymi.

¹ *vān mo* = **onō j̥ma(tō)*. ² *doj* = **daji*. ³ Mieszanie liter *b* i *w* w pisowni zabytków połab. zdarza się i poza tym, por. „Wungwōol” = *vōbāl* (= **ōbālō*), „griwiat” i „gribiat” = *grēb’āt* (= **grēbbātō*). ⁴ *bějě* = **bje(tō)*. ⁵ *tagně* = **tēgne(tō)*. ⁶ *neřol-sə* = **(ner- z śrdn. neren)-alō sē*. ⁷ *zarě* = **zbrī(tō)*. ⁸ *virgně* = **vřgne(tō)*.

sidēm — num. 'siedem': Siden 'Sieben' Bauc; Sidem 'Sieben' H; Sídīm 'Der Siebende' H.

*sedmь: pol. *siedem*, pomor. *sédām* i *sētām*, dł. *sedym*, gł. *sydom* i *sedm*, cz. *sedm*, śl. *sedem*, śle. *sédem*, sch. *sēdam*, scs. *sedmь*, bg. *сѣдем*, maced. *седум*, ros. *семь*, ukr. *сім*, br. *сем* — nowotwór powstały pod wpływem **sedmō* 'septimus' (zamiast spodziewanego **setb*) według analogii **pētь*: **pētō*, **šestь*: **šestō*, zob. Vasmer, REW, II, s. 608 (z odpowiednikami pozasłow. i dalszą bibliografią).

sidēmdišōt — num. 'siedemdziesiąt': Sibidisjunkt 'Soixante et dix' Pf; Sidemdisjunkt 'Siebenzig' Bauc; Sidem disjunkt 'Siebenzig' H, Siden tisjunkt B₁, Sidemdisjunkt B₂ C.

*sedmь desētō: pol. *siedemdziesiąt*, pomor. *sédāmžēsōt*, dł. *sedymžaset*, gł. *sydomdžesat* i *sedmdžesat*, cz. *sedmdesát*, śl. *sedemdesiat*, śle. *sédemdeset*, sch. *sedamdèsēt*, scs. *sedmьdesētō*, bg. *седемдесет*, maced. *седумдесет*, ros. *сѣмьдесят*, ukr. *сімдесят*, br. *сѣмдзесят*.

sidēmnađist — num. 'siedemnaście': Sidemnađst 'Siebenzehn' Bauc; Sidemnađst 'Siebenzeh' H.

*sedmь-na-desēte: pol. *siedemnaście*, pomor. *sédāmńósce*, dł. *sedymnasćo*, gł. *syd(om)naće*, cz. *sedmnáct*, śl. *sedemnást*, śle. *sedemnąjst*, sch. *sedāmnaest*, scs. *sedmь-na-desēte*, bg. *седемнадесет*, maced. *седумнаесет*, ros. *семна́дцать*, ukr. *сімна́дцять*, br. *семна́ццаць*.

Zob. też *sidēmnocti*.

Schleicher, s. 194; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 100, 203; Polański, Polabica I, s. 110–111; Suprun, PČ, s. 14–20; Olesch, Thesaurus, II, s. 988.

sidēmnocti — num. 'siedemnaście': Sütēmnoctzi 'Dix sept' Pf; Sütēnotstü 'Siebenzehen' Vand; Sidem nōtsti 'Siebenzehn' HB₁.

Forma oboczna do *sidēmnađist* (zob. s.v.), prowadząca się do tej samej pierwotnej postaci **sedmь-na-desēte*.

Polański, Polabica I, s. 110–111; Suprun, PČ, s. 14–20.

sidlajstě — s. nom. sg. n., nazwa pola: Cideleist 'kann man eigentlich nicht wissen, wie es auf täudtsch heissen soll, denn es ist ein wendischer Nahm' PS; cideleist 'ein unbekannter Name eines Ackerlandes' PSJ.

*sedlišče: pol. przestarz. *siedliszcze* 'siedziba, sadyba', stpol. *siedliszcze* 'gospodarstwo z zabudowaniami mieszkalnymi i gospodarskimi', też 'wieś', pomor. *sedlišče* 'Sitz, Standort, Lager', cz. *sídlišťe* 'siedziba; osada', śl. przestarz. *sídlišťe* 'ts.', śle. *selišče* 'die Baustätte, die Area eines

Gebäudes; der Ort einer Ansiedelung, Ansiedelei; Wohnplatz', sch. *sělīšte* 'osada wiejska; miejsce, gdzie niegdyś stała wieś', scs. *selište* 'Wohnstätte', bg. *сѣлуце* 'osiedle', maced. *селу-*
ume 'ts.; duża wieś', ros. *селуце* 'duża wieś; osada; miej-
sce, gdzie niegdyś była osada', dawne 'pole orne', ukr. сѣлуце
'osiedle, osada'. — Z sufiksem *-išče do *sedlo (obok *selo),
zob. Meillet, Ét., s. 419, Vasmer, REW, II, s. 606 (tam też
o dalszych nawiązaniach etymologicznych i dalszej bibliogra-
fi).

Schleicher, s. 54, 181-2, 335; Rost, s. 76, przyp. 5 i 311;
Polański — Sehnert, PED, s. 131; Olesch, MDF 74/I, s. 78-86
oraz Thesaurus, I, s. 120.

sidmarū — num. coll. 'siedmioro': Sütmarū 'Sept' Pf; Sütmarū
'Sieben' Vand; Sidmarj 'Sieben' Bauc; Sidmarí 'Sieben' H.

*sedmero: pol. *siedmioro*, pomor. *sedmoro*, cz. *sedmero*,
sła. *sedmoro*, sch. *sēdmero*, scs. *sedmoro*, ros. *сѣмѣро*, ukr.
сѣмѣро, br. *camēpa*, por. też dl. *sedymery*, *sedymory* 'sieben-
fach', gł. sedmory 'ts.'. — O budowie słow. form liczebniko-
wych tego typu zob. Meillet, Ét., s. 231.

Suprun, PČ, s. 28-32.

sijē zob. *śot*.

sijot zob. *śot*.

sipelaj || *šipelaj* — s. gen. sg. (partit.) m. 'dolnoniemiecka miara
zboża, odpowiadająca mniej więcej małdrowi w dawnej Pol-
sce':

sipelaj: Ssipeláy 'Himbtēn' H, Ssypelay B₁.

šipelaj: Schubelei 'Himte (modii dimidium)' An.

Z śrdn. *schepel* 'Scheffel, Hohlmaß für Getreide und Mehl
(örtlich verschieden Groß)'; końcówka połab. *-aj* = **-u*; nagło-

sowe *s-* pod wpływem wysokoniemieckiego.
Rost, s. 53, przyp. 22; Polański, MZ, s. 35, 108; Olesch,
Thesaurus, II, s. 1073; mniej przekonująco objaśniał tę formę

Lehr(-Spławiński): jako nom. sg. f. na *-aj* = **-y* (Zapoż., s. 317
i Gram. poł., s. 179).

sist — num. 'sześć': Sist 'Sechs' Bauc; Sîst 'Sechs' H, Sist B₂;
Süsdanū¹ 'Dans six jours' Pf; Prütga Sîstanew² 'Ueber 6 Tage'
HB₁.

*šestb: pol. *sześć*, kasz. *šesc*, dl. *šesc*, gł. *šesc*, cz. *šest*, sła.
šest, sło. *šēst*, sch. *šēst*, scs. *šestb*, bg. *шест*, maced. *шест*,
ros. *шесть*, ukr. *шість*, br. *шэцъ*. — Pierwotne abstractum
(w znaczeniu 'szóstka'), por. stind. *ṣaṣṭih* 'szóstka', zob. Me-

illet, Ét., s. 280.
¹ *sist danūv* = **šestb d̥nov̥* (zamiast **d̥n̥*). ² *prīč sist*
danev = **perky šestb d̥nev̥* (zamiast **d̥n̥*).

sis(t)dišōt — num. 'sześćdziesiąt': Schistisjunct 'Soixante' Pf;
Sjstisjunkt 'Sechsig' Bauc; Sîstisjunkt 'Sechzig' H, Sistisjunkt
C; Sîstisjunkt 'Sechzig' H, Süs tisjunct B₁, Sîstisiunkt B₂, Si-

stisjunkt C.
Zapis Pfeffingera oddaje formę z nie zmienionym *š*. O za-
chowaniu resztek pierwotnych *č*, *ž*, *š* w połabskim zob. Tru-
betzkoy, Polabische Studien, s. 84-8 i Małeckí, SAU, t. 42, nr
1, s. 32-3.

*šestbdesēt: pol. *sześćdziesiąt*, kasz. *šeszēsōt*, dl. *šescźaset*,
gł. *šescźesat*, cz. *šedesát*, sła. *šestdesiat*, sło. *šēstdeset*, sch.
šezdēsēt, scs. *šestbdesēt*, bg. *шестдесѣт*, maced. *шесет*,
ros. *шестдесѣт*, ukr. *шістьдесѣт*, br. *шэцъдзесат*.

sistarū — num. coll. 'sześcioro': Süstarū 'Six' Pf; Züstarū 'Sechse'
Vand; Sistarj 'Sechs' Bauc; Sistarí 'Sechs' H, Sistarí B₂; Sistarí
'Sechs' H, Sīstarí B₁.

*šestero || **šestoro*: pol. *sześcioro*, pomor. *šestero*, cz.
šestero, sła. *šestoro*, sło. *šestéro*, sch. *šēstero*, ros. *шѣстѣро*,
br. *шэцъѣра*, por. też dl. *šescōry* 'sechsfach', gł. *šescōry* 'ts.',
bg. *шестóрен* 'ts.' — O budowie tego typu słow. form liczeb-

nikowych zob. Meillet, Ét., s. 231.

Suprun, PČ, s. 28-32.

sistnədīst — num. 'szesnaście': Sjstnadjst 'Sechzehn' Bauc; Sīstnadīst 'Sechzehn' H.

*šestʹ-na-desęte: pol. *szesnaście*, pomor. *šesnawsce*, dł. *šesćnasćo*, gł. *šēsnaće*, cz. *šestnáct*, śla. *šestnástʹ*, śle. *šestnájst*, sch. *šēsnaest*, scs. *šestʹ na desęte*, bg. *шестна́йсет*, maced. *шестнаесет*, ros. *шестна́дцать*, ukr. *шістна́дцять*, br. *шасна́ццць*.

Por. też *sistnocti*.

Schleicher, s. 48–9, 53, 194; Lehr-Splawiński, Gram. pol., s. 203; Suprun, PČ, s. 14–20; Olesch, Thesaurus, II, s. 999–1000.

sistnocti — num. 'szesnaście': Süstnótzti 'Seize' Pf; Zusnotstü 'Sechzehn' Vand, Züsnotstü Do; Süst notsti 'Sechzehn' HB₁.

Forma oboczna do *sistnədīst* (zob. s.v.), sprowadzająca się również do pierwotnego *šestʹ-na-desęte.

Polański, Polabica I, s. 110–113; Suprun, PČ, s. 14–20.

sjot — s. nom. sg. m. 'świat; światło': Sjôt 'Welt' H, Sgot, Sjôt B₁; gang¹ syôt 'Es ist tag' H, Sgôt B₁, syôt B₂; gang swēt² 'es ist tag' HB₂.

kā sjotay — dat. sg. 'na światło, przed oczy': Kassiôtâf eyde³ 'Vor den Augen gehen' H, Kassyotâf B₁, Kassyôtâf B₂ C.

no sjot — acc. sg. 'na świat': no sjôt komma⁴ 'auf die Welt kommen' H, Nosgot komma B₁, no sjot komma B₂; Wan Koma⁵ no Sjôt 'Er kommt auf die Welt' H, wan no Sgot komma, Kóma no szyôt B₁.

no svate — loc. sg. 'na świecie': gang¹ no Swatté 'Er ist auf der Welt' H, nó Szwatté B₁.

*svētš, *kš svētu, *na svētš, *na svētē: pol. *świat* 'glob ziemski', stpol. *świat* 'ts.; ludzie; świt, świtanie', kasz. *súat* 'glob ziemski, świat', dł. *swēt* 'ts.', gł. *swēt* 'ts.', cz. *svět* 'ts.', śla. *svet* 'ts.', śle. *svēt* 'ts.; ludzie', sch. *svijet* 'ts.', dial. 'światło', scs. *svētš* 'Licht; Welt', bg. *свѣт* 'świat; ludzie', maced. *свѣт* 'ts.', ros. *свѣт* 'światło; świt; świat', ukr. *свѣт* 'ts.', br. *свѣт* 'ts.' — Pierwotne znaczenie 'światło', por. stind. *śvētáh* 'jasny, biały', awest. *spaēta-* 'ts.'. Znaczenie 'świat' rozwinęło

się z wyrażen typy *ujrzcé światło dzienne* 'urodzić się, przyjść na świat', *wyjść na światło* 'stać się jawnym, znanym ludziom (światu)'. — Rdzeń ten sam, co w *svētiti, *svētja (zob. s.v.v. *svetět*, *svečā*), zob. Meillet, Ét., s. 176; Machek, ES, s. 488; Vasmer, REW, II, s. 591 (z dalszą bibliografią).

¹ *jā* = **je(stš)*. ² *jā sjot*, „swēt” jest omyłkowe pod wpływem „swete” = *svetě* 'świeci' (zob. s.v. *svetět*). W zabytku było najpierw napisane „syôt”, a to następnie przekreślone i zastąpione formą „swēt”, zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 1131. ³ *aidě* = **ide(tš)*. ⁴ *komə* = *(*kom-* z niem.)-*aje(tš)*. ⁵ *vān komə* = *onš (co do *komə* zob. wyżej, przyp. 4).

I. *sjõtě* — adi. nom. sg. m. 'święty': Sjunta 'Heilig' H, Sgunta B₁; Sjunta, Sjungta 'Heilig' H, Sgunta B; Wiltge¹ Sjunta 'Allerheiligste, d.i. Sehr heilig' H, Sjunta B1; Sjunt Anska² 'St. Johannes' H; Wiltje Wiltje³ Sjunta HW; Wittje Wiltje³ Sjunta H; wiltje wiltji³ siunta H.

sjõtə — nom. sg. f. 'święta': Sjunta Moreya⁴ 'H. Jungfrau Maria' H, Sgūnta B₁, Sjunta C; sjunte dumpneicia⁵ 'heilige Taufe' HW; Sjunt Dumnézia⁵ 'H. Tauffe' HB₁; Sjunta Tijaba⁶ 'H. Geist' H; Sjunta Tgaba 'Heiliger Geist' HB₁.

sjõtə — nom.-acc. sg. n. 'święte': Sioncta mowardoot tüi seimang⁷ Mit; Sjungta woarda tügí Geima⁸ 'geheiliget werde Dein Name' H; Sjunta woarda tügí geima⁸ Ec.

sjõtə (?) — nom. pl. (?) m. 'święci': Sjunta tarri tye-nangsáy⁹ 'H. 3 Konige' H.

Forma przymiotnika zapisana w wyrażeniu *sjõtə tãri t'énazaj* 'święci Trzej Królowie' jest fonetycznie niejasna, spodziewalibyśmy się tu bowiem *svqtě* = *svētiji; zapewne chodzi o wyrównanie do pozostałych form.

*svētšjь, *svētaja, *svętoje, *svētiji: pol. *święty*, kasz. *súati*, dł. *swęty*, gł. *swjaty*, cz. *svatý*, śla. *sväty*, śle. *svēt*, *svéta*, sch. *svēt*, *svéta*, scs. *svētš*, bg. *свѣт*, *свѣта*, *свѣто*, maced. *свѣт*, ros. *святой*, *свят*, *свѣта*, *свѣто*, ukr. *свѣтуй*, br. *свѣтуй*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *šveñtas*, stprus. *swenta-*

(w nazwach miejscowych), awest. *spanta-*.

¹ *viltē* = *veliko. ² *Ānskə* (z sufiksem *-kə* od *Āns* z śrdn. *Hans*). ³ *viltē viltē* = *veliko veliko. ⁴ *Morajə* = *Marija. ⁵ *dōpnaićə* = *(z sufiksem *-naićə* = **-nica* od *dōpo*). ⁶ *ʿabə* (etymologia niejasna, zob. s.v. *ʿabə*). ⁷ *sjōtə mo vārdot tūji jaīmaq* = **svētoje j̄matə* (*vārdot* z niem., zob. s.v.) *tvoje j̄mę*. ⁸ *sjōtə vārdə tūji jaīmaq* = *svētoje (*vārdə* z niem., zob. s.v.) *tvoje j̄mę*. ⁹ *sjōtə (?) tāri ʿēnəzaj* = **svētyjē (?) tr̄je k̄nēzi*.

II. *sjōtē* — 3. sg. praes. 'święci, świętuje': Sjungté 'Feyern' H, Syungte, Sjungte C.

**svēti(tə)* do *svētiti: pol. *święcić* 'obchodzić jako święto, świętować; nadawać czemuś charakter sakralny', kasz. *súvicęc*, *súqcęc* 'ts.', dł. *swēšiš* 'ts.', gł. *swjećić* 'ts.', cz. *světiti* 'ts.', śl. *svātiť* 'ts.', śle. *svētiti*, *svētīm* 'ts.', sch. *svētiti*, *svētīm* 'ts.', scs. *svētiti* 'heiligen, weihen', bg. *свѣтя*, *свѣтѹш* 'ts.', maced. *свѣту* 'ts.', ros. *свѣтѹтъ*, *свѣчѹ*, *свѣтѹшь* 'ts.', ukr. *свѣтѹти*, *свѣчѹ*, *свѣтѹш* 'ts.', br. *свѣцѹць* 'ts.' — Pierwotne denominativum do *svētə (zob. s.v. I. *sjōtē*). W połabskim spodziewalibyśmy się formy *svātē, forma *sjōtē* powstała chyba pod wpływem przymiotnika *sjōtē* (zob. s.v. I. *sjōtē*).

Polański — Sehnert, PED, s. 131; Olesch, Thesaurus, II, s. 1002. — Rost (s. 421) utożsamia z *sjōtū* (zob. s.v.) 'święto'.

sjōtū — s. nom. sg. n. 'święto': Siuncteū 'Un jour de fête' Pf; Sjungtí, Sjungtey 'Feyer-Tag' H, Sjungtí, Sjuntí, Sjunctey B₁; Sjuntj, Sjuntí 'Festag' HB₁;

mola sjōtū 'małe święto': Mola Sjungtí 'kleiner Fest-Tag' H, Mola Sjuntí B₁, mola Syungti B₂.

viltə sjōtū 'wielkie święto': Wiltge Sjungtí 'Großer Festtag' H, Sjuntí B₁; wiltga sjungti HW.

sjōtə — nom.-acc. pl. 'święta': Sjungta 'Feyer-Tag, plur.' H, Sjunta B₁.

Zapisy typu „Siuncteū” Pf czy „Sjungtey” H Rost (indeks, s. 421, s.v. *sjōtū*) niesłusznie interpretuje jako formę gen. sg.; o zapisywaniu samogłoski *ū* za pomocą połączeń literowych typu *ey*, *eu* zob. wyżej, s.v. *sedlū*.

*svēto, *maloje svēto, *velikoje svēto, *svēta: pol. *święto*, kasz. *súqto*, ukr. *свѣто*, br. *свѣта* — substantywizowana forma nom.-acc. sg. n. przymiotnika *svētə (zob. s.v. I. *sjōtē*).

skocajkə — s. nom. sg. m. 'ogier': Skozeyka 'Hengst' H.

*skačika: derywat od *skokət* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-ajkə* = **-ika*, produktywnego w połabskim w funkcji tworzenia nominów agentis (por. *bezaikə*, *tūcaikə*, *lāzaikə*). Czasownik *skokət* był w połabskim używany prawdopodobnie także w znaczeniu 'zapłodnić, odstanowić (samice)', por. u Pfeffingera „Engst skúze” (= *enkst skocě*, *enkst* z niem., *skocě* = *skačetə) 'L'Etallon couvre'.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 144; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 68; Polański — Sehnert, PED, s. 132; Olesch, Thesaurus, II, s. 1006.

skokət — inf. 'skakać': Skókat 'Springen' H, skokat HW.

skocě — 3. sg. praes. 'skacze': Skótze 'Springen' H; Engst¹ skúze 'L'Etallon couvre' Pf.

*skakati, **skače(tə)*: pol. *skakać*, *skacze*, kasz. *skakac*, *skákā* || *skáče*, dł. *skakaś*, *skakam*, gł. *skakać*, *skaka* || *skače*, cz. *skákati*, *skáči*, śl. *skákať*, *skače*, śle. *skákati*, *skáčem* || *skákam*, sch. *skákati*, *skáčem*, scs. *skakati*, *skačə*, bg. *скакам*, maced. *скака*, ros. *скака́тъ*, *скачѹ*, ukr. *скака́ти*, *скачѹ*, br. *скака́ць* — pierwotne iterativum do *skočiti, por. pol. *skoczyć*, dł. *skocyś*, gł. *skočić*, cz. *skočiti*, śl. *skočit*, śle. *skóčiti*, sch. *skòčiti*, scs. *skočiti*, bg. *скóча*, maced. *скочу*, ros. *скочѹтъ*, *скочѹ*, ukr. *скочѹти*.

Por. też *skokně* i *skocajkə*.

¹ *enkst* (z niem., zob. s.v.).

skokně — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'skoczy': Skoknie 'springen' PS, Skokne PSJ.

**skakne(tə)*: maced. *скакне*. — Wtórne perfectivum do *skakati (zob. s.v. *skokət*) zamiast pierwotnego *skočiti. Por. z prefiksem *rüs-skokně*.

skornaǰǰa — s. nom. sg. f. 'wiadro (kubel) na smołę': Skorneicia Du godron' Pf.

Zdaniem Olescha (RSJ, s. 207) podany przez Pfeffingera odpowiednik franc. *du godron* należy rozumieć w znaczeniu 'smoła, dziegieć'. Takie znaczenie dla francuskiego *godron* (obok *goudron*) podają słowniki z XVIII w. i takie znaczenie mógł mieć na myśli Pfeffinger, kiedy pytał informatora połabskiego, natomiast ten ostatni mógł mylnie zrozumieć, że chodzi o pojemnik na smołę. — Olesch sprowadza tę formę do *skvarǰnica od *skvarǰ || *skvara, por. pol. *skwar* 'żar, spiekota', stpol. *skvara* 'ts.', pol. *skwarek*, *skwarka* 'wysmażony kawałek słoniny, boczku, mięsa', dł. *škwark* 'ts.', cz. *škvár* || *škvára* 'żuzel', sła. *škvara* 'ts., szlaka', sło. *skvára* 'Fettauge auf einer Flüssigkeit', sch. *skvára* || *ckvára* 'maść na włosy', scs. *skvara* 'Fettdunst', ros. dial. *ckvápa* || *ukvápa* 'skwarek', strus. *skvara* 'ogień, płomień, dym, zapach', ukr. *ukvápa* || *ukvárok* 'skwarek'. — Rozwój znaczeniowy od 'żar, spiekota' do '(rozpalona, rozgrzana) smoła' jak w słow. *degǰtǰ (pol. *dziegieć*, cz. *dehet*, ros. *dězomǰ* itd.) 'dziegieć, smoła', które zestawia się z *žegǰ, *žegǰti (z pierwotnego *degǰ, *degǰti 'palę', zob. Brückner, SE, s. 109).

Niepewne, a zupełnie nieprzekonujące jest identyfikowanie przez Olescha tej formy z wyrazem *šornaǰǰa* (zob. s.v.). Ze względu na wieloznaczność francuskiego *godron* zapis Pfeffingera był różnie interpretowany. Rost (s. 40, przyp. 11) odczytywał znaczenie *godron* jako 'Runzeleisen' i wyprowadzał wyraz połabski z *sgarbneicia* zestawiając go ze sło. *grbánec* 'Runzel'. Brückner (ZfslPh, VII, s. 50) sugerował tu znaczenie 'czepek' („Faltenhaube”, „Stirnhaube”) i zestawiał ten wyraz połab. z pol. *skroń*.

skǒpě — adi. nom. sg. m. (substancywizowane) 'piątek': Skúmpe 'Vendredy' Pf; Skompe 'Freytag' Vand; Scumbe 'Gestern'¹ Vand; Skumpe 'Freytag' H, Stumpe, Stúmpe C.

mǰucǰcě skǒpě 'Wielki Piątek': Mauzangsa Skumpe 'Stille Freytag' H, Mautzangsa Skumpe B₁.

*skǒpǰǰǰ, *mǰčǰtǰǰǰ skǒpǰǰǰ: pol. *skǰpy* 'zbyt oszczędny', kasz. *skǒpi* 'ts.', gł. *skupy* 'ts.; chciwy', cz. *skoupy* 'skǰpy', sła.

skǰpy 'ts.', sło. *skǒp*, *skǒpa* 'geizig, karg, knapp', sch. *skǰp*, *skǰpa* 'drogi, kosztowny', arch. 'skǰpy', bg. *ckǰn* 'drogi, kosztowny; miły, kochany', maced. *ckǰn* 'ts.', ros. *ckǰnǰǰ* 'skǰpy', ukr. *ckǰnǰǰ* 'ts.', br. *ckǰnǰ* 'ts.', por. też dł. *skǰpě* 'skǰpo'. — Znaczenie w połabskim od postu, który kościół nakazuje wiernym w piątki — kalka dn. *Vasteldach* 'Fasttag, Freitag'; wyrażenie *mǰucǰcě skǒpě* jest kalką niem. *der Stille Freitag*, dosł. 'cichy piątek'; Drzewianie podstawili tę nazwę w miejsce dawnej, odliczeniowej w okresie katolicyzmu, tj. przed XVI w., może pod wpływem niem. *Karfreitag* 'Wielki Piątek', por. niem. *karg* 'skǰpy, skromny'.

Heydzianka-Pilatowa, SO, XXXI, s. 56; Olesch, ZfslPh, XXXIX, s. 30 oraz Thesaurus, II, s. 1007.

¹ Znaczenie podane przez informatora nieściśle.

skrǒpě — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym?) 'skrapia, pryska' ('skropi, spryska?'): Skripe 'Sprengen' H, Skripe B₁; Skripe Wa Luft¹ 'In die Luft sprengen' H.

**skropi(tǰ)* do *skropiti — w prasłowiańskim forma oboczna do *kropiti, *kropǰǰ, por. sło. *škropiti*, *škropim* 'skrapiać, pryskać; padać kroplami (o deszczu)', sch. *škrǒpiti*, *škrǒpim* 'skrapiać, pryskać' (zob. Sławski, SE, III, s. 132-3) lub może **sškropi(tǰ)* do *sškropiti (z przedrostkiem *sš do *kropiti), por. pol. *kropić*, *kropię* 'pryskać, polewać kroplami; padać kroplami (o deszczu)', *skropić*, *skropię* 'spryskać', dł. *chropiś*, dial. i dawne u Chojnanusa XVII w. *kšopiś* 'pryskać, skrapiać; padać kroplami, kapać', gł. *krjepić*, *krjepju* 'skrapiać, podlewać grządki', *skrjepić*, *skrjepju* 'skropić', cz. *kropiti*, *kropim* 'pryskać, skrapiać', *skropiti*, *skropim* 'spryskać, skropić', sła. *kropiř*, *kropi* 'pryskać, skrapiać; padać kroplami, rosić (o deszczu)', *skropiř*, *skropi* 'spryskać, skropić', sło. *kropiti*, *kropim* 'skrapiać, pryskać', sch. *krǒpiti*, *krǒpim* 'skrapiać, pryskać', dawniej też 'padać kroplami', scs. *kropiti*, *kropǰǰ* 'ts.', ros. *kronǰtǰ*, *kronǰǰ*, *kronǰǰǰ* 'skrapiać, spryskiwać; padać kroplami (o deszczu)', ukr. *kronǰtǰ*, *kronǰǰ*, *kronǰǰǰ* 'spryskać, skropić', br. 'ts.', *ckronǰtǰ*, *ckronǰǰ*, *ckronǰǰǰ* 'spryskać, skropić', br. *kranǰǰ* 'spryskiwać, skrapiać; padać kroplami (o deszczu)'. — Forma połab. może kontynuować obie te pierwotne postaci,

choć prefiks *s̥- z reguły rozwija się w s̥- w połabskim, ale por. także *stilenə* (= *s̥telenaja) 'cielna', *splet* (= *s̥pletə) 'kij'. — Do tej pory interpretowano tu połab. nagłosowe s-tylko jako kontynuant pierwotnego prefiksu *s̥-, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 54, 130, Polański — Sehnert, PED, s. 132, Olesch, Thesaurus, II, s. 1006-7.

¹ *vā luft* (luft z niem.).

slagbam — s. nom. sg. m. 'zapora, bariera, roгатka': Slagebamm 'Schlagbaum' H.

Pożyczka z dn., por. np bremeń. *Slagboom*.

Rost, s. 150, przyp. 5; Polański, MZ, s. 103; Olesch, Thesaurus, II, s. 1008.

slajne — s. nom. sg. f. 'ślina': Schleinah 'Speichel' PS, Schleina PSJ, PSO.

slajnāj — gen. sg. (partit.) lub nom.-acc. pl. 'śliny': Schlenoy 'Speigell' Bauc.

*slina || *sliny: pol. *ślina*, kasz. *slēna*, dł. *slina*, gł. *slina*, cz. *slina*, sła. *slina*, sła. *slina*, sch. *slina*, scs. *slina*, bg. *слѹна*, maced. *слѹна*, ros. dial. *слѹна*, ukr. *слѹна*, br. *слѹна*; z odpowiedników pozasłow. por. łot. *slīēnas* 'Speichel, zäher Schleim'.

Formę *slajnāj* Rost (s. 421, s.v. *slēina*), Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 122) i Olesch (Thesaurus, II, s. 953) uważają za nom.-acc. pl. (Olesch zestawia ją z pol. dial. śląskim *śliny* pl. 'ślina'), natomiast Polański — Sehnert (PED, s. 132) za gen. sg. partit.

slajveńə — s. nom. sg. f.: Sleiwenga 'Pflaume' Bauc; Sleiwēnga 'Pflaume' H, Sleiwēnja B.

slajvene — nom.-acc. pl. 'śliwki': Sleiwēné 'Pflaume, plur.' H, Sleiwēnē B₁.

slajvenāj || *slajvenāj* — nom.-acc. pl. 'śliwki': Schleiwenói 'Des prunes' Pf; Schleiwenoi 'Zwetschen' Vand; Slewēnój 'Pflaume, plur.' H, Slewānój B₁, Sleiwēnój C.

*slivenja, *sliveně, *sliveny, por. z innym sufiksem pol. rzad. *śliwina* 'drzewo śliwkowe', kasz. *slēvina* 'ts.', sła.

slivovina 'ts.', ukr. dial. zach. *слѹвіна* 'ts.'. — Por. o podobnej budowie *vajseńə*, *svateńə*.

O sufiksie -en- w połabskim zob. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 10 nn. i Milewski, SO, VIII, s. 229-30 nn. — Trubetzkoy (Polabische Studien, s. 20, 84) formę pl. zapisaną w postaci Schleiwenói nieprzekonująco wyprowadza z *sliviny.

slamār — s. nom. sg. m. 'marnotrawca, rozrzutnik, hulaka': Slammār 'Durchbringer, Verschwender' H; Slammār 'Schlemmer' H.

Z śrdn. *slómer* m. 'Schlemmer, Verschwender'. O traktowaniu niem. sufiksów -el-, -er-, -en-, -et w zapożyczeniach do połabskiego zob. s.v. *šapār*.

Rost, s. 150, przyp. 14; Polański, MZ, s. 115; Olesch, Thesaurus, II, s. 1009.

slap — 2. sg. imperat. 'śpij': Sslap woll¹ 'schlaff woll' Bauc; sslap woll¹ H.

Forma obca, zresztą całe wyrażenie przejęte bez żadnych zmian z dn., por. dn. *slap woll* 'śpij dobrze!'

Polański, MZ, s. 74, 160, Polański — Sehnert, PED, s. 195, Olesch, Thesaurus, II, s. 1057-1058.

¹ *vol* z dn. *woll* 'dobrze'.

slapol zob. *slápol*.

slápol (|| *slapol*?) — praet. sg. m. 'włókl, ciągnął': Slappól 'Schleiffen' H, Czlapjól B, Schlápgól B₁B₂C.

Z śrdn. *slepen* 'fortziehen, fortschleifen'. Wyraz podciągnięto pod rodzime tematy na *-ati, *-ajə, stąd zakończenie -ol = *-alə; miękkość p pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej w wyrazie dn.

Rost, s. 150, przyp. 12; Lehr, Zapoż., s. 283; Polański, MZ, s. 82, 152; Olesch, Thesaurus, II, s. 1009-1010.

slajsə — 3. sg. praes. 'słucha': Slausse 'Gehör' H, Schlausse B₁.

slaus — 2. sg. imperat. 'słuchaj': Slaus 'Hören' H, Slaus HWfb, Slaus B₁.

Zapisy Henniga *Slausse*, *Schlausse* Rost (s. 124, przyp. 19) a za nim Lehr-Splawiński (SO, VIII, s. 223 oraz Gram. poł., s. 92, 101, 165) nieprzekonująco interpretują jako formę kontynuującą pierwotne nom. pl. *slusi do *sluxš.

*slušajetš, *slušaji do *slušati: stpol. *sluszać*, *sluszeć* 'należeć, należeć się; być stosownym; być posłusznym; życzliwie słuchać, wysłuchiwać', dł. *slušaś*, *slušam* 'gehören', gł. *slušeć*, *sluša* 'należeć', cz. *slušet*, *sluším* 'być do twarzy, pasować', *slušet* *se* 'należeć się, wypadać', śla. *slušať*, *sluší* 'być do twarzy, pasować', *slušať* *sa* 'należeć się, wypadać', śle. *slušati*, *slušam* 'słuchać; być posłusznym', sch. *slüşati*, *slüşām* 'ts.', scs. *slušati*, *slušajō* 'hören, erhören', bg. *слýшам*, *слýшаш* 'słuchać', maced. *слýша* 'ts.', ros. *слýшатъ*, *слýшаю*, *слýшаешь* 'ts.'. — Pierwotne iterativum do *slyšati* (zob. s.v. *slājsot*). — Inaczej Vaillant (GC III, s. 389), który dopatruje się tutaj denominativum od *sluxš* i włącza do tej grupy także formy z *ch* zamiast *š* (typu pol. *słuchać*, dł. *sluchaś* itd.). — O rozwoju znaczenia 'należeć (się), wypadać' zob. Machek, ES, s. 457.

Lorentz, ZfslPh, I, s. 61-2.

slauzě — 3. sg. praes. 'służy': Slaus 'Dienen' H.

*služitš do *služiti: pol. *służyć*, *służyć*, kasz. *služęc*, *služi*, dł. *slużyś*, *slużym*, gł. *slużyć*, *služi*, cz. *sloužiti*, *sloužím*, śla. *služít*, *služi*, śle. *služiti*, *služim*, sch. *slüşiti*, *slüşim*, scs. *slušiti*, *služō*, bg. *слýжа*, *слýжуш*, maced. *служи*, ros. *служítъ*, *служý*, *служишь*, ukr. *служíти*, *служý*, *служиш*, br. *служыць*.

slād — s. nom. sg. m. 'słód': Fladse¹ 'Malz', fladse PSJ; Schlade 'Maltz' Bauc; Slade 'Maltz' H.

*soldš: pol. *stód*, kasz. *stód*, gł. *stód*, dł. *stod*, cz. *slad*, śla. *slad*, śle. *slād*, sch. *slād*, bg. *клад*, maced. *клад*, ros. *сóлод*, strus. *solodš*, ukr. *сóлод*, br. *сóлад*. — Rdzeń ten sam, co

w *slāt'tə* (zob. s.v.).

¹ Zapewne błąd zamiast *Slade*. Rost chyba niesłusznie czyta *Sladse* i interpretuje jako gen. sg. *slúodze* (gen. sg.) względnie *slúodza* (nom. sg.), zob. Rost, s. 69, przyp. 20 oraz s. 422 s.v. *soldš*.

slāzə zob. *slāzə*.

slājsot — inf. Sléisöt 'Oüir' Pf; Sleisöt 'Hören' Vand, Sleisot Do. *slājsa* — 1. sg. praes. 'słyszę': Sleisang 'L'ouie' Pf, Sléisang Ec; Sleisang 'Das Gehör' Vand.

slājsēs — 2. sg. praes. 'słyszysz': Schläusses 'hörest' PS, Schläuses PSO; Sleisis 'Hörst Du' H.

slājsē — 3. sg. praes. 'słysz': Schläusse 'hören' PS, PSJ, Schläussa PSO; Sleissa 'Gehöre' H, Sléissa B₁, Sleisse C.

slājs — 2. sg. imperat. 'słuchaj, usłysz': Sleiss 'Hören' H, Sleus B₁.

Formę inf. Lehr-Splawiński mniej przekonująco rekonstruuje w postaci *slājsət*.

*slyšati, *slyšō, *slyšišb, *slyšitš, *slyši: pol. *słyszec*, *słyszec*, *słyszysz*, pomor. *stěsec*, dł. *stysaś*, *stysym*, *stysyś*, gł. *stysēc*, *stysu*, *stysi*, cz. *slyšet*, *slyším*, *slyšís*, śla. przest. *slyšať*, *slyši*, śle. *slišati*, *slišim*, sch. *slüşati*, *slüşām*, scs. *slyšati*, *slyšō*, ros. *слýшатъ*, *слýшы*. — Z pierwotnego desiderativum na *-se o tym samym rdzeniu, co psł. *sluti, *slovō 'nazywać się', zob. Meillet, SC, s. 240-1, Vaillant, GC, III, s. 169.

Lorentz (ZfslPh, I, s. 58-9) nie wyklucza też możliwości wyprowadzania połab. form z **sluš-* (zob. s.v. *slauzə*), co jednak nie przekonuje, bo w końcówkach 2 i 3 os. praes. spodziewana by była wtedy samogłoska -ə, a w zapisach litera -a.

slāmeně — adi. nom. sg. m. 'słomiany, ze słomy', zaświadczone w wyrażeniu:

slāmeně mēx 'siennik': Slaména mēch 'Stroh-Sack' H, Slaména mēch BB₂C.

*solmenšjь, *solmenšjь mēxš — kalka niem. *Stroh-Sack*; w językach słowiańskich występują tu odpowiedniki z sufiksami *-ě-, *-jan-, *-bn-, *-en-, por. pol. *słomiany*, kasz.

slōmāni, dł. slōmjany, gł. slōmjany, cz. slāměný, sła. slāmēny, sła. slāmēn, slāmna, sch. slāman, slāmna, bg. слáмен, maced. сламен, ros. солóменный, ukr. солóм'януї, br. саламяны. — Derywat przymiotnikowy od *solma (zob. s.v. slāmā || slāmo).

Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 10-11; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 175; Polański — Sehnert, PED, s. 132; Olesch, Thesaurus, II, s. 1008-9.

Por. мех.

slāmā || slāmo — s. nom. sg. f. 'słoma':

slāmā: schlamma 'Stroh' An; Schlamma 'Stroh' PS, schlamma PSJ; Slama 'Stroh' Bauc; Slama 'Stroh' H, Slana B, Slāma B₁B₂C.

slāmo: Slamū 'Stroh' Vand; Slāmu 'Stroh' H, Slamu BC.

slāmoj — gen. sg. (partit.) 'słomy': Slamáy 'Stroh' H, Slamay B.

*solma, *solmy: pol. słoma, kasz. słoma, dł. słoma, gł. słoma, cz. slāma, sła. slama, sła. slāma, sch. slāma, cs. slama, bg. слáма, maced. слама, ros. солóма, ukr. солóма, br. салóма; z odpowiedników pozasłow. por. lit. salms 'Stroh-halm', stprus. salme 'Stroh', stwn. hal(a)m 'Halm', grec. κάλαμος m. 'trzcina', καλάμη f. 'ts.; źdźbło, łodyga', zob. Vasmer, REW, II, s. 692 (z dalszą bibliografią).

Zapisy z literą u w wygłosie Schleicher (s. 212) mniej przekonująco rekonstruuje jako acc. sg.; formę slāmoj Lehr-Splawiński w Gram. poł. na s. 121 interpretuje jako gen. sg., natomiast na s. 171 i 174 jako nom.-acc. pl.

slāmo zob. slāmā.

slānajǎ — s. nom. sg. f. 'solniczka': Slaneicia 'Salzfaß' H, Slanéitzia B₁.

*solnica: dł. slōnica 'Salzmäste, Salzfaß (besass früher, als der Landmann das Salz noch in grösseren Mengen in Vorrat kaufte, in der Regel jeder Haushalt, es war aus harzlosem

Holz, meist leichtem Eschenholz und stand auf dem Oberboden' (Muka, II, s. 435), cz. slanice 'większe naczynie na sól' (Machek, ES, s. 485), sch. slānica 'solnica, solniczka; solanka', strus. solonica 'solniczka', por. też w innym nieco znaczeniu sła. slānica 'Salzwasser, Salzsole; der Trog mit Salzwas-ser (z.B. für Schafe); Salzlecke' oraz w podobnym znaczeniu ale z innym sufiksem gł. slōnka 'skrzynia na sól', cz. slānka 'solniczka', sła. slānka 'ts.', ros. солóнка 'ts.' — Pierwotna substantywizacja przymiotnika *solnā (zob. s.v. slānā) za pomocą sufiksu *-ica; nowszymi tworami (od *solnā) są formy takie, jak pol. solnica, solniczka, dł. solnica, cz. przestarz. solnice, sła. solnička.

slānā — adi. (nom. sg. n.?) 'słone': Slana 'Salzlicht' H.

*soln(oje?) do *solnā: pol. słony, kasz. słoni, dł. słony, gł. słony, cz. slaný, sła. slaný, sła. slān, slāna, sch. slān, slāna, slāno, scs. slanā, maced. dial. слан, ros. солóнуї, ukr. солóнуї, br. салóны. — Pierwotny derywat od rdzenia rzeczownika *solb (zob. s.v. sūli) za pomocą sufiksu -n-.

slātǎ — adi. (nom. sg. n.?) 'słodkie': Slātza 'Ungesalzen' H, Slātztga B₁, Slātztga B₂.

*soldāk(oje?) do *soldākā: pol. słodki, kasz. słodki, dł. słodki, gł. słodki, cz. sladký, sła. sladký, sła. slādek, slādka, sch. slādak, slātka, slātka, scs. sladāk, bg. слáдк, maced. сладок, ros. солóдкуї, ukr. солóдкуї, br. салóдки, z odpowiedników pozasłow. por. lit. saldūs 'słodki', lot. salds 'ts.'. — Pierwotny temat na *-u-, rozszerzony o sufiks *-k-; z pochodzenia ten sam rdzeń, co w *solb (zob. s.v. sūli), pierwotne znaczenie 'posolony, smaczny', zob. Fraenkel, KZ, XLII, s. 234, Trautmann, BSW, s. 248-9, Vasmer, REW, s. 691-2 (z dalszą bibliografią).

Rost, s. 147, przyp. 21; Polański — Sehnert, PED, s. 132; Olesch, Thesaurus, II, 1011; nieco inaczej Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 100-1 (z rekonstrukcją slātǎ z pojedynczym Gram. poł., s. 100-1 (z rekonstrukcją slātǎ z pojedynczym t'); jeszcze inaczej, ale nieprzekonująco, Lorentz (ZfslPh, III, s. 60: jako slātǎ = *soldāskā), por. sánōtǎ.

slāvajǎ — s. nom.-acc. pl. 'słowiki': Sloweidia 'Un rossignol'¹ Pf.

*solviky do *solvik: pol. *słowik*, kasz. *słowik*, cz. *slavík*, śla. *slávik*, por. też z innymi sufiksami śle. *slávec*, sch. *slávúj*, bg. *sláveŭ*, maced. *slavej*, rcs. *slaviji*, ros. *соловѣѹ*, ukr. *соловіѹ*, br. *calaveŭ*.

Polański — Sehnert, PED, s. 132; Olesch, Thesaurus, II, s. 1020. — Schleicher (s. 36), Rost (śl., s. 419) i Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 79) mniej przekonująco rekonstruują jako formę sg. fem. — Jeszcze mniej prawdopodobna wydaje się lekcja Lorentza (ZfslPh, I, s. 62), który interpretuje zapis Pfeffingera jako *slāvaj tū ja* = **solvǎj to je(stǎ)*. O tym, że wygłosowe *dia* w tym zapisie może reprezentować *-tǎ*, świadczy taka pisownia, jak „Smudia” (= *smudǎ*, zob. s.v.). Forma *slāvaj nastroczałaby trudności morfologiczne, albowiem musiałaby się odmieniać w połabskim według deklinacji kontynuującej pierwotne tematy na *-ū i jako taka być rodzaju żeńskiego.

¹ Zapewne omyłka zamiast znaczenia w plur.

slāzǎ (też *slāzǎ?*) — s. nom. sg. f. 'łza': Słasa 'Thran, ein Thran' H.

slāzǎj — nom.-acc. pl. 'łzy': Slassay 'Thran, plur.' H, Slassáy B₁B₂C; Sladsa 'Thränen' PS, Schladsa PSJ.

slāz — gen. pl. 'łez': toquile Moroika *slase apoistas*¹ 'so viel thränen Maria auß ihren augen fließen' Mit.

Zapis Parum Schultzego „Sladsa” ze względu na znaczenie podane w plur. rekonstruujemy *slāzǎj*, albowiem w tym zabytku zdarzają się i poza tym przykłady notowania dyftongu *aj*, czy *áj* za pomocą litery *a*, zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 19 i 62. — Mniej prawdopodobna wydaje się interpretacja zapisu Mithoffa „slase” jako nom.-acc. pl. *slāzǎ* (jak wyżej, zob. zesz. 1, s. 8, oraz Polański — Sehnert, PED, s. 132, Olesch, Thesaurus, II, 1010, zob. też Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 176), jako że w tym przypadku występuje forma *slāzǎj*.

*slāzǎ, *slāzy, *slāzǎ z pierwotnego *slāzǎ: pol. *łza*, kasz. *łza*, dł. *łza*, dial. *łza*, *dza*, *stya*, gł. *sylza*, cz. *slza*, śla. *slza*, śle. *sólza*, sch. *sùza*, dial. też *sùza*, bg. *слза*, dial. też *сълза*,

maced. *солза*, strus. *slāzǎ*, *slēzǎ*, *slāzǎ*, ros. *слеза*, pl. *слѣзы*, ukr. *сльоза*, pl. *сльозу*, br. *слзǎ*. — Pisownia Parum Schultzego wskazuje na możliwość występowania w połabskim też obocznej postaci *slāzǎ*. — Forma połab. nie może sprowadzać się bezpośrednio do *slāzǎ (oczekiwaliśmy wtedy połab. *slāzǎ*). — Brak pewnej etymologii, zob. Sławski, SE, V, s. 451–5.

¹ *tok vilē Moraikǎ slāz aipajstǎs* = **tako velbje (Mariikǎ) slāzǎ upuščaǎše*.

slepajǎ — adi. nom. sg. m. 'kurzy': zaświadczone w wyrażeniu: *slepajǎ ticer* 'kosz dla kur': Slepeitze tgützêr 'Hüner-Korb' H, slepeize tyützêr B₂.

slepajǎ — nom.-acc. sg. n. 'kurze', zaświadczone w wyrażeniach:

slepajǎ gńozdǎ 'kurze gniazdo': Slépeitze Kginyôsde 'Hüner-Nest' HB₁.

slepajǎ mǎsi 'kurze mięso, drób': Slépeitze mangsi 'Hüner-Fleisch' H, Schlépeitze mangsi B₁.

slepajǎ — nom.-acc. pl. n. 'kurze', zaświadczone w wyrażeniu:

slepajǎ gńozdǎ 'kurze gniazda': Slepeiza gginyôsda 'Hüner-Nest' H, Slepeiza gginnijosda B.

*slēpicǎjǎ, *slēpicǎjǎ (*ticer* z niem., zob. s.v.), *slēpicǎje, *slēpicǎje gńezdo, *slēpicǎje mǎsǎje, *slēpicǎja gńezda: cz. *slepici*. — Derywat od *slepajǎ* (zob. s.v.) utworzony za pomocą sufiksu *-bj- jak *vicǎ* 'owczy' od *viǎ* 'owca'.

slepajǎ — s. nom. sg. f. 'kura': Schlepeýtschia 'Une poule' Pf; slepeiz 'Hun (Gallina)' An; Schlepeitschia 'Das Huhn' Vand; Slopeitza 'Henne' Bauc; Slepeize 'Henne' H, Slépeitze B₁, Slepeice B₂; Slepéitze 'Huhn' HA.

*slēpica: cz. *slepice*, śla. przestarz. *slepica*, por. także w tym samym znaczeniu, ale z innym sufiksem kasz. *slēpka*, śla. *slēpka*, w pol. gwarze złodziejskiej *slēpucha*. — Derywat od *slēpǎ (zob. s.v. *slepǎ*); taka nazwa kury pochodzi albo od jej przymkniętych oczu, albo od znanego niedomagania kurzego

wzroku zwanego kurzą ślepotą, zob. Miklosich, EW, s. 307, Machek, ES, s. 453, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 69.

slepě — adi. nom. sg. m. 'ślepy': Sléeba 'Il est aveugle' Pf; Sleeba 'Es ist blind' Vand; Schlepe 'blinde' PS; Slepe 'Blind' H, Slépe B₁; Schlepe 'blind' H.

*slěpъjь: pol. *ślepy*, kasz. *slepi*, dł. *slěpy*, gł. *slepy*, cz. *slepý*, sła. *slepý*, sła. *slěp*, *slěpa*, sch. *slījep*, *slijèpa*, *slījepo*, scs. *slěpъ*, bg. *сляп*, maced. *слеп*, ros. *слепóу*, *слеп*, *слепá*, *слéно*, ukr. *сліпúй*, br. *сляпы*.

slepə — s. nom. sg. f. 'kura': Schlepaa 'Hähne' PS, Schepaa O.

*slěpaja: substantywizowana forma żeńska od *slěpъjь* (zob. s.v. *slepě*); o rozwoju znaczeniowym zob. s.v. *slepajćə*.

Polański — Sehnert, PED, s. 133; Olesch, Thesaurus, II, s. 1015; mniej przekonuje rekonstrukcja Schleichera (s. 185) jako *slepə* = *slěpə (jak *tele, *kurə itp.), którą powtórzyli Rost (s. 421) i Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 157).

slepəc — s. nom. sg. m. 'kogut; kurek na wieży kościelnej': Schlépatsch 'Un coq' Pf; slepaz 'Han (Gallus)' An; Schlepatsch 'Der Hahn' Vand; Schlepatz 'Hahn' PS; Slepätz 'Hahn' Bauc; Slepätz, Slepeitz¹ 'Hahn' H, Czlépatz, Slépatz B; Slepätz 'Wetter-Hahn' H, Czlépatz B₁; Slepätz püē² 'Der Hahn krähet' H.

vojkapuñoně slepəc 'kapłon': Woykapungon Schlepeitz¹ 'Cappaun' Bauc; Woykapungon Slepeitz¹ 'Cappaun' H, Slepeitz¹ B, Slepeiz¹ B₁.

utkapunt slepəc 'kapłon': out capūnt schlepatsch 'Un chapon' Pf; Utcapunt Schlepatsch 'Cappaun' Vand.

slepce — nom. pl. 'koguty': Slěpze püang³ 'die Hähne krehen' H, Slepze C.

*slěpъcь, *slěpъcě — derywat od *slěpъ (zob. s.v. *slepě*) za pomocą sufiksu *-ъc-, paralelny do formacji żeńskiej *slepajćə* (zob. s.v., tam też o rozwoju znaczeniowym); w tym samym znaczeniu z innym sufiksem por. kasz. *slěpk* (obok 'ślepiec'); kontynuanty pierwotnego *slěpъcь w innych językach

słow. mają znaczenie 'niewidomy, ślepiec': pol. *ślepiec*, kasz. *slěpc*, dł. *slěpc*, gł. *slěpc*, cz. *slepec*, sła. *slepec*, sła. *slěpec*, sch. *slijəpac*, scs. *slěpъcь*, bg. *слепец*, maced. *слепец*, ros. *слепец*, ukr. *сліпéць*. — Co do nazwy kapłona, to *utkapunt* pochodzi z dn. *ūtkapūnt* 'kastrowany', a *vojkapuñoně* = *vy-(śrdn. *kappunen* 'kastrować')-*anъjь*.

¹ Błąd zamiast Slepätz. ² *pūjě* = *pojetъ. ³ *pūja* = *pojotъ.

slid — s. nom. sg. m. 'śledź': Sljd 'Hering' Bauc; Slid 'Hering' H.

slidō — gen. sg. (partit.) 'śledzia': Slíckjou 'Des harangs' Pf, Slickjou Ec; Slikjou 'Der Hering' Vand, Schlickiou Do.

slide — nom.-acc. pl. 'śledzie': slide 'Hering' An; Slidé 'Hering, plur.' H, Slidē B₁B₂, Slide C.

*seldь, **seld'a*, *seldě — pożyczka ze stnord. *sild*, por. szwedz. *sill*, norwes. *sil*, także do innych języków słow.: pol. *śledź*, cz. *sled*, sła. *sled*, sła. *slēd*, sch. *slēd*, *slēd*, ros. *сѣльдь*, *селѣдка*, ukr. *селѣдець*, *оселѣдець*, br. *селадзэц*, zob. Brückner, SE, s. 530, Machek, ES, s. 452, Vasmer, REW, II, s. 606-7 (z dalszą bibliografią).

Zapisy „Slíckjou, Slikjou” itd. Rost (s. 41, przyp. 11) błędnie rekonstruuje w postaci *slėdk'a*, zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 47, Polański, Polabica II, s. 190-91.

slobə — adi. nom.-acc. sg. n. 'słabe':

slobə dānū 'słabe (miękkie) dno': Sloba Danní 'Loser Grund' H, Slóba Danný B₁.

*slaboje, *slaboje dъno do *slabъ: pol. *slaby*, kasz. *slabi*, dł. *slaby*, gł. *slaby*, cz. *slabý*, sła. *slabý*, sła. *slàb*, *slàba*, sch. *slàb*, *slàba*, *slàbo*, scs. *slabъ*, bg. *слаб*, maced. *слаб*, ros. *слабый*, *слаб*, *слабá*, *слабо*, ukr. *слабúй*, br. *слабы*.

sloğaj (*slođaj*?) — s. nom. sg. f. 'tłuczek, drewniany tłuczek': Slogéy 'Schlägel, Holz-Schlägel' H, Slogey B.

Pożyczka z śrdn. *slāge* f. 'Werkzeug zum Schlagen', podciągnięta pod rodzime tematy na *-ū-, stąd końcówka nom. sg. -aj = *-y, zob. Polański, MZ, s. 17, 133.

Rost, s. 150, przyp. 5; Lehr, Zapoż., s. 275; Olesch, Thesaurus, II, s. 1020. — Jeśli chodzi o bliższe znaczenie wyrazu, to Reczek (Z badań..., s. 184) określa je jako 'bijak, ubijaczka, tłuczek' i zalicza do terminologii związanej z rolnictwem i hodowlą, natomiast Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 114) traktuje ten wyraz jako termin oznaczający sprzęt kuchenny ('drewniany tłuczek').

slopə — sn. nom. sg. f. 'flejtuch (o kobiecie)': slobe 'Schlubbe' HW.

Pożyczka z dn., por. lüneb. *schloppen* 'unordentlich, nachlässig in der Kleidung auftreten' — ten sam rdzeń, co w *slapp* 'schlaff', średn. *slap* 'schlaff, träge'.

Może tu też należy zapis Henniga: Słowa 'Lose, was nicht feste ist; wird auch gebraucht von Dingen, die nicht dauerhaft sind; jtem, von einem liderlichen losen Menschen; daher vielleicht das Wort Slubbe', Słowa B₁.

W zabytkach połab. występuje niekiedy mieszanie liter *b* i *w* (zob. s.v. *sibě*, przyp. 3); jest to wynik wpływu dialektu dn., w którym *b* i *v* wymieniają się w pewnych pozycjach, zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 986 i 1020. Ze znaczenia, jakie podaje Hennig, zdaje się wynikać, że wyraz skontaminowano z rodzimym *slobə* (zob. s.v.).

Polański, MZ, s. 136-7; Olesch, l.c.

slüvenstə — adi. nom.-acc. sg. (n.?) 'słowiańskie, połabskie': Sliwēnstga 'Wendisch' H, Sliwēnstga B₁, Sliwēnstja HW.

Tak interpretuje Olesch (Thesaurus, II, S. 1018); Schleicher (s. 46, 59, 191-2), Rost. (s. 422) oraz Lehr-Spławiński (Gram. poł., s. 42, 55, 108, 195) widzą tu formę nom. sg. m.; Trubetzkoy (Polabische Studien, s. 20 — ze znakiem zapytania) oraz Polański — Sehnert (PED, s. 133) rekonstruuja ten zapis jako adv. **slověňsky*.

*slověňskoje do **slověňskǫ*: stpol. *słowieński* 'słowiański', sła. *slovenský* 'słowacki', sła. *slověňski*, scs. *slověňskǫ*. — Derywat od **slověninǫ*, **slověne* za pomocą sufiksu *-*ǫsk-*, por. też formy na *-*anьsk-* powstałe pod wpływem formacji typu

pol. *mieszczanin*, ros. *селянин*: pol. *słowiański*, cz. *slovanský*, ukr. *слов'янський*, ros. *славянский* (z wtórnym *a* pod wpływem *слава*), br. *славяньскі*.

slüvü — s. nom.-acc. sg. n. 'słowo, wyraz': Sliwí 'Wort' H, Sslywý B₁, Sliwi C; Büse¹ Sliwí 'Wort Gottes' H, Sslywý B₁, Sliwi C; Wërna² Sliwí 'Wahr Wort' H, Sslywý B₁.

slüvesə — nom.-acc. pl. 'słowa, wyrazy': unnütta³ seiwëssa⁴ 'unnütze Worte' H, sliwëssa B₂; unnüte³ seiwëssa⁴ 'lose Worte' HC.

*slovo, **slovesa*: pol. *słowo* 'wyraz', kasz. *słowo* 'ts.', dł. *słowo* 'ts.', gł. *słowo* 'ts.', cz. *slovo* 'ts.', *sloveso* 'czasownik', sła. *slovo* 'ts.', sła. *slovō*, *slověsa* 'Abschied', sch. *slōvo* 'litera; przemówienie; słowo', scs. *slovo*, *slovese* 'Wort, Rede, Ansprache, Homilie, Geheiss', bg. *слова* 'przemówienie, mowa', przestarz. 'słowo', maced. *слова* 'ts.', ros. *слова*, ukr. *слова*, br. *слова*, z odpowiedników pozasłow. por. łot. *slava*, *slave* 'Gerücht, Ruf, Lob, Ruhm', stind. *śrávah* 'Ruhm, Ruf', awest. *sravah* 'Wort, Lehre, Spruch', grec. *κλέος* 'Ruhm'; o dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Vasmer, REW, II, s. 662 (z bibliografią).

¹ *büzě* = **božbjeje*. ² **vernə* = **věrnoje*. ³ *unnütə* (z dn. *unnutte*). ⁴ Błąd zamiast Sliwëssa.

słēmə — s. nom. sg. f. 'kąpielówki, strój kąpielowy': Slyémma 'Bad-Schürtze' H, Slijémma B, Slgemma B₁, Slyemma B₂.

Prawdopodobnie pożyczka, ale źródła nie udało się w sposób pewny ustalić. Rost (s. 93, przyp. 14) zestawia z fryzyjs. *slumpe*, holend. *slomp-hose* 'Schlotterhose', Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 164) wyprowadza z średn. *slam*, *slaem* 'Schleim, Schlamm', Olesch wskazuje na możliwość łączenia z średn. *slieme* 'Haut, Fell'. Żadna z tych etymologii nie jest pewna.

I. *słod* — s. nom. sg. m. 'zwierzę': Slgôt 'Thier' H, Sljôt B, Slyôt B₂.

dajvě słod 'dzikie zwierzę': Deiwa Slgôt 'Wild Thier' H, Deiwe Sljôt B₁, Deiwa sljot B.

*slědž, *divŕjъ slědž: pol. *ślad* 'znaki zostające na drodze po przejściu człowieka albo zwierza lub przejeździe jakiegoś pojazdu, trop; znak pozostały po czymś już dziś nie istniejącym, szczątek', w podobnych znaczeniach dł. *slēd*, gł. *slęd*, jącym, szczątek', w podobnych znaczeniach dł. *slēd*, gł. *slęd*, cz. *sled*, sła. *sled*, sła. *slęd*, *slęda*, *slędû*, sch. *sljēd*, *sljēda*, scs. *slědž*, ros. *след*, ukr. *слід*, br. *след*, por. też bg. *следá* 'ts.', maced. *следа* 'ts.'. — Znaczenie 'zwierzę' mogło się w połabskim rozwinąć metonimicznie poprzez 'ślad zwierzęcia, ślad zwierza', zob. Polański, Polabica I, s. 134. — Inaczej znaczenie podane przez Henniga objaśnia Rost (s. 160, przyp. 17), który przyjmuje tutaj rozwój znaczeniowy 'ślad' → 'rasa zwierzęcia', porównując z sch. *trāg* 'ślad', *trāga* 'rasa'; Rost nie wyklucza także możliwości pomylenia przez połabskiego informatora niemieckiego wyrazu *Tier* z śrdn. *tere*, *tire* 'Art, Gattung'.

Por. II. *słod*.

II. *słod* — praep. z gen. 'po, za': Silgôt mane komma¹ 'Nachfolger' H, Silljôt B, Siljôt B₁, Sillyôt B₂; Gadân slyôt drauggak² 'Einer nach dem andern' H, Sljôt B; Czillyôtsik³ 'Nach diesem' H, Czillijotsik B₁, Schillyôtsik B₂C; czillyôtsik 'nachahmen'⁴ HW.

słod jěg jěm 'sięgnij po niego, chwyć go': Slgotik gimm 'Nach ihm greiffen' H, Slgôtik B₁, Slgótik C; Slgôtek gimm 'Darnach greiffen' HB₁.

słod komā 'przychodzi później (za kimś, po kimś)': Silgôt komma 'Nachkömmling' H, Silljot komma B, Siljôt Komma B₁.

*slědž — z pochodzenia ten sam wyraz, co I. *słod* (zob. s.v.); rozwój od rzeczownika do przyimka zaszedł także w bułgarskim, por. bg. *след* 'za, po' wobec *следá* f. 'ślad'. — Wyrażenia *słod jěg jěm* (= *sledž jego jьmi) oraz *słod komā* (*komā* z niem.) są kalkami wyrażenń niem. typu *nach etwas*

greifen, nachkommen.

¹ *słod maně komā* = *slědž mьne (zamiast *mene*, zob. s.v. *jo* || *joz*) (*komā* z niem. *kommen*). ² *jadân słod drauggag* = *jedžnž (zamiast *jedbnž) *slědž drugajego*. ³ *słod sěg* = *slědž sego. ⁴ Prawdopodobnie wyrwane z szerszego kontekstu, np. *słod sěg komā* 'iść za nim, naśladować go'.

smacnə — adi. nom. sg. (n.?) 'smaczne': Smätzna 'Geschmack' H; Smätzana 'Geschmack' H.

Derywat od zapożyczonego z języka niemieckiego czasownika *smakə* || *smakojě* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-ьn-, por. podobne derywaty także w innych językach słow.: pol. *smaczny*, kasz. *smacni*, cz. dial. *smacný*, *šmacný*, sła. dial. *smacný*, ros. pot. *смáчный*, ukr. *смачні́й*, br. *смáчны*.

smad — s. nom. sg. m. 'kował': Smáde 'Un marechal' Pf; Smada 'Schmid' H.

sribarně smad 'złotnik': Sribarna Smade 'Silber Schmid' HB₁.

zlāteně smad 'złotnik': Slatena Smeda 'Gold-Schmid' H.

aj smadʒə || *aj smadʒo* — gen. sg. 'u kowala': Ey Smadia, Ey Smadió 'Bey dem Schmiede' H, Ey Smádyā B₁, ey smadyā B₂.

Z śrdn. *smet* (gen. *smedes*) 'kował'; pisownia przez -a w wygłosie chyba omyłkowa; Rost (s. 422) i Olesch (Thesaurus, II, 1021–1022) jednak rekonstruuja dwie oboczne postaci *smad* i *smadā* (Olesch także *smedā*). — Końcówka gen.sg. -ə || -o = *-a; *sribarně* = *sъrebrьnъjъ, *zlāteně* = *zoltensъjъ.

Rost, s. 35, przyp. 5; Polański, MZ, s. 15, 35, 103; Olesch, l.c.

smadʒə || *smadʒojě* — 3. sg. praes. 'kuje':

smadʒə: Smaja Srébrü¹ 'Un orfevre' Pf.

smadʒojě: Smadyóy 'Schmieden' H, Smadjóy B, Smadióy B₂.

Z śrdn. *smēden* 'schmieden'; zakończenie połabskie -ə || -ojě = *-ajetɤ; oboczność postaci zakończenia z kontrakcją

i bez kontrakcji zdarza się w połabskim często, por. np. *đo-lə* || *đolojě*, *smakə* || *smakojě*; palatalność *đ* pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej (tj. *e*) w wyrazie dn., zob. Lehr, Zapoż., s. 304-5.

Schleicher, s. 292; Rost, s. 35, przyp. 7; Lehr, Zapoż., s. 283, 304; Polański, MZ, s. 78, 80, 152; Olesch, Thesaurus, II, s. 1022.

¹ *srebrü* = *serbro.

smagně — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'rzuci': Smággene 'Schmeißen, Werffen' H, Smaggene BB₂.

**smьgne(tə)* do *smьgnoti, por. pol. *śmignąć* 'rzucić; wykonać szybki ruch czymś trzymanym w ręce; uderzyć, smagnąć; poruszyć się, przelecieć', zob. Lehr-Splawiński, SO, VI, 20-21, Gram. pol., s. 208; zdaniem Lehra-Splawińskiego *i* w pol. odpowiedniku jest wtórne i powstało pod wpływem iteratywnego *śmigać*. — Por. też cz. dial. *šmihat'* 'smagać, chłostać'. Pol. *śmignąć* zestawia się z *smagać* 'uderzać', zob. Brückner, SE, s. 533, Machek, ES, s. 507. — Może dźwiękonaśladowcze. — Rost (s. 150, przyp. 25) zapis Henniga nieprzekonująco wiąże z *maxnoti.

smakə || *smakojě* — 3. sg. praes. 'smakuje':

smakə smuk '(czy) smakuje dobrze': Smaka Smuk? 'Schmecket das woll'? Vand; Smácca smuč 'Trouvez Vous cela bon?' Pf, Smacca smùc Ec.

paivü smakə gut 'piwo smakuje dobrze': peiwi Smaka gut 'Das Bier ist gut' K.

nex smakojě 'niech smakuje': Neeg Tiebbe Tüh¹ Schma-cojie 'laß Dier wol schmecken' PS, neeg Tiebbe Tüh hahmalo jie O.

Z śrdn. *smāken* 'schmecken'; zakończenie połab. -ə || -ojě = **-aje(tə)*; o oboczności -ə || -ojě zob. s.v. *smadə* || *smad'ojě*; *smuk* z dn. *smuk* 'schmuck, hübsch, schön'; *gut* z niem. *gut* 'dobry; dobrze'; *paivü* = *pivo; *nex* = *nexaji.

Schleicher, s. 292-3; Polański, MZ, s. 69, 78-9, 80, 152; Polański — Sehnert, PED, s. 133; Olesch, Thesaurus, II, s. 1022-1023.

¹ *tibě tū* = *tebe to.

smardě — 3. sg. praes. 'śmierdzi': Smárde 'Il put' Pf; Smarde 'Es stincket' Vand; Schmarde 'stinken' PS; schmarde 'stinket' PS; Smarde 'Stincken' H, Smárde B₁, Smerde B₂.

smardəca — ptc. praes. act. (nom. sg. f.?) 'śmierdząca': Smardangsa 'Gestank' H.

**smřdi(tə)*, **smřdětj(aja?)* do *smřdēti: pol. *śmierdzieć*, *śmierdzieć*, kasz. *śmierzec*, *śmierzi*, dł. *śmierześ*, *śmierzim*, gł. *smjerdzić*, *smjerdzi*, cz. *smrděti*, *smrdím*, śla. *smrdiet'*, *smrdí*, sła. *smrděti*, *smrdím*, sch. *smřdēti*, *smřdīm*, scs. *smrědēti*, *smrěždō*, bg. *смърдя*, maced. *смрду*, ros. *смердѣть*, *смержѹ*, ukr. *смердіти*, *смерджѹ*, br. *смярдзѣць*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *smirdėti*, *smirdžiu* 'śmierdzieć', łot. *smirdēt*.

smardi — s. nom. pl. m. 'chłopi': Smardí 'Baurtschafft' H, Smardÿ B₁.

*smřde do *smřdž: stpol. *smard* 'chłop pierwotnie wolny, z czasem uzależniony wraz z gospodarstwem od panującego lub pana feudalnego', także 'nicpoń, łajdak, łotr', scs. *smrědž* 'plebeius', strus. *smřdž* 'chłop', ros. przestarz. *смерд* 'chłop pańszczyźniany', także 'człowiek z ludu, prostak', brus. dial. *смердзь* 'człowiek z ludu, chłop' (Nosovič). — Prawdopodobnie derywat od *smřdēti (zob. s.v. *smardě*), utworzony podobnie jak ros. *снас* 'Zbawiciel' od *снасать* 'ratować, zbawiać', sch. *ùskok* 'zbieg, uciekinier' od *uskòčiti* 'zbiec, uciec' (o formacjach tego typu w językach słowiańskich zob. Vaillant, GC, IV, s. 273-4). — Pierwotne znaczenie 'śmierdzący człowiek, śmierdziel', tak utworzona nazwa była przejawem pogardliwego stosunku do chłopów, zob. Vasmer, REW, II, s. 671 (z dalszą bibliografią).

smerü — num. coll. 'ośmioro': Smerù 'Huit' Pf.; Smürü 'Achte' Vand.

Forma zredukowana od *vismērū*, zob. s.v.
Suprun, PČ, s. 28–32.

smějǫcǝ — pt. praes. act., nom. sg. f.(?) 'śmiejąca się': Smyansa 'Lächerlich' H, Smijansa B, Smyańsa B₁B₂C; Smianza 'Gelächter' H.

*smějǫtjaja do *smějati (*sę*), zob. *smot-sǝ*; może zadiektywizowane w znaczeniu 'śmieszny' (= niem. „lächerlich”).

smordlaine — s. nom.-acc. pl. 'czarne porzeczki', 'jeżyny, ostreżyny': Smordeleine 'Gichtbeere' Bauc; Smordeleiné 'Gichtbeer. Sehen dem Laube und der Gestalt nach aus, als Johannisbeere, nur daß die Beere schwarz sind: Wachsen in Wäldern und Gepüschén. Liebhabers pflanzen sie in die Gärten. Einige nennen sie expresse wilde schwartze Johannisbeere' H, Smordeléine B₁; Smordeleiné 'Brombeer' H, Smordeleiné B₁, Smordeleine C.

*smordlině do *smordlinja: najbliższym odpowiednikiem formalnym (jednak z tematem twardym, tj. sprowadzający się do pierwotnego *smordlina) jest pomor. *smárglǫna*, także *smarlǫna*, *smǣrdlǫna*, *márglǫna* (formy te powstały w wyniku rozmaitych przekształceń fonetycznych z pierwotnego *smordlina) 'Schwarze Johannisbeere, Gichtbeere, Bocksbeere (Ribes nigrum L.)', także 'Faulbaum', 'Traubenkirsche, Elzbeere (Prunus padus L.)', por. także w podobnych znaczeniach o zbliżonej budowie pomor. *smarżǫna* (= *smordina) 'ts.', pol. dial. *smrodzina* 'czarna porzeczka', stpol. *smrodyna* 'ts.', też 'czeremcha', cz. *smradina* 'czarna porzeczka', ros. *смородина* 'czarna porzeczka', dial. też 'porzeczka', ukr. *смородина* 'czarna porzeczka', dial. też 'porzeczka'. — Nazwana tak od właściwości zapachowych, por. Merkulova, Očerki, s. 213. — Por. też Budziszewska, Słownictwo, s. 288.

Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 175), a za nim Polański — Sehnert (PED, s. 134), Szydłowska-Cegłowa (Lud, XLVIII, s. 89–90), Olesch (Thesaurus, II, s. 1025) niesłusznie wyprowadzali z *smǫdlině, albowiem *ǫ w takiej pozycji musiałyby się w połabskim rozwinąć w *ar*, por. np. *marzně* = *mǫznetǝ,

dargně = *dǫgnetǝ. — Końcówka nom.-acc. plur. *-e* = **-ē* wskazuje na temat palatalny, nie zaś na **-a*, jak rekonstruuje Lehr-Splawiński, l.c.

smöla — s. mom. sg. f. 'żywica'; 'piekło'; 'piec do pieczenia'; '(w grze w piłkę) miejsce, gdzie się stoi i skąd się wyrzuca piłkę': Smela 'Hartz' H, Smelâh B; Smüla 'L'Enfer' Pf; Smöla 'Hölle' Bauc; Smela 'Hölle; so wird auch der Ort genannt, wo man im Ball-Spielen stehet, und den Ball auswirfft' H, Sméla B₁.

vǫ smüla — loc. sg. 'w żywicy, w piekle itd.': Worang *pitzang*¹ wa Smila 'Kochen und Braten in der Hölle' H, wǫ Smyla B₂; *pitzang*² wa smila 'im Bratofen braten' HM Anh.; HGoe.

*smola, *vǝ smolě: pol. *smoła* 'uboczny produkt suchej destylacji paliw stałych (węgla, drewna) w postaci czarnej lub ciemnobrązowej, oleistej cieczy', stpol. *smoła* 'pix', pomor. *smǫła* 'Teer', dł. *smoła* 'Pech', gł. *smoła* 'smoła', cz. *smůla* 'smoła, żywica', sła. *smola* 'ts.', sła. *smóla* 'ts.', sch. *smòla* 'ts.', bg. *смолá* 'ts.', ros. *смолá* 'ts.; dziegieć', ukr. *смолá* 'smoła', br. *смалá* 'ts.' — Pierwotne znaczenie 'smoła'; znaczenie 'piekło' w połabskim może pod wpływem niem. *Pech*, które dawniej oznaczało zarówno smołę, jak piekło; podobny rozwój znaczeniowy zaszedł także w słow. *pykǫlǝ 'smoła', potem także 'piekło', por. scs. *pycǫlǝ* 'smoła', ale stpol. *pkiet*, pol. współczesne *piekło* 'infernum', cz. *peklo* 'ts.' itd., zob. Brückner, SE, s. 407.

Olesch, KMS, s. 63; Vincenz, WWS, s. 283–5.

¹ *vorǫ picǫ* = *varǫtǝ pečǫtǝ (zamiast *pekǫtǝ). ² *picǫ* = *pečǫtǝ (zob. wyżej, przypis 1).

smuk — adv. 'dobrze': Ríka¹ smuč 'Il sent bon' Pf, smüc Ec; Ríka¹ smuk 'Es riechet woll' Vand; Smácca² smuč 'Trouvez Vous cela bon?' Pf; Smaka² Smuk? 'Schmecket das woll?' Vand.

Z dn. *smuk* 'schmuck, hübsch, schön'.

Polański, MZ, s. 165; Olesch, Thesaurus, II, s. 1026.

¹ *rūkə* (pożyczka z dn., zob. s.v.). ² *smakə* (pożyczka z niem., zob. s.v.).

smuťě — adi. 'uprzejmy, przystojny; ładny; dobry (o winie, piwie)': Smutge 'Höflich' H; Smutje 'schön, fein, hübsch, wolgestalt' HB, Schmutge B₁; Smutga 'Zierlich' H, Smutja B.

smuťə — nom.-acc. sg. n.: Smúdia weýna¹ 'Du Bon Vin' Pf; Smudia Weina¹ 'Guter Wein' Vand; Smúdia Peywò² 'De la Bonne bierre' Pf.

Z dn. *smuk* 'schmuck, hübsch, schön', zakończenia połabskie -ě = *-ǫjb, -ə = *-oje; to ostatnie łączy się z użytymi w funkcji partytywnej formami gen. sg. *vaj̃nə*, *paj̃və*, por. Polański, MZ, s. 12-13.

¹ *vaj̃nə* = *vina. ² *paj̃vo* = *piva.

smót-sə (w tym szyku nie zaświadczone) — inf. 'śmiać się'; zaświadczone w użyciu futuralnym:

vān ci-sə smót 'on będzie się śmiał': wan cissa¹ smyot 'Er wird lachen' H, Wann cýssa smyôt HB₁.

(*joz* || *jo*) *směj̃q-sə* — 1. sg. praes. 'śmieję się': Jos schmiańza 'Je ry' Pf; Jo schmianza 'Ich lache' Vand; Jose smyansa 'Ich lache' H, smianza B₁.

směj̃i-sə — 3. sg. praes. 'śmieje się': Schmyjssa 'lachen' PS, Schmygsa PSH; Smýissa 'Lachen' H, Smijissa B₁.

(*vān*) *smól-sə* — praet. sg. m. 'śmiał się': wan smyôlsa 'Er hat gelacht' H.

směj̃qə — ptc. praes. act. (f.?) 'śmiejąca się (?)', albo może w funkcji zadiektywizowanej 'śmieszna', przytoczenia zob. s.v. *směj̃qə*.

**směj̃ati se* (z pierwotnego *smijati se), *(*jaz̃* || *ja*) *směj̃o se*, *(*oñ*) *směj̃et̃ se*, *(*oñ*) *směl̃ se*, **směj̃ot̃jaja*: pol. śmiać się, śmieje się, kasz. śm̃ać s̃q, śmieje s̃q, dł. smjaś se, směj̃u se, gł. smjeć so, směj̃e so, cz. sm̃ati se, směj̃i se, stcz. smieti se, směj̃i se, sła. smiat̃ sa, smeje sa, sła. směj̃ati se, směj̃em se, sch. smij̃ati se, smij̃ēm se, scs. smij̃ati se, směj̃o se, bg. см̃ея ce, maced. ce см̃ее, ros. см̃ею́сь, см̃ея́тсья, ukr. см̃і́ятсья,

см̃і́ося, br. *см̃я́џца*, z odpowiedników pozasłow. por. lot. *smiēt* 'wyśmiewać, kpić', stind. *smáyatē*, później też *smáyati* 'lächelt', zob. Vasmer, REW, II, s. 673-4 (z dalszą bibliografią).

¹ *vān ci-sə* = **oñ* χ̃t̃jet̃ se.

sneg — s. nom. sg. m. 'śnieg': schneck 'Schnee' An; Schneg 'Schnee' PS, Scheeg PSO, schney PSJ; Snêk 'Schneyen' H; Schnêk 'Schnee' HB₁; eyde¹ Snêk 'Es schneyet' H, eide Schneck HB₁; Ninnheit² snéec 'La Neige' Pf; Ninnheit² sneec 'Der Schnee' Vand; Ssi Snêk eyd³ 'Es will schneyen' H, Ssi Schneck eid B₁, Ssi Snek eyd B₁; Ninnátsi sneig haíd⁴ 'Il veut neiger' Pf; Ninnat si sneig heyt⁴ 'Es wil schneyen' Vand; Snêk gang komôn⁵ 'es hat geschneyet' H, Schneck gang Komôn B₁.

sned̃ay — gen. sg. 'śniegu': Snedyáv 'Schnee' H, Snedjáv B, Sneedjáv B₁, Snedjau H 880.

**sněg̃*, *sněgu: pol. śnieg, śniegu, kasz. śñeg, śñegu, dł. sněg, sněga, gł. sněh, sněha, cz. sñih, sněhu, sła. sneh, snehu, sła. sñeg, sñeg̃a, sch. sñijeg, scs. sñěg̃, bg. сн̃яг, maced. сн̃ег, ros. сн̃ег, сн̃éга, ukr. сн̃іг, сн̃ігу, br. сн̃ег, сн̃éгу, z odpowiedników pozasłow. por. stprus. *snaigis* 'śnieg', lit. *sniēgas* 'ts.', goc. *snaiws* 'ts.'

¹ *aǐd̃e* = **ide(t̃)*. ² *ninə aǐd̃e* = **neñe ide(t̃)*. ³ *ci sneg aǐt* = **χ̃t̃je(t̃) sněg̃ it̃i*. ⁴ *ninə ci sneg aǐt*, zob. wyżej, przypisy 2 i 3. ⁵ *sneg j̃q komoñe* = **sněg̃ je(st̃)* (*komoñe* jest pożyczką, zob. s.v.).

snider — s. nom. sg. m. 'krawiec': Snider 'Schneider' H, Schnider B₁.

aǐ snidr̃ə — gen. sg. 'u krawca': ey Snidrya 'Bey dem Schneider' H, Ey Schnidrya B₁.

Późna pożyczka z dn., por. szlez.-holszt. *snider* 'krawiec', lüneb. *Snīd'r* 'ts.'; *aǐ* = *u, końcówka gen. sg. -ə = *-a.

Rost, s. 151, przyp. 10; Lehr, Zapoż., s. 281, 305; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 160; Polański, MZ, s. 24, 34-5, 115; Olesch, Thesaurus, II, s. 1029.

snit'er — s. nom. sg. m. 'stolarz': Snitger 'Un menuisier' Pf, Snitger Ec; Snittger 'Tischler' H, Schnittger B₁C.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *snitker* (|| *sniddeker* || *snit-zer*) 'Schnitzer, Bildner; Tischler', szlez.-holszt. *Snittjer* 'Holzschnitzler, Tischler'.

Rost, s. 35, przyp. 6; Lehr, Zapoż., s. 295; Polański, MZ, s. 54, 115; Olesch, Thesaurus, II, s. 1030.

snok — s. nom. sg. m. 'wąż, padalec': Snok 'Schlange' H; Snök 'Blindschleiche' H.

snocaj — nom. pl. 'węże, padalce': Snozay 'Schlange, plur.' H, Snotzáy B₁, Snozáy B₂C; Snotzáy 'Blindschleiche, plur.' H.

Pożyczka z dn., por. lüneb. *Snák* f. 'jede etwas größere ungiftige Schlange, bes. die Ringelnatter' (Kück, Lüneb. Wb., III, s. 170), śrdn. *snake* m. i f. 'Schlange, Ringelnatter', prus.-niem. *schnák* 'Schlange, Ringelnatter'; końcówka nom. pl. -aj = *-i, przed nią zmiana k = c.

Schleicher, s. 203; Rost, s. 97, przyp. 24 oraz 150, przyp. 11; Lehr, Zapoż., s. 275, 291; Polański, MZ, s. 14, 39, 42, 103; Olesch, Thesaurus, II, 1031.

snör — s. nom. sg. m. 'sznur': Schnür 'Radschnur' Bauc; Snör 'Schnur' H.

Z śrdn. *snôr* m (|| *snôre* f.) 'Schnur, Meßschnur, Richtschnur'.

Rost, s. 85, przyp. 24; Polański, MZ, s. 69, 93, 103, 143; Hinze, ZfSl, IX, s. 687; Olesch, Thesaurus, II, s. 1030.

snö'rosta — adi. nom.-acc. sg. n. 'obszyte, oblamowane': Snöriôsta 'Gebräme' H, Snöryôsta B₁, Snöryôssa C.

Derywat przymiotnikowy od *snör* 'sznur' (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu -'ostě = *- 'astəjь jak *klaib'ostě* od *klaibo* (zob. s.v.v.).

Rost, s. 112, przyp. 23; Polański, MZ, s. 69, 143.

snüp — s. nom. sg. m. 'snop': Schnüp 'Garben' PS; Snjp 'Garbe' Bauc; Sníp 'Garbe' H, Snip B₁.

*snopə: pol. *snop*, kasz. *snop*, dł. *snop*, gł. *snop*, cz. *snop*, śła. *snop*, śle. *snòp*, sch. *snöp*, scs. *snopə*, bg. *сноп*, ros. *сноп*, ukr. *чин*, br. *чон*, z odpowiedników pozasłow. por. stwn. *snuaba* 'Binde', zob. Vasmer, REW, II, s. 682 (z dalszą bibliografią).

snüvat — inf. 'snuć (przędzę), prząść': Sniwat 'Schehren, Aufziehen (Ist ein Weber-Terminus)' H, Czńiwat B₁.

*snovati: pol. dial. *snować* 'nawijać nici osnowy, robić osnowę; snuć', stpol. *snować* 'prząść', pol. *snuć* m.in. 'skrecać nitkę z przędzy za pomocą wrzeciona lub kołowrotka; prząść', w podobnych znaczeniach kasz. *snovac*, dł. *snowaś*, gł. *snować*, cz. *snovati* (i *snouti*), śła. *snovat'* (i *snuť*), śle. *snováti*, sch. *snòvati*, bg. *снова́*, maced. *снове*, ros. *снова́ть*, ukr. *снуба́ти*, br. *снава́ць*.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 224; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 134; Olesch, Thesaurus, II, s. 1030; nieco inaczej, nieprzekonująco (z *osnovati) Polański — Sehnert, PED, s. 134.

sodě — 3. sg. praes. 'sadzi': Zode 'Pflanzen, Propfen' PS.

*saditə do *saditi: pol. *sadzić*, *sadzę* 'wkładać roślinę korzeniami w ziemię, żeby się przyjęła i rosła; sadzać, sadowić', w podobnych znaczeniach kasz. *sazęc*, *sazi*, dł. *sajziś*, *sajzim*, gł. *sadzić*, *sadzi*, cz. *saditi*, *sadím*, śła. *sadiť*, *sadí*, śle. *sadíti*, *sadím*, sch. *sáditi*, *sâdīm*, scs. *saditi*, *saždǫ*, bg. *сада́*, *саду́у*, maced. *саду*, ros. *саду́ть*, *сажу́*, ukr. *саду́ти*, *саду́жы́*, br. *саду́ць*, *саду́жы́*, z odpowiedników pozasłow. por. stind. *sādáyati* 'sadza', irl. *sáidim* 'stecke'.

Por. *t'hope sodě*.

soděvaĭnə — s. nom. sg. f. 'owoce': Sadeweina 'Obst' H, Sadaweína BB₂C, Sodeweína B₁.

*sadovina: gł. *sadowina* 'Obstgeruch, Obststoff; alles Obst', śła. dial. *sadovina* 'drzewa owocowe; owoce z sadu'

(Kálal), stsch. *sadovina* 'szkółka roślin' (Vitezović), ukr. *садовина* 'ts.', por. także o nieco innej budowie stcz. *sadovie* 'sady; drzewa', sła. *sadōvje* 'owoce', ros. dial. *садо́вие* 'все садовые растения' (Dal). — Derywat od nie zaświadczonego w języku połabskim *sod = **sad̥* utworzony za pomocą sufiksu *-*ovina*.

sodlū — s. snom. sg. n. 'sadło': Sodelj 'Schmer' Bauc; Sodeli 'Schmer' H, Sodelí BB₂C, Sotelí B₁.

*sadlo: pol. *sadło*, kasz. *sadło*, dł. *sadło*, gł. *sadło*, cz. *sádlo*, sła. *sadlo*, sła. *sálo*, sch. *sàlo*, bg. *са̀ло*, maced. *са̀ло*, ros. *са̀ло*, ukr. *са̀ло*, br. *са̀ла*. — Prawdopodobnie ten sam rdzeń, co w *saditi (por. *sodě*) z sufiksem *-*lo*, pierwotnie w znaczeniu 'tłuszcz obrastający, nasadzający się', zob. Brückner, SE, s. 478–9, Vasmer, REW, II, s. 572 (z dalszą bibliografią).

sože — s. nom.-acc. pl. tantum 'sadza': Sózey 'La suye' Pf; Tsôtsé, Tsôtsey 'Was so anhanget im Schornstein, oder bey dem Ofenloche ümher' H, Tsotsé, Tsotsey B₂C.

Do tej pory zapisy z wygłosowym „-ey” interpretowane były przeważnie jako formy kończące się na dyftong: Schleicher (s. 141) przyjmuje końcówkę plur. -*āi* = *-*y*, Rost (s. 423) transkrybuje -*ēi* i uważa za gen. sg., Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 179), Polański — Sehnert (PED, s. 135) oraz Olesch (Thesaurus, II, s. 1291) rekonstruuja *sozai* i wyprowadzają z *sadji. Pisownia przez *ey* (Sózey Pf, Tsôtsey H) nie musi jednak oznaczać dyftongu, lecz -*e* (por. np. sposób zapisania form *crive*, *goble*, zob. s.v.v.) i dlatego bardziej prawdopodobna wydaje się jednolita interpretacja wszystkich zapisów.

*sadjě do *sadja: pol. *sadza* 'produkt spalania osadzający się z dymu w postaci czarnego proszku', także *sadze* pl. tantum, stpol. tylko pl. tantum *sadze*, w tym samym znaczeniu pomor. *saza*, dł. dial. *saze* pl., w odmianie literackiej tylko *caze* (wtórne), gł. *sazy* pl., cz. *sáze* sg. lub częściej pl., sła. *sa-dza* (w znaczeniu 'płatki sadzy'), zwykle w pl. *sadze*, sła. *sája*, zwykle w pl. *sáje*, scs. *sažda*, bg. *са̀жда*, zwykle w pl. *са̀жду*, maced. *са̀жа*, zwykle w pl. *са̀жу*, ros. *са̀жа*, ukr. *са̀жа*, br.

са̀жа, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *súodžiai* pl. 'ts.', ags. i stnord. *sót* 'ts.', ang. *soot*, irl. *suide* 'ts.' (= *sōdīā). — Rdzeń ten sam, co w *saditi (por. *sodě*), zob. Brückner, SE, s. 478–9, Vasmer, REW, II, s. 568 (z dalszą bibliografią).¹

sojken — inf. 'szukać': *zäucken* 'suchen' PS. Forma przytoczona z dn. (por. szlez.-holszt. *säuken* 'suchen').

Olesch, Thesaurus, III, s. 1554; nieco inaczej Polański — Sehnert, PED, s. 135.

Por. *sojkəs*.

sojkəs — 3. sg. imperf. 'szukał(a)': *Moroia ... soikas Būsie¹ Maria ... suchte Gott* Mit.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *sōken* (*soeken*, *soyken*) 'suchen', szlez.-holszt. *säuken* 'ts.'; końcówka połab. -*əs* = *-*aaše*.

Schleicher, s. 55, 268; Rost, s. 48, przyp. 7; Lehr, Za-poż., s. 278; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 232; Polański, MZ, s. 81, 152; Olesch, Thesaurus, II, s. 1039.

Por. *sojken*.

¹ *Morajə sojkəs būsća* = *Marija (*sojk*)-*aaše božьca*.

som — pron. nom. sg. m. 'sam jeden, bez innych; sam we własnej osobie (a nie kto inny)': *Ssôm* 'Allein (solus, a, um)' H; *Jossôm¹* 'Ich selber' H, *Jössôm* BC, *Jóessôm* B₁; *Toy²* *sôm* HB; *Wannsôm³* 'Er selbst' HB.

**sam̥*: pol. *sam*, *sama*, *samo* 'sam jeden, bez innych; sam we własnej osobie (a nie kto inny)', w podobnych znaczeniach kasz. *sôm*, *sama*, *samo*, dł. *sam*, *sama*, *samo*, gł. *sam*, *sama*, *samo*, cz. *sám*, *sama*, *samo*, sła. *sám*, *sama*, *samo*, sła. *sám*, *sama*, *samo*, scs. *sam̥*, bg. *сам*, *самá*, *самá*, *samô*, sch. *sâm*, *sáma*, *sámo*, scs. *sam̥*, br. *сам*, *самó*, ros. *сам*, *самá*, *самó*, ukr. *сам*, *самá*, *самé*, br. *сам*, *самá*, *самó*, z odpowiedników pozasłow. por. stind. *samáh* 'eben, gleich', awest. *hama-*, *hāma-*, stpers. *hama-* 'gleich, der-selbe', goc. *sama* 'derselbe', grec. *ὁμός* 'wspólny; podobny, ten sam', zob. Brückner, SE, s. 480, Vasmer, REW, II, s. 573

(z dalszą bibliografią).

Por. *tǝ somě*.

¹ *jo som*, lub może *joz som* (= *ja, *jazǝ, zob. s.v. *jo* || *joz*).

² *tǝǰ* = *ty. ³ *vǝn som* = *onǝ samǝ.

somaǰćə — s. nom. sg. f. 'samica': Someicia 'Die Sie von einem Thiere (foemella)' H, Someítzia B₁.

*samica: pol. *samica* 'zwierzę płci żeńskiej', kasz. *sam-ńica* 'ts.', dł. *samica* 'ts.', cz. *samice* 'ts.', sła. *samica* 'ts.', sła. *samíca* 'ts.; kobieta samotna', sch. *sàmica* 'kobieta samotna; samiczka (ptak); cela izolacyjna', bg. lud. *самуца* 'samotny człowiek, samotnik, samotnica', br. *саміца* 'samica', por. także gł. *sančka* (z pierwotnego *samička) 'ts.', z innym sufiksem ros. *самка* 'ts.', ukr. *самка* 'ts.'. — Derywat od *samǝ utworzony za pomocą sufiksów *-ica, *-ka.

Por. *somǝc*.

somě zob. *tǝ*.

somǝc — s. nom. sg. m. 'samiec': Sómatz 'Heh, von einem Thiere (masculus)' H, Samatz B, Sámatz B₁.

*samьcь: pol. *samiec* 'zwierzę płci męskiej', kasz. *samc* 'ts.', gł. *sanc* (z pierwotnego *samc*) 'ts.', cz. *samec* 'ts.', sła. *samec* 'ts.', sła. *sámec* 'ts.; kawaler; samotnik', sch. *sámac* 'kawaler; samotnik; łódź (pojedynka)', bg. *самéу* 'samiec', lud. 'samotnik', ros. *самéу* 'samiec', ukr. *самéуць* 'ts.', br. *самéу* 'ts.'. — Derywat od *samǝ (zob. s.v. *som*), utworzony za pomocą sufiksu *-ьcь.

Por. *somaǰćə*.

somüđolnə — adi. (nom.-acc. sg. n.?) 'własnej roboty': Zomí tyǝlna 'Selbst-gemacht' H, Zo mi tyǝlna C, Ssomi Dgǝlna B₁.

*samodělnoje: cz. *samodělný* (*samodělný*) 'własnej roboty', 'samodzielny, oryginalny', sła. *samodělen* 'spontan', 'zu-hause gefertigt', maced. *самоделен* 'własnej roboty', ros. *самодельный* 'ts.', por. też o tej samej budowie ale innym znaczeniu pol. *samodzielny* 'powstający bez udziału czynników

postronnych, niezależny', por. również kasz. *samorobni* 'zrobiony domowym sposobem', pol. i stpol. *samodział* 'sukno dopod wpływem form typu *đolə* || *đolǝ*, *đolü* (zob. s.v.v.), albowiem *ě przed *lb powinno się w tym języku rozwinąć raczej w *e*, zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 155.

sonaǰ — s. nom.-nom. acc. pl. tantum 'sanie': Sonay 'Un traineau' Pf; Sonay 'Der Schlitte' Vand; zohnäu 'Schlitten' PS, Zohnau O; Zowey 'Schlitten' H, Zoney BB₂C, Ssonéy B₁.

sońomě — instr. pl. (?) 'saniami': sonang 'Schlitten' An.

Forma instr. pl. niepewna z powodu niedokładnego zapisu. Rost (s. 54, przyp. 24) widzi tu acc. sg., Polański — Sehnert (PED, s. 135) transkrybuja *soną* i wyprowadzają z *sańejǝ instr. sg.; ze względu na to, że rzeczownik *sonaǰ* należy do kategorii pl. tantum, bardziej prawdopodobne wydaje się przyjęcie formy pl. na *-omě* = *-ami, tym bardziej, że u Anonima tego rodzaju niedokładności w notacji zdarzają się i poza tym, por. Poilum (zamiast Poilang = *pajlǝ* = *pilę), Daang (zamiast Daan = *dan* = *dnь); jeśli chodzi o opuszczenie w pisowni wygłosowego *-ě* oraz nieoznaczenie miękkości spółgłoski, to por. w tym samym zabytku Groblum = *groblomě* = *grabljami. — Lorentz (KZ, XXXVII, s. 328) nieprzekonująco objaśnia tę formę jako nom.-acc. pl. pierwotnych tematów na *-ja- zakończony na *-ę, które w innych językach lechickich przeszło w *-ě.

*sani, *sanjami: pol. *sanie* pl., stpol. też *sani* pl., dł. *sańe* pl., gł. *sanje* pl., cz. *sáně* pl., sła. *sane* pl., sła. *saní* pl., sch. *sǝone* || *sǝoni* pl., bg. lud. *сáну* pl., maced. *санка* sg., ros. *сáну* pl., ukr. *сáну* pl., strus. *sani* pl. — Zestawia się z rcs. *sanь* f. 'wąż', cz. *saň* f. 'smok', sła. *saň* 'ts.', ukr. *сáнка* 'płoz', pol. *sanice* 'płozy u sań', wskazując na paralelę semantyczną w formach cz. *plaz* 'plaz' oraz ros. *пóлоз* 'płoz', pol. *płoz* || *płoz* — punktem wyjścia miałyby być znaczenie 'pełzać', zob. Brückner, SE, s. 481, Vasmer, REW, II, s. 576-7.

sǝ — pron. nom. sg. m. 'ten': Ssung 'Dieser' H.

so — nom. sg. f. 'ta': Sso 'Diese' H.

si — nom.-acc. sg. n. 'to': Ssi 'Dieses' H, Ssÿ B₁; zie peiwo¹
Dies Bier' PS.

sëg — gen. sg. m. i n. 'tego', zaświadczone w wyrażeniach:

aj sëg 'przy tym': Eissek 'Hieran' H, Eyssek B, Eÿssek
B₁B₂, Eissek C.

slôd sëg 'za nim, po nim': Czillyôtsik 'Nach diesem' H,
Czillijotcik B₁, Schillyôtsik B₂.

vã sëm — loc. sg. m. i n. 'w tym': Wass zehm lijungdo²
'in dieses Landt' PS, wass zehm lijungdo² 'in diesem Lande'
PSJ.

*sən̄, *sa, *se, *sego, *u sego, *slēd̄ sego, *v̄ sem̄ do
*sb, *si, *se: scs. sb, si, se 'ten (ta, to) oto' (w opozycji do
t̄, ta, to, zob. t̄), strus. sb, si, se, w nowszych językach słow.
z rozmaitymi rozszerzeniami i modyfikacjami, por. stcz. sen,
sł. sej, ros. ceŭ, cuŕ, cuë, ukr. ceŭ, cя, ce, z odpowiedników
pozasłow. por. lit. šis 'ten', ši 'ta', lot. šis, f. ši, stprus. schis.

Ze względu na postać sëg (zamiast spodziewanego sæg =
*sego) Trubecki wyprowadzał tę formę z *sogo twierdząc, że
zaimek ten przejął odmianę od zaimka t̄ (Polabische Studien,
s. 29). Taka interpretacja nie jest jednak potrzebna, ponieważ
-ëg występuje też w jëg = *jego, visëg = *v̄šëgo, tritëg =
*tret̄jego. Zaimki wykazują nieraz nieregularny rozwój fone-
tyczny, por. choćby t̄ *t̄ən̄, s̄p̄ = *s̄ən̄. — O rozwinięciu się
nosowości s̄p̄ zob. Lehr-Splawiński, SO, IV, s. 7-9 oraz Gram.
poł., s. 39-40.

¹ si pajvo = *so piva (gen. sg. partit. — przydawki przymiotne
z takim genetiwem używane były w nom.). ² l̄p̄do = *l̄edo (gen.
sg. zamiast loc. sg., zob. s.v. l̄p̄dū).

sôśoda — s. nom. sg. m. 'mieszkaniec; komornik' (w znacze-
niu 'mieszkający na komornym'): Schúngsoda 'Einwohner,
Häußling' H, Szúngsoda B₁; Sungsóda 'Inwohner. Wird auch
gebraucht von einem Häußling, der bei einem andern einsitzt'
H.

*sôsēda — w połabskim temat na *-a-, jak strájə =
*stryja, vaújə = *(v)uja, formy w innych językach słowiań-

skich sprowadzają się do *sôsēd̄ i znaczą 'sąsiad', por. pol.
sąsiad, kasz. sôsád, dł. sused, gł. susod, cz. soused, śl. sused,
sł. sósed, sch. süsjed, scs. sôsēd̄, bg. cōcēd̄, maced. coced̄,
ros. cocēd̄, dial. cycēd̄, ukr. cycid̄, br. cycēd̄, ale u Jana Egzar-
może więc pierwotnie *sôsēd̄ adi. 'siedzący razem, obok';
bardzo archaiczne złożenie, stosunek motywacji z czasowni-
kiem *s̄s̄esti wytworzył się wtórnie, zob. Boryś, Pref. im.,
s. 90-91 (z dalszą bibliografią); por. paralelne formacje w in-
nych językach: stind. sam̄sád f. 'zgromadzenie, zebranie', lit.
s̄s̄ėdos f. 'siedzenie obok siebie', por. też łac. prae-ses, prae-
sidis 'stróż, opiekun, obrońca; przełożony'; zatem zarówno
*sôsēd̄ jak *sôsēda są w słowiańskim innowacjami; znacze-
nie wyrazu w połabskim może być stare: 'ten, kto siedzi (=
mieszka) ze mną', por. Brückner, SE, s. 482.

spacirot — inf. 'spacerować, przejechać się (konno)': Jutsan haid¹
spazirjud 'Je veux me pourmener à cheval' Pf, spazirjud Ec.

Późna pożyczka z niem. spazieren lub dn. spatzéren; za-
kończenie połab. -ot = *-ati; zapis Pfeffingera chyba nie jest
całkiem dokładny, brak w nim prawdopodobnie wyrazu ozna-
czającego konia, w niemieckim samo spazieren oznacza tylko
'spacerować', natomiast 'przejechać się konno' po niemiecku
wyraża się jako spazieren reiten; palatalność r̄ pod wpły-
wem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoz.,
s. 304-5.

Schleicher, s. 176; Lehr, l.c.; Lehr-Splawiński, Gram. poł.,
s. 236; Polański, MZ, s. 24, 75-6, 152; Suprun, APPS, s. 4;
Olesch, Thesaurus, II, s. 1046.

¹ jo cą ajt̄ = *ja χστjə iti.

spaidel — s. nom. sg. m. 'wędzisko, wędliśko, pręt wędki; rozeń':
Speidel 'Angelruthe' H; Speidel 'Brat-Spieß. So genant, weil
sie ihn selbst aus Holz machen' H.

Pożyczka, por. śrdn. spēt, spīt 'Speer, Spieß, Bratspieß',
bremeń. Spitt 'Bratspieß'; sufiks -el też niem.

Olesch, Thesaurus, II, s. 1046; nieco inaczej Rost, s. 89, przyp. 12, Polański, MZ, s. 110 oraz Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 85, 99, 114, 122.

spars — s. nom. sg. m. 'szparagi': spārs 'Des asperges' Pf.

Pożyczka z dn. *spars*, *spaars* 'ts.'

Rost, s. 41, przyp. 13; Lehr, Zapoż., s. 292; Polański, MZ, s. 103; Olesch, Thesaurus, II, s. 1045-6.

spelman — s. nom. sg. m. 'muzykant': Katü mēs Spellman bayt?¹ 'Wer soll Spielmann sein?' H, Spelman Ec.

Pożyczka z dn. *spelmann* 'Spielmann, Musikant'.

Lehr, Zapoż., s. 274, 295; Polański, MZ, s. 104; Olesch, Thesaurus, II, s. 1046-7.

¹ *kātū mes ... bojt* = **kšto jbměaše ... byti*.

speloja — 3. plur. praes. 'grają': Spelgóyang 'Spielen auf Instrumenten, musiciren' H, Speljoyang B, Spelgoyang B₂.

Pożyczka z dn. *spelen* 'spielen'; miękkość *l* spowodowana dość regularnym w zapożyczeniach z niemieckiego wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoż., s. 304-6; zakończenie połab. *-oja* = *-*ajotǝ*. Schleicher (s. 291) mniej przekonująco uważa za 1. sg. praes.

Schleicher, l.c.; Rost, s. 155, przyp. 26; Lehr, op. cit., s. 304; Polański, MZ, s. 80, 152; Olesch, Thesaurus, II, s. 1046.

spet — s. nom. sg. m. 'dzida': Spêt 'Spieß' H.

sâ spetâm — instr. sg. 'dzida': Sa Spêtgôm 'Mit dem Spieße' H.

Z dn. *spêt* 'Spieß'; końcówka *-âm* = *-*ǝmb*; w połabskim instrumentalis zawsze występował z przyimkiem; miękkość *l* spowodowana dość regularnym w zapożyczeniach z niemieckiego wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoż., s. 304-6.

Schleicher, s. 223; Rost, s. 155, przyp. 27; Polański, MZ, s. 104; Olesch, Thesaurus, II, s. 1047.

spet'aj — s. gen. sg. (partit.) m. 'słoniny': Spetchái 'Un cochon' Pf; Spetchai 'Das Schwein' Vand, Spetchoi Do; Spettgây 'Speck' Bauc; Spettgây 'Speck' H, Spettjáy B, Spetgây B₂.

Z śrdn. *spek* 'Speck des geschlachteten Schweines'; końcówka połab. *-aj* = *-*u*; o szerokim użyciu gen. partit. w połabskim zob. Polański, MZ, s. 12-3 i Kategoria partytywności, s. 469-72. — Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 180) niesłusznie uważa za nom. sg. f. na *-*y*.

Rost, s. 38, przyp. 11 oraz s. 155, przyp. 13; Lehr, Zapoż., s. 280; Polański, op. cit., s. 11, 17, 35; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 65-6, 100; Olesch, Thesaurus, II, s. 1048.

spinə — s. nom. sg. f. 'szafa': Spinna 'Schappen' PS, 'Schränk' PSJ.

Z śrdn. *spinde* 'Schränk'; w średnio-dolno-niemieckim połączenie *nd* mogło zmieniać się w *nn*, zob. Lasch, Mnd. Gr., s. 132; końcówka połab. *-ə* = *-*a*.

Rost, s. 74, przyp. 28; Lehr, Zapoż., s. 285, 296; Polański, MZ, s. 30, 126; Olesch, Thesaurus, II, s. 1048.

splet — s. nom. sg. m. 'kij wiklinowy': Splet 'ein grüner Weidenstock' PS.

*spletǝ, por. pol. *splot* 'splecenie, coś splecionego', stcz. *spletok* 'chaos, pomieszanie', śle. *splèt* 'das Geflecht'.

Przykład rzadkiej w połabskim redukcji *ǝ w pierwszej sylabie.

Rost (s. 79, przyp. 8) zestawia z cz. *plestev* 'Zaunruthe', ros. *плеть*.

U Olescha w Thesaurusie nie ma.

splint — s. nom. sg. m. 'miara pojemności, odpowiadająca mniej więcej dwóm miarkom (dwóm garncom)': Splint 'Spint; ist ein Maas 2 Metzen haltend' H.

Z śrdn. *spint* 'Hohlmaß für Getreide, Viertel oder Achtel eines Scheffels' (dokładniejsze informacje o tej mierze zob. np. Kück, Lüneb. Wb., t. III, szpalty 224-5, s.v. *Spint*). — Spółgłoska *l* w połabskim niejasna.

Rost, s. 156, przyp. 1; Polański, MZ, s. 104; Olesch, Thesaurus, II, s. 1048.

*spodān zob. *spoden*.

spodāncaistě — s. nom. sg. n. 'stylisko (rydla)': Spodānceiste 'Stiel im Spathen' H, Spodanceiste BB₂C, Spodānzeiste B₁.

Derywat od nie zaświadczonego w zabytkach połabskich deminutiwu na *-āk* = **-ak̄* od *spoden* 'rydel' (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-aistě* = **-iščē*, zakończenie *-caistě* sprowadza się zatem do **-čiščē*.

Polański — Sehnert, PED, s. 136; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 33; Olesch, Thesaurus, II, s. 1048.

spode zob. *spoden*.

spoden || *spode* || **spodān* — s. nom. sg. m. 'rydel':

spoden: Spoden 'Spate' Bauc; Spoden 'Grabe-Scheit, Spaten' H, Spaden C; Spoden 'Spathe' H.

spode: Spóde 'Une beche' Pf; Spode 'Der Spade' Vand.

*spodān — taka postać nie została zaświadczona w zabytkach, ale zdaje się wskazywać na nią derywat *spodāncaistě* (zob. s.v.).

Pożyczka z dn., por. śrdn. *spāde(n)* 'Spaten'; rzeczowniki niem. z sufiksami *-el*, *-en*, *-er*, *-et* były przyswajane w języku połab. tak, jak gdyby samogłoska przed wygłosową spółgłoską była kontynuantem pierwotnego jeru, por. np. *kravād*, *badāl*, *badān*, *tohlār*, zob. Polański, MZ, s. 51-5. Zdarzające się w zabytkach formy z samogłoską *e* zamiast *a* trzeba uznać za niedostosowane do rodzimego systemu słowotwórczego. Taką formą jest zapewne *spoden*; również *spode* ma końcówkę niem.

Lehr, Zapoż., s. 276, 281; Polański, MZ, s. 63, 112, 133, 137; Olesch, Thesaurus, II, s. 1049.

spōlkə — s. nom. sg. f. 'szpulka (u kołowrotka)': spōlka 'spule' Bauc; Spōlka 'Spule, zum Spinn-Rade' H, Spōlka B₁.

Z śrdn. *spōle* f. 'Spule, Gerät beim Spinnen und Weben'; sufiks *-kə* = **-ška*.

Rost, s. 156, przyp. 10; Lehr, Zapoż., s. 278; Polański, MZ, s. 59-60, 129; Olesch, Thesaurus, II, s. 1049.

spōrot — inf. 'tropić': Speryôt 'Spüren' H, Sperjôt B.

Z śrdn. *spōren*, *spohren* 'Spur, Fährte aufnehmen, aufspüren, wahrnehmen'; zakończenie połab. *-ot* = **-ati*; palatalność *r* pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoż., s. 304-5.

Schleicher, s. 294; Rost, s. 156, przyp. 12; Lehr, Zapoż., s. 278, 297, 305; Polański, MZ, s. 75, 152; Olesch, Thesaurus, II, s. 1047.

sprinkpfertěn — s. nom. sg. m. 'szarańcza': Springpferdgen 'Heuschrecke' Bauc.

Z niem. dial. *Springpferdchen* 'Heuschrecke'.

Polański, MZ, s. 137; Olesch, Thesaurus, II, s. 1049.

sraboněk — s. nom. sg. m. 'zupa z krup owsianych': Srapúnick 'De la grütte' Pf, Srapúnic Ec; Srabonek 'Haber-Welge¹, Haber-Suppe' H, Srabónek BB₂C; Srabónek 'dünne Grütze, die als eine Suppe gekocht ist. Kan also gebraucht werden von einer Haberwelge' HB₁.

*sr̄banik̄: dokładnych odpowiedników brak, ale por. kasz. *sárbotka* 'rzadka zupa, np. zacierka', gł. *srēbanje* 'chleptanie, siorbanie; rodzaj zupy', cz. *střebanina* 'napój, który się żłopie', scs. *sr̄banije* 'geschlürfte Suppe, Brühe'; derywaty od **serbati* || **s̄rbati*, może też **sr̄bati* 'siorbać', por. pol. *siorbać* 'pić płyn lub jeść rzadką potrawę głośno wciągając je ustami, chlipać', kasz. *sárbac* 'ts.', dł. *srebaś* 'ts.', gł. *srēbać* 'ts.', cz. *střebati* 'ts.', sła. *strebat* 'ts.', sła. *srēbati* || *sr̄bati* 'ts.', bg. *c̄sr̄bam* 'ts.', ros. *cep̄bámь*, także *c̄p̄bámь* 'ts.', ukr. *cep̄bámu* 'ts.', br. *с̄р̄баць* || *c̄p̄баць* 'ts.', strus. *serebati* 'ts.'

Rost, s. 118, przyp. 25; Polański — Sehnert, PED, s. 136; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 103; Olesch, Thesaurus,

II, s. 1049-50.

¹ Por. dn. lüneb. *Hüb'r-welg'n* 'Hafersuppe', zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 1050.

srebrü — s. nom.-acc. sg. n. 'srebro': Srebrí 'Silver' H, Srebrí BB₂C, Zrebrý B₁; Smaja¹ Srébrü 'Un Orfevre' Pf.

*srebro: pol. *srebro*, kasz. *srébro*, dł. *slobro*, gł. *slébro*, cz. *stříbro*, sła. *striebro*, sle. *srebrō*, sch. *srébro*, scs. *srebro*, bg. *сребро*, maced. *сребро*, ros. *серебро*, ukr. *серебро*, także *срібло*, br. *серабро*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *sidabras* 'srebro', lot. *sidrabs* 'ts.', stprus. *sirablan* acc. sg. 'ts.', goc. *silubr* 'ts.', stwn. *silabar* 'ts.', niem. *Silber* 'ts.'; o dalszych nawiązaniach etymologicznych zob. Vasmer, REW, II, s. 613.

¹ *smadʒə* = *(*smad-* z niem.)-*ajetʒ*, zob. s.v. *smadʒə* || *smadʒojě*; *smadʒə srebrü* dosłownie znaczy 'kuje srebro'.

sreda — s. nom. sg. f. 'środek; ośrodek, miękisz (chleba); kruszyna, okruch (chleba); środa': Sreda 'Mitte' H, Sréda B₁; Sreda 'mitten' H; Sréda 'Mercredy' Pf; Sreda 'Vor acht tagen'¹ Vand; Sreda 'Mittwoche' H, Sréda B₁; Sreda 'Mittwoch' HB₂; Sreda 'kleine Krümlein, so auf dem Tische liegen bleiben' H 596; H 257; HM; HD; sréda 'Krume vom Brodte' HW, 261.

no sreda — loc. sg. 'na środku, w środku': no sreda 'In der Mitte' H, no sréda B₁; no Sreda 'in der Mitten' HB₂.

*serda, *na serdē: pol. *środa* 'trzeci dzień tygodnia', kasz. *střoda* 'ts.', dł. *sřoda* 'ts.', gł. *srjeda* 'ts.', cz. *středa* 'ts.', sła. *streda* 'ts.', sle. *sréda* 'środek; środa', sch. *srijèda* 'ts.', scs. *sréda* 'ts.', bg. *средá* 'środek', *срѣда* 'środa', maced. *срѣда* 'ts.', ros. *средá* (cerkiewizm), dial. także *сепедá* 'ts.', ukr. *сепедá* 'ts.', br. *серадá* 'ts.', strus. *sereda* 'środek; środa'. — Pierwotne znaczenie 'środek'; znaczenie 'środa' rozwinęło się pod wpływem języka niem., por. stwn. *mittawēcha* 'środa', niem. współczesne *Mittwoch* 'ts.', zob. Brückner, SE, s. 534, Vasmer, REW, II, s. 614 (z dalszymi nawiązaniem etymologicznymi i dalszą bibliografią); o znaczeniu 'kruszyna, okruch (chleba)' zob. s.v. *sretka*.

Schleicher, s. 93; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 66, 85, 115; Heydzianka-Pilatowa, SO, XXXI, s. 50; Olesch, Thesaurus, II, S. 1050.

Por. *sretka*.

¹ Znaczenie podane niedokładnie, zob. Rost, s. 59, przyp. 15.

sredületně — adi. nom. sg. m. 'przypadający na połowę lata', zaświadczone w wyrażeniu:

sredületně mond 'czerwiec': Sredilëtne Mond 'Junius' H, Srediletne Mond B₂.

*serdolětъnjь, *serdolětъnjь (*mond* z śrdn. *mând*) — derywat od *sredülət* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-*ъn-*. — Zdaniem F. Hinze'go (ZfSl, XIX, 358, 725-7) jest to kalka ags. *Midsumormónað* 'czerwiec', zob. też Olesch, KwNeof, XXV, s. 17-25.

sredülət — s. nom. sg. m. 'dzień sw. Jana': Sredügliat 'La St. Jean' Pf; Sredülat 'Johannis-Tag' H,

*serdolëtъ — kalka niem. *Mittsommer* 'die Mitte des Sommers, die Zeit um den Johannistag', synonim wyrażenia *Ánsə-dan* (zob. s.v. *Ánsə*).

Heydzianka, SO, XXVII, s. 83.

sretka — s. nom. sg. f. 'miękisz (chleba), kruszyna, okruch (chleba)': Sreedka 'Krume' Bauc; Srétka 'Krume', 'Brocken' H.

*serdzka: dł. *sřodka* 'das Mittlere, das Weiche im Brote, Krume, Bröckchen', gł. *srjódka* 'Brosame, Krümchen, Bröcklein', cz. *střídka* 'miękisz (chleba)', por. też w podobnych znaczeniach o innej budowie słowotwórczej sle. *sredíca* 'der innere Teil einer Sache: die Brotkrume; das Kernholz der Bäume; das Fleisch der Früchte', stpol. *ośrzodka* 'ośrodek chleba'. — Derywat od *serda, zob. s.v. *sreda*; punktem wyjścia dla znaczenia 'kruszyna, okruch (chleba)' było 'ośrodek (chleba), miękisz (chleba)', a następnie 'miękki kawałek chleba', 'okruch (chleba)'.

sribarně — adi. nom. sg. m. 'srebrny': Sribârna 'Silbern' H.

sribarně smad 'złotnik robiący wyroby ze srebra': Sribarna Smade 'Silber Schmid' HB₁.

*сьребрьнѣжъ, *сьребрьнѣжъ (*smad* z *śrdn.*, zob. s.v.) — tzw. forma długa (złożona, zaimkowa) do *сьребрьнѣ, por. pol. *srebrny*, kasz. *srėbrni*, dł. dial. *slobrny*, gł. *slėborny*, cz. *stříbrný*, sła. *strieborný*, sła. *srebrn*, sch. *srėbrn*, scs. *сьребрьнѣ*, bg. *срėбрен*, maced. *срєбрен*, ros. dial. *серėбрєный* (Dal), ukr. *срėбний*. — Derywat od *сьrebro utworzony za pomocą sufiksu *-ьн-.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 193; Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 155; Polański — Sehnert, PED, s. 136; Olesch, Thesaurus, II, s. 1052; natomiast rekonstrukcje Schleichera (s. 190) i Rosta (s. 423) nie są w pełni dokładne.

srib- zob. *šrib-*.

sridně — adi. nom. sg. m. 'średni, środkowy': Sridne 'Mittler' H.

sridně polac 'średni palec': Sride¹ Polatz 'Mittelfinger' H, Sridne Polatz B₁.

*serďнѣжъ (lub może *serďнѣжъ), *serďнѣжъ (względnie *serďнѣжъ) *палець*: pol. *średni* 'pośredni, przeciętny pod jakimś względem', stpol. *średni* (także *strzedni*, *śrzedni*) 'ts.', także 'położony pośrodku, w połowie czegoś', *średni palec*, kasz. *srėdni* 'ts.', dł. *średny* 'mittlere, mittelste', *średny palec* 'Mittelfinger', gł. *srjedźny* 'środkowy; średni', cz. *střední* 'ts.', sła. *stredný* 'ts.', sła. *srėdnji* 'ts.', *srėdnji prst* 'Mittelfinger', sch. *srėdnji* 'średni, środkowy', scs. *srėdъnъ* 'in der Mitte befindlich, Mittel-', bg. *срėден* 'średni, środkowy', maced. *срєден* 'ts.', ros. *срėдний* (cerkiewizm, u Dala też *серėдний*) 'ts.', *срėдний палец*, ukr. *серėдний* 'ts.', br. *сярėдні* 'ts.', *сярėдні палец*. — Derywat od *serda 'środek' (zob. s.v. *sredə*), utworzony za pomocą sufiksju *-ьн- || *-ьнѣ-. — Połab. *sridně* może się sprowadzać zarówno do pierwotnego *serďнѣжъ jak *serďнѣжъ.

¹ Błąd zamiast „Sridne”, zob. dalej zapis B₁.

srivár zob. *šrivár*.

stažə — s. nom. sg. f. 'ścieżka': Stácia 'Un sentier' Pf; Stacia 'Der Fußsteig' Vand; Stacia 'Fußsteig' H, Státzia B₁, Stázia C; Stacia 'Steig' H, Státzia B₁; Stacia eydedél¹ 'Abweg'² H, Státzia BB₁.

stažə — acc. sg. 'ścieżkę': Stedsang 'Steg' PS, Stetsang O.

*stžə: stpol. *stdza*, *scdza*, *sdza*, sła. *stžə*, sch. *stàza*, scs. *stžə*, ros. przestarz. *стєжѧ*, dial. *стєжѧ*, strus. *stžə*, *stžə*, por. w tym samym znaczeniu także deminutiva: pol. *ścieżka*, dł. *ścažka*, gł. *ścėžka*, cz. *stezka*, sła. *stezka*.

¹ *aždě del* = **ide(tə)* (*del* z dn., zob. s.v.). ² Znaczenie podane niezupełnie dokładnie, bo *aždě del* znaczy 'odchodzi, zbacza'.

stajl zob. *stajl*.

stal — s. nom. sg. m. 'stajnia, obora', zaświadczone w wyrażeniach:

korvē stal 'stajnia dla krów, obora': Kôrwestall 'Kuh-Stall' H.

tünstě stal 'stajnia dla koni': Tyünstestall 'Pferde-Stall' H, Tjünstestall B, Tgünste Stall B₁.

Z dn. *Stall* 'Stall', zapożyczone w formie nie zmienionej; połab. *korvē* = *korvьjь, *tünstě* = *konьskьjь.

Schleicher, s. 338; Polański, MZ, s. 104; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 61, 68; Olesch, Thesaurus, II, s. 1080.

Por. *stałə*.

stałə — s. nom. sg. f. 'stajnia, obora': Stallia 'Stall' H, Stálya A, Stálga B₁, Stállya B₂ C.

Pożyczka z dn. *Stall* 'Stall', w połabskim zaadaptowana do deklinacji na *-ja-, stąd końcówka -'ə = *-a. W połabskim istniała też pożyczka nieprzyswojona morfologicznie, zob. s.v. *stal*.

stamil — s. nom. sg. m. 'trzmieł': Stammil 'Hummel' H.

stamile — nom.-acc. pl. 'trzmiele': Stammilé 'Hummel, plur.' H, Stamilê B₁.

*ščmelь (także *čьmelь, *ščьmelь, *ščьmelь, zob. Słownik prasłowiański, t. 2, s. 311-2), *ščьmelě, por. pol. *trzmiel*, dial. *ćmiel*, *cmiel*, *ścmiel*, stpol. *czmiel*, *szczmiel*, *pczmiel*, *pszczmiel*, kasz. *čmél*, *šmél*, pomor. *přmél*, także *přčmél*, *pšmél*, dł. *tśmél*, dial. *čmél*, *ćmél*, *šmél*, *śmél*, gł. dial. *čmél*, cz. *čmel*, *šmel*, stcz. *ščmel*, śla. *čmel*, śle. *čmēlj*, dial. *ščemēlj*, *šmēlj*, sch. dial. czakaw. *strmēlj* 'szerszeń', ros. *шмель*, dial. *шэмель*, *чмель*, ukr. *чміль*, br. *чмель*. — Pierwotny nagłos prawdopodobnie brzmiał *čьm-, a wyraz pozostaje chyba w związku z lit. *kam-ānė* 'trzmiel, dzika pszczoła', łot. *kam-ane* 'ts.', stprus. *camus* 'trzmiel', lit. dial. *kaminė* 'dzika pszczoła', łot. *kamine* || *kamene* 'ts., trzmiel', a także ze słow. *komarš*; różnice w nagłosie w poszczególnych językach słow. wiążą się z przekształcaniem grupy čm-, a także z wpływami etymologii ludowej (por. stpol. *pszczmiel* — etymologia ludowa do *pszczoła*, kasz. *grmél* — etymologia ludowa do *grzmieć*, trzaskać'), zob. Słownik prasłowiański, l.c. (z dalszą bibliografią).

stand'aj — s. nom. sg. f. 'żelazny drag': Stangiaý 'Une perche' Pf; Stangáy 'Eine Stange Eisen' H, Stanjáy B.

Z śrdn. *stange* 'Stange'; końcówka *-aj = *-y, ponieważ pożyczkę podciągnięto pod typ deklinacyjny na *-u-, zob. Polański, MZ, s. 132-3; twierdzenie Olescha (Thesaurus, II, s. 1081), że samogłoska *a* nie przeszła tu w *o* w wyniku identyfikacji z rodzimym *a* (czy *an*) = *-ę, jest nietrafne, albowiem *a* było w tym dn. wyrazie krótkie, a tylko długiemu *a* odpowiada w zapożyczeniach do połabskiego (i to nie zawsze) *o*, zob. Lehr, Zapoż., s. 274-6; Rost (s. 157, przyp. 5) uważa ten wyraz połab. za pożyczkę z wysokoniemieckiego.

staudinac — s. nom. sg. m. 'studnia, źródło': Staudínatz 'Brunnenquell' H; Staudínatz 'Quelle' H.

*studenьсь: stdł. *stužeńc* 'kühle Quelle, die Kühlquelle' (Chojnanus, Muka), śle. *studénec* 'Quelle', sch. *studénac*

'źródło; studnia', scs. *studenьсь* 'Brunnen, Abgrund', bg. dial. *сmyденéу* 'źródło z zimną wodą' (Gerov), maced. *сmyденеу* 'źródło', ros. dial. *сmyденéу*, *сmyденуá* 'źródło, studnia', por. także o innej budowie słowotwórczej pol. *studnia* 'otwór wykopany w ziemi i zabezpieczony służący do wydobywania wody', w stpol. też 'źródło', kasz. *stédńa* 'studnia', gł. *studzeń*, gen. *studnje* f. 'studnia; źródło', cz. *studna* || *studně* || *studnice* 'studnia', śla. *studňa*, ukr. dial. *сmyдену́ця* 'źródło'. — Derywat od *studenš 'zimny' z sufiksem -ьсь, por. śle. *studèn* 'zimny', sch. *studen* 'ts.', scs. *studenš* 'ts.', bg. *сmyдén*. — Nazwa od zimnej wody — rdzeń ten sam, co w *studa, *studž, *studь 'zimno, ziąb, chłód; wstyd', por. np. ros. *сmýда* 'zimno, ziąb, chłód', cz. *stud* 'wstyd', śla. *stud* 'ts.', sch. *stúd* 'zimno, chłód, mróz', scs. *studž* 'wstyd, hańba', cs. *studž*, także *studь* 'zimno, chłód', zob. Brückner, SE, s. 523, Vasmer, REW, II, s. 33-4 (z dalszą bibliografią).

stauyl || *stajł* — s. nom. sg. m. 'krzesło':

stauyl: Staul 'Stuhl' Bauc; Staul 'Stul' H.

stajł: Steyl 'Une chaise' Pf, Steyl Ec; Stril¹ 'Stuel' An; Steil 'Ein Stuel' Vand; Jaddan² stäul 'ein Stuhl' PS; Steil 'Stuhl' Bauc; Steil 'Stul' H.

Z śrdn. *stól* 'Stuhl', przy czym kontynuacja śrdn. *ô* zidentyfikowała się z rodzimym *u* i w dalszym rozwoju w zależności od dialektu uległa dyftongizacji bądź w *au* bądź w *aj*, zob. Lehr-Spławiński, Zapoż., s. 280 oraz Polański, Etym. połab. I, s. 80-1. — Olesch (Thesaurus, II, s. 1084) mniej przekonująco uważa za nową pożyczkę z niem. *Stuhl*.

¹ Błąd zamiast Steil, zob. Rost, s. 55, przyp. 3. ² *jadān* = *jedžnš (zamiast *jedbnš).

stavac — s. nom. sg. m. 'pomieszczenie do suszenia lnu, suszarnia': Stáwatz 'Back-Stube, darin mann Flachs bucket' H, Stâwatz B₁.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *stōve*, *stāve* 'Badestube, heizbarer Wohnraum', dn. *stawe*, *stowe*, *stuwe*, *stuawe* 'Stube'; sufiks połab. -ac = *-ьсь.

Polański — Sehnert, PED, s. 137; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 126; Olesch, Thesaurus, II, s. 1085. — Mniej prawdopodobna jest interpretacja Heydzianki-Pilatowej (SO, XII, s. 260), która za punkt wyjścia bierze dn. formę *stuwe* i połab. formę rekonstruuje w postaci *stauvæc*, w takiej bowiem pozycji (przed spółgłoską wargową) oczekivalibyśmy dyftongizacji *u* w *ai*, jak w *trajvojě* (zob. s.v.) z śrdn. *truwen*, nie zaś w *au*.

stāblū — s. nom.-acc. sg. n. 'żdźbło': Stabli 'Halm' Bauc; Stabli 'Halm, Kornhalm' H, Stabli B₁; Stabli 'Strohalm' HB.

*stǣblo (zamiast *stǣblo): do psł. *stǣblo || *stǣblb: pol. *żdźbło*, rzad. *ździebło* 'łodyga roślin trawiastych, zbóż', kasz. *steblo* 'ts.; odrobina, okruch', dł. *spłto* 'Halm, Grashalm, Kornhalm, Getreidehalm, Strohalm', cz. *stéblo* 'żdźbło, słomka', sła. *steblo* 'żdźbło', sła. *stebèl* || *stéblo* 'Stengel, Baumstamm', sch. *stáblo* 'drzewo, pień; łodyga', scs. *stǣblije* 'Halme', bg. *стѣбло* || *стебло* 'łodyga; pień', maced. *стебло* 'pień', ros. *стебель*, gen. *стебля* 'łodyga, źdźbło; trzpień, trzonek', u Dala też *стебло* 'trzon, rączka, uchwyt', ukr. *стебелъце* 'łodyga, źdźbło', dial. też *стебель*, *стебло* 'ts.', br. *сцябло* 'ts.; trzpień, trzonek'.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 53, 80, 113, 151; Polański — Sehnert, PED, s. 137. — Olesch nieprzekonująco wyprowadza bezpośrednio z *stǣblo.

stāpaicə — s. nom.-acc. pl. f. 'szprychy (kół)': Stápeitza 'Speiche, am Rade' H, Stápeiza B₁, stapeika B₂.

*stǣpicē do *stǣpica: pol. dial. *śpica* 'szprycha', stpol. *śpica*, *stpica*, *szpica* 'ostro zakończony kij, używany do pędzenia bydła, oścień; szprycha (koła)', kasz. *śpica* m. in. 'szprycha; okrągły szczebel w drabinie wozu żniwnego; drut do robótek ręcznych', dł. *śpica* || *spica* 'szprycha (koła)', gł. *stpica* 'ts.', cz. *špice* 'ts.', stcz. *stpicē* 'szprycha (koła)', sła. *spica* 'ts.', sła. *špica*, *spica* 'ts.', sch. *spica* 'szprycha', bg. *снѹца* 'ts.', ros. *снѹца* 'ts.; drut do robótek ręcznych; kołek', ukr. *снѹця* 'ts.', br. *снѹца* 'szprycha', strus. *stǣpica*, *stǣpica* 'Pflock, Holznagel'.

stāyp — s. nom. sg. m. 'ołtarz': Staup 'Altar' HB₁.

*stǣpǣ: pol. *stupa* 'pionowy element budowli podpierający lub przytrzymujący coś, filar, pal', w stpol. też 'pień drzewa, kół, rzadziej stupa kamienny, wbity w ziemię, spełniający różne funkcje', 'znak graniczny', 'tzw. stupa sądowy, pal, pod którym woźny sądowy ogłaszał pozwy, wyroki sądowe itp.', 'stupa drewniany lub inny będący przedmiotem kultu, bałwan', 'posąg, rzeźba', kasz. *stupa* 'stupa', dł. *stupa* 'ts.', gł. *stolp* 'ts.; przegierz', cz. *sloup* 'stupa', sła. *stǣp* 'ts.', sła. *stól* 'ts.', sch. *stūp* 'ts.', scs. *stǣpǣ* 'Säule, Turm', ros. przestarz. *столп* 'stupa; wieża', ukr. *стоп* 'stupa, filar', br. *stoy* 'ts.'

Trubetzkoy, ZfslPh, I, s. 153-5. — Rost (s. 88, przyp. 34) niesłusznie wyprowadza z dn. *stupa*.

stāđaj — s. nom. sg. f. 'sznurowadło do butów': Stangay 'Schuh-Riem' H, Stanjáy B, Stangáy B₂; Stangáy 'Senckel' H.

stāgvoj — nom.-acc. pl. 'sznurowadła': Stangwoy 'Schuh-Riem, plur.' H, Stangwóy C; Stangwóy 'Senckel, plur.' H.

*stęgy, *stęgyvy — rdzeń ten sam, co w *tęgnoti (zob. *tągně*); najbliższym odpowiednikiem (bo z tym samym wokalizmem) jest ukr. *стязá* 'pasek', por. z innym wokalizmem (**stog-*, **vǣstog-*) w podobnych znaczeniach pol. *wstęga*, rzadziej *stęga* (Brückner, SE, s. 635) 'szeroka wstążka, szarfa' (z dawniejszego 'taśma, pasek'), dł. *stuga* 'Senkel, Riemen', cz. *stuha*, *stouha* 'wstęga', strus. *vǣstugy* 'pasek, pas', bg. dial. *стѣза* 'sznur do wiązania bydła' (Gerov).

stef-łolə (*stef-jolə*?) — s. nom. sg. m. 'ojczym': Steefgólga 'Stief-Vater' H, Steefjólja B, Steefgólja B₁, Steeffgólja C.

Kalka z niemieckiego, por. niem. *Stief-Vater* 'ojczym', śrdn. *stēfvader* 'ts.' Pierwszy człon złożenia jest późną pożyczką z dn., por. np. bremeń. *Steef*, drugi to połab. *łolə* 'ojciec, tata' (zob. s.v.). — Zapisy zdają się wskazywać, że w złożeniu tym zaszła dysymilacja dwóch *l* i zamiast *stef-łolə* powstało *stef-jolə*.

stegnū — s. nom. sg. n. 'łędźwie, biodro': Stigenjt¹ 'Ars-Backe' Bauc; Steegnüh 'Lenden' PS, Stregmüh PSH; Stegeni 'Lenden' Bauc; Stegní 'Hüfte' H, Stegní B₁, Stegni C; Stegení 'Lende' H, Stegený A, Stegení B₁.

*stegno: pol. *ścięgno* (z wtórną nazalizacją) 'silne pasmo stanowiące zakończenie mięśnia, przyczepiające się do kości', dł. *scogno* 'Oberschenkel, Lende, Hüfte; Schinken', gł. *scéhno* 'Schenkel; Schinken', cz. *stehno* 'udo', sła. *stehno* 'ts.', sła. *stégno* 'ts.', sch. *stègno* 'ts.; udziec', scs. *stegno*, *stygno* 'Schenkel; Bein', ros. przestarz. i reg. *стегно* 'udo; biodro', ukr. *стегно* 'udo', br. *цягно* 'ts.'

¹ Błąd zamiast Stigenj = *stegnū*, zob. Rost, s. 80, przyp. 10.

stenaicə — s. nom. sg. f. 'pluskwa': Steeneitza 'Wantze' Bauc; Sténeiza 'Wandlaus, Wantzke' H, Steneiza B, Sténeize C.

Ze względu na nieoznaczenie w zapisach miękkości *c* może należałoby rekonstruować ten wyraz połab. w formie nom.-acc. pl. *stenaicə* = *stēnicē (zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 16-7) do:

*stēnica: cz. *stēnice*, sła. *stēnica*. — Derywat od *stēna (zob. s.v. *stəna*) utworzony za pomocą sufiksu *-ica; nazwa od tego, że pluskwy są w ścianie; ze ścianą związana jest też nazwa pluskwy w niemieckim (*Wanze*, zob. Kluge, EW, s. 518; por. też niem. potoczne *Wandlaus* 'pluskwa', dosłownie 'wesz ścienna'); o sufiksie -ica w funkcji tworzenia derywatów odrzeczownikowych związanych z przedmiotem wyrażanym przez podstawę zob. Słownik prasłowiański, t. 1, s. 98. — Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 146) mniej przekonująco rekonstruuje *ste(n)naicə*. — Por. o innej budowie od tego samego rdzenia dł. *scēnawa* 'pluskwa', gł. *scēnawa* 'ts.'

stepə — s. nom. sg. f. 'szczapa, drzazga, trzaska': Stépa 'Ein Spalter Holz' HB₁C; Stepa 'Splitter Holz' HB₂.

*ščępa (|| *ščępə): pol. dial. *szczępa* 'kawałek drzewa do pieca, trzaska', *szczep* 'rąbane drzewo', pol. ogólne *szczep* 'gałązka ze szlachetnego drzewa owocowego wsadzona w dziczkę; plemię, ród', kasz. *ščępa* 'kawałek porąbanego drzewa, drewko

do palenia', dł. *ščępa* 'Holzscheit, Scheit Holz', *ščęp* 'Propfreis, Ableger bz. Setzling einer Pflanze; eingepropfter Baum', gł. *ščępa* 'polano', cz. *štěp* 'szczep, drzewo owocowe', sła. *štěp* 'ts.', sła. *ščęp* 'Holzspan, Splitter', ros. *щепá* 'szczapa', ukr. *щєпа* 'szczep, drzewko zasadzone', strus. *ščępa* 'trzaska'. — Pierwotne deverbativum od *ščępiti || *ščępati (zob. s.v. *stepə*).

stepə — 3. sg. praes. 'łupie, rozszczepia (drzewo)': Stépa 'Spalten' H, Stépa B₁; Stepa drawa¹ 'Holz spalten' H, Stépa B₁.

stepəna — ptc. praet. pass. 'łupane, rozszczepione': Stépiona 'Gespalten' H, Stepyóna B₁B₂C.

*ščępajetə, *ščępjanoje do *ščępjati: pol. dial. *szczępać* 'rozszczepiać', kasz. *ščępac* 'łupać na szczapy; uszlachetniać drzewa owocowe, szczepić; szczepić (w znaczeniu medycznym i weterynaryjnym)', por. też o pokrewnej budowie pol. *szczępić* 'wsadzać zraz drzewa szlachetnego w rozszczepioną płonkę dziczki', dł. *ščępaś*, *ščępju* 'spalten', gł. *ščępac*, *ščępa* 'łupać, rozłupywać, rozszczepiać', *ščępić* 'ts; szczepić', cz. *štěpiti* 'szczepić', sła. *štepiti* 'szczepić'. — O dalszych nawiązaniach zob. Vasmer, REW, III, s. 448-9.

Por. *stepə*.

¹ *drāvə* = *drāva.

stərnə zob. *stornə*.

stig — s. nom. sg. m. 'dwudziestka, dwadzieścia sztuk', może też 'kopka zboża': Stig 'eine Steige (ist so viel als zwanzig)' H.

stizaj || *stidaj* || *stidě* — nom.-acc. pl. 'dwudziestki':

stizaj: Stisáy 'Eine Steige (ist so viel als Zwanzig), plur.' H.

stidaj: Stijey 'Stiegen' PS; stigáy 'Eine steige (ist so viel als Zwanzig), plur.' HD.

Co do znaczenia 'kopka zboża' zob. Szydłowska-Cegłowa, Lud, XLVIII, s. 46-7, która trafnie wskazuje na kontekst, w jakim formę *stidaj* zapisał Parum Schultze, a mianowicie wśród

wyrazów dotyczących pracy na roli: „seyent, schneident, meyent, bindent, Garben, Schwat, aufsetzen, ein Haufe”.

Jeśli chodzi o trzecią oboczną formę plur., zob. wyżej, s.v. *pātstidě*, s. 498.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *stige* 'Zählmaß, Zahl von 20 einerlei Art', także 'Kornstiege, Korngarben', bremeń. *Stige* 'Zahl von 20', szlez.-holszt. *stieg* 'ts.'; końcówki połab. *-aj* = **-i* (w *stizaj*) oraz = **-y* (w *stidaj*), *-ě* = **-y* (w *stidě*).

Schleicher, s. 144, 195, 203-4; Rost, s. 69, przyp. 11; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 164, 166, 204, 267; Polański, MZ, s. 14, 22, 39, 42, 104; Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 158; Suprun, PC, s. 12-3 (nieco inaczej, zob. Polański, SO, XXV, s. 260); Polański — Sehnert, PED, s. 137; Szydłowska-Ceglowa, l.c.; Olesch, Thesaurus, II, s. 1091-2.

stilenə — adi. nom. sg. f. 'cielna': *Stilena Goliweicia*¹ 'Trächtige Verse' H, *Stilena B₁*, *Stilena B₁*.

*sətelenaja — derywat prefiksarno-sufiksalny od **telę* (zob. s.v. *tilą*); z rzadką w połabskim redukcją **z* w sylabie nagłosowej; dokładnego odpowiednika formalnego brak, ale por. w tym samym znaczeniu od tego samego rdzenia pol. *cielna*, kasz. *celnā*, dł. *śelna*, gł. *sućelna*, dial. *ćelna*, cz. *stelná*, śl. *tełnā*, śl. *stělna*, sch. *stěona*, *stělna*, bg. *телна*, dial. *стелна*, ros. *стельная*, ukr. *тільна*, br. *цельная*.

¹ *jolūvaǰcə* = **jalovica*.

stilě — 3. sg. praes. 'wstrząsa, potrząsa, rozrzuca, rozsypuje, podściela; ściele': *Stile* 'Aufschütteln, Aufrühren' H, *Stile B₁*; *Stile* 'Streuen, Streu machen' H, *Stýle B₁*.

stilě pōstilą 'ściele łózko': *Stile pēstilang* 'Bette machen' H, *Stile pestilga*¹ *B₁*.

*stelje(tə), **stelje(tə)* *posteljō* do **stylati*, **steljō*: pol. *ślać* (reg. też *ścielić*), *ściele* 'urządzać posłanie, zaścielać łózko; przygotowywać sobie legowisko', stpol. *ślać*, *stłać* 'rozpościerać, płasko rozkładać, sternere', kasz. *scelęc*, *sceli* 'ślać, robić posłanie, zaścielać; kłaść ściółkę w oborze, stajni, podścielać', dł. *ślaś*, starsze *stlaś*, *ścelu* || *ścelom* 'ausbreiten, streuen',

póstolu ślaś 'Bett machen, betten', gł. *ślać*, *ścele* 'streuen, betten', cz. *stláti*, *stelu* 'ts.', śl. *stlat*, *stelié* 'ts.', śl. *stláti*, *stéljem* 'ausstreuen', scs. *stylati*, *steljō* 'ausbreiten, unterbreiten', bg. *стеля*, *стелеш* 'ścielić, zaścielać, rozścielać', ros. *стлать*, *стелю* 'ts.', ukr. *стеліти*, *стелю* 'ts.', br. *слаць* 'ts.'

¹ Błąd zamiast *pestilang*.

stiną — s. nom. sg. n. 'szczenie': *Stinang* 'Kleiner junger Hund' Bauc; *Stinang* 'Jung Hündchen' H.

stińōtə — nom.-acc. pl. 'szczenieta': *Stingūnte* 'Jung Hündchen, plur.' H, *Stingūnte B₁*.

*ščenę, **ščenęta*: pol. *szczenie*, *szczenięcia*, pl. *szczenieta* 'młode psa i innych zwierząt z rodziny psów', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *ščeńą*, *ščeńąca*, dł. *ščeńe*, *ščeńeśa*, gł. *ščenjo*, *ščenjeća*, cz. *štěně*, *štěněte*, śl. *šteña*, *šteñaťa*, śl. *ščenè*, *ščenéta*, sch. *štène*, *štēneta*, cs. *štene*, *šteneťe*, bg. *щенé*, pl. *щенéма*, ros. *щенок*, dial. też *щеня*, pl. *щенята*, ukr. *щеня*, *щеняти*, br. *шчаня* || *шчанё*.

stinte — s. nom.-acc. pl. 'stynki (osmerus eperlanus, gatunek ryby)': *Stintee* 'Stintz' Bauc.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *stint* 'Stinte', lüneb. *Stint* 'ts.'; końcówka połab. *-e* = **-ě*.

Rost, s. 83, przyp. 6; Lehr, Zapoż., s. 285; Polański, MZ, s. 40, 134; Olesch, Thesaurus, II, s. 1094.

stok — s. nom. sg. m. 'kij', zaświadczone w wyrażeniu:

šaprev stok 'kij pasterski': *Schäpřef stock* 'Schäfer-Stock' H, *Czapřef stōk B*, *Schápřev stōk B₁*, *Schápřef stōck C*.

Z dn. *Stock* 'Stock'; *šapřev* od *šapăr* 'pasterz, pastuch' (zob. s.v.) z rodzimym sufiksem *-ev* = **-evš*.

Lehr, Zapoż., s. 277, 317; Polański, MZ, s. 15, 104, 143; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 48, 81; Olesch, Thesaurus, II, s. 1099.

stol — s. nom. sg. m. *Stōl* 'Acier' Pf, *Stohl Ec*; *Stohl* 'Stahl' H.

Z sřdn. *stāl* 'Stahl'.

Rost, s. 157, przyp. 2; Lehr, Zapož., s. 275, 292, 294; Polański, MZ, s. 104; Polański — Sehnert, PED, s. 138; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 139; Olesch, Thesaurus, II, s. 1100.

I. *storě* — adi. nom. sg. m. 'stary': Store 'alt' H, Stóre B₁; Josegis¹ store 'Ich bin alt' H, josigis stóre B₁; Wiltge Wiltge² store 'Stein-alt' H, wiltge wiltge Stóre B₁; Store growéna³ 'Greiß, ein alter Greiß' H; Store Propheta⁴ 'Alter Prophet' H, Stóre Prophete B₁; Store Rôdnik⁵ 'Alter Rathsherr' H, Stóre Rôdnik B₁; Store Rodenik⁵ 'Ein alter Haußwirth' H; Stora tscháriol⁶ 'Un vieillard' Pf; Stora tschariol⁶ 'Ein alter Mann' Vand; Store Tyarl⁷ 'Alter Mann' Bauc; Store tyarl⁷ 'Alter Mann' H, Stortgarl B₁.

Tu też zapewne należy włączyć zapisy Parum Schlultze'go z opuszczonym wygłosowym -ě: Stohr 'alte'; Täu Jiss ninna stohr kaw wrijohn⁸ 'Du bist nun halt⁹ zu Freyen'. — Schleicher (s. 71) oraz Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 197) niesłusznie chyba interpretują je jako reprezentujące odmianę niezłożoną (tzn. sprowadzają je do *starǝ), ponieważ Parum Schultze często pomijał w pisowni wygłosowe samogłoski, a Hennig podobne wyrażenie (*jis storě*) zapisał z literą e w wygłosie, zob. wyżej pod przykładami Henniga.

storě l'olǝ 'dziadek': Store lgôlga 'Groß-Vater' H.

W funkcji rzeczownikowej:

storě raigerǝ 'stary rządzi': Store Reigeria 'Ein alter Haußwirth' HB₁.

storǝ — nom. sg. f. 'stara': Stora 'Alt' H, Stóra B₁; Stora Seéna¹⁰ 'Une vieille femme' Pf; Stora Bobó¹¹ 'Une vieille' Ec; Stora Seina¹⁰ 'Eine alte Frau' Vand; Stora Sena¹⁰ 'Alte Frau' Bauc; Stora sena 'Alte Frau' H; Stora séna 'Alte Frau' HB₁.

storǝ — nom.-acc. sg. n. 'stare': Stora weýna¹² 'Du Vin vieux' Pf; Stora Weina¹² 'Alter Wein' Vand; Stora Weina¹² 'Alter Wein' H; Stoía widdíne¹³ 'Un viel habit' Pf, stora widdíne Ec; Stora widdena¹³ 'Alt Kleid' H, stora Widdéna B₁.

storě — nom. pl. m. 'starzy': Mogis may store tarroy Lgoti¹⁴ 'Wir sind drey Jahr alt' H.

nastǝresě — superl., nom. sg. m. 'najstarszy': zapisy zob. s.v. *nastǝresě*.

*starǝjǝ, **starǝjǝ l'ala*, *starǝjǝ (*raigerǝ* z dn., zob. s.v.), *staraja, *staroje, *stariji, *najstarǝjǝšǝjǝ do *starǝ: pol. *stary*, kasz. *stari*, dł. *stary*, gł. *stary*, cz. *starý*, śla. *starý*, śle. *stār*, stára, sch. *stār*, *stārī*, scs. *starǝ*, bg. *map*, maced. *map*, ros. *cmápyǝ*, *map*, *mapá*, *cmápo*, ukr. *cmapúǝ*, br. *cmapá*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *stóras* 'dick, stark, schwer', stnord. *stórr* 'groß, gewaltig, wichtig, mutig'.

Por. II. *storě*, III. *storě*.

¹ *joz jis* = *jazǝ jesmǝ. ² *viltě viltě* = *veliko veliko. ³ *grovéna* — pożyczka z dn., zob. s.v. ⁴ *profeta* z sřdn. *prophēte*. ⁵ *rodněk* = *(*rod-* z niem.)-*nikǝ*. ⁶ *l'arǝl* (obok *l'arl*, zob. niżej, przyp. 7 — pożyczka z niem. zob. s.v.). ⁷ *l'arl*, zob. wyżej, przyp. 6. ⁸ *tǝj jis ninǝ storě kǝ frijońě* = **ty jesi neně starǝjǝ kǝ* (*fri-* z dn.)-*janǝju*. ⁹ „halt” zamiast „alt”. ¹⁰ *zenǝ* = *žena. ¹¹ *bobo* = *baba. ¹² *vaj-nǝ* = *vina (gen. sg. partit.; z takimi genetiwami przymiotniki w polabskim występowały w formie nom. sg.). ¹³ *videně* = *oděnbje. ¹⁴ *moǝ jismoǝ storě tǝroǝ l'otū* = **my jesmy stariji trajǝ lǝto* (*l'otū* — nom.-acc. sg. po liczebniku pod wpływem niemieckiego *drei Jahr*).

II. *storě* — s. nom. sg. n. 'starość': Stora 'Das Alter' H.

*starǝje: cz. *staří* 'starość, wiek'.

Niepewne, bo znaczenie podane przez Henniga może być wynikiem niedokładności i w takim wypadku zapis ten trzeba by transkrybować *storǝ* i zaliczyć do jednej z form wyrazu I. *storě* (zob. s.v.), tj. jako formę nom. sg. f. lub n.

III. *storě* — s. nom. pl. m. 'starzy, rodzice': Store 'Eltern; gleichsam die Alten', Stóre B C, Stóra B; Míey¹ Store 'Meine Alten'² H, Myey Stóre B₁.

*stariji: forma przymiotnika użyta w funkcji rzeczownikowej; etymologię zob. s.v. I. *storě*.

¹ *müjaǝ* = *moji. ² *Meine Alten* w znaczeniu 'Meine Eltern'.

storěk — s. nom. sg. m. 'zakwas, zaczyn': Storik 'Saur-Teig' H.
 *starikz — derywat od *starz (zob. s.v. I. *storě*) z sufiksem
 *-ik-; nazwa od tego, że zaczyn jest porcją ciasta żytniego po-
 zostawioną z poprzedniego wypieku, a więc 'starym ciastem';
 w innych językach słow. brak dokładnych odpowiedników for-
 malnych o tym znaczeniu.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII.

stornə — s. nom. sg. m. 'strona': Starna 'eine seite oder eine
 halbe stück (scl. Land)' PS; Starna 'eine Seite oder ein halbes
 Stück Land' PSJ.

kā stərne — dat. sg. 'na stronę, na bok': Ka starné 'Bey-
 seits' H, Kastarné B₁; Ka starni 'Bey Seite' H, Ka starný B₁,
 Ka starní C.

Tu też chyba zaliczyć trzeba następujące zapisy: Starní
 'Seite' H, Starný B₁, Starni B. — Rost (s. 153, przyp. 12) nie-
 słusnie je uważa za dualis, natomiast Olesch (Thesaurus, II,
 s. 1082) także nieprzekonująco rekonstruuje je jako nom. sg.
stornə || (*starnə?*). Powstały one zapewne w rezultacie fałszy-
 wego zinterpretowania przez Henniga kontekstu: „Ka starni =
 Bey Seite” jako „Bey” = „Ka” oraz „Seite” = „starni”.

no stornŏ (*no stərŏ?*) — acc. sg. 'na stronę, na bok':
 Stúmp no gík¹ Starnîm² 'Auf seiner Seiten treten' H, Stúmp
 no gík¹ Starnûn B₁.

no stornə — loc. sg. 'na stronie, na boku': no gana³ stârna
 'Auf einer Seiten (treten)' H; No gík⁴ stârna 'Auf seiner Seite'
 HB₁; Gang no gik⁵ stârna 'er ist auf seiner Seiten' H, gang nó
 gik Stârna B₁.

storne — nom.-acc. dual. 'strony', zaświadczone w wyra-
 żeniu:

vibe storne 'obie strony': Wibbê stornê 'auf beyden Seiten'
 HB₁.

no věbe || *vibe storne* 'na obie strony': no webbé starné 'Zu
 beyden Seiten' H, no wabbé starné B₁, no wibbé starné HW;
 no wibbé oder webbé starné 'auf oder zu beiden Seiten'⁶ HW.

*storna, *kz storně, *na stornŏ, *na storně, *storně,
 *(v)obě storně, **na (v)obě storně*: pol. *strona* 'bok, po-

wierzchnia czegoś, wyznaczona z określonego punktu patrze-
 nia mówiącego; okolica', w tych samych podstawowych znacze-
 niach kasz. *strona*, dł. *strona*, gł. *strona*, cz. *strana*, sła. *strana*,
 sło. *strána*, sch. *strána*, acc. *strānu*, scs. *strana*, bg. *страна*,
 maced. *страна*, ros. *сторона*, ukr. *сторона*, br. *смапанá*.

¹ *stŏp no jig* = *stŏpi na jego. ² Błąd zamiast Starnum, por.
 zapis B₁ oraz zob. Rost, s. 153, przyp. 28. ³ *no janə* = **na je(dz)ně*.
⁴ *no jig*, por. wyżej, przyp. 1. ⁵ *jā no jig* = **je(stz) na jego*.
⁶ Znaczenie podano niezupełnie ściśle, albowiem zapisy „wibbê”,
 „webbê” oddają fakultatywną w tej pozycji oboczność i || ě, nie zaś
 różnicę semantyczną.

storo — s. nom. sg. f. 'ostatnia kwadra księżycy': Storó 'Letzte
 Viertheil' H, Storô B₁.

*stara — substantywizowany przymiotnik; rodzaj żeński,
 bo *launə* = *luna 'księżyc' jest rodzaju żeńskiego, por. w tym
 samym znaczeniu też *storo launə* dosłownie 'stary (bo w ostat-
 niej kwadrze) księżyc'.

Schleicher (s. 71, 256) niesłusnie rekonstruuje *staraja. —
 Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 197; Trubetzkoy, Polabische
 Studien, s. 166; Polański — Sehnert, PED, s. 138; Olesch,
 Thesaurus, II, s. 1103.

storo launə 'ostatnia kwadra księżycy': Stóro launa 'Letzte Vier-
 theil' H; Stóro Launa 'Letzte Viertheil vom Monde' HB₁.

*stara luna, por. *storo* oraz *launə*.

storüstə — s. nom. sg. m. 'sołtys': Stohrüst 'Schulz' PS, Storüst
 O; stohrüst 'der Schulze im Dorffe' PSJ.

Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 155) rekonstruuje *storüst*
 = *starostz i uważa za mylne tłumaczenie zamiast *storöstə* =
 *starosta.

*starosta: pol. *starosta* 'w okresie międzywojennym i po
 wojnie do 1950 r.: naczelnik powiatu; przełożony, starszy,
 głowa czegoś, np. kursu, klasy, dożynek', w stpol. 'przodek,
 dostojnik, zwierzchnik, przełożony, gubernator, wielkorządca;

dozorca dworski', cz. *starosta* 'prezes, przewodniczący; burmistrz, wójt, sołtys', sła. *starosta* 'ts.', ros. *cmáпocma* 'starszy, przełożony; sołtys', 'starszy brat (cerkierwne)', ukr. *cmáпocma* 'ts.', br. *cmáпacma* 'ts.' — Derywat od *starz* z sufiksem *-osta, zob. Łoś, GP, II, s. 54, 147.

Brückner, ZfslPh, VII, s. 40.

stot — inf. 'stać', zaświadczone w wyrażeniu:

cis táj tū stot 'czy za to zaręczysz?': *züg täu gorniss*¹, *ziss täu tüh stot?* 'Was du redest, willst Du das stehn?' PS, stodt PSJ. — Jest to zapewne kalka niem. *dafür einstehe* 'ręczyć za coś'.

stüjě — 3. sg. praes. 'stoi': *Stoÿje*² 'Tu es à pied' Pf, *Stóje* Ec; *Stoye* 'Du stehest' Vand, *stoye* Do; *Stühe* 'stehen' PS; *Stüe* 'stehen' H, *Stie* B₁, *Stie* B₁C; *Stige*, *Stye* 'Stehen' H, *Stýge* B₁, *Stíge* C, *Stýe* B₁B₂C; *Taad stühe Peiwü pey*³ 'Da stehet Bier trink' PS.

*stati (= *stojati), **χστjεšb ty to stati* (= *stojati), **stoji(tz)*: pol. *stać*, *stoję*, kasz. *stojec*, *stoji*, dł. *stojas*, *stojm*, gł. *stejeć*, *steji*, cz. *státi*, *stojím*, sła. *stát*, *stojím*, sło. *státi*, *stojím*, sch. *stàjati*, *stòjīm*, scs. *stojati*, *stojq*, bg. *cmoя*, *cmoúш*, maced. *cmou*, ros. *cmoятb*, *cmoю*, ukr. *cmoятu*, *cmoю*, br. *cmajцb*.

Por. *stüjeně*.

¹ *cig táj gorněs* = *čego ty gornišb. ² O zapisywaniu połabskich kontynuantów prasłowiańskiego *o za pomocą połączeń literowych typu *oy*, *uy*, *eu* zob. Lorentz, ZfSlPh, IV, s. 59–61, Milewski, SO, VIII, s. 50–57 oraz Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 50–58.

³ *tād stüjě paÿvi, paÿ* = **tōde stojitō pivo, piji*.

I. *stovajdlě* — s. nom. sg. n. 'pastwisko ogrodzone, zagroda, miejsce, gdzie przebywa nie pętane bydło i gdzie latem odbywa się południowy udój': *Staweidele* 'Melck-Stäte, wo im Sommer des Mittags das Vieh zu stehen pflegt, wenn der Hirte nicht eintreibt, oder das Vieh nicht eingebunden wird' H, *Stoweidle* B₁, *Staweidle* B₂C.

*stavidlo: zob. II. *stovajdlě*.

II. *stovajdlě* — s. nom. sg. n. 'kopka (lnu)': *Stóweidle* 'Stauken, aufstauken, wenn mann Flachs auf die Stauke setzt' H, *Stóweidla* B.

*stavidlo: pol. *stawidło* 'ruchoma zastawa regulująca ilość wody (w kanale, rzece, stawie)', kasz. *stavidło* 'ts.', przestarz. dł. *stawidło* 'das Stockwerk eines Hauses', cz. *stavidlo* 'stavidło', sła. *stavidlo* 'ts.', scs. *stavilo* 'σταυμός', bg. *cmavúlo* 'ts.' — Derywat od *staviti (zob. s.v. *stově*) utworzony za pomocą sufiksu *-dlo; odpowiedniki w poszczególnych językach słowiańskich mogą być tworcami paralelnymi, od siebie niezależnymi, zwłaszcza kiedy występują w różnych znaczeniach; w połabskim formacja ta występuje w dwóch znaczeniach: jako nazwa przestrzenna (zob. I. *stovajdlě*) oraz jako nazwa wytworu ('kopka lnu, tj. coś, co powstało w wyniku ustawienia związanego w pęczki lnu').

stově — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym?) 'postawi; postawi': *Stowe* 'aufsetzen' PS; *Stowe* 'Stellen, setzen' HB₂.

stovaj-mě — 2. sg. imperat. 'podstaw mu': *Stoweime nigung wör*¹ 'Den Fuß fürsetzen, wenn mann einen will zu fallen machen' H, *stoweýme* B₁.

**stavi(tz)*, **stavi(tz) mu* do *staviti: stpol. *stawić* 'umieścić, postawić; zbudować; zbudować przegrodę na rzece', też w znaczeniu niedokonanym 'budować, stawiać', współcześnie tylko w wyrażeniach frazeologicznych, np. *stawić opór* 'przeciwstawić się', pomor. *stavíc* niedok. 'stellen; hinstellen; liefern, zur Verfügung stellen', dł. *stawiś* || *stajis*, *stawim* || *stajim* niedok. 'stellen; stehen machen, stillen', gł. *stajić*, *staji* 'postawić, wznieść, ustawić; wybudować', cz. rzad. *staviti*, *stavím* 'stawiać', sła. rzad. *stavit*, *stavi* 'postawić, położyć', sło. niedok. *stávit*, *stávím* 'aufstellen, setzen; zum Stehen bringen, aufhalten', sch. *stàviti*, *stävīm* 'postawić, położyć', scs. *staviti*, *stavlq* 'stellen; zum Stehen bringen', bg. dok. *cmavя*, *viti*, *stavlq* 'stellen; zum Stehen bringen', maced. *cmavу* 'położyć, postawić; zastawić (np. stół)', ros. *cmавутb*, *cmавлю* 'stawiać, kłaść', ukr. *cmавуmу*, *cmавлю* 'ts.', br. *cmaviцb* 'ts.' — Pierwotne factitivum na -v

od *stati, *stanō 'wstać', 'zatrzymać się', zob. Vaillant, GC, III, s. 424.

¹ *stovaj-mě nūgō för* = *stavi-mu nogō (*för* z dn., odpowiednik niem. *vor*).

störě — 3. sg. praes. 'podpiera, opiera, wspiera': Stere 'Steuren, Stützen' H.

stōri-sə — 3. sg. praes. reflex. 'opiera się, podpiera się': wan *sterisse sa lichtgōm no Deista*¹ 'Er steurt sich mit dem Ellbogen auf dem Tisch' H.

Z śrdn. *stüren* 'stützen, steuern'; końcówki połab.: -*ě* = *-*i(tō)*, -*i* = *-*i(tō)*.

Rost, s. 157, przyp. 35; Polański, MZ, s. 74, 85, 159; Olesch, Thesaurus, II, s. 1087-8.

¹ *vān stōri-sə sā lūxtām no daistə* = *(*v*)*onō* (*stōr-* z niem.)-*e(tō)* *sē sō olkōtmb na* (*daist-* z niem.)-*ě*.

stōrt'ol — praet. sg. m. 'upadł': Stertgōl 'Stürzen' H, Stertjōl B.

Z śrdn. *störten* 'stürzen'; zakończenie połab. -*ol* = *-*alō*.

Rost, s. 159, przyp. 8; Lehr, Zapoż., s. 278, 305; Polański, MZ, s. 82, 152; Olesch, Thesaurus, II, s. 1088.

stōpět — inf. 'stapnąć, wejść', zaświadczone w wyrażeniu:

stōpět-del 'odstąpić, ustąpić': Stūmtdēl 'Abtreten, einen Abtritt nehmen' H, Stumtdeel B₁.

stōp — 2. sg. imperat. 'stapnij, wejdź': Stump 'Treten' H, Stūmp B₁; Wis *pungtga stump*¹ 'Austreten, d.i. aus dem Wege treten' H, stūmp B₁B₂C; Stūmp *no gīk Starnīm*² 'Auf seiner Seiten treten' H, Stump B₂C.

stōp dol 'odstap, ustap, odejdz': Stump dōl 'Fortschreiten' H, Stumpdōl BB₁C.

Zapisy typu „Stump”, „Stūmp” do tej pory interpretowano przeważnie jako formę 3. sg. praes. *stōpě* = **stōpi(tō)*, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 211, Rost, s. 424, Polański — Sehnert, PED, s. 139, Olesch, Thesaurus, II, s. 1116-7; ze względu na systematycznie pomijaną w pisowni końcówkę

-*ě* bardziej prawdopodobna wydaje się rekonstrukcja Schleichera (s. 287), który w tej formie widzi 2. sg. imperat. *stōp* = *stōpi.

*stōpiti, *stōpiti (*del* z dn., por. *dal* || *del* || *dol*), *stōpi, *stōpi (*dol* z dn., por. *dal* || *del* || *dol*): pol. przestarz. i stpol. *stąpić*, *stapię* 'postawić stopę, stąpić, wejść', kasz. *stąpic* 'ts.', dł. *stupiś*, *stupju* || *stupim* 'ts.', postąpić', gł. *stupić*, *stupi* 'ts.', cz. przestarz. *stoupiti*, *stoupim* 'wejść, przystąpić', śla. *stúpit*, *stúpi* 'nadepnąć; zrobić krok, wejść, postąpić', śle. *stōpiti*, *stōpim* 'ts.', sch. *stúpiti*, *stúpim* 'ts.', scs. *stōpiti*, *stōp* 'płō' 'schreiten, treten', bg. *cmōnja*, *cmōnuu* 'stąpić, postawić krok, wejść, przystąpić', maced. *cmanu* 'ts.', ros. *cmynũb*, *cmynũb* 'ts.', ukr. *cmynũmu*, *cmynũb* 'ts.', br. *cmynũb* 'ts.'

¹ *věz pōtə stōp* = *jbzō pōtə stōpi. ² *stōp no jig stornō* = **stōpi na jego stornō*.

stōpině — subst. verb. 'stąpienie': Stumpine 'Fußtritt' H, Stumpine B₁.

*stōpenbje do *stōpiti (zob. s.v. *stōpět*).

Polański, Polabica I, s. 133; Polabica IV, s. 211-2. — Inaczej Rost (śl., s. 424), Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 126, Polański — Sehnert, PED, s. 139; Olesch, Thesaurus, II, s. 1116 (jako *stōpin* = *stōpenb 'stopień').

stōpo — s. nom. sg. f. 'stępa': Stumpō 'Un Mortier' Pf; Stumpō 'Mörser; wird auch von Hirse-Stampen u. d.g. gebraucht' H, Stumpō B₁.

*stōpa: pol. *stępa*, kasz. *stąpa*, dł. *stupa*, gł. *stupa*, cz. *stoupa*, śla. przestarz. *stupa*, śle. *stōpa*, sch. *stūpa*, bg. *cmōna*, ros. *cmýna*, ukr. *cmýna*, br. *cmýna*. — Pożyczka z stgerm. *stampe* 'Stampfe', por. ags. *stampe* f., stwn. *stampf*, zob. Machek, ES, s. 474, Vasmer, REW, III, s. 34-5 (z bibliografią).

strafojě — 3. sg. praes. 'karze', zaświadczone w wyrażeniu:

vān strafojě 'on karze': wan *strafōy* 'Er strafft' H.

strafoj — 2. sg. imperat. 'ukarz', zaświadczone w wyrażeniu:

strafoj-jěg 'ukarz go': Straffóyik 'Straffe ihn' H, Strafoy ik B₁, Strafóyik B₂.

Pożyczka, por. niem. *strafen* 'karać, ukarać', śrdn. *strafen*, *stráfen* 'ts.'; samogłoska *a* (zamiast *o*) wskazuje na późność zapożyczenia i wpływ wysokoniem., bezpośrednio zapożyczenie z dn. dałoby *strofojě*, zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 1106-7; zakończenia połab. *-ojě* = **-aje(tə)*, *-oj* = **-aji*; *vān* = **(v)onə*, *-jěg* = **jego*.

Schleicher, s. 292; Lehr, Zapoż., s. 274, 301; Polański, MZ, s. 78, 81, 152; Olesch, l.c.

Por. *strafoně*.

strafoně — subst. verb. 'karanie': Straffôn 'Straffen' H, Straffôn B₁.

*(straf)-anьje, zob. s.v. *strofojě*.

Schleicher, s. 54, 173, 292; Polański, MZ, s. 85, 152; Olesch, Thesaurus, II, s. 1106.

strafō || *strafa* — s. acc. sg. f. 'karę': Strafońg 'Straffe' H, Strafańg B, Strafońg B₁, Strafąng B₂.

Późna pożyczka z niem. *Strafe*; na późność zapożyczenia wskazuje samogłoska *a* zamiast *o* w rdzeniu (podobnie jak w *strofojě*, zob. s.v.); końcówka *-ō* || *-a* = **-ō* || *-jō*.

Polański, MZ, s. 12, 45, 126; Olesch, Thesaurus, II, s. 1106.

strajpovə — adi. nom. sg. f. 'strupowata, pokryta strupami', zaświadczone w wyrażeniu:

strajpovə glávə 'głowa pokryta strupami': Sträup pove glaw 'Schorf auf den Haupt' PS; sträup pove glaw 'Schorff auf dem Haupte' PSJ.

*strupavaja, **strupavaja golva* do **strupavə*: cz. rzad. *strupavý* 'pokryty strupami' — derywat od **strupə* utworzony za pomocą sufiksu **-av-*, por. pol. *strup* 'skorupa tworząca się na przysychającej ranie albo pękniętym wrzodzie', kasz. *stręp* 'ts.', dł. *tšup* 'ts.', gł. *trup* 'ts.', cz. *strup* 'ts.', sła. rzad. i książk.

strup 'ts.', sła. *strûp* 'Gift', sch. *strûp* 'Kinderausschlag', scs. *strupə* 'Wunde, Verwundung', bg. *cmpýneŭ* 'strup', maced. *cmpyn* 'ts., krostá', ros. *cmpyn* 'ts.', ukr. *cmpyn* 'ts.', br. *cmpyn* 'ts.', por. o podobnej budowie pol. *strupowaty* 'pokryty strupami', scs. *strupivə* 'räudig, aussätzig'.

strajžě — 3. sg. praes. 'strzyże': Streise 'Scheren' H, Stréise B₁; Wauno¹ streise 'Wolle scheren' H, Waunô stréise B₁, Wauno streise B, waunó strese B₂.

strajzině — subst. verb. 'strzyżenie': streysien 'scheeren' PS, streysin O.

*striže(tə), **striženьje* do **strigti*, **strigo*: pol. *strzyc*, *strzygę*, kasz. *strīc*, *strēże*, dł. *stśigaś*, gł. *třigać*, stcz. *strīci*, *strīhu*, cz. *strīhati*, sła. *strihať*, sła. *strīci*, *strížem*, sch. *strīci*, *strížem*, scs. *strišti*, *strigo*, bg. *cmpúжа* (dial. też *cmpuzá*), *cmpúжеу*, maced. *cmpуже*, ros. *cmpучь*, *cmpузý*, ukr. *cmpúзmu*, *cmpузý* || *cmpужý*, br. *cmpўжчы*; z odpowiedników pozasłow. por. ags. *strīcan* 'streichen', stwn. *strihhan* 'ts.', łac. *stringō*, *stringere*, *strīnxi*, *strictum*, zob. Vasmer, REW, III, s. 27.

¹ *vāuno* (nom. zamiast acc.) = **vŭna*.

strajzvoŭ — nom.-acc. pl. 'nożyce': Streisewáy 'Schere' HB₁.

*strižьvy: z sufiksem **-ьv-* od **strigti*, **strigo* (zob. s.v. *strajžě*), por. od tego samego rdzenia z innym sufiksem sła. przestarz. *strižnice* 'Schaffschere'.

strak — s. nom. sg. m. 'rodzaj drewnianej osetki do ostrzenia kosy, strychulec': Strák 'Streich-Holz. Ist ein Holz, welches statt eines Wetz-Steins gebraucht wird, die Sensen zuschärffen, wird von ihnen aus Eichen-Holz gemacht, welches sie mit gekochter Wagen-Schmiere und Sand bestreichen, und laßens trocken werden' H.

Z dn. *Straak* 'Streicher, Bezeichnung für ein längliches Brett, das mit Schmirgelpapier bespannt ist und zum Wetzen der Sense dient'.

Rost, s. 158, przyp. 24; Reczek, Z badań..., s. 184; Polański, MZ, s. 104-5; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 45, 47.

straľo zob. *stroľo*.

strangə — adi. nom. sg. f. lub n. 'ozdobny, przystrojony': Stranga 'Geziert' H.

Z śrdn. *strengē* 'starr, schroff, gerade gestreckt'; końcówka połab. -ə = *-aja lub *-oje.

Rost, s. 116, przyp. 33; Lehr, Zapoż., s. 296; Olesch, Thesaurus, II, s. 1108. — Brückner (ZfslPh, VII, s. 42) niesłusznie zestawia z pol. *strojny*, ponieważ nie pozwalają na to względy fonetyczne; Polański (MZ, s. 140) oraz Polański — Sehnert (PED, s. 139) uważają pochodzenie połabskiego wyrazu za niepewne; Reczek (Z badań..., s. 182) oraz Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 173) mniej przekonująco za Rostem (l. c.) uważają formę połab. za rzeczownik i przypisują mu znaczenie 'naszyjnik, sznur (koraliki)'.
stray — s. nom. sg. 'słoma': Strau 'De la paille' Pf.
 Późna pożyczka z dn., por. lüneb. *Strou* 'Stroh'.
 Olesch, Thesaurus, II, s. 1108; mniej ściśle Rost, s. 42, przyp. 15, Polański, MZ, s. 105, Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 49.

strájeŋkə — s. nom. sg. f. 'siostra ojca, ciocia': Stragēwka 'nennen die Kinder die Schwester ihres Vaters' H, Stragefka B₁.

*stryjevška: derywat od *stráje* utworzony za pomocą sufiksu *-evška jak *vayjefkə* od *vayja*.

stráje — s. nom. sg. m. 'stryj, brat ojca': Streujah 'Vater Bruder' PS; Streujah 'Vatersbruder' PSJ; Straga 'nennen die Kinder den Bruder ihres Vaters' H, Strágga B₁; Straga, Straya 'Vetter' H, Strája B, Stráya B₁B₂.

*stryja obok powszechniejszego *stryjь: pol. *stryj*, dial. *stryja*, kasz. *strij*, cs. *stryjь*, ros. *спруй*, ukr. *спруй*, br.

спруй, por. też dł. *tšyjk*, gł. *tryk* (= *stryjьkə), cz. *strýc*, śl. *strýc* (= *stryjьcь), także *stryja* (jako imię własne, Kott), śl. *stríc*, sch. *striko*, bg. *спрука*, *спруко*, maced. *спруко*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *strūjus* 'Greis'. — Połab. *stráje* i *vayja* ('wuj', zob. s.v.) oraz pol. dial. *stryja*, *wuja* zapewne pod wpływem typu połab. *ľoľə* czy pol. *tata*. — O formach *stryja*, *wuja* w dialektach pol. zob. Obrębska, „Stryj, wuj ...”, s. 37-53.

Brückner (ZfslPh, VII, s. 46) niesłusznie sprowadza wyraz połab. do *stryjo (zamiast do *stryja), albowiem systematyczne zapisy przez *a* w wygłosie wskazują wyraźnie na -ə = *-a (*-o rozwinęłoby się w -ě, a tę samogłoskę w wygłosie oddawano w zabytkach z reguły za pomocą litery *e*).

strelě del zob. *strelět*.

strelět — inf. 'strzelić': Strélit¹ 'Schießen' H, Strélit B₁.

strelě — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'strzeli': strele 'schießen' PS.

strelě del — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'ze-strzeli': Streleděl 'Herab schießen' H, Strele deel B₁.

strelějácě — ptc. praes. act., zaświadczone w wyrażeniu:

strelějácě pulver 'proch strzelniczy': Strelyaganse-Pulver 'Schieß-Pulver' H, Streljaganse Pulver B, Strelyagance Pulver B₁, strelyagansepulwer B₂.

*strēliti, **strēli(tə)*, **strēli(tə)* (*del* z dn., zob. s.v. *dal* || *del* || *dol*): pol. *strzelić*, *strzełę*, kasz. *strelęc*, dł. *stšeliš*, *stšelim*, gł. *třělic*, *třěli*, cz. *střeliti*, *střelím*, śl. *strelit*, *strelí*, śl. *strēliti*, *strelím*, bg. dial. *спреля*, *спрелуш* (Gerov), por. też sch. *strijěljati*, scs. *strěljati*, bg. *спрелям*, maced. *спрела*, ros. *спрелять*, ukr. *спреляти*, br. *спреляць*. — Pierwotny derywat od *strēla 'strzała' (w języku połab. nie zaświadczonego).

¹ Błąd zamiast „Strélit”.

stren — s. nom. sg. m. 'motek przędzy': Strehn 'Stück Garn' PS, Streehn O.

Późna pożyczka z dn. *strän* 'eine bestimmte Anzahl Fäden des gehaspelten Garns, Zwirns, Seide etc.'

Rost, s. 66, przyp. 33; Polański, MZ, s. 105; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 132; Olesch, Thesaurus, II, s. 1109.

strez — s. nom. sg. m. 'strzyżyk': Streess 'Zaunkönig' PSJ; Streess 'Buchenkamp'¹ PSO.

*strěžb (obok *strižb): stpol. *strzež* 'strzyżyk, Troglodytes parvulus', pol. *strzyżyk*, dial. też *strzyż* 'ts.', pomor. *strīž* 'ts.', dł. *stśěž* 'Zaunkönig, Regulus', gł. *strěž*, *strěžik* 'ts.', cz. dial. moraw. *strīž* (literac. *strīžlik*) 'strzyżyk', sle. *strěžek*, *strěžič* 'ts.', sch. *strījež* 'Zaunkönig', cs. *strižb* 'mysikrólik, Regulus', ros. *cmпуж* 'brzegówka, Riparia'.

Por. *strezěk*.

¹ Tłumaczenie przez 'Buchenkamp' w rękopisie Parum Schultze'go z Ossolineum jest wynikiem pomyłki w przepisywaniu, zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 1109.

strezěk — s. nom. sg. m. 'strzyżyk': stresic 'Zaun könig' An; Stresik 'Zaun-König' H, Strésik B₁; Stresik mēs Santik bayt¹ 'Der Zaunkönig soll Bräutigam seyn' H.

strezajkə — gen.-acc. sg. 'strzyżyka': Stresika 'Zaun-König' H, Streseika BB₁B₂, Stréseika C.

*strěžikə, *strěžika. — Deminutivum od *strez* (zob. s.v.). — Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 161) formę *strezajkə* = *strěžika uważa za oboczną żeńską w nom. sg. do *strezěk*.

Polański — Sehnert, PED, s. 140; Olesch, Thesaurus, II, s. 1111.

¹ *strezěk mes zqtěk bojt* = **strěžikə jbměše zętikə byti*.

strid'ân || *strid'âr* (*stric'ân* || *stric'âr*?) — s. nom. sg. m. 'kaczor': *strid'ân*: Strjtzgan 'Endterich, Dracke' Bauc; Stritsgan 'Endterich, ein Erpel, ein Drake' H.

strid'âr: Stridsjar 'Wänrich' PS, Strids jar O.

W zapisie Pfeffingera prawdopodobnie spółgłoska wygłosowa została opuszczona przez pomyłkę: Stricia 'Un Canard'.

Forma niezupełnie jasna. Rost (s. 104, przyp. 25) zestawia z cz. *křečeti*, *skřečeti* 'skrzeczeć', a zmianę spółgłoski *t* w *k* w połabskim porównuje z gł. *strušić* zamiast *skrušić*.

I. *strid'ə* — 3. sg. praes. 'klóci się': Stridia 'Streiten' H, Stridya B₁B₂C, Stridja B.

strid'o-sə — 3. sg. praes. reflex. 'klóci się': Strigosa 'Zancken, wenn einer schilt, und der andere schweigt still' H, Strijosa B, Strigosa B₁B₂C.

strid'ato-sə — 3. dual. praes. reflex. '(obaj, obie, oboje) klóca się': Striatōssa 'Sie streiten' H, Striatōsa B₁.

Z śrdn. *strīden* 'mit Worten streiten, mit Waffen kämpfen' lub może późna pożyczka z dn. *strieden* 'streiten'; zakończenia połab. -ə = *-aje(tə), -o-sə = *-aje(tə) sę, -ato-sə = *-ata sę; miękkość *đ* jest wynikiem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoż., s. 304-5. — Olesch (Thesaurus, II, s. 1112) za podstawę zapożyczenia przyjmuje nie śrdn. inf. *strīden*, lecz formy plur. typu *strēden*, *strednen* sądząc prawdopodobnie, iż śrdn. długie *i* (*ī*) uległoby w połabskim dyftongizacji, interpretacja taka nie jest jednak konieczna, ponieważ w wielu wyrazach zapożyczonych z średnio-dolno-niemieckiego samogłoska *ī* nie ulegała w połabskim dyftongizacji, zob. Lehr, op. cit., s. 285-7.

Rost, s. 158, przyp. 25 i s. 171, przyp. 25; Polański, MZ, s. 78-9, 80, 152; Olesch, l.c.

II. *strid'ə* — s. gen. sg. m. 'klótni', zaświadczone w wyrażeniu:

cig mos vit (= *čego jmašb otš) *strid'ə?* 'co za klótnię masz?': *cik mōs wit stridia* 'Was hast du für einen Streit' H, *zik mōs witt stridya* B₁, *cik mōs wit stridya* B₂C.

Pożyczka z dolnoniemieckiego, por. śrdn. *strīt* m. 'Streit, Kampf; Zank, Zwist', szlez.-holszt. *striet*, *stried* m. 'ts.', westfal. *strīd* m. 'ts.'; końcówka połab. -ə = *-a; co do miękkości *đ* zob. s.v. I. *strid'ə*. — Olesch (Thesaurus, II, s. 1112) nieprzekonująco (ze względu na brak dyftongizacji *ī* w *aj*, zob. s.v. I. *strid'ə*) przyjmuje wpływ czasownika *strid'ə*. Lehr, Za-

poż., s. 286; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 160; Polański, MZ, s. 35, 107; Olesch, l.c.

stringojě — 3. sg. praes. 'zaprzęga': Stringáye 'Strang' H, Stringáje B₁.

Najprawdopodobniej późna pożyczka z dn. (lüneb.) *string'n* 'strängen'; zakończenie połab. *-ojě* = **-aje(tō)*. — Mniej prawdopodobne wydaje się zapożyczenie z śrdn. *stren-gen* 'strängen', jak Lehr, Zapoż., s. 285 i Polański, MZ, s. 152; Olesch (Thesaurus, II, s. 1113) dopuszcza obie możliwości.

striz — s. nom. sg. m. 'szron': Strîs 'Reif (pruina)' H, Stris B₁.

*seržb: pol. *śryż* m., także *śryz* 'zlodowaciałe bryłki śniegu, drobny lód', stpol. *śrzeż* 'szron', dł. *srěš* f., dial. też *srěž* f., *strěž* f. 'Grundeis', gł. *srěž* f. 'cienki lód, kra podwodna; szron', cz. *stríž* f. 'ledová tříšť, ledový škrálop', dial. las. *skříž* f. 'marznący deszcz', śla. dial. *striež* 'kra; szron', śle. *srěž* 'Rauhreif; Reif an den Mauern; Roheis; das erste dünne Eis; Treibeis', sch. *srìješ* 'szron, szadz', bg. *кpеж* m. 'ts.', tu też cz. *tříšť* (*šť* w wygłosie oraz zanik nagłosowego *s* pod wpływem czasownika *tříštiti*, zob. Machek, ES, s. 482). — Spółgłoski *t* i *k* w niektórych językach są wtórne (wstawne), zob. Leszczyński, Kierunki zmian; z dalszych nawiązań por. pol. *szron* (stpol. *śrzon* = **sernō*) 'ścięta w lód rosa albo mgła osadzająca się na różnych przedmiotach', przen. 'siwe włosy, siwizna', cs. *srěnz* 'biały', śle. *srēn* 'szron', ros. *серѣн* 'zlodowaciała skorupa na śniegu', lit. *šeĩkšnas* 'weißgrau, schimmelig', zob. Brückner, SE, s. 534-5; Vasmer, REW, III, s. 24 (z bibliografią). — Rekonstrukcje Machka (**strěžb*, l. c.) oraz Olescha (**steržb*, Thesaurus, II, s. 1113) są mniej przekonujące.

Rost, s. 145, przyp. 25.

strox — s. nom. sg. m. 'strach': Strôch 'Bange, Bangigkeit' H.

*straxō: pol. *strach*, kasz. *strax*, dł. *tšach*, gł. *strach*, cz. *strach*, śla. *strach*, śle. *strâh*, *strâha*, *strahù*, sch. *strâh*, *strâha*, scs. *straxō*, bg. *cmpax*, maced. *cmpax*, ros. *cmpax*, *cmpáxa*, ukr. *cmpax*, *cmpaxý*, br. *cmpax*, *cmpáxy*.

Olesch, Thesaurus, II, s. 1114.

strolo || *strało* — s. nom. sg. f. 'promień': Stralio, Strolio 'Stralen' H, Strâlio, Strôlio B₁.

Z śrdn. *strâle* f. 'Strahl'; końcówka połab. *-o* = **-a*.

Polański, MZ, s. 25, 30, 126; Polański — Sehnert, PED, s. 139; Olesch, Thesaurus, II, s. 1108. — Rost (s. 158, przyp. 17) oraz Lehr (Zapoż., s. 276, 317) niesłusznie w połab. formie widzą 3. sg. praes.

strosajvě — adi. nom. sg. m. 'bojaźliwy, nieśmiały, skory do ucieczki': Strôssewe 'Blöde' H, Strôsseiwa B₁; Stroseiwe 'Flüchtig'¹ H; Strosseiwe 'flüchtig'¹ H, Stroesseiwe B₁, Strôsseiwe C; Stroseiwe 'Furchtsam' H, Stroséywe B₁; Strôsseywâ 'blöde' HB₁; Niang² strôsseyâ 'Unerschrocken' H, Niang strôsseja B.

*strašivōjv: stpol. *straszywy* 'budzący strach', 'łękliwy, bojaźliwy, tchórzliwy, timidus, pavidus', gł. *strašivy* 'nieśmiały, bojaźliwy', dł. *tšašywy* 'ts.', cz. przestarz. i rzad. *strašivý* 'ts.', sch. *strâšiv* 'ts.', scs. *strašivō* 'ts.'. — Derywat od **straxō* z sufiksem **-ivō*, zob. Vaillant, GC, IV, s. 478.

¹ Niem. odpowiednik znaczeniowy (dosłownie 'zbiegły') podany tu chyba został niedokładnie zamiast 'skory do ucieczki'. ² *ni-ja* = **ne je(stō)*.

strotkə — s. nom. sg. f. 'uliczka': Mola¹ Strotka 'Klein Gäßgen' H, Strôtka C.

Deminutivum od *stroto* (zob. s.v.), utworzony za pomocą rodzimego sufiksu *-kə* = **-ōka*.

Schleicher, s. 36, 184; Polański, MZ, s. 59, 129; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 194; Olesch, Thesaurus, II, s. 1115.

¹ *molə* = **malaja*.

stroto — s. nom. sg. f. 'ulica': Strotoù 'Une rüe' Pf; Strotou 'Die Gaße' Vand; Strotó 'Gaße' H, Strotô B₁; Mola¹ Strotô 'klein Gäßchen' HB₁.

strotō — acc. sg. 'ulicę': Strotung 'Brückenstrasse' PS; Strotung 'Gasse, Straße' PSJ.

Z śrdn. *strāte* f. Landstraße, städtische Straße'; końcówki połab. -o = *-a, ō = *-o.

Schleicher, s. 71-2, 184; Rost, s. 66, przyp. 32; Lehr, Zapoż., s. 275, 297; Polański, MZ, s. 16, 30, 45, 59, 75, 126; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 194-5; Olesch, Thesaurus, II, s. 1115.

¹ *molə* = *malaja.

strōtə (lub może *strōt*) — s. nom. sg. f. 'tchawica': Street 'Windstraße' SH, SHhlf; Sreet 'Windstraße (Luftröhre)' PSJ.

Pożyczka, por. śrdn. *strote* || *strotte* f. 'Kehle, Gurgel, Luft- und Speiseröhre' oraz fryz. *strōtt* 'Kehle, Schlund, Luftröhre'; w tym drugim wypadku można by również połab. formę rekonstruować *strōt* i uważać ją za nom. sg. m.; końcówka połab. -ə = *-a.

Rost, s. 62, przyp. 24; Lehr, Zapoż., s. 293; Polański, MZ, s. 30, 126; Olesch, Thesaurus, II, s. 1109.

stund — s. nom. sg. (m.): Stund 'Une heure' Pf.

Pożyczka, por. śrdn. *stund*, *stunde* f. 'Stunde; bestimmte Zeit; Zeit überh.; mal', dn. lüneb. *Stunn* 'Stunde'. — Olesch (Thesaurus, II s. 1117) uważa za późną pożyczkę, natomiast Lehr (Zapoż., s. 287) oraz Polański (MZ, s. 105) wyprowadzają z średnio-dolno-niemieckiego.

stūjeně — subst. verb. 'stanie', zaświadczone w wyrażeniu:

stūjeně boven vānau 'sterczenie, wystawanie (u góry)': Stien bowen wanná 'Herfür ragen, herfür stehen, d. i. Stehen oben heraus', Styen bowen wana HB₁.

*stojěnyje do *stati, *stojō (zob. s.v. *stot*); *boven* z śrdn. *boven*, *vānau* = *vənu.

stūpə — s. nom. sg. f. 'stopa; podeszwa; ślad nogi': Stipa 'Fuß' H, Stípa B₁; Stipa 'Fues-sohle' Bauc; Stüppa 'Stappen' PS; Stipa 'Fußstapffen' H.

*stopa: pol. *stopa* 'dolna część nogi od pięty do palców; ślad nogi, trop; jednostka miary długości; część pończochy lub skarpetki okrywająca stopę', dial. także 'podeszwa', w podobnych znaczeniach kasz. *stopa*, dł. *stopa*, gł. *stopa*, cz. *stopa*, śla. *stopa*, śle. *stópa*, sch. *stòpa*, scs. *stopa*, ros. *cmoná*, ukr. *cmóná*, br. *cmáná*.

stūpin — s. nom. sg. m. 'stopień (część kołowrotka); podnózek (krosna)': Stipin 'Tritt, am Spinn-rade' H, Stipyn B₁; Stipin 'Weber-Schemel, darauf mann tritt' H, Stypin B₁.

stūpěnai — nom.(-acc.?) pl. 'stopnie; podnózki': Stipnay 'Weber-Schemel, darauf mann tritt, plur.' H, Stypnáy B₁.

Schleicher (s. 48, 51), Rost (indeks, s. 424 s.v. *stěpěň*), 243, Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 127), Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 133, 135), Polański — Sehnert (PED, s. 138) i Olesch (Thesaurus, II, s. 1095) sprowadzają wyraz połabski do *stepenь, jednak fakt, że Hennig przy zapisie „Stipin” 'Tritt, am Spinnrade' dodaje „von Stipa 'Fuss'” skłania raczej do rekonstrukcji *stūpin* z wokalizmem takim samym, jak w *stūpə* = *stopa, zob. Polański, Polabica IV, s. 211-2.

*stopenь, *stopeni (obok *stopьny, *stepenь): pol. *stopień*, *stopnia* m. 'schód', gł. *stopjeń*, *stopnja* m. 'ts.', br. *cmópenь*, *cmópnja* m. 'stopień, szczebel' (Nosovič), z wokalizmem e por. sch. *stěpen*, *stěpena* m. 'stopień, szczebel', scs. *stepenь* m. 'Stufe, Schritt', bg. *cméneñ*, pl. *cméneñu* f. 'stopień, szczebel', ros. *cméneñ*, *cméneñu* f., dawniej też m. 'ts.'; prawdopodobnie *stopenь* i *stopьny* są wtórne w stosunku do *stepenь* (pod wpływem *stopa*). — Rdzeń ten sam, co w *stopa (zob. s.v. *stūpə*); natomiast i *stopa* i *stepenь* są wtórnymi derywatami od pierwotnego tematu o sufiksie zerowym, zob. Meillet, Ét., s. 258, por. też Vasmer, REW, III, s. 11 (z dalszą bibliografią).

Por. *stōpině*.

stūpkə — s. nom. sg. f. 'miska, miedniczka', także 'patena': Stípka 'Becken. So heißt auch Oblaten-Schüßelchen oder Teller bei dem H. Nachtmahle' H; Stípka 'Becher' HB₁.

stüpkō — acc. sg. 'miskę, miedziczkę; patenę': Stipkûng 'Becken' HB₁.

Z śrdn. stōp 'Trinkbeher, Hohlmaß' z sufiksem deminutywnym -kə = *-ōka, prawdopodobnie nie bez wpływu dn. sufiksu -ke (= niem. -chen); połab. końcówka -ō = *-o.

Polański, MZ, s. 55-6, 129; Olesch, Thesaurus, II, s. 1095-6; inaczej Rost (s. 94, przyp. 25: „fries. stīpke = Becher, kupfernes oder blechernes Geschirr”), a za nim Hinze (ZfSl, IX, s. 690).

stūt'o-sə — 3. sg. praes. reflex. 'opiera się': Stitgosa 'Lehnen, sich lehnen auf etwas' H, Stitjōsa B, Stitgōsa B₁B₂C.

stūt'ol-sə — praet. sg. m. 'opierał się': Stitgōlsa 'Sich gelehnt haben' H, Stittgōlsa B₁.

stūt'onə — ptc. praet. pass. (n.?) 'oparte': Stittgona 'Gestützt' H, Stittjona B.

stūt'onə vārdə — 3. sg. praes. pass. 'zostaje oparte': stittgona woarda 'Gestützt werden' H.

Z śrdn. stütten 'stützen'; zakończenia połab. -o-sə *-ajetš se, -ol-sə = *-alš se, -onə = *-anoje; vārdə z śrdn. werden 'werden', końcówka -ə = *-ajetš.

Rost, s. 115, przyp. 18; Lehr, Zapoż., s. 305; Polański, MZ, s. 79, 82, 152, 155; Olesch, Thesaurus, II, s. 1096.

st'ajbāl — s. nom. sg. m. 'łata, łatka': Steibahl 'Flick' PS, steibal PSH.

*skubzlz. prawdopodobnie z sufiksem -āl = *-zlz do *skubati, *skubiti, zob. s.v. st'ajbeně.

Rost, s. 74, przyp. 14.

st'ajbeně — subst. verb. 'łatanie': Steiben 'flicken' PS.

*skubenyje do *skubiti (|| *skubati, z pierwotnego *skubsti): pol. skubać, skubię, dawne skuść 'szarpać, targać; obrywać, wyrywać po kawałku; rozdzielać zbite włókna', w podobnych znaczeniach dł. skubaś, skubju || skubam, gł. skubać, skubje, cz. skubati, stcz. skústi, skubu, sło. skúbsti, skúbem, sch. skúpsti, skúbēm, bg. ckyбя, maced. ckyбe, ros. dial. ckyбý, ckyбть,

ckyбтú, ckyбуть, ckyбтú (Vasmer, REW, II, s. 653), ukr. ckyбý, ckyбтú || ckyбтú, br. ckyць, ckyбý (Nosovič). — Rozwój znaczeniowy w połabskim nie następuje zasadniczo problemów, ale jego dokładny przebieg trudno ustalić.

Rost, s. 74, przyp. 15.

st'ajbə — s. nom. sg. f. 'chleb': Styba, Styeba 'Brod' Bauc; Stjeiba 'Brod' H, Stgeýba B₁, Styeba C.

st'ajbě — gen. sg. (partit.) 'chleba': Skiáybe 'Du Pain' Pf, Skiáybe Ec; Theibe¹ 'Brod' An; noossi daglitia Sjeibe dünam daans² 'unser tägliches Brot gib uns heute' Mit; Stjeyb 'Brod' PSO; Skiaybe Pütsch³ 'Brod backen' Vand; Danneisna⁴ Stgeibe 'täglich Brodt' H, Dannéysna Sdgeýbe B₁, danneisna Styeba B₂C; nōssí wisse danneisna Stgeiba doy nam Dāns⁵ 'unser täglich Brodt gib uns heute' H.

st'ajbō — acc. sg. 'chleb': Skiáybon pitz⁶ 'Cuire du pain' Pf, Skiáybon pitz Ec; Jozang pitzt⁷ stjeibong 'ich will Brodt backen' H, Styeband B₂C.

vā st'ajbe — loc. sg. 'w chlebie': kosei⁸ we stjeibe 'Schimmel im Brodt' PS, kosey westjeibe PSJ.

*skyba, *skyby, *skybō, *vš skybě — pożyczka ze stwn. scība 'Scheibe', por. także w pol. skiba 'wąski pas ziemi odwalany na bok odkładnią pługa przy oraniu', 'kawałek, porcja czegoś odkrajanego, najczęściej chleba; duża kromka (chleba)', pomor. skība 'ts.', dł. skiba 'ts.', gł. skiba 'kawałek (chleba, ciasta)', cz. dial. i stcz. skýba, współczesne literac. skýva 'kawałek chleba, kromka', sła. dial. skybka 'kromka (chleba)' (Kálal), z pol. wyraz ten dostał się też do języków wsch.-słow: ros. ckyба 'kromka chleba', ukr. ckyба 'ts.', br. ckyба 'ts.'

Brückner, SE, s. 493; Machek, ES, s. 450-451; Vasmer, REW, II, s. 637.

¹ Błąd zamiast „Stjeibe”, zob. Rost, s. 52, przyp. 17. ² nosij daglit'ə st'ajbě dūj nəm dans = *našejē (daglit'ə z niem.) skyby daji namš dñnšb. ³ ...picē = *peče(tš). ⁴ danesnə = *dñnēšnyjē. ⁵ nosij vēsedanesnə st'ajbě doj nəm dans = *našejē všēdñnēšnyjē skyby daji namš dñnšb. ⁶ ...picē = *peče(tš). ⁷ jo cə pict = *ja χστjρ pekti. ⁸ kosaĭ = *kvasu (gen. partit.).

st'ajko zob. st'auko.

st'ajno — s. nom. sg. f. 'stodoła': Stgeinyo 'Schienbein'¹ Bauc; Styeynio 'Scheune' H, Stjeinyo B, Stgeinyo B₁, Styeyngo B₂, Styeynyo C.

vā st'ajna — loc. sg. 'w stodole': Wa styeyna 'In der Scheunen' H, Wastigeina B₁.

Z dn. *skūn(e) 'Scheune', por. dn. lüneb. Schūn 'Scheune', zob. Kück, Lüneb. Wb., III, s. 103 (z uwagą: In Bard[owiek] wußte noch ein Gewährsmann, daß die Form „in sehr alter Zeit" Skūn gelautet habe), por. też śrdn. schūne 'Scheune', stwn. scugina 'ts. '; końcówki połab. -o = *-a, -ə = *-ě, przyimek vā = *vā. — Zapożyczone też do pomor. w postaci skūna 'Scheune'.

Schleicher, s. 147, 231; Rost, s. 149, przyp. 9; Brückner, ZfslPh, VII, s. 38; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 77, 87, 174; Polański, MZ, s. 30, 46, 126-7; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 47, 48, 153; Olesch, Thesaurus, II, s. 1117-8.

¹ Pomyłono tu niem. Scheune z Schien(bein), zob. Rost, s. 80, przyp. 9.

st'ajplactə — s. nom. sg. f. 'pasierbica': Styeypleiztia 'Stief-Tochter' H, Stjepleiztia B, Stgeypleiztia B₁, Styeypleiztia B₂.

Palatalizacja k = t' (tj. st'ajplactə zamiast st'ajplackə) wiąże się prawdopodobnie z wpływem poprzedzającej samogłoski wysokiej, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 79.

*skuplicьka — derywat feminatywny na *-icьka od st'ajplac (zob. s.v.). — Ze względu na konsekwentne zapisy z „tia" w wygłosie mniej prawdopodobna wydaje się rekonstrukcja z sufiksem *-ica u Brücknera (ZfslPh, VII, s. 34). — Brak odpowiedników w innych językach słow.

st'ajplac — s. nom. sg. m. 'pasierb': Styeyplatz 'Stieff-Sohn' H, Stjeplatz B, Stgeyplatz B₁.

*skupльсь, lub może s(τ)kupльсь: etymologia niepewna. Brückner (ZfslPh, VII, s. 47) wiązał z stcz. šcipata 'consobrini',

ale w takim wypadku spodziewalibyśmy się w nagłosie staj-, nie zaś st'aj-. Ze względów fonetycznych nieprawdopodobna jest też interpretacja Radłowskiego (StFPS, III, s. 290), który wiąże wyraz połab. z gł. kublać 'wychowywać' (kublać ma odpowiednik w pol. kęblać i pochodzi z *koblati, zob. Sławski, SE, II, s. 124-5).

Olesch, Thesaurus II, s. 1118.

st'auko || st'ajko — s. nom. sg. f. 'szczupak':

st'auko: Stguuka [Stgaukó] 'Hecht' Bauc; Stgaukó 'Hecht' H, Stjauko B, Stgauko C, Stgáukô B₁.

st'ajko: skieykò 'Un brochet' Pf; Stjeikô 'Hecht' HB₁.

st'aukvoj — nom.-acc. pl. 'szczupaki': Stgaukeway 'Hecht, plur.' H, Stgaukewoy H 596, Stjaukwáy B₁, Stgaukewáy B₂.

*ščuka, *ščukovy: stpol. i pol. dial. szczuka, kasz. ščeka, gł. šćuka, cz. štika, śla. štuka, śle. šćuka, sch. štuka, bg. шýka, maced. штыка, ros. шýka, ukr. шýka, por. też dl. šćuk. — Końcówka nom.-acc. pl. -voj = *-ovy w połabskim była wynikiem wpływu dawnych tematów na *-ū na tematy na *-ā, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 175 i Polański, MZ, s. 48.

st'onə — s. nom. sg. f. 'ściana': Skiona 'La paroi' Pf; Skiona 'Die Wand' Vand; Styóna 'Wand' H, Stjona B, Stgóna B₁.

*stēna: pol. ściana 'pionowa płaszczyzna ograniczająca lub przedzielająca wnętrze budynku', kasz. scana 'ts.', dl. scēna 'ts.', gł. scēna 'ts.', cz. stēna 'ts.', śla. stena 'ts.', śle. stēna, sch. stijēna 'skała, urwisko', scs. stēna 'Wand, Mauer', bg. стена 'ściana, mur', maced. стена 'ts.', 'skała, ściana skalna', ros. стена 'ściana', ukr. стіна 'ts.', br. сцяна.

st'öraip — s. nom. sg. m. 'skorupa (jajka); łuska, lupina, skórka (owocu); muszla (ślimaka)': Stgeereip 'Eyer-schale' Bauc; Stje-reip 'Eyer-Schale' H, Stgeereip B₁, Stjeereip B₂, Styereip C; Stgereip 'Hülse' H, Stjereip B; Stgereip, Styereip 'Nuß-Schale' H, Stjereip B, Stgeereip B₁, Stgereip, Styereip C; Styereip 'Schale, von grünen Erbsen' H, Stjereip B, Stgereip B₁; Stje-reip 'Schnecken-Hauß; i.e. Schale' HB₁.

st'öraipaj (lub może *st'öraipāi*, *st'öraipoi*?) — nom.-acc. pl. 'skorupy; łupiny; skórki': stjereipáy 'Eierschaale, plur.' HW; Styereipéy 'Schale, von grünen Erbsen' H, Stgereipéy B₁, Styereipey C.

*skorupā (|| *skorupa), *skorupi (lub może *skorupy), por. (z różnymi przekształceniami) pol. *skorupa* 'zwierzchnia twarda powłoka czegoś (np. jajka); ułamek rozbitego naczynia glinianego', kasz. *skorēpa* 'ts.', pomor. *sk^uórēpa* 'ts.; muszla ślimaka', dł. *škórp*, *škórpa* 'Schale', gł. *skorpa* 'łupina (orzecha)', cz. *škrálop*, stcz. *skořupina* 'skorupa; kozuch (na mleku)', ślą. *škrupina* 'skorupa', śle. *skralúp* 'Kruste, Rinde', *skorlúp* 'Milchrahm', *skorlúpa* 'Eierschale', *škorlúp*, *škrálúp* 'Sahne', sch. *skörup* 'ts.', ros. *скоплѣна* 'łupina (orzecha), skorupa (jajka)', ukr. *шкаралына*, dial. też *шкоруна* 'ts.', br. dial. *скопына* 'kora; strup' (Nosovič). — Prawdopodobnie derywat od *skora (zob. s.v. *st'örə*), zob. Brückner, SE, s. 495; Vasmer, REW, III, s. 646-7 (z dalszą bibliografią). — Brückner (ZfslPh, VII, s. 36) mniej przekonująco wszystkie połab. zapisy uważał za niedokładne z opuszczeniem końcówki (tj. -ə = *-a).

st'örce — s. nom.-acc. pl. 'szpaki': Styertze 'Starr, Spree' Bauc; Styértze 'Stahr (Spreh)' H, Stjértze B, Stgértze B₁, Styértza C.

*skvorьcē do *skvorьcъ: pol. dial. *skorzec*, kasz. *skórc*, dł. *škórc*, gł. *škórc*, ślą. *škorec*, śle. *skórec*, *škórec*, *škvórec*, sch. *skvórac* (też *škvórac*), bg. *кворѣц* (Weigand), ros. *кворѣц*, *кворцá*, ukr. *кворѣць*. — Z pochodzenia dźwiękonaśladowcze, o dalszych nawiązaniach zob. Brückner, SE, s. 499, Vasmer, REW, II, s. 636, Janko, ČMF, XXIV, s. 369.

st'örə — s. nom. sg. f. 'kora': Stgera 'Rinde am Baume' H, Stjera B, Stgêra B₁, Stgêra B₁, Styéra B₂C.

*skora: pol. *skóra* 'zwierzchnia powłoka ciała ludzkiego i zwierzęcego, cutis; skórka chleba; łupina na owocach', dial. i stpol. też 'kora', kasz. *skóra* 'ts.', dł. *škóra*, dial. też *skóra* 'Rinde; Kruste', dial. 'cutis', gł. *skora* 'kora; skorupa; strup;

skórka (chleba)', śle. daw. *skóra* (Janežič), współczesne *skórja* 'rauhe Rinde, Kruste', ros. *кпá*, *кпá* 'skóra, cutis', strus. *skora* 'ts.', ukr. *кíпа*, częściej *шкíпа* 'ts.', br. *кы́па* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *skará* 'abgerissener Lappen', łot. *skara* 'krause Wolle, Zotte, Büschel, Fetzen'. — Rdzeń ten sam, co w *kora, zob. Vasmer, REW, II, s. 645 (z dalszą bibliografią), Schuster-Šewc, ZfSl, VIII, s. 862 (z dalszą bibliografią). — O protetycznym s- w językach słow. zob. Karaś, JF, XXX, s. 135-141.

st'örkə — s. nom. sg. f. 'skórka (chleba)': Stgörke 'Rinde' Bauc; Stjörka 'Rinde' H, Styörka C; Stgörka 'Rinde am Brodte' H, Stjörka B, Styörka B₁, Styörka B₂C.

*skorьka: pol. *skórka* 'deminutivum od *skóra*', 'skórka chleba, owoców', kasz. *skórka* 'ts.', dł. *škórka* 'kleine Rinde, Kruste, insb. Brotrinde', ukr. *кíпочка*, *шкíпочка* 'skórka (owoców, chleba). — Deminutivum od *skora (zob. s.v. *st'örə*).

st'örne — s. nom.-acc. pl. 'buty (z cholewami)': Styerne 'Stiefel' Bauc; Stjöhirmi 'Stiebeln' PS; stjöhirmi 'Stieffeln' PSJ; Styerné 'Stieffel' H, Stjerné B, Styerné B₁.

*skorьně do *skorьnja: pol. dial. *skórznie* 'buty z cholewami', stpol. *skórznia*, częściej pl. tantum *skórnje*, *skórznie* 'obuwie z cholewami osłaniającymi golenie', pomor. *sk^uořńa*, pl. *sk^uořńe* 'Stiefel, Langschäfterstiefel, auch Kinderstiefel', dł. *škórná* f., pl. *škórnje* 'Stiefel (von Leder)', gł. *škórnj* m. 'but, bucik', cz. *škorňe* pl. arch. 'buty', ukr. *кíрня* 'but'. — Derywat od *skora (zob. s.v. *st'örə*) utworzony za pomocą sufiksu *-ьnja jak *dervьnja 'pomieszczenie na drzewo' od *dervo, *pelvьnja 'miejsce na plewy' od *pelva 'plewa', zob. Sławski, ZSP, 1, s. 138-9.

Lehr-Splawiński (Gram. poł.) niekonsekwentnie interpretuje wyraz połabski raz jako f. z sufiksem *-ьńa (s. 149), raz jako m. na *-jo (s. 167 i 182), w zapisie Parum Schultze'go z wygłosowym -i widzi zaś formę nom. pl. kontynuującą ps. tematy spółgłoskowe z końcówką *-e w tym przypadku. Zapis

Parum Schultze'go z wygłosowym -i należy raczej uważać za wynik niedokładności. Interpretację Lehra-Splawińskiego powtarza Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 171. — Formę poł. za nom.-acc. dual. uważają Polański — Sehnert, PED, s. 141 oraz Olesch, Thesaurus, II, s. 1119.

st'öt — s. nom. sg. m. 'bydło rogate': Stijöht 'Vieh' PS, Sti Jöht O; Stijöht kase¹ 'Vieh bissent' PS; Stgeet 'Vieh' Bauc.

*skot̃: pol. dial. i stpol. skot 'bydło rogate', pomor. sk̃ot 'ts.', dł. skót 'ts.', gł. skót 'ts.', cz. skot 'ts.', sch. sköt 'rogate zwierzę domowe', scs. skot̃ 'Tier, Vieh', bg. ckom 'ts.', maced. ckom 'rogate zwierzę domowe', strus. skot̃ 'ts.; bydło rogate; majątek; pieniądze', ros. ckom, ckomá 'bydło rogate', ukr. ckim, ckomá 'ts.' — O dalszych nawiązaniach zob. Staniewicz, Studies Unbegaun, s. 219–226

¹ gāzē = *gōzi(t̃).

st'ōvor̃ac (?) — s. nom. sg. m. 'serweta na stół': Sgewoors 'Tischtuch' Bauc; Sgewōrs 'Tisch-Tuch' H, Sjewōrs B.

Ani dokładna postać fonetyczna, ani etymologia wyrazu nie jest całkiem jasna. Rost (s. 161, przyp. 10) rekonstruuje sk'oṽorc(e) i zestawia z takimi wyrazami, jak pol. kobierzec, cz. koberec. Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 178–9), Polański — Sehnert (PED, s. 157) i Olesch (Thesaurus, II, s. 983) transkrybują t'ūvor̃ac i wyprowadzają z *kovar̃ьcь. Każda z tych interpretacji nastrocza trudności.

st'ük — s. nom. sg. m. 'skok' (nazwa terenowa): Stijück 'der Wustrowische Gerichtsberg oder lüttentische Berg. Das Wort heißt so viel, als: springe; vielleicht weil da jemals einer von dem Gerichte heruntergefallen, der hat gehangen werden sollen' PS, stijük PSJ.

*skok̃: pol. skok 'jednokrotne oderwanie się od ziemi za pomocą odbicia się nogami; nagła zmiana', stpol. 'krok', kasz. skok 'skok; taniec', dł. skok 'Sprung', gł. skok 'ts.', cz. skok 'ts.', śla. skok 'ts.', śle. skòk 'ts.; das Gefälle (des Wassers)', sch. skòk 'skok, sus', bg. ckok 'skok', reg. 'wodospad', maced. ckok 'ts.',

ros. ckok 'skok', dial. 'taniec', ukr. cкик, cкóкy 'skok'. — Do *skočiti, *skakati (zob. s.v. skok̃at).

st'ükñě — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'skoczy' Styíkene 'Sprung' H, Stjíkene B, Stgíkene B₁, Styíkena C.

*skokne(t̃) do *skokñoti: kasz. skokñoc, cz. pot. skoknouti, śla. pot. skoknút, skokne, sch. skòknuti, skòknēm, bg. cкóкна, ros. ckokñýmь (Dal), ukr. cкíкн̃ути, cкíкн̃ý, br. pot. cкóкн̃уць. — Derywat perfektywny od *skočiti utworzony za pomocą sufiksu -ño-; ps. *skočiti pierwotnie było imperfektywne (iteratywne), zob. Vaillant, GC, III, s. 414.

st'ūp — s. nom. sg. m. 'baran': Szüb 'Un mouton' Pf; Stgjp 'Hammell' Bauc; Stgîp 'Hammel' H, Stjîp B.

*skop̃: pol. skop 'kastrowany baran', stpol. też 'baran', kasz. skop 'kastrowany baran', dł. skop 'kastrowany baran', gł. skop 'baran', też 'dureń', cz. dial. škop 'kastrowany baran', śla. škop 'ts.'. — Prawdopodobnie pierwotne deverbativum od *šcep- (zob. s.v. step̃ə) z wokalizmem -o- jak grec. φόρος 'danna' od φέρω 'niosę, przynoszę', zob. Machek, ES, s. 447; deverbativa rodzaju m. tworzyły nie tylko nazwy czynności, ale także nazwy działacza, zob. Vaillant, GC, IV, s. 273; od *skop̃ pochodzi *skopiti 'trzebić, kastrować', a od tego *skop̃ьcь 'kastrat, rzezaniec; kastrowany baran' (por. np. scs. skop̃ьcь 'kastrat', strus. skop̃ьcь 'ts.', śle. skópec 'kastrowany baran', bg. ckonéу 'kastrat, eunuch', ros. ckonéу 'ts.', ukr. ckonéуць 'kastrowany baran').

st'ūtaǰnə — adi. nom. sg. n. 'wołowe', zaświadczone w wyrażeniu:

st'ūtaǰnə m̃asi 'wołowina': Styiteina Mangsi 'Rindfleisch' Bauc; Styíteina mangsi 'Rind-Fleisch' H, styítena A, Stgiteina B₁, Styiteina C.

*skotinoje, *skotinoje m̃es̃ьje do *skotiñjь — derywat przymiotnikowy od *skot̃ (zob. s.v. st'öt): brak dokładnych odpowiedników, ale por. dł. skótny 'bydłocy', gł. skótny 'ts.', ros. cкóтн̃ый i cкот̃и́нн̃ый 'ts.' (Dal).

st'ütäl — s. nom. sg. m. 'naczynie': Stijittäl 'Gefäs' H, Stjittäl B, Stgittall B₁, Styittöl B₂C.

Schleicher (s. 162) oraz Rost (s. 112, przyp. 34) wiążą z *kotyls (Schleicher nagłosowe s- porównuje z s- w pol. *skrzydło* wobec form bez s- w innych językach słow.), natomiast Koblischke (AfslPh, XXVIII, s. 435) uważa za pożyczkę z stdn. *sküttel* 'Schüssel'. Bardziej prawdopodobna wydaje się etymologia Koblischke'go, ponieważ *skotyls rozwinęłoby się w polab. *st'ütäl, por. s.v. t'ütäl.

Polański — Sehnert, PED, s. 141; Olesch, Thesaurus, II, s. 1093.

sübötə — s. nom. sg. f. 'sobota': Süboída 'Semmedy' Pf; Suboída 'Sonnabend' Vand; Sübūda 'Heute'¹ Vand, Subuda Do; Sibötta 'Sonnabend' H.

*sobota (|| *sōbota): pol. *sobota*, kasz. *sóбота*, dł. *sobota*, gł. *sobota*, cz. *sobota*, sła. *sobota*, scs. *sobota* || *sōbota*, sch. *sùbota*, bg. *сѣбота*, maced. *сѣбота*, ros. *суббота*, ukr. *субота*, br. *cybóma*. — Formy z nagłosowym so- pochodzą od łac. *sabbatum* (częściej w plur. *sabbata*) 'sabat, sobotnie święto żydowskie', później 'sobota', natomiast formy z nagłosowym sō- — od śrgrec. *σάμβατα (plur. od rzadziej używanego σάμβατον) 'ts.'; grec. klasyczne σάββατον zaś wywodzi się z semic., por. hebr. *šabbāt*, aram. *šabbatā* 'sabat', zob. Vasmer, REW, III, s. 37 (z dalszą bibliografią).

¹ Drzewianin zamiast podać połabski odpowiednik niemieckiego *heute*, przytoczył nazwę dnia, zob. Rost, s. 59, przyp. 13.

sūj — pron. poss. reflex., nom.-acc. sg. m. 'swój': ssidun¹ 'Erbe, Eigenthum' HW; Sijūn² 'Eigenthum (peculium)' HB; Sidīm 'Eigenthum (peculium)' H; Wassidym³ 'Eigenthum, Erbe' HB₁; wassidīm 'in sein Eigenthum' HW.

vā sūjēm — loc. sg. m.-n. 'na swoim, w swoim': Wassijīm 'In seinem Eigenthum/Erbe' H.

sā sūjə — instr. sg. f. 'ze swoją': Sa ssia Willa⁴ 'Freywillig, d.i. aus eigenem Willen' H, Sa ssia Willa B₁.

sūji — nom.-acc. sg. n. 'swoje': Ssigí 'Eigen; heißt sonst das Seinige' H, Ssygý B₁; ssigí 'eigen, was einem zugehört, das Seinige, Erbe, Eigenthum' HW; Ssigý 'Das Seinige' B₁.

sūjai — nom. pl. m. 'swoi, krewni': Sigey 'Verwandten' H, Sígey BB₂C, SSígey B₁.

no sūje — acc. pl. n. 'swoje': Plötus suitsj wargnūme Búsje nosūje prowa tsilesoi⁵ 'Pilatus schlug Gott dem Herrn auff seine Backen' Mit. — Użycie formy sūje zamiast jig (= *jego) jest wynikiem wpływu języka niemieckiego, w którym *sein* 'jego' i 'swój'.

*svojь, *vъ svojemь, *sъ svojejь, *svoje, *svoji, *na svojě do *svojь, *svoja, *svoje, por. pol. *swój, swoja, swoje*, kasz. *svój, swoja, swoje*, dł. *swój, swója, swójo*, gł. *swój, swoja, swoje*, cz. *svůj, svoje (své), svoje (své)*, sła. *svoj, swoja, svoje*, sła. *svój, svója, sch. svôj, svòja, svòje*, scs. *svojь, swoja, svoje*, bg. *своѣ, своѣ, своѣ, своѣ, своѣ, своѣ*, maced. *свој, своја, своје*, ros. *своѣ, своѣ, своѣ, своѣ, своѣ, своѣ*, ukr. *свій, своя, своє*, br. *своѣ, своѣ, своѣ*.

Olesch, Thesaurus, II, s. 988, 1071-2. — Rost (s. 426) oraz Brückner (ZfslPh, VII, s. 42) zapisy typu „Wassidym” uważają za błąd zamiast „Wassijim”.

¹ sūj dūm = *svojь domъ. ² Błąd zamiast Sidūm = sūj dūm. ³ vā sūj dūm = *vъ svojь domъ. ⁴ vilə = *voljejь. ⁵ Plötus svici varχnūmē būsćē no sūje provə cilēsaj = *... sviče vřχnomu božьcu na svojě pravjě čelesi.

sūlenə — adi. nom.-acc. sg. n. 'solone': Silena 'Gesaltzen' H, Siléna B; Silena mangsi¹ 'Gesaltzen Fleisch' H, Siléna mangsi HB₂.

*soljenoje do *soliti: pol. *solíc, solę, solony*, kasz. *solęc*, dł. *solis, solim*, gł. *selic, seli*, cz. *soliti, solim, soleny*, sła. *solit, solim, soleny*, sła. *soliti, solim*, sch. *sòliti, sòlim, sòljen, lit, solim, soleny*, sła. *soliti, solim*, sch. *sòliti, sòlim, sòljen*, bg. *солѣ, солѣи, солѣн*, maced. *соли, солени*, ros. *солѣтъ, солѣ, солѣи, солѣн*, ukr. *солѣный, солѣный*, br. *салѣць, салѣны*. — Denominativum od *solь (zob. s.v. sūli).

¹ mąsi = *męsbje.

sūli — s. gen. sg. (partit.) f. 'soli': Sugli 'Du sel' Pf; Sugli 'Saltz' Vand; Sūlj 'Saltz' Bauc; Sūli 'Salz' H, Sūlí C; Bring jùth¹ sugli 'Apportez du sel icy' Pf; bringgoy² Sūlí 'Bring Salz her' H, Sūlí B₁.

*sole (zamiast *soli, zob. Rost, s. 147, przyp. 19, Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 178): pol. *sól*, *soli*, kasz. *sól*, *sole*, dł. *sol*, *soli*, gł. *sól* || *sel*, *sele*, cz. *sůl*, *soli*, sła. *soł*, *soli*, słe. *sol*, *solí*, sch. *sô*, *sôli*, scs. *solb*, bg. *col*, maced. *col*, ros. *colb*, *cólu*, ukr. *ciľ*, *cólu*, br. *colb*, *cóli*.

O szerokim użyciu gen. partit. w języku połabskim zob. Polański, MZ, s. 12–3 oraz Kategoria partytywności, s. 469–72; zob. też Heydzianka, SO, VI, s. 33.

¹ *brindot* (*brind-* z śrdn. *bringen*)-*ati*. ² *brindoi* = *(*brind-* z śrdn. *bringen*)-*aji*.

sūpāl — s. nom. sg. m. 'smark': Soipāl wois moǵat¹ 'Mouchez le néz' Pf; Zūpaal 'Schnappe oder Rotz' PS, Zupaal O; Zūpaal 'der Rotz in der Nase' PSJ.

*sopǎľ: pol. dial. *sopel*, cz. *sopel*, sła. *sopeł*, sch. *sòpolj*, bg. *conól*, cs. *conľ*, ukr. *cóniľ*, *cónľ*, br. *cónelb* (Nosovič), por. także ros. *conľǎ* f.

¹ *vojismorkat* = *vysmǣkati.

sūpǎ zob. *šūpǎ*.

sūrman || *sūrmond* — s. nom. sg. m. 'marzec':

sūrman: Sūrman 'Mars' Pf, Sūrman Ec.

sūrmond: Sūrmond 'Martius' H, Sūr-Mond B₂C.

Pożyczka z śrdn., przy czym forma *sūrman* sprowadza się do śrdn. *sôr-mân*, natomiast *sūrmond* do śrdn. *sôr-mânde*.

Rost, s. 174, przyp. 10; Polański, MZ, s. 101–2; Heydzianka-Pilatowa, SO, XXXIV, s. 50–51; Hinze, ZfSl, XIX, s. 356 i 726; Olesch, KwNeof XXV, s. 17–25 oraz Thesaurus, II s. 1121–2.

svajna — s. nom.-acc. sg. n. 'świnia, wieprz': Schweinang 'Un cochon' Pf, Schweinang Ec; schweinang 'Schwein' An; Swei-

mang 'Schweine' Bauc; Sweinang 'Schwein' H; Wan gang kak¹ Sweinang 'Er ist wie ein Schwein' H.

taucnə svajna 'tuczna świnia': tautzna Sweinang 'Mast-Schwein' H, tautzna Sweinang B₁.

daivə svajna 'dzika świnia, dzik': Deiwa schweinang 'Un sanglier' Pf, Dweiwa Schweinang Ec; Deiwa Schweinang 'Wild Schwein' Vand; Deiwa Sweinang 'Wild-Schwein' H.

Pisownię z nagłosowym *sch-* zamiast *s-* przypisuje Lehr-Splawiński wpływowi niemieckiemu (SO, IX, s. 348), natomiast zdaniem Trubeckiego w połabskim przed *m n l v* występowała spółgłoska pośrednia między *s* a *š* (Polabische Studien, s. 84–8).

*svine, *tučbnoje svine, *divoje svine: kasz. *svińa*, *-qca* || *-eca* 'młoda świnia', gł. *swinjo*, *-eća* 'świnia', słe. *svinè*, *svinèta* 'Schwein', por. też sła. *sviña divá* 'dzika świnia, dzik', słe. *divja svinja* 'ts.', sch. *divlja svińja* 'ts.', bg. *diva cœvňja* 'ts.'. — Derywat od *svinja (zob. s.v. *svajńə*) utworzony za pomocą sufiksu **-et-* tworzącego nazwy młodego potomstwa ludzi lub zwierząt (szerzej o tym sufiksie w językach słowiańskich zob. Sławski, ZSP, 3, s. 11–19 z dalszą bibliografią). W języku połabskim nazwa ta oznacza zwierzę dorosłe, podobnie jak w górnołużyckim i słoweńskim, natomiast *svajńə* = *svinja znaczy 'maciora, locha'.

¹ *vān jǎ kək* = **onš je(stš) kako*.

svajnevə — adi. nom. sg. n. 'świńskie, wieprzowe', zaświadczone w wyrażeniu:

svajnevə mǎsi 'mięso wieprzowe, wieprzowina': Weitz taad wam Schweinew Mangsie¹ 'siehe Da nim Schweinefleisch' PS, Schweinev PSO.

O pisowni z nagłosowym *sch-* zamiast *s-* zob. s. v. *svajna*. *svinjevoje — derywat od *svajna* utworzony za pomocą sufiksu **-ov-* || **-ev-*, zob. Polański, StFPS, IV, s. 109. — Rost (s. 426, s.v. *svéiña*) identyfikuje ten zapis z formą *svinǣjb).

Por. z innym sufiksem *svajně*.

¹ *vǎjž tǎd, vām svajnevə mǎsi* = **vidjb tǎde vǎjbmi* (zamiast *vǎz-bmi) *svinjevoje mǎstje*.

svajně — adi. nom. sg. m. 'świński, wieprzowy, dla świń', zaświadczone w wyrażeniach:

svajně χlev 'pomieszczenie dla świń, chlew': Schweinblewe 'Schweinstall' Bauc; Schwein chlewe 'Schweinstall' WV.

svajně mąsi (|| mąse) 'mięso wieprzowe, wieprzowina': Schweinemangsee 'Du Cochon' Pf; Schweinamangsée 'Schweinfleisch' Vand, Schweina mangsee Do; Schweine mangsi 'Schweinefleisch' Bauc; Schweine mangsi 'Schweine-Fleisch' H, Schweine mangsi B₁; taad, wam schweinmangsie¹ 'da, nimm Schweinefleisch' PSJ.

O pisowni z nagłosowym *sch-* zamiast *s-* zob. s.v. *svajna*.

*svinьjь, *svinьjь χlevъ, *svinьjeje męsьje — do **svinь(jь)* || **svinъ(jь)*: stpol. *świni* 'związany ze świnia, świni służący', kasz. *świńi* 'adj. od *świńa*', *świńi* χlev 'chlew, pomieszczenie dla świń', scs. *svinъ* 'Schwein-', ros. *свинóу* 'świński, wieprzowy, dla świń', ukr. *свинóу* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. łac. *suīnus* 'ts.' — Forma *svinъ reprezentuje stary derywat od pie. *sūs (zob. Vasmer, REW, II, s. 593 z dalszą bibliografią), natomiast *svinьjь jest formacją nowszą utworzoną za pomocą produktywnego sufiksu *-*ьjь* jak *korvě* 'krowi', *vicě* 'owczy' (zob. s.v.v.).

Por. *svajnevə*.

¹ *tād, vām* = **tōde, vōjьmi* (zamiast *vōzьmi).

svajně — s. nom. sg. f. 'maciora, locha': Schweinjah 'Sau' PS, Schweinjuh PSO; Schweinya 'Sau' Bauc; Schweinia 'Sau' H, Schweinya AB₂C, Schweinya B₂; Sweinga 'Eine Sau' HB₁B₂, Schweinia C.

dajvə *svajně* 'dzika świnia': Deiwa Schwenya 'Bache' Bauc.

svajne — nom.-acc. pl. 'świnie (maciory?)': Schweinü 'Schweine' PS.

O pisowni z nagłosowym *sch-* zamiast *s-* zob. s.v. *svajna*.

*svinja, *divaja *svinja*: pol. *świnia*, kasz. *świńa*, dł. *swińa*, gł. *swinja*, cz. *svině*, śła. *svińa*, śle. *svińja*, sch. *svińja*, scs. *svinija*, bg. *свиня*, maced. *свиња*, ros. *свинья*, ukr. *свиня*, br. *свиння*.

Por. *svajna*.

svajtojě — 3. sg. praes. 'dnieje, świta': Sweitoye 'Es taget, es wird Tag' H, Sweitóye B₁, sweitóye B₂, Sweitoye C.

**svitaje(tъ)* do *svitati: pol. *świta*, *świtać*, kasz. *świtá*, *świtac*, dł. *swita*, *switaś*, gł. *swita*, *switać*, cz. *svítá*, *svítati*, śła. *svitá*, *svitať*, śle. *svíta se*, *svítati se*, sch. *svítati*, *sviče* (wtórne), scs. *svitajetъ*, *svitati*, strus. *svitati*, ros. *свѣтамъ*, ukr. *свѣмає*, *свѣмаму*, br. *свѣмауь* (w rosyjskim, ukraińskim i białoruskim z wtórnym *e*, *i* pod wpływem *свѣм*, *свѣм*, zob. Vasmer, REW, II, s. 591). — Pierwotne iterativum do **svь(t)noťi* 'zaświtać, rozwidnić się' (por. stcz. *o-svetne*, sch. *svànuti*, *svāne*, śle. *sveniti*, *svāne* || *svéne*), zob. Meillet, Ét., s. 23, 177-8, Vaillant, GC, III, s. 238.

svajtońě — loc. sg. n., zaświadczone w wyrażeniu:

vā *svajtońě* 'o świcie': Wa Sweitónye 'Im Tage-Licht, mit anbrechendem tage' H, wassweitónge B₁, wasweitónye B₂C.

*svitanьju, *vъ *svitanьju* do *svitanьje: pol. *świtanie*, dł. *switańe*, gł. *switanje*, cz. *svítání*, śła. *svitanie*, śle. *svitanje*, sch. *svítānje*. — Pierwotne nomen actionis do *svitati (zob. *svajtojě*).

svajťōrək — s. nom. sg. m. 'sikorka': Sweitgerack 'Meise' Bauc; Sweitgerak 'Meise' H, Schweitgerak B₁.

svajťōrtě — nom.-acc. pl. 'sikorki': Sweigértge 'Meise, plur.' H, Sweigertge B₁C.

*svikorъkъ, *svikorъky, por. w tym samym znaczeniu o podobnej budowie pol. *sikora*, *sikorka*, pomor. *săkora*, *săkôrka*, dł. *sykora*, *sykorka*, gł. *sykorka*, cz. *sýkora*, *sýkor-ka*, śła. *sýkorka*. — Dźwiękonaśladowcze, pozostaje zapewne w związku z *syk*, *sykać*, *sikać*, zob. Brückner, SE, s. 490, 528 i Machek, ES, s. 491; w wyrazach dźwiękonaśladowczych nie-rzadko występują oboczności głosowe, stąd zapewne mamy tu w nagłosie *si-* (pol.), *sy-* (gł., dł., cz., śła.), *sv-* (połab.).

svarcěk — s. nom. sg. m. 'świerszcz; konik polny': Schwartzig 'Hameise die im felde singen' PS; Swortzick 'Heimbke' Bauc; Swârzik 'Grille (Heemke)' H, Swârzck C.

*svřčikš — deminutivum do *svřčь: pol. *świerszcz*, *świerczyk*, stpol. *świercz*, *śwircz*, dł. *śwerc*, *śwercyk*, gł. *šwjerč*, *šwjerčik*, cz. *svrček*, *cvrček*, sła. *svrčok*, sła. *svřček*, *cvřček*, sch. *cvřčak*, cs. *svrččikš*, bg. *чвѣрчѣк*, *чвѣрчѣок* (Weigand), strus. *svřččikš*, ros. *сверчок*, ukr. *сверцюк*. — Nazwa od charakterystycznego dźwięku wydawanego przez ten owad, por. sch. *svřčati*, cz. *svřčeti*, *cvřčeti*, ros. *сверчѣть* itd., zob. Vasmer, REW, II, s. 590 (z dalszą bibliografią).

svarptěpaize — s. nom.-acc. pl. 'owoce polnej róży': Scherte beise 'Hambutten von Rosen' H, Czerte beise B, Schertebeise C, Swerpte beise B₁.

Zapis „Swerpte beise” oddaje postać *svarptěpaize*, natomiast pozostałe zapisy oddają oboczną postać z zanikiem *v* po *s*.

*svřbsto-puzy — z pierwszym członem derywowanym od czasownika *svřbstati* (intensivum na *-tati do *svřbēti), oraz drugim członem *paize* od *paizo* 'tyłek' (z dn. *puse*; nom. sg. w zabytkach nie zaświadczony, ale por. acc. sg. *paizō*). W połabskim *v* po *s* w rdzeniu tego czasownika fakultatywnie ulegało zanikowi podobnie jak w niektórych innych językach słow. (por. cz. *svrbēti* obok dial. *srbít*, sch. *svřbjeti* obok *sřbjeti*, sła. *srbēti*, bg. *србѣ*, ros. *свербѣть*, obok dial. *србѣть*). Por. o podobnej budowie i w tym samym znaczeniu cz. *svrboritka* 'jagoda polnej róży', sła. *svrboritka* 'ts.', sła. *srboritka* 'ts.', sch. *svřbiguz* 'polna róża', bg. *србогѣзка* 'ts.', ukr. *свербо-уз(а)* 'ts.', por. ponadto niem. *Arschkitzel*. Nazwa tłumaczy się tym, że owoce polnej róży mają na nasionkach ostre włoski, które powodują, że po spożyciu tych owoców „świerzbi tyłek”.

Budiszewska i Szydłowska-Cegłowa (MLK, s. 77–9). Zapisy na oznaczenie tej nazwy uważano do tej pory za niejasne i żadnej z proponowanych do tej pory interpretacji nie można uznać za przekonującą, zob. Rost, s. 119, przyp. 10 (rozpatruje możliwość zestawienia pierwszego członu z pol. *czart*), Polański — Sehnert (skłonni są widzieć tu pożyczkę z niem.), Hinze, ZfslPh, IX, s. 692 (wyprowadza z *čertyje bazy i uważa za kalkę z niem. *Teufelsbeeren*), Olesch, ZfslPh, XXXV, s. 250–52 (sprowadza do **chertiji puzy/pyzy* 'Hindsbeeren').

svaraol zob. *sveřol*.

svatěna — s. nom. sg. f. 'komunia św., Przenajświętszy Sakrament': Swantenia 'Nachtmal, d.i. hochheilig. Wie es auch anoch bey den Pāpstlern sanctissimum heißt' H, Swantena B, Swantēnga B₁.

*svętenja: derywat od **svę-* (zob. s.v. I. *sjōtě*) utworzony za pomocą sufiksu *-enja; por. z tym samym sufiksem *slai-veñā*, *vaiseñā*. — Dokładnych odpowiedników brak, ale por. o pokrewnej budowie i podobnych znaczeniach pol. *świątynia* 'budowla przeznaczona na miejsce kultu bóstwa; kościół', dł. *swěšina* 'Heiligung, Weihe; Feierlichkeit; Heiligtum', cz. *svatyňě* 'świątynia; świętość', sła. *svatyňa* 'ts.', sła. *svetina* || *svetinja* 'die Heilige; eine heilige Sache; eine heilige Stätte, Heiligtum', ros. *святыня* 'świętość; świątynia', ukr. *святиня* 'ts.', ros. dial. *святинѣ* 'poświęcenie cerkwi'.

Nieco inaczej Milewski (SO, VIII, s. 229–30), który przyrostek *-eñā* interpretuje jako pochodzący z *-enā* przez przeniesienie do tematów palatalnych, przy czym *-enā* miałyby być konglutynatem przymiotnikowego sufiksu *-en- i kolektywnego *-a. — Brückner nieprzekonująco zestawia z pol. *świątynia* (ZfslPh, VII, s. 41).

svatě — nom.-acc. sg. n. 'Przenajświętszy Sakrament(?)': Swante 'Hochheilig' H.

*svętyje: dokładnym odpowiednikiem formalnym może być ros. dial. *святѣ* coll. 'święci, bogowie, ikony, obrazy; domowa kapliczka'. — Derywat od *svęts (zob. s.v. I. *sjōtě*) utworzony za pomocą sufiksu *-tyje.

Zapis Henniga „Swante” był do tej pory najczęściej interpretowany jako oboczna forma do *sjōtě* = *svętsjъ, zob. Schleicher, s. 150, Rost, s. 421, Polański — Sehnert, PED, s. 142, Olesch, Thesaurus, II, s. 1124. Lehr-Splawinski w swojej Gram. pol. formy tej w ogóle nie zamieścił. Ze względu na rozwój fonetyczny *ę = *a*, który w połabskim nie mógł zajść przed spółgłoską dentalną pierwotnie twardą (*t*), a także ze względu na znaczenie podane przez Henniga (por. wyżej,

s.v. *svatēnā* 'komunia św.', gdzie obok 'Nachtmahl' podane jest „d. i. hochheilig”), bardziej prawdopodobne wydaje się tu rekonstrukcja *svatě* = *svetъje. Mniej przekonująca wydaje się lekcja Lehra-Splawińskiego (SO, I, s. 147) i Trubeckiego (Polabische Studien, s. 159, 161), którzy widzą w tej formie comparativus *svetějъ.

(sã) *sveckomě* — s. instr. pl. '(z) świeczkami': sat taraimē¹ suétskome 'mit drey Leüchtern'² Mit.

**(sõ) svetъkami* do *svetъka: pol. *świeczka*, kasz. *śwěčka*, dł. *swěcka*, gł. *swěčka*, cz. *svička*, sła. *sviečka*, ros. *свѣчка*, ukr. *свічка*, br. *свѣчка*. — Deminutivum do *světja (zob. s.v. *sveća*).

¹ *sã tãraimě* = *sõ trimi. ² 'Leüchtern' zamiast 'Lichtern'.

svecněk — s. nom. sg. m. 'świecznik': Swêtznik H, Swêznik B₁, Sweznik B₂.

*svetъnikъ: pol. *świecznik* 'lichtarz, kandelabr', pomor. *śwęcńik* 'Lichtzieher; Lichthalter', dł. *swęcńik* 'Leuchter; Kamin, Herd', gł. *swęcńik* 'świecznik', cz. przestarz. *svícńik* 'ts.', sła. *svietnik*, dial. też *sviečńik* 'ts.', sła. *svěčńik* 'ts.', scs. *svěštъnikъ* 'ts.', bg. *свѣщник* 'ts.', maced. *свекник*, *свешник* 'ts.', ukr. *свічник* 'ts.'. — Derywat od *světja (zob. s.v. *sveća*) utworzony za pomocą sufiksu *-*ъnikъ*.

Por. *svećar*.

sveća — s. nom. sg. f. 'świeca': Suécia 'Une chandelle' Pf, Suecia Ec; schwerza¹ 'Licht' An; Suecia 'Ein Licht' Vand, Succia² Do; Schwetza 'Licht' PS; Swecia 'Licht' H, Swétzia A, Schwétzia B₁; Schwetza sessyza³ 'das Licht brennt' PSJ, Schwetza sessy za PSH.

lūjenā sveća 'świeca łojowa': Lüena Swecia 'Talg-Licht' H. *svefelenā* || *švefelenā sveća* 'nitka umoczona w siarce (służąca do świecenia)': Swefelēna Swecia 'Schwefel-Faden' H, Schwefelēna Schwötzia B₁.

vāstena sveća 'świeca woskowa': Wāssena Swecia 'Wachs-Licht' H, wassena Swecia B₂.

sveća (zamiast *sveca?) — acc. sg. 'świecę': Woydney⁴ Swêtza 'Lösche das Licht aus' H, Swêtsa C. — Forma niepewna, bo może to także być nom. sg. użyty zamiast acc. pod wpływem składni niemieckiej.

*světja, *lojenaja světja, *(*svefel* || *švefel* - z dn.)-*enaja světja*, *voščenaja světja, *světjō: pol. *świeca*, kasz. *śwěca*, dł. *swěca*, gł. *swěca*, cz. *svíce*, stcz. *sviečě*, sła. *svieca*, sła. *svěča*, sch. *svijěca*, scs. *svěšta*, maced. *свеќа*, ros. *свѣча*, ukr. *свіча*, br. *свѣча* (Nosovič), z odpowiedników pozasłow. por. stind. *śvetyá* 'hell, weiß', wed. *śve(i)yā* 'nazwa pewnej rzeki'. — Rdzeń ten sam, co w *svētō (zob. *sjot*), *svētiti (zob. *svetět*), zob. Meillet, Ét., s. 399, Vasmer, REW, II, s. 591 (z dalszą bibliografią).

Por. *svećar*.

¹ Błąd zamiast „schwetza”, zob. Rost, s. 54, przyp. 15. ² Błąd zamiast „Suecia”. ³ *zazi-sõ* = *žžetō se. ⁴ *vojdnaŋ* = *vydōni.

svećar — s. nom. sg. m. 'świecznik': Schwetschar 'Lichter'¹ PSJ, Schwetzar PSO.

*světjarjъ, por. w tym samym znaczeniu, ale z innym sufiksem *svecněk*. Sufiksy *-arъ* i *-ъnikъ* występują często w podobnych znaczeniach, stąd w połabskim *svecněk* (zob. s.v.) i *svećar* 'świecznik', natomiast ros. *свечник* 'producent świec', z drugiej strony pol. przestarz. *świecarz* 'producent świec', w tym samym znaczeniu także pomor. *śwęcwr*, sła. *svěčar*, bg. *свещар*, ukr. *свічар*.

¹ *Lichter* = nwn. *Leuchter*, zob. Rost, s. 65, przyp. 2.

svefel || *švefel* — s. nom. sg. m. 'siarka': Czwefell 'Schweffell' Bauc; Swefel 'Schwefel' H, Czwevel B.

Pożyczka; forma z nagłosowym *s-* wywodzi się z dn., por. śrdn. *swefel*, *swevel* 'siarka', natomiast postać z nagłosowym *š-* jest wynikiem wpływu wysokoniemieckiego. Na wymowę z *š-* wyraźnie wskazują zapisy z *cz-* na początku wyrazu.

Rost, s. 152, przyp. 5; Lehr, Zapoż., s. 281-2, 302; Polański, MZ, s. 69, 111; Olesch, Thesaurus, II, S. 1126.

svefelenā || *švefelenā* — adi. nom. sg. f. 'siarczany', zaświadczone w wyrażeniu: *svefelenā* || *švefelenā svećā* (zob. s.v. *svećā*). Wprawdzie Hennig notuje też oddzielnie: Swefelēna 'Schwefelicht', Schwefelena B₁, Schwefelēna C, ale zapisy te powstały niewątpliwie przez oderwanie formy przymiotnikowej od wyrażenia *svefelenā svećā*.

Derywat przymiotnikowy od *svefel* || *švefel* (zob. s.v.), utworzony za pomocą produktywnego w połabskim sufiksie *-en-*, por. np. *slāmenā* = **solmenoje* od *slāmā* = **solma*, *porēnā* = **parenoje* od *poro* = **para*, *lūjenā* = **lojenaja* od *lūj* = **lojǔ*.

Polański, MZ, s. 69, 142; Olesch, Thesaurus, II, s. 1126.

svendĕl || *švendĕl* — s. nom. sg. m. 'wahadło; serce dzwonu':

svendĕl: Swengill 'Schwengel' H; Swengill 'Wagebalcken' H.

švendĕl: Schwengill 'Schwengell' Bauc.

svengli (|| *švengli*) — nom.-acc. pl. 'wahadła; serca dzwonu': Swengelí 'Schwengel' H.

Z śrdn. *swengel* m. 'der schwingende Klöppel der Glocke, Schwengel am Brunnen'; połab. końcówka *-i* = **-e*.

Rost, s. 152, przyp. 16; Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 182; Polański, MZ, s. 40-1, 111.

svenĕk — s. nom. sg. m. 'świniarz': Swenick 'Schwein-hirte' Bauc.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *swĕn* 'Hirt, Knecht, bes. Schweine-hirt', lüneb. *Swĕn* 'Dorfschweinehirt'; wyraz zaopatrzonej w sufiks rodzimy *-ĕk* = **-ikǔ*.

Rost, s. 426; Polański — Sehnert, PED, s. 143; Olesch, Thesaurus, II, s. 1131. — Rost na s. 447 w erracie do s. 81 zestawia z pol. *świnnik*, co wprawdzie ze względów fonetycznych nie jest możliwe, ale nie jest wykluczone, że w formie *svenĕk* końcowe *-ĕk* interpretowano jako sufiks.

sveřol || *svařol* — praet. sg. m. 'przysięgał': Sweriol 'Schweren'¹, Swariol BB₁B₂C.

Pożyczka z dn., przy czym forma z *a* pochodzi z śrdn. (*swaren* 'schwören'), natomiast forma z *e* jest późniejsza (z dn. s. 195), a za nim Polański (MZ, s. 153) oraz Polański — Sehnert (PED, s. 142) w wyniku nietrafnej interpretacji podanego przez Henniga odpowiednika wn. mylnie określali znaczenie wyrazu połab. jako 'ciążył, ważył'.

Rost, s. 152, przyp. 20; Lehr, Zapoż., s. 282-3, 304; Olesch, Thesaurus, II s. 1131.

¹ Zapis niedokładny zamiast „schwören”.

svet — forma rekonstruowana na podstawie zapisu Henniga w redakcji B₂: „gang swĕt” 'Es ist tag'; w zapisie tym jednak Hennig najpierw poprawnie zanotował „syōt” (zob. s.v. *sjot*), a następnie formę tę poprawił (zapewne pod wpływem takich form, jak „Swete”, „Nó swatté” — zob. s.v.v. *svetĕt*, *sjot*) na „swet”, która w połabskim prawdopodobnie nie istniała; w ostatniej redakcji swojego słownika Hennig wrócił do poprawnej postaci „syōt”. Rekonstruowana postać *svet* (np. u Polańskiego — Sehnerta, PED, s. 143) następczaby trudności fonetyczne.

Olesch, Thesaurus, II, s. 1131.

svetě — 3. sg. praes. 'błyszczy; błyska się': Swete 'Glänzen' H, Swĕte B₁, Sweta C; Sweta 'Blitz' H, Swĕta B₁.

māuñā svetě 'błyska się': mauna swetet 'Es blitzt'. — Zapis „swetet” należy uznać za niedokładny, zob. wyżej, zes. 3, s. 367, przyp. 1 pod hasłem *māuñā*. Bezokolicznik **svetĕt* = **svĕtiti* nie został zaświadczony w zabytkach, rekonstruowanie tej formy przez Rosta (s. 426, s.v. *svĕtĕt*) — a za nim przez Lehra-Spławińskiego (Gram. poł., s. 225), Polańskiego — Sehnerta (PED, s. 143) oraz Suprunę (APPS, s. 4) — na podstawie powyższego zapisu jest pomyłką. — Nie ma także w zabytkach formy *svetĕt sǎ* rekonstruowanej przez Szydłowską-Ceglówą (Lud, XLVIII, s. 181) prawdopodobnie na podstawie zapisu Parum Schultze'go „Schwetza sessyza” 'das Licht brennt', zapis ten bowiem należy odczytywać jako *svećā zazi-*

sə (zob. wyżej, s.v. *svećə*); zresztą polskiemu *świeci się* musiałyby w połabskim odpowiadać nie *svetě sə*, lecz *sveti-sə*.

ninə svetě '(teraz) błyska się': Ninna Swéte 'l eclaire' Pf; Ninna swete 'Es blitzet' Vand.

**světi(tə)*, **młnja světi(tə)*, *nyně (ale zob. s.v. *ninə* || *nenə* || *nānə*) *světi(tə)* do *světiti: pol. *świecić*, *świecę* 'wydawać z siebie światło, błyszczyć', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *svecęc*, *sveci*, dł. *swěśis*, *swěśim*, gł. *swěćić*, *swěći*, cz. *svítiti*, *svítím*, sła. *svietit'*, *svietiti*, sła. *světiti*, *světím*, scs. *světiti*, *svěštq*, bg. *свeтѣ*, maced. *свeтy*, ros. *свeтѣть*, *свeтѣть*, ukr. *свeтѣть*, *свeтѣть*, br. *свeтѣць*. — Pierwotne factitivum do **svь(t)nopti* (zob. s.v. *svajtojě*), zob. Vaillant, GC, III, s. 419, por. też Meillet, Ét., s. 177–8, Vasmer, REW, II, s. 591.

Olesch, Thesaurus, II, s. 1131–2.

svikně — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'uderzy, smagnie (bater, szpicruta, różgą)': Swikkene 'Hauen, mit einer Peitschen, Spiß-Ruthen, Karbatschen, u dergl.' H.

svikně — 2. sg. imperat. 'uderz': Schwikkin 'Haue' H, Zwickin B₁, swikkin B₂, swikin HW.

sviknaj-mě — 2. sg. imperat. (z enklitycznym -*mě*) 'uderz go': Swikneime 'Haue ihn' H, Zwickneima B₁. — Użycie formy *mě* = *mu (tj. dat.) na wzór dn. pomieszania dat. z acc., zob. Koblischke, AfslPh, XXVIII, s. 436–7, Polański, Z problematyki..., s. 144–7.

svici — 3. sg. aor. 'uderzył': Wan¹ swizí 'Er hat ihn gehauen' H, Zwitzí B₁; Plötüs ... suitsj wargnūme Busje nosūje prowa tsilesoi² 'Pilatus schlug Gott dem Herrn auff seine Backen' Mit.

Pożyczka z dn., por. dn. bremeń. *swikken* 'zwicken, kneifen, zwacken'; zakończenia połab. -*ně* = **-ne(tə)*, -*ně* = **-ni*, **-naj-mě* = **-ni-mu*, -*i* = **-e*. Forma aorystu *svici* bez -*n* wskazuje, że spółgłoska ta była tu traktowana jak sufiks rodzimy -*n* w formach typu *krodně*, *skokně* (zob. s.v.v. *kroděs*, *skokně*) i że czasownik ten miał zatem znaczenie perfektywne. — Pożyczką z niem. jest też pol. *ćwiczyć*, zob. Sławski, SE, I,

s. 133. — Brückner (KZ, XLVIII, s. 183–5) mniej przekonująco zestawia z gł. *švihać*, które Schuster-Šewc (EWSS, s. 1485) porównuje z takimi formami, jak sła. *švigati*, cz. *švihat*, sła. *švihať* i in.

Olesch, Thesaurus, II, s. 1133–4. — Rost (s. 120, przyp. 12) oraz Polański (MZ, s. 74, 86, 159) mniej przekonująco wyprowadzają z śrwn. *zwicken*.

¹ *vān* = *onə. ² (*Pilatus*) ...*svici varχnūmē būsē no sūje prova cilēsaj* = **sviče vřχnomu božbcu na svojě pravjě čelesi*.

svorět — inf. 'besztać, łajac': Tidje sehna siete minne¹ schworet 'Dan die Frauen willen mier kiemen' PS; Tidje sehna siete minne Schworet 'denn die Frauen wollen mich auskeiffen' PSJ; Tid Jesehna Siete minne Schworet 'dann die Frauen wollen mier Kiewen' PSO.

svorě — 3. sg. praes. 'łaje, beszta': Swore 'Schelten, Keiffen' H, Schwore B₁.

svorəto-sə — 3. dual. praes. reflex. '(oni oboje, oni obaj, one obie itd.) kłóca się': Sworatōssa 'gegen einander schelten' H, Sworattōssa B.

svorəcə — adi. nom. sg. (f.?) 'kłótliv(a?), swarliv(a?)': Swóransa 'Zänckisch' H, Sworansa BB₂, Zwóranza B₁.

*svariti, **svari(tə)*, *svareta (zamiast *svarita) *sə*, **svarətj(aja?)* do *svariti, *svariti sə: pol. *swarzyć się* 'kłócić się', stpol. też *swarzyć* 'karcić, upominać, strofować', pomor. *svarəc sa* 'sich streiten, zanken', dł. *swariś*, *swarim* 'schelten, auszanken' oraz *swariś* || *swariś se* 'unnütze Reden führen; zanken, schimpfen', gł. *swarjeć* (rzadziej *swarić*), *swari* 'besztać, łajac, wymyślać', cz. *sváriti se*, *svářím se* 'kłócić się', sła. *svárit sa*, *svári sa* 'ts.', sła. *svariti*, *svarim* 'mit Worten ahnden, verweisen; wahren, warnen', dial. *svariti se* 'sich streiten', strus. *svariti sja* 'kłócić się', *svariti*, *švarju* 'бранить, укорять; казнитъ, поражать; оскорблять', ros. dial. *сварѣться* 'kłócić się' (Dal), ukr. *сварѣтися* 'ts.', brus. *сварѣцца* 'ts.', także 'być w niezgodzie', 'wymyślać, besztać, łajac'; z odpowiedników pozasłow. por. stnord. *svara* 'antworten', gos. *swaran* 'schwören', stwn. *swerian* 'schwören, bestimmt antworten';

znaczenie pierwotne 'odpowiedzieć', zob. Vasmer, REW, II, s. 585-6 (z dalszą bibliografią).

¹ *tüďě zenə citě mině* = **togy ženě χətjete mene*.

svorə — adi. nom. sg. n.(?) 'ciężkie': Swora 'Schwer' H, Swóra B₁, Swöra C.

Z śrdn. *swâr* 'schwer'; końcówka połab. prawdopodobnie *-ə* = *-*oje*.

Rost, s. 152, przyp. 18; Lehr, Zapoż., s. 275, 302; Polański, MZ, s. 140; Olesch, Thesaurus, II, s. 1134.

svorko (|| *svorkə?*) — s. nom. sg. f. 'sroka': Schwoorke 'elster oder Heister' Bauc; Sworg 'Heister' PS; Swôrkó 'Aglester' H, Swôrkô B.

Formę *svorkə* rekonstruuje się na podstawie zapisu Parum Schultze'go „Sworg”, nie jest ona jednak pewna, albowiem zapis ten mógł być wynikiem niedokładności.

*svorka (|| *sorka): pol. *sroka*, kasz. *sroka*, dł. *sroka*, gł. *sroka*, cz. *straka*, śl. *straka*, sła. *straka*, sę. *sráka*, sch. *svrăka*, cs. *svraka*, bg. *срѣка*, maced. *срѣка*, ros. *сорѳка*, ukr. *сорѳка*, br. *сарѳка*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *šárka* 'sroka', strus. *sarke* 'ts.'; słow. *v* może wynikiem wpływu czasowników typu *svřčati (zob. s.v. *svarcěk*), zob. Vasmer, REW, II, s. 699 (z dalszą bibliografią i o innych wyjaśnieniach).

Š

šonü — s. nom.-acc. sg. n. 'siano': Tjanü¹ 'Heu' An; Sgoní 'Heu' Bauc; Sgoní 'Heu' H, Sjoní B, Sgoný B; Sausset² Sgní 'Heu trocken' H, Sgoní B₂C, Scioní B₁.

*sěno: pol. *siano*, kasz. *sano*, dł. *seno*, gł. *syno*, cz. *seno*, śl. *seno*, sę. *senô*, sch. *sijeno*, scs. *sěno*, bg. *сѳно*, maced. *сѳно*, ros. *сѳно*, ukr. *сѳно*, br. *сѳна*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *šiēnas*, łot. *siens* 'ts.'

¹ Błąd zamiast „Sjanü”, zob. Rost, s. 53, przyp. 23. ² *saxsēt* = *sušiti.

šostě — adi. nom. sg. m. 'ważny (o ludziach); niemiecki; Niemiec': Cziöstge 'Fürnehm' H; Cziöstge 'Vornehm' H; Sjostje 'ein Teutscher' Mit; Wan iang¹ Sioście 'Dass ist ein teutscher' Mit; Tung jang² Sioście 'Er ist ein teutscher' Mit; Cziöstge 'Deutsch. Wird sonst gebraucht von einem vornehmen Manne...' H, Cziöstje B, Cziöstge B₁.

Utworzone od śrdn. *Sasse* 'Saksończyk' za pomocą sufiksu *-sk-* = *-*bsk-*; zakończenie *-stě* = *-*bskšjь*.

Schleicher, s. 105, 137; Rost, s. 166, przyp. 19; Polański, MZ, s. 68, 142; Olesch, Thesaurus, II, s. 129.

¹ *vān ja* = **onš je(stš)*. ² *tj ja* = **tšnš je(stš)*.

šot || *sijot* — inf. 'siać, rzucać ziarno po roli, by wzeszło', także 'przesypywać przez sito, siać' (to drugie znaczenie zaświadczone tylko przy 3. sg. praes., zob. niżej): Sgoot 'Säer, der Korn säet'¹ Bauc; Jose môm² Ssyôt 'Ich muß säen' H, Sjôt, Syôt B₂C.

sijě — 3. sg. praes. 'sieje, rzuca ziarno po roli'; 'sieje, przesypuje przez sito': Ssyē 'Säen' H, Ssyē BB₁C; Ssüē 'Sieben, Sichten' H, Süē B₁, Munkung³ ssüē 'Mehl sieben' H, züē B₁.

šol || *sijol* — praet. sg. m. 'siał': Jose⁴ sšyôl 'Ich habe gesäet' H, sjôl B₁.

šoně || *sijoně* — subst. verb. 'sianie': Zijohn 'Säen' PS, cjohn PSJ.

Oboczność *šo-* || *sijo-* spowodowana niekonsekwentnym przeprowadzeniem kontrakcji w połabskim; o postaci *šo-* świadczą zapisy typu „Sgo-”, „sjô-”, „cjo-”, natomiast o postaci *sijo-* świadczy niewątpliwie zapis Parum Schultze'go „Zijohn”, pozostałe zapisy nie są jednoznaczne.

*sějati, **sěje(tš)*, *sějals, *sějanyje: pol. *siać*, *sieje* 'rzucać ziarno po roli, by wzeszło; przesypywać przez sito', stpol. *siać* 'ts.', kasz. *sąc*, *seje* 'rzucać ziarno w ziemię', 'sypać się, padać gęsto (o deszczu, gradzie)', dł. *seś*, *seju* || *sejom* 'säen', gł. *syć*, *syje* 'ts.', cz. *síti*, *seji* 'ts.; rozsiewać', śl. *siać*, *seje* 'ts.', sę. *sějati*, *sějem* 'säen', 'sieben', sch. *sijati*, *sijem* 'ts.', scs. *sěti*, *sějō* 'säen', bg. *сѳя*, *сѳеу* 'ts.; sieben', maced. *сѳе* 'ts.', ros. *сѳять*, *сѳю* 'ts.', ukr. *сѳяти*, *сѳю* 'ts.', br. *сѳяць* 'ts.', z od-

powiedników pozasłow. por. lit. *sėti, sėju* 'säen', lot. *sēt, sėju* 'ts.', goc. *saian* 'ts.', stwn. *sāen* 'ts.'

¹ Znaczenie podano niedokładnie, zob. Rost, s. 84, przyp. 15.
² *joz mom* = *jazō jōmamō. ³ *mōkō* = *mōkō. ⁴ *joz* = *jazō.

Š

šajp — s. nom. sg. m. || *šajpə* — s. nom. sg. f. 'jakaś sztuka odzieży (chustka?, śliniaczek?, szata?)' (jako 'śliniaczek' określa znaczenie reprezentowane przez drugi zapis Reczek, Z badań..., s. 182):

Forma masc. zaświadczona w wyrażeniu:

Morajēn šajp 'tęcza', dosłownie 'szata (Najświętszej) Marii': Moreinscheip 'Regenbogen', Moreincheip B₁, Moreinscheip C, Moreinschoheip B₂.

Forma fem.:

šajpə: scheipa 'Kindertuch' An.

Pożyczka z śrdn. *schip(lāken)* 'ein besonders fein geschorenes Tuch', zob. Olesch, Thesaurus, II, s. 946–7. — Rost zapisy te od siebie oddziela i w pierwszym widzi „Morein sdjeib = *sōgybō*” (s. 54, przyp. 10), a drugi interpretuje jako "schleipa" i porównuje z dn. *slipp*, śrdn. *slippe* 'Tuchzipfel, Lätzchen zu Verbinden' (s. 145, przyp. 12), natomiast Szydłowska-Ceglowa w obu wypadkach rekonstruuje formę *žajpə* = *župa. Tę ostatnią możliwość rozpatrywał już Rost dla drugiego zapisu (s. 54, przyp. 10), ale odrzucił ją ze względów fonetycznych. Etymologię Szydłowskiej-Ceglowej powtórzyli Polański — Sehnert, PED, s. 96 i 186) oraz Polański w niniejszym słowniku (zob. wyżej, s. 397–8 s. v. *morajēn*). Przeciwno rekonstrukcji *župa przemawia jednak dwukrotny zapis z *sch* w nagłosie, a to świadczy raczej o zapożyczeniu. O tym, że w obu zapisach należy widzieć ten sam wyraz, pisał już Brückner w ZfslPh, II, s. 521.

šamó-sə — 3. sg. praes. reflex. 'wstydzi się': Szamyōssa 'Schändlich' H, Szamjōssa B, Szamyōsa B₁.

Forma bezokolicznika nie została zaświadczona wbrew temu, co pisze Lehr, Zapoż., s. 317.

Z śrdn. (*sik*) *schemen* 'sich schämen'; zakończenie połab. *-o-sə* = **-aje(tō)* *sē*.

Rost, s. 148, przyp. 24; Lehr, Zapoż., s. 277, 303–4, 317; Polański, MZ, s. 78–9, 153; Olesch, Thesaurus, II, s. 1135.

šance — s. (nom.-acc. pl.?) 'szańce, okopy(?)' (lub może sg. 'szaniec, okop'): Schanzé 'Schanze' H, Czanzé B, Schanzé B₁.

Późna pożyczka z niem. *Schanze* 'szaniec, okop'; końcówka połab. *-e* może z **-ě*, jeśli nie identyczna z niemiecką końcówką *-e* i w takim wypadku reprezentuje formę liczby pojedynczej.

Rost, s. 148, przyp. 25; Polański, MZ, s. 20, 47, 134 (nieco inaczej); Olesch, Thesaurus, II, s. 945 (opowiada się za formą liczby mnogiej).

šapār — s. nom. sg. m. 'pasterz': Schabaṛ 'Un Berger' Pf; Tschapaar 'Schaaffhirte' Bauc; schapār 'Der Schäfer' H; Schapār 'Schäfer' H, Czapār B₁; Schapār pōsse Wizé¹ 'der Schäfer hütet eine Heerde Schafe' H.

Z śrdn. *schaper* 'Schäfer, Schaffhirte'; rzeczowniki zapożyczone z niemieckiego z sufiksami *-el*, *-en*, *-er*, *-et* były traktowane w połabskim tak, jak gdyby miały przed wygłosową spółgłoską samogłoskę kontynuującą pierwotny *z, tj. w zależności od otoczenia *ā*, *ē* lub zero, zob. Polański, MZ, 51–5.

Rost, s. 35, przyp. 13; Lehr, Zapoż., s. 277; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 79–80; Polański, MZ, s. 115; Olesch, Thesaurus, II, s. 945–6.

¹ ...*posē vice* = **pase(tō)* *ovbčē*.

šaprev — adi. nom. sg. m. 'pasterski', zaświadczone w wyrażeniu: *šaprev stok* 'kij pasterski': Schäprev stock 'Schäfer-Stock' H, Czapref stōk B, Schäprev stōk B₁, Schäpref stōck C.

Derywat przymiotnikowy od *šapār* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-ev-* = **-'ev-*, rzeczowniki zapożyczone z niemieckim sufiksem *-er* były bowiem traktowane jako miękotematowe, por. np. gen. sg. *mejéro* 'kosiarka' od *mejēr* 'kosiarka'. — Jeśli chodzi o *stok*, to zob. s.v.

Polański, MZ, s. 15, 70, 72, 104, 143; Polański — Sehnert, PED, s. 144; Olesch, Thesaurus, II, s. 945; Lehr(-Spławiński) (Zapoż., s. 302 oraz Gram. poł., s. 194) i Trubetzkoy (Polabische Studien, s. 25) niesłusznie wyprowadzają z *šaprovz.

šarp — adv. 'ostro' (adi. 'ostre'?): Czarp 'Scharff' H, Scharp B.

Pod wpływem języka niemieckiego przysłówki — podobnie jak przymiotnik w formie rodzaju nijakiego — mógł być używany w funkcji orzecznikowej, zob. Polański, Z problematyki..., s. 147. Stąd rozgraniczenie między przymiotnikami a przysłówkami nie jest ostre i dlatego tutaj podajemy formę przymiotnikową comparatiwu (najprawdopodobniej w nom. sg. f., jak wskazuje końcówka -ə):

šarpesə — adi. nom. sg. f. comparat. 'ostrzejsza': Ist¹ czarpésa 'Schärffer' H, scharpesa B₁.

Z śrdn. *sharp, scherp* 'scharf'; zakończenie połab. -esə = *-ějšaja.

Rost, s. 148, przyp. 26; Lehr, Zapoż., s. 275; Polański, MZ, s. 72, 141; Olesch, Thesaurus, II, s. 126.

¹ *jist* = *ješce.

šarvoj — nom.-acc. pl. 'nożyce': Scharwáy 'Schere' H, Czarwáy B.

Z śrdn. *schêre* 'Schere'; w połabskim potraktowane jako plurale tantum, zapewne pod wpływem rodzimych synonimów *nūzajce* oraz *strajzvoj* (zob. s.v.v.); połab. końcówka -voj = *-svy.

Rost, s. 148, przyp. 38; Lehr, Zapoż., s. 283; Polański, MZ, s. 18, 49, 136; Olesch, Thesaurus, II, s. 946.

šelpo — s. gen. sg. (partit.) m. 'sitowie, trzcina': Schelpió 'Schilff' H, Czelpió B.

Z śrdn. *schelp* 'Binse, Schilf'; końcówka połab. -o = *-a; palatalność *š* pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej (e), zob. Lehr, Zapoż., s. 304-5; o szerokim użyciu gen. partit. w połabskim zob. Polański, MZ, s. 12-3 oraz Kategoria partytywności, s. 469-72.

Rost, s. 149, przyp. 24; Polański, MZ, s. 11, 16, 24, 28, 35, 107; Olesch, Thesaurus, II, s. 948; Schleicher (s. 231) oraz Lehr (Zapoż., s. 317) nie trafnie uważają za nom. sg. f.

šelostě — adi. nom. sg. m. 'zazdrosny, zawistny': Schelyôste 'Scheelsüchtig' H, Czêljôste B, Schêlgôste B₁B₂C.

Z śrdn. *schel(e)* 'sheel, schielend; schief'; pożyczkę zaopatrzono w sufiks rodzimego pochodzenia -ostě = *-astjъ; palatalność *š* pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej (tj. e), zob. Lehr, Zapoż., s. 304-5.

Rost, s. 148, przyp. 40; Lehr, Zapoż., s. 291, 304; Polański, MZ, s. 68-9, 141; Olesch, Thesaurus, II, s. 948.

šemál — s. nom. sg. m. 'stołek, taboret': Schemöll 'Schemell' Bauc; Schemál 'Schemel' H, Czemál B.

Z śrdn. *schēmel* 'Schemel, einfacher Sitz ohne Lehne'; o sposobach przyswajania zapożyczonych z niemieckiego rzeczowników z sufiksami -el, -en, -er, -et zob. s.v. šapár.

Rost, s. 85, przyp. 15; Lehr, Zapoż., s. 280; Polański, MZ, s. 111; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 177; Olesch, Thesaurus, II, s. 948.

šenkot — inf. 'darować, ofiarować': Czenkôt 'Schencken' H, Szenkôt B.

šenkəlaĵ — pl. perf. 'darowali, ofiarowali', zaświadczone w wyrażeniach:

šenkəlaĵ-mě 'ofiarowali mi (mu?)': Czenkəleýma 'Schencken' HB₁.

šenkəlaĵ-tě 'ofiarowali ci': Czenkeleita 'verehret' HB₂C, Schenkəleýta B₁.

šenkənə — ptc. pass., nom. sg. (n.?) 'darowane, ofiarowane': Schenkona 'Geschenckt' H, Czenkona B.

Z śrdn. *schenken* 'schenken, Geschenke machen; zu trinken geben'; zakończenia połab. -ot = *-ati, -əlaĵ = *-ali, -mě = *-mi (-mu?), -tě = *-ti, -onə = *-anoje.

šent'ér — s. nom. sg. m. 'szynkarz': Czenggiír 'Einschencker' H; Schenggír 'Schencker, der den Gästen einschencket' H, Czenkgír B, Scheintgir B, Schengirí C; Katü mēs Czenkir bayt¹ 'Wer soll Schenker sein?' H.

Z śrdn. *schenker* 'der einschenkt im Gegensatz zu dem der trinkt; Schenk, der in einer Gilde das Amt des Schenken versieht'; o sposobach przyswajania zapożyczonych z niemieckiego rzeczowników z sufiksami *-el, -en, -er, -et* zob. s.v. *šapár*.

Rost, s. 104, przyp. 6; Lehr, Zapoż., s. 280; Polański, MZ, s. 53, 55, 116.

¹ *kätü mes šent'ér bojt* = **kšto jbměaše ...byti*.

šenvoĭ — s. nom.-acc. pl. 'obręcze na kołach wozu': Schenewóy 'Radschiene' H, Czenewáy B₁, Schenewáy BB₁C; Czenewáy 'Schine am Rade' HB.

Z śrdn. *schēne* 'Eisen, das zum Beschlag verschiedener Gegenstände dient, spez. Rad- und Achsenbeschlag'; końcówka połab. *-voĭ* = *-*svy*.

Rost, s. 144, przyp. 7; Polański, MZ, s. 18, 136; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 199; Olesch, Thesaurus, II, s. 948.

šeńân — s. nom. sg. m. 'goleń, piszczel': Schenyôn 'Schienbein' H, Czenjân B.

Z śrdn. *schēne* 'Schienbein'; Rost (indeks s.v. *šeńón*) tłumaczy połab. zakończenie kontaminacją z rodzimym *tūloně* = *kolěno, bardziej prawdopodobne wydaje się jednak przyjęcie tu sufiksu *-ân* odpowiadającego niemieckiemu *-en* (może z *schēnen-bēn?*), zob. Polański, MZ, s. 112 oraz Olesch, Thesaurus, II, s. 949; palatalność *ń* pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoż., s. 304-5.

šikol — praet. sg. m. 'poślał': Czikôl 'Schicken' H.

šikol püstod 'poślał (po kogoś)': Czikôl pisslyôt 'Nachsenden' H, Schikôl pisslyôt B₂C.

šikol vex 'wysłał, odprawił': czikolwech 'Wegschicken' H, czikôlwech B₂.

Z śrdn. *schicken* 'abfertigen, schicken, senden'; zakończenie połab. *-ol* = *-*alō*; *šikol püstod* oraz *šikol vex* są kalkami niem. czasowników rozdzielnie złożonych, zob. Polański, MZ, s. 87-9; *püstod* = *poslěd; *vex* z dn.

Rost, s. 139, przyp. 1; Lehr, Zapoż., s. 285, 302, 306; Polański, op. cit., s. 24, 153; Olesch, Thesaurus, II, s. 128.

šint'aj — s. nom. (lub gen. partit.) sg. f. 'szynka': Schintgay 'Schincke' Bauc; Schintgay 'Schincke' H, Czintjay B, Schintgey B₁, Schintgáy B₂.

Z śrdn. *schenke* 'Schinken'; połab. końcówka *-aj* = *-*y*, może ona jednak reprezentować bądź pierwotną końcówkę nom. sg. deklinacji *ū, bądź gen. sg. (partit.) deklinacji *ā.

Rost, s. 84, przyp. 23, oraz s. 427 (opowiada się za gen. sg.); Lehr, Zapoż., s. 285; Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 180 (opowiada się za nom. sg.); Polański, MZ, s. 17, 133 (opowiada się za nom. sg.); Olesch, Thesaurus, II, s. 950 (opowiada się za nom. sg.); kwestii rozstrzygnąć się jednak nie da ze względu na szerokie użycie gen. partit. w połabskim, zob. Polański, op. cit., s. 12-13 oraz Kategoria partytywności, s. 469-72.

šinot — inf. 'dziać się': tua willia mossa¹ schjniot² Mit; tia Willia schinyôt³ 'Dein Wille geschehe' H.

Z śrdn. *schēn* 'geschehen, sich ereignen', zakończenie połab. *-ot* = *-*ati*; palatalność *ń* pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoż., s. 304-5.

Rost, s. 47, przyp. 7; Olesch, Thesaurus, II, s. 950; natomiast Lehr (Zapoż., s. 285, 297, 304), Lehr-Spławiński (Gram. poł., s. 128, 223), Polański — Sehnert (PED, s. 144) oraz Polański (MZ, s. 153) nietrafnie wyprowadzają z śrdn. *schînen* 'scheinen'.

¹ *tūjə viłə mo-sə* = **tvoja volja jbma(tō)-sə*. ² Jest to fragment z „Ojciec Nasz”, zob. niżej, przyp. 3. ³ Poprawniejsza jest wersja u Mithoffa, zob. wyżej, przyp. 1; u Henniga brakuje czasownika modalnego, od którego zależny jest bezokolicznik *šinot*.

šipelaj zob. *sipelaj*.

šiper — s. nom. sg. m. 'żeglarz, szyper': Schipper 'Schiffer' H, Czipper BB₁C.

Późna pożyczka z dn. *Schipper* 'Schiffer'.

Lehr, Zapoż., s. 281; Olesch, Thesaurus, II, s. 951; nieco inaczej Rost, s. 149, przyp. 21 (z dn. *schepper*) oraz Polański, MZ, s. 116 i Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 208 (z śrdn.).

šlaxtot — inf. 'zabijać, zarzynać (zwierzę)': Schlachtôt 'Schlachten' H, Czlachtôt B, Schlachtot B₁.

šlaxtam — 1. sg. praes. 'zabijam, zarzynam': Jose¹ schlachtam 'Ich schlachte' H, jose czlachtam HW.

šlaxtol — praet. sg. m. 'zabił, zarzynał': Jose¹ schlachtôl 'Ich habe geschlachtet' H, jose czlachtôl HW.

šlaxtonə — ptc. praet. pass., nom. sg. (n.?) 'zabite': Schlachtóna 'Geschlachtet' H, Schlachtona B₁, Schlachtána B₂, Schlachtana C; Schlachtona 'Geschlachtet' H, Schláchtona B₂, czlachtóna HW.

Późna pożyczka z niem. *schlachten*; zakończenia połab. -ot = *-ati, -əm = *-amь, -ol = *-alō, -onə = *-anoje.

Schleicher, s. 292; Lehr, Zapoż., s. 274, 297, 302; Polański, MZ, s. 75-7, 82, 84, 153; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 98; Olesch, Thesaurus, II, s. 952-3.

¹ *joz* = *jazō.

šobe — s. nom.-acc. pl. 'łuski rybne': Schobê 'Schuppen am Fische' Bauc; Czobé 'Schuppe' H, Czobe BB₂, Schobé B₁, Czobé HW.

Pożyczka, por. śrdn. *schobben* 'Fische von Schuppen säubern', *schubbe* 'Schuppe des Fisches'; końcówka połab. -e = *-ě.

Rost, s. 83, przyp. 2; Lehr, Zapoż., s. 277, 302; Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 68; Polański, MZ, s. 11, 20, 47, 134; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 87; Olesch, Thesaurus, II, s. 130.

šodo — s. nom. sg. f. 'szkoda, brak, niedostatek': Schodó 'Mangel, d.i. Schade' H, Czodó B; Schodó 'Schade' H, Czodó B, Schódow B₁.

Z śrd. *schāde* 'Schade, Beschädigung'; końcówka połab. -o = *-a.

Lehr, Zapoż., s. 275, 297, 302; Polański, MZ, s. 30, 127; Olesch, Thesaurus, II, s. 955.

šolkə — s. nom. sg. f. 'czarka, czasza, miseczka': Zschoolka 'Nap oder Schale' Bauc; Czólka 'Schale' H, Czólk B.

Deminutivum od *šoło* (zob. I. *šoło*), utworzone za pomocą sufiksu -kə = *-ōka, nie bez wpływu mógł też być dn. sufiks deminutywny -ke(n), odpowiadający wn. -chen. — Por. także w gł. *šalka* 'filizanka'.

Rost, s. 148, przyp. 22; Lehr, Zapoż., s. 275, 291, 302-3; Polański, MZ, s. 59, 130; Olesch, Thesaurus, II, s. 130.

I. *šoło* — s. nom. sg. f. 'czara, czasza, miska': Zscholio 'Nap oder Schale' Bauc.

Z śrdn. *schāle* 'Schale, flache Schüssel'; końcówka połab. -o = *-a.

Lehr, Zapoż., s. 297, 306; Polański, MZ, s. 127; Olesch, Thesaurus, III, s. 1576.

II. *šoło* — s. nom. sg. f. 'ładera': Scholiù 'Des solles' Pf.

šole — nom.-acc. pl. 'ładry': Schole 'Schollen' Bauc; Czollé 'Halbfisch, Schollen' H, Schollê B₁; Scholê 'Schollen' HB₁.

Pożyczka, por. śrdn. *scholle* (|| *schulle*) 'Scholle', dn. *scholle* 'Plattfisch, Scholle'; końcówka połab. -o = *-a.

Schleicher, s. 136, 231; Lehr, Zapoż., s. 306; Polański, MZ, s. 46, 127; Olesch, Thesaurus, II, s. 955-6.

šonajćə — s. nom. sg. f. 'nierządnicza': Schoneicia 'Eine offenbare (courtisanin), die sich mit jedem trecket' H, Czoneizia B, Schoneizia B₁.

Może utworzone od śrdn. *schône* 'schön' za pomocą sufixu *-ajcə* = **-ica* z początkowym znaczeniem 'pięknisia', a następnie w sensie ironicznym 'nierządnicą, prostytutką', zob. Polański, Polabica II, s. 195–6 oraz MZ, s. 29, 62, 131; na poparcie tej etymologii Hinze (ZfSl, IX, s. 690) przytacza podobny rozwój znaczeniowy w śrdn.: *hübesche* 'Buhlerin; Buhlverhältnis' oraz *hübeschaerinne* 'Buhlerin, Konkubine'. — Rekonstrukcja Rosta (s. 125, przyp. 5) w postaci *ch'ot(n)ica* jest niemożliwa ze względów fonetycznych; nie przekonuje też interpretacja Olescha (Thesaurus, II, s. 956), który wyprowadza tę formę z dn. *Schann* 'Schande, Schmach, Unehre'.

Por. *šonə*.

šonə — adi. nom. sg. n. 'piękne': Shone dagna Wedry¹ 'Es ist schönes Wetter' Vand, 'es ist schön Wetter' Do.

Z dn. *schoon* 'klar, rein (vom Wetter)'; końcówka połab. *-ə* = **-oje*.

Rost, s. 57, przyp. 6; Leskien, AfslPh, XXII, s. 142; Olesch, Thesaurus, II, s. 985; nieco inaczej (z śrdn. *schône*) Polański — Sehnert (PED, s. 132) i Polański (MZ, s. 140).

¹ *degnə vedrū* = (*degnə* z dn.) **vedro*.

šopət — inf. 'stwarzać (stworzyć?)': Czópat 'Erschaffen' H, Tzschópat B.

šoponě — ptc. praet. pass. 'stworzony': Schôpon 'Geschöpffe' HB₁.

Z śrdn. *schāpen* 'erschaffen, hervorbringen'; zakończenia połab. *-ot* = **-ati*, *-oně* = **-anǫjь*.

Lehr, Zapoż., s. 298, 302–3; Polański, MZ, s. 75–6, 83, 153; Olesch, Thesaurus, II, s. 130–31; nieco inaczej Rost, s. 106, przyp. 2 (z dn.).

Por. *ajšopə*.

šopo — s. nom. sg. f. 'patelnia': Schoubò 'Une poele' Pf, Schoubo ou schaubò Ec; Zschopo 'Pfanne' Bauc; Schopó 'Pfanne, darin mann Eyerkuchen backt' H, Czopó B, Czopô B₁.

Z śrdn. *schāpe* 'flacher Tiegel, Pfanne mit Füßen'; końcówka połab. *-o* = **-a*.

Rost, s. 85, przyp. 7; Lehr, Zapoż., s. 300; Polański, MZ, s. 30, 127; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 114; Olesch, Thesaurus, II, s. 956.

šoraĵ || *šoro* — s. gen. sg. (partit.) m. 'smoła, dziegieć, smar do wozu':

šoraĵ: schoräü 'Wagenther' PS, schorü PSO; Schoräü 'Tehre' PS; Schoräü 'Theer' PSJ.

šoro: Czóro 'Thär, Wagenschmier' HB; 'Theer, Wagenschmier, Wagentheer' HW; Czoro HP, HWfb; Mose tgela czôrno¹ 'Wagen-Schmier, Wagen-Ther' H, Môse Tgela, Czóro B, mose tgela, czóro B₂, mose tjela Czóro HP, mose tjela Czóro HWfb.

Brak pewnej etymologii. Rost (s. 167, przyp. 6) zestawia z ros. *cépa* 'Schwefel, Harz, Baumharz', tak samo Lorentz, ZfslPh, I, s. 58–9; konsekwentne zapisy przez *sch*, *cz* (= *š*) w nagłosie zdają się jednak wskazywać na pożyczkę z niemieckiego. Szydłowska-Ceglowa (Studia Lehr-Spławiński, s. 505–6 oraz Lud, XLVIII, s. 200–1) wyprowadza z niem. *Scharre* m. in. (według słownika Grimmów) 'Werkzeug zum scharren, radula', a więc 'scharre zum abscharren, abkratzen des russes in schortsteinen, russscharre ... besonders in zusammensetzungen üblich, harzscharre, holzscharre, pechscharre, pflug-scharre, trogscharre', 'was gescharrt, abgescharrt wird, so die speiseteile, die sich beim kochen im gefäss ansetzen'; punktem wyjścia miało tu być znaczenie 'Harz' (= żywica), która była ważnym składnikiem smarów do wozu; Olesch (RSJ, s. 207–212) wyprowadza z **skvarš*, wskazując na takie znaczenia tego wyrazu w językach słow., jak 'żar', 'skwarka', a zmianę *sk* w *š* objaśnia wpływem języka śrdn., w którym *sk* i *sch* mieszały się. Mało prawdopodobne. — Końcówki połab. *-o* = **-a*, *-aj* = **-u*.

¹ *mozě t'öla šoro* = **maže(ts) kola...* 'smaruje wóz dziegciem'; w tym wyrażeniu spodziewalibyśmy się formy instr. od wyrazu *šoro*; użyta przez informatora forma gen. partit. jest przykładem zniekształcenia syntaktycznego, jakich w zabytkach połabskich jest

wiele; zapis „czôrno” zamiast „czôro” może świadczyć o kontaminacji z przymiotnikiem *corně* (zob. s.v.). — Heydzianka (SO, III-IV, S. 240) niesłusznie zapis ten odczytuje jako *cornə* = *čŕ'naja, por. pozostałe poprawniejsze wersje tego zapisu.

šornajćə || *cornajćə* — s. nom. sg. f. 'pojemnik (wiadro) na smar':

šornajćə: Czôrneicia 'Schmier-Büchse' H, Czorneicia BB₁B₂C; czorneicia (czorneizia) HW; Czorneicia 'Ther-Eimer' HBB₂, czorneicia (czorneizia) HW.

cornajćə: Tzorneicia H 'Ther-Eimer' H.

Derywat od *šor* (zob. s.v. *šoraj* || *šoro*), utworzony za pomocą sufiksu *-najćə* = *-nica jak *dõpnajćə* od *dõpo*, *lajstnajćə* od *lajst* (zob. s.v.v.); postać *cornajćə* — jeśli pojedynczy zapis „Tzorneicia” nie jest wynikiem niedokładności — jest zapewne przejawem etymologii ludowej w nawiązaniu do *corně* 'czarny' (zob. s.v.).

Lorentz, ZfslPh, I, s. 58–9; Szydłowska-Ceglowa, Studia Lehr-Spławiński, s. 505–6 oraz Lud, XLVIII, s. 200–201; Polański — Sehnert, PED, s. 145; — Rost (indeks, s. 377, s.v. *čárně*) nieprzekonująco wszystkie zapisy transkrybuje jako *carneicia*, tj. sprowadza do *čŕ'nica. — Olesch (Thesaurus, II, s. 1005–6) także nieprzekonująco uważa za wtórną postać do *skornajćə* (zob. s.v.).

šrekol-sə — praet. sg. m. reflex. 'przestraszył się': Czrekõlsa 'Schreck' H, Schrekõlsa B₁.

Z ţrdn. *schrecken* 'in Schrecken versetzen, erschrecken'; zakończenie połab. *-ol-sə* = *-alš sę.

Rost, s. 151, przyp. 18; Lehr, Zapoż., s. 305–6; Polański, MZ, s. 24, 27, 82, 153; Olesch, Thesaurus, II, s. 131.

šrib'ot (|| *srib'ot*) — inf. 'pisać': Schribiudmusch¹ 'Ecrire' Pf, Schribiudmüsč Ec.

Forma *srib'ot* nie została zaświadczona w zabytkach, rekonstruowana tu jest przez analogię do pozostałych form.

šrib'ojě || *srib'ojě* — 3. sg. praes. 'pisze': Sribyóy 'Schreiben' H, Czribjoje B, Czribjôye B₁, Sribyóye B₂C.

(*šrib'oj*) || *srib'oj* — 2. sg. imperat. 'pisz': Sribyóy 'schreiben' H. — Olesch (Thesaurus, II, s. 958) zapis ten uważa za niedokładny i interpretuje jako 3. sg. praes.

šrib'onə || *srib'onə* — ptc. praet. pass., nom. sg. (n.): Schribyóna 'Geschrieben' H, Schribjóna B, Schribiona (czribiona) B₁, Sribióna 'Geschrieben' H, Czribyona B₁, Sribiona B₂C.

Późna pożyczka z dn. *schrib'n* 'schreiben'; zakończenia połab. *-ot* = *-ati, *-ojě* = *-aje(tš), *-oj* = *-aji, *-onə* = *-an(oje?).

Rost, s. 43, przyp. 21; Lehr, Zapoż., s. 286, 297, 304; Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 128, 223; Polański, MZ, s. 75, 153 (Lehr-Spławiński i Polański wyprowadzają z ţrdn. *schriven*).

¹ *šrib'ot moš* = *...jbməš, zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 85; inaczej, ale mniej przekonująco (jako ...mūžě 'er kann', tj. 'może' z pierwotnego *možetš) Rost, s. 43, przyp. 21.

šrivār || *srivār* — s. nom. sg. m. 'pisarz, kancelista': Sriwar 'Schreiber' H, Czriwār BB₁B₂C.

Późna pożyczka z dn. *Schriewer* 'Schreiber', por. też ţrdn. *schriwer* 'Schreiber als Beruf oder Amt'; o sposobach przyswajania zapożyczeń z niemieckiego z sufiksami *-el*, *-en*, *-er*, *-et* zob. s.v. *šapār*.

Rost, s. 151, przyp. 21; Lehr, Zapoż., s. 280, 301, 303; Polański, MZ, s. 115.

šukařə || *šukařə* — s. nom. sg. f. 'taczk':

šukařə: Schukarria 'Schub-Karren' H, Czukarria B, Czúkarria B₁.

šukařə: Schickarria 'Schubkarre' Bauc.

Z ţrdn. *schúvkarre*, *schuvekarre* 'Schubkarre'; końcówka połab. *-ə* = *-a.

Rost, s. 151, przyp. 25; Lehr, Zapoż., s. 302; Polański, MZ, s. 29, 127; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 196–7; Hinze, Zfsl, IX, s. 687; Olesch, Thesaurus, II, s. 960.

šūkařǎ zob. šukařǎ.

šūmo || šūmaǐ — gen. sg. m. (partit.) 'piany':
 šūmo: Schümó no Woda¹ 'Waßer-Blase, d. i. Schaum auf dem Waßer' H, Czümó B, Czümô B.
 šūmaǐ: Schümáy 'Schaum' H, Czümáy B.
 Z ǎrdn. przegłoszonego (tj. z „umlautem”) schúm 'Schaum'; końcówki połab. -o = * -a, -aǐ = *-y; o szerokim użyciu gen. partit. w połabskim zob. Polański, MZ, s. 12-3 oraz Kategoria partytywności, s. 469-70. — Inaczej Lehr, Zapoz., s. 287-8 (formę pierwszą objaśnia jako nom. sg. f. na -o = *-a, a o drugiej formie nie pisze), Rost, s. 427 (formę pierwszą interpretuje tak samo, jak Lehr, a drugą uważa za gen. sg. f. na *-y), Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 106 (o formie pierwszej nie pisze, a drugą uważa za nom.-acc. pl. na *-y), Olesch, Thesaurus, II, s. 959 (w formie pierwszej widzi nom. sg. f. na -o = *-a, a formę drugą interpretuje tak samo, jak Szydłowska-Ceglowa).

¹ ...no vǎdǎ = *na voda (nom. sg. zamiast loc. sg.).

šūmǎ — 3. sg. praes. 'pieni się': Schümia 'Schäumen' H, Czumia B, Schümia, Czýmia B₁.

šūmǎ del 'zbiera pianę': Schümiadêl 'Abschäumen' H, Czümiadêl B, Schümia bezw. Czýmia dêl B₁; Czimiadêl 'Abschäumen' H, Czýmia dêl B₁.

Z ǎrdn. schümen 'schäumen, abschäumen'; końcówka połab. -ǎ = *-aje(tǎ); praef.-adv. del (zob. s.v. dal || del || dol) służył w połabskim m. in. do tworzenia czasowników rozdzielnie złożonych na wzór niemiecki.

Lehr, Zapoz., s. 288, 305; Polański, MZ, s. 79, 153, 161; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, S. 106; Olesch, Thesaurus, II, s. 959.

šūpǎ || sūpǎ — s. nom. sg. f. 'łopata, szufla':

šūpǎ: Schippia 'Schippe' H, Czippia B, Schíppia B₁.

sūpǎ: Síppia 'Une pelle' Pf, Sippia Ec; Sippia 'Die Schaufel' Vand.

vijačǎ šūpǎ 'wiejaczka': Wyangsia Schippia 'Worff-Schippe' H, Wjangsia Czippia B, Wiangsia Schippia C.

Z ǎrdn. schüppe 'Spaten, Schaufel'; końcówka połab. -ǎ = *-a; vijačǎ = *vējǒtjaja.

Schleicher, s. 340; Rost, s. 40, przyp. 4; Lehr, Zapoz., s. 296, 305; Polański, MZ, s. 16, 30, 127; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 33, 49-50; Olesch, Thesaurus, II, s. 951.

šūrót — inf. 'trzeć': Schiryôt 'Reiben' H, Czirjôt B, Cziryôt B₁.

šūronǎ — ptc. praet. pass., nom. sg. (n.?) 'tarte': Schiryóna 'Gerieben' H, Cziryóna B₁.

šūronǎ vǎrdǎ — 3. sg. praes. pass. 'jest tarte': Schiryóna woarda 'gerieben werden' HB₁B₂C.

Z ǎrdn. schüren 'scheuren, putzen'; zakończenia połab. -ot = *-ati, -onǎ = *-an(oje?); vǎrdǎ z ǎrdn. werden 'werden', -ǎ = *-aje(tǎ); palatalność r pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej, zob. Lehr, Zapoz., s. 304-5.

Rost, s. 145, przyp. 21; Lehr, Zapoz., s. 288, 297; Polański, MZ, s. 75, 84, 154-5; Olesch, Thesaurus, II, s. 951-2.

šūvūt — s. nom. sg. m. 'puchacz': Schiwitt 'Große Eule, Schuffuht' Bauc.

Z ǎrdn. przegłoszonego (z „umlautem”) schūvūt 'Uhu'.

Rost, s. 82, przyp. 19; Polański, MZ, s. 105; Olesch, Thesaurus, II, s. 952.

švefel, švefelenǎ zob. svefel, svefelenǎ.

švendǎl zob. svendǎl.

švodǒ — s. acc. sg. f. 'pokos': Schwodung 'Schwat' PS.

Z ǎrdn. swāde || swat 'Sense'; nagłosowe š- w połabskim pod wpływem wysokoniemieckiego; końcówka połab. -ǒ = *-ǒ.

Rost, s. 69, przyp. 8; Lehr, Zapoz., s. 275; Polański, MZ, s. 45, 127; Olesch, Thesaurus, II, s. 961.

T

tabat'aj — s. gen. sg. (partit.) m. 'tytoniu': Tabatgay 'Tobak' H, Tabatjáj B, Tabatgáy B₁C.

Późna pożyczka z niem. *Tabak*, na co wskazuje samogłoska *a* w pierwszej sylabie; końcówka *-aj* = **-u* z regularną przed nią zmianą *k* = *t'*.

Polański, MZ, s. 35, 108; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 113; Olesch, Thesaurus, III, s. 1137; formę połab. nietrafnie za nom. pl. uważa Schleicher (s. 102, 204); inaczej (jako nom. sg. pierwotnej deklinacji na **-ū*), ale również nieprzekonująco, interpretuje tę formę Lehr-(Splawiński) (Zapoż., s. 303, 318 oraz Gram. poł., s. 179).

tabartenə — adi. nom. sg. (n.?) '(zrobiony) z grubej tkaniny': tabartena 'Beiderwand' PSJ; Platnehn tabartena 'linnen Beider Wams' PSO.

Podstawą tej formacji jest pożyczka z dn., por. śrdn. *tabbert* 'eine Art langen Mantels', szlez.-holszt. *Tabbert* 'ts.'; sufix *-en-* był w połabskim produktywny w tworzeniu przymiotników odrzeczownikowych, por. *klaibenə* od *klaibo*, *svefelenə* od *svefel* (zob. s.v.v.); znaczenie podane przez informatora jest wprawdzie rzeczownikowe ('Beiderwand' = 'gruba tkanina z wełny, bawełny lub lnu'), ale niedokładności tego rodzaju w podawaniu znaczeń nie są w zabytkach połabskich rzadkie, por. np. s.v. *tōcnū*. — Natomiast zapis przytoczony z rękopisu Ossolineum (PSO), tj. „Platnehn tabartena” 'linnen Beider Wams' powstał jako wynik omyłki kopisty, który połączył dwa obok siebie występujące wyrazy, a mianowicie „Platnehn” (= *plātneň* = **poltneňsjb*) oraz „tabartena”, a ponadto nie rozumiejąc niem. wyrazu *Beiderwand* zmienił *Wand* na *Wams*, zob. Olesch, Thesaurus, III, s. 1136-7. Opierając się na rękopisie Ossolineum błędne znaczenie temu wyrazowi przypisywali Rost (indeks, s. 427 s.v. *tabártnö*), Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 163-4), Polański (MZ, s. 120) oraz Polański — Sehnert (PED, s. 146); we wszystkich dotychczasowych interpretacjach nietrafnie ten wyraz uważano za rzeczownik.

tajd — s. nom. sg. m. 'czas': Teid 'Zeit' H, Teyd B₁, Pauna¹ teid 'Volle Zeit' H; Kak tung pauna teid Komóna² 'Als die Zeit erfüllet ward; d.i. als die volle Zeit kommen' H.

vės tajd 'zawsze': Wisteide 'Allemal, Allezeit' H, Wis-téyt B₁.

tajdo — gen. sg., zaświadczone w wyrażeniu:

vit tūg tajdo 'odtąd, od tej pory' (dosł. 'od tego czasu'): Wit tik teidó 'Von der Zeit an' H, teydó B₁.

Z śrdn. *tīt* (gen. *tides*) 'Zeit', połab. *-d* w wygłosie zapewne pod wpływem przypadków zależnych lub ndn. *tīd* 'ts.', zob. Polański, MZ, s. 105 oraz Olesch, Thesaurus, III, s. 1153; końcówka połab. *-o* = **-a*; *vės* = **všš*, *vit tūg* = **otō togo*; wyrażenie *vės tajd* jest kalką dn. *all-tied*, zob. Olesch, l.c.

Schleicher, s. 210; Rost, s. 88, przyp. 23 oraz s. 172, przyp. 8; Lehr, Zapoż., s. 286, 300, 310; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 160; Polański, MZ, s. 14-5, 35, 90, 93, 105; Olesch, op. cit., s. 1153.

¹ *pāyně* = **pļnšjb*. ² *kək tō pāyně tajd komoně* = **kako tōnš pļnšjb ... (kom- z niem.)-anšjb*.

tajčām — adv. 'spokojnie, powoli': Teichaam 'ein Langsamer' PS; Teichôm 'Leise, sachte' H, Teichâm C; Teichôm 'Sanfft' H, Téichom B₁, Teíchom C; Teichôm 'Unfleißig, wenn manns im Arbeiten fein sachte angehen läßt' H, Teychôm B₁.

*tiχσmь (zamiast **tiχomь*, jak i w innych językach zach.słow.): sch. *tīhom* 'po cichu, cichaczem', bg. przestarz. poet. *múxom* 'ts.', por. też dł. z *ćichom* 'mit Ruhe, still'. — Instr. od **tiχσ* (zob. s.v. *tajčě*), użyty w funkcji adverbialnej; co do znaczenia 'powoli' por. stpol. *cichy* także 'powolny'.

tajčě — adi. nom. sg. m. 'łagodny, spokojny; lekki': Teiche 'Sanffmütig' H, Téyche B₁; teiche wioter¹ 'Sanffte Luft' H, teyche B₁; Teiche Wyóter¹ 'Sanffter Wind' H, Teyche B₁.

*tiχšjb: pol. *cichy* 'niegłośny, spokojny, łagodny, mało-mówny', kasz. *cēchi* 'ts.', dł. *śichy* 'still, ruhig, wind still, sanft, sanftmütig', gł. *ćichi* 'ts.', cz. *tichý* 'cichy, spokojny', sła. *tichý* 'ts.', sła. *tīh*, *tīha* 'ts.', sch. *tīh* 'ts. powolny; łagodny', scs. *tiχσ*

'still, ruhig', bg. *mux* 'cichy', maced. *mux* 'ts.', ros. *múxuŭ* (*mux*, *muxá*, *múxo*) 'cichy; spokojny; łagodny', ukr. *múxuŭ* 'ts.', br. *yíxu* 'ts.'

Por. *taixám*.

¹ *úotěr* = *větrō.

tal — s. nom. sg. m. 'liczba': Tall 'Zahl' H.

Późna pożyczka z dn. Tall 'Zahl'.

Rost, s. 171, przyp. 23; Lehr, Zapoż., s. 274, 295; Polański, MZ, s. 105; Olesch, Thesaurus, III, s. 1141.

taler — s. nom.-acc. sg. m. 'talerz': Talēr 'Une assiette' Pf, taléer Ec; Taleêr, Tallör 'teller' An; Taleer 'Ein Teller' Vand, Taller Do; Talleer 'Teller' Bauc; Tallêr 'Teller' H, Taller C; Deffca holjo Talleer Dannäu¹ 'Dirne hol teller Erhein' PS.

talere — nom.-acc. pl. 'talerze': Talleré 'Teller, plur.' H, Tallerê B₁.

Późna pożyczka z dn. Taller 'Teller', końcówka -e = *-ě.

Schleicher, s. 224; Lehr, Zapoż., s. 283; Polański, MZ, s. 41, 52; Olesch, Thesaurus, III, s. 1141.

¹ *defkə, oľoj taler dānāj* = *děvška, (oľ- z śrdn. *halen*, zob. s.v. oľə) ... *dənu*.

tamě — adi. nom. sg. m. 'oswojony, spokojny, łagodny': Tamme 'Zahm' H, Támme B₁.

Pożyczka z dn., por. śrdn. *tam* 'zahm; gezähmt', dn. *tamm* 'zahm'; końcówka połab. -ě = *-ǫjь.

Rost, s. 171, przyp. 22; Polański, MZ, s. 141; Olesch, Thesaurus, III, s. 1141.

tarě — 3. sg. praes. 'trze, wyciera': Tare 'Wischen' H, Táre B₂C. *tarě del* 'wyciera, ściera': Taredêl 'Abwischen' H, Tare dêl B₁, Táredêl B₂.

**t̥re(t̥)*, *del* z niem., do *terti, **t̥r̥q̥*: pol. *trzeć*, *trę*, kasz. *třęc*, *tře*, dł. *trēs*, *tru*, gł. *třéc*, *tru*, cz. *tříti*, *tru*, śła. *trieť*, *trie*, śle. *trėti*, *trēm*, sch. *třiti*, *trēm*, cs. *trěti*, *t̥r̥q̥*, bg. *тpу́я*, maced. *тpue*, ros. *тepéть*, *тpу*, ukr. *тépтy*, *тpу*, br. *цepцъ*,

mpy, z odpowiedników pozasłow. por. łac. *terō* 'trzeć, ucierać', grec. *τέρω* (*terō), zob. Vasmer, REW, III, s. 97 (z dalszą bibliografią).

tařot — inf. 'spożyć, zjeść', zaświadczone w wyrażeniu:

rādüst tařot 'urządzić ucztę weselną': *mäu Zieme radüst wissie*¹ Tarjoht 'wir wollen Hochzeit zusammen verzehren' PS.

Z śrdn. *teren* 'zehren, verzehren'; zakończenie połab. -ot = *-ati; palatalność *r* pod wpływem poprzedzającej samogłoski przedniej (w wyrazie dn.).

Rost, s. 70, przyp. 19; Lehr, Zapoż., s. 283, 297, 304; Polański, MZ, s. 75, 154; Olesch, Thesaurus, III, s. 1144-5.

¹ *moj cimě rādüst vēsi* = **my χ̣stjemy radostь v̥še*.

tařcně — 3. sg. praes. 'tuczy': Tautze 'Mästen', tautó B₁.

tařcnə — ptc. praet. pass., (nom.-acc. sg. n.): tautzena 'Gemästet' H, tautzéna B₁.

**tuči(t̥)*, **tučen(oje?)* do *tučiti: pol. *tuczyć*, *tuczę* 'karmić intensywnie zwierzęta gospodarskie treściwym pokarmem w celu uzyskania przyrostu mięsa i tłuszczu', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *těčēc*, *těči*, śła. przestarz. *tučiči*, -i, śle. *túčiti*, *túčim*, bg. *тýча*, *тýчуу*, ros. dial. zach. *тýчумь*, ukr. *тýчуму*, *тýчу*, br. *тýчыць*. — Denominativum od **tuk̥* (zob. s.v. *tořk*).

tařcně — adi. nom. sg. m. 'tłusty; tuczny': tautzna Woal¹ 'Mast-Ochse' H, tautzna wóal B₁, Tautzne Woal HWfb. — Tu może też należą zapisy: Tautzna 'Fett' Bauc; Tautzna 'Fett' H, Tautzna B; tautzna 'Gemästet' HB₁.

tařcnə — nom.-acc. sg. n. 'tłuste; tuczne': tautzna Sweinang² 'Mast-Schwein' H; To tilang gang Wiltge³ tautzna 'Das Kalb ist sehr fett' H.

**tučьn̥jь*, *tučьnoje: pol. *tuczny* '(o zwierzętach) specjalnie tuczony na zabicie', pomor. *těčni* 'zum Mästen bestimmt, Mast-', dł. *tucny* 'fett, fettig', gł. *tučny* 'fett, feist', cz. *tučný* 'tłusty; tuczny', śła. *tučny* 'ts.', śle. *túčen*, sch. *tüčan*, scs. *tučьn̥* 'fett', bg. *тýчен* 'urodzajny; soczysty', lud. 'tuczny,

opasły', maced. *мучен* 'tłusty', ros. *мучный* 'otyły; utuczony; tłusty; żyzny', ukr. *мучний* 'żyzny'. — Derywat przymiotnikowy od *tukō (zob. s.v. *tojk*), utworzony za pomocą sufiksu *-*on-*.

¹ *vāl* = *volō. ² *svajna* = *svine. ³ *tū tilq ja vilt'ē* = **to telę je(stō) veliko*.

tauk zob. *tojk*.

tābat (*tābət?*) — s. nom. sg. m. 'sukienka': Toabatt 'Weiberrock' Bauc.

Z dn. *Tabbert* (*tabad*) 'Frauenmantel', z łac. *tabarolium* 'Mantel', zob. Olesch, Thesaurus, III, s. 1210. — Inaczej, nie trafnie, Rost (z dn. *tobāte* 'Zubuße', zob. s. 86, przyp. 8), a za nim Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 163), Polański (MZ, s. 105) oraz Polański — Sehnert (PED, s. 146).

Por. *tabartenā*.

tācajkā — s. nom. sg. m. 'tkacz': Tatzeika 'Weber' H, Tatzéika B₁C, tazeika B₂, tatzeika HW.

*tāčika — nomen agentis na *-*ika* od *tācati (zob. s.v. *tākac*); formacje na -*ajkā* były w połabskim produktywne w tej funkcji, por. np. *skocajkā*, *perdojajkā*, *lāzajkā*; obok tej formy w tym samym znaczeniu istniał w połabskim także regularny kontynuant *tākač (zob. s.v. *tākac*).

tād zob. *tādē*.

tādē || *tād* — adv. 'tam; oto':

tādē: Noos Wader tada tōjis wattuem nibisien¹ Mit; Būsaz tade tojis wattue emmerize² 'Gott, du bist im Himmel' Mit.

Ostatni zapis można jednak także odczytać *tād*, ponieważ w zabytkach połab. często oznaczano dźwięczność wygłosowej spółgłoski za pomocą litery *e*.

tād: tad jang³ 'Da ist' PS; Tad Jang Jaddan stāul⁴ 'Da ist ein Stuhl' PS; Taad Jang hist zaar un mohssco⁵ 'Da ist

auch Kuhkäse und Butter' PS; taad stühe peiwü⁶ 'Da stehet Bier' PS; taad, wam schweinmangsie⁷ 'da, nimm Schwein-fleisch' PSJ; Weitz taad wam Schweinew Mengsie⁸ 'Siehe da nim Schweinefleisch' PSO.

Tu najprawdopodobniej należą także zapisy: Nōsse Wader, ta toy giss wa Nebisgáy⁹ 'Unser Vater, der Du bist im Himmel' H; Tatta, jis wannewü¹⁰ 'der da ist allenthalben' Buchholtz; Nōs hōlya wader ta toy chiss wa nebisgáy¹¹ 'Unser Vater, der Du bist im Himmel' Ec.

W zapisach powyższych połączenia „ta toy” i „tatta, jis” chyba niedokładnie oddają wyrażenia *tād tāj* oraz *tād tāj jis*. Przemawia za tym fakt, że występują one w podobnych kontekstach, jak wyraźnie i jednoznacznie zanotowane *tād tāj* u Mithoffa; inaczej, ale mniej przekonująco, interpretują je Koblichke, Sl, II, s. 287, Polański, MZ, s. 168 i Olesch, Thesaurus, III, s. 1136 (jako *tā tāj*, mające zawierać zaimek względny *tā* 'ten, który'); jeszcze inaczej, ale również nieprzekonująco, Rost (s. 47, przyp. 1 oraz 177, przyp. 1), który wyprowadza tę formę z dn. *dē*.

tād ene 'tam wewnątrz': Tadené 'Darinn' H, Tatdeni B₁, tadene B₂.

*tāde, *tāde (*ene* z śrdn. *inne*) — formacja utworzona od zaimka *tō (zob. s.v. *tō*) za pomocą sufiksu *-*de*, paralelna do *kāde 'gdzie', *vššde 'wszędzie', zob. s.v. *téd*, *vēzde*.

Polański — Sehnert, PED, s. 146; Olesch, Thesaurus, III, s. 1137-9.

¹ *nos vader tādē tāj jis vā tūjēm nibisaj* = *našb (vader z niem.) *tāde ty jesi vō tvojem̄ nebešu*. ² *būzēc tād tāj jis vā tūjē emerice* = *božbcb *tāde ty jesi vō tvojeji* (*emerik-* z niem.)-*ē*. ³ *ja* = **je(stō)*. ⁴ ... *ja jadān stajl* = **je(stō) jedōnō* (= *jedōnō) (*stajl* z niem.). ⁵ ... *ja jist sar un mosko* = **je(stō) ješce syrō* (un z niem.) *maslōka*. ⁶ ... *stūjē pajvū* = **stoji(tō) pivo*. ⁷ ... *vām svajně mąsi* = *všj̄bmi* (zamiast **všz̄bmi*) *svinjeje męsbje*. ⁸ *vajž tād, vām svajnevā mąsi* = **vidj̄b tōde všj̄bmi* (zob. wyżej, przyp. 7) *svinjevoje męsbje*. ⁹ *nos vader tād tāj jis vā nebisaj* = *našb (vader z dn.), *tāde ty jesi vō nebešu*. ¹⁰ *tād tāj jis vā nebū* = **tōde ty jesi vō nebo* (nom.-acc. sg. zamiast loc. sg.). ¹¹ *nos oļē vader*

tãď tãĭ jis vã nebišaj = *našb (olě vader z dn.) tãde ty jesi vř nebešu.

tãďě — adv. 'więc, zatem (?)': Taddja kattuhe zie zarat Tung heide¹ 'Darhinter wer da will hofiren der gehet' PS, tadidja PSJ.

*tãgy (|| *tãgdy || *tãgda, też z nagłosem *to-): pol. *tedy* 'w takim razie; wtedy', stpol. *tedy, tegdy* 'wtedy, wówczas; więc, przeto', kasz. *tedē* 'wtedy, w tym czasie', dł. *tedy*, rzadziej *tegydy* 'dereinst, damals; dann, alsdann; demnach, also', gł. *tehdy* 'wówczas, wtedy', cz. *tedy, teda*, stcz. *tehdy, tehda* 'więc, przeto', sła. *teda* 'ts.', sło. *tedaj*, dial. też *teda* 'damals; dann; also', sch. *tãd, tãda* 'wtedy, wówczas', scs. *tãgda, togda*, cs. też *tãgdy* 'dann, darauf, damals', bg. *mozã, mozãea*, dial. też *mãzã, mãz, mãzũ* (Gerov) 'wtedy, wówczas; więc', strus. *togda, togdy* 'ts.', ros. *mozãá, lud. mozãũ* 'ts.', ukr. *mozãí, modí* 'ts.', br. *madũ* 'ts.'

W połabskim występuje też oboczna postać *tũďě* = *togy (zob. s.v.).

Kniezsa, SO, XI, s. 5-6; Polański — Sehnert, PED, s. 146; Olesch, Thesaurus, III, s. 1139. — Inaczej, nieprzekonująco, Rost („Errata” do str. 88: jako *take*).

¹ ... *kãtũ ci sarãt tã aĭďě* = *kãto χãtje(tã) tãnã ide(tã).

tãĭ || tẽ — pron. pers. nom. sg. 'ty': Tãu, teu 'Du' PS; Toy, Tay 'Du' H, Tóy, táy, Tãe B₁.

tãĭ:

a) Połączenia z czasownikami w praes.: tãu jiss Diew¹ 'Du bist ein Dieb' PSJ; tãu jiss ninna stohr² 'du bist nun alt' PSJ; tãu krodies³ 'du stiehlest' PSJ; Toy lósest⁴ 'Tu ment' Pf; tay lases⁵ 'Du läugst' H.

b) Połączenia z czasownikami w praet.: Tãu krodahl⁶ 'Du hast gestolen' PS; tãu weypahl⁷ 'du hast ausgetrunken' PS.

c) Połączenia z imperatiwem: tãu grijssa⁸ 'Du werme' PS, 'du, wãrme' PSJ; tay rítzeime⁹ 'Sage her' H, taýe B₁; tay losáy nôs wit wissôkak chaudak¹⁰ 'erlöse uns von allem Üebel' HW; tay Biwózyeyik¹¹ 'lehre du ihn' H.

d) Inne połączenia: Toy sôm¹² 'Du selbst' HB. tẽ (forma enklityczna, zaświadczona wyjątkowo w wyrażeniu): *cũ tẽ tãutēs* (= *čbso ty kutišb) 'co ty robisz?': Züt et jeutes 'Que faites vous?' Pf; Zut et jeutes 'Was machet ihr' Vand.

tibě — gen. sg. 'ciebie': Jose nits ey tibe ssapat¹³ 'Ich will nicht bey euch schlaffen' H.

tibě (też *těbe*?) — dat. sg. 'tobie': johss zang tibbe zög rietzat¹⁴ 'Ich will Dier was sagen' PS; Tibbe Johss rietzang tüh¹⁵ 'dir sage ich das' PSJ; neeg tiebbe tüh schmacojie¹⁶ 'laß dir wol schmecken' PS. — Jako *těbe* może należałoby rekonstruować następujące zapisy: Tewé 'Dich' H, Tewé B₁; mieszanie *b* i *v* spotyka się w zabytkach połab. i poza tym, por. „griwiat” = *grěb'ãt*, „siwe” = *sibě* (zob. s.v.v.); znaczenie 'Dich' trzeba by wtedy uznać za niedokładne, a połab. forma sprowadzałaby się do *tebe.

tẽ — dat. sg. (forma enklityczna) 'ci': Ku keid ide?¹⁷ 'Wie gehets euch?' Vand; Zoolte¹⁸ 'Es gilt Eins' Bauc; sant nozarath¹⁹ 'Ich will Dir was etc.' An; Schenkaleta²⁰ 'verehrt' HB₁, czenkaleita HB₁.

tibě — acc. sg. 'ciebie': Johß tech tiebe rado meht²¹ 'Ich wolte Dich gerne haben (heirathen)' PSJ; pirtũ tibbe nitzang meht²² 'darum will ich dich nicht haben (neml. heirathen)' PSJ; Johss saarang hile noh Tiebe²³ 'Ich sehe allezeit auf dich' PS; mohss Tibe wessdjat²⁴ 'du must dich anziehen' PSJ.

tẽ — acc. (lub dat.) sg. (enklityczne): tyit Bũlite²⁵ 'Wo thuts weh?' H, bũlite B₁.

tã — acc. sg. (forma używana po przyimkach, zaświadczona w wyrażeniu *prid tã* = *perđã tẽ): Pritang 'Für Dich' HB; Pritang 'Für dich' H, Pritãng B₁; Sare pritang²⁶ 'Siehe für Dich' H.

sã tabõ — instr. sg. 'z tobã': so tabung 'Mit Dir' H, Sa tabung B₁B₂.

*ty, *tebe, *tebe (*tebe*?), *ti, *tebe, *tebe (*ti?), *tẽ, *sã tebojõ: pol. *ty*, gen. *ciebie*, dat. *tobie*, enklityczny dat. *ci*, acc. *ciebie*, enklityczny acc. *cię*, instr. *tobã*, kasz. *tẽ*, gen. i acc. *cebe* || *ce*, dat. *tob'e* || *ce*, instr. *tobõ*, dł. *ty*, gen.-acc., dat.-loc. *tebe*, instr. *tobũ* || *tebu*, enklityczny dat. i acc. *si*, gł. *ty*,

gen.-acc. *tebje* || *će*, dat. *tebi* || *ći*, instr. *z tobu*, cz. *ty*, gen.-acc. *tebe tě*, dat. *tobě* || *ti*, instr. *tebou*, sła. *ty*, gen.-acc. *teba* || *ta*, dat. *tebe* || *ti*, instr. *tebou*, sła. *tī*, gen.-acc. *tēbe* || *tè*, dat. *tēbi* || *tī*, instr. *s teboj (tábo)*, sch. *tī*, gen.-acc. *tēbe* || *te*, dat. *tēbi* || *ti*, instr. *tōbom*, scs. *ty*, gen. *tebe*, dat. *tebě* || *ti*, acc. *tebe* || *te*, instr. *tobojō*, bg. *mu*, dat. *(na)mébe* || *mu*, acc. *mébe* || *me*, maced. *mu*, *mebe* || *me*, *mebe* || *mu*, ros. *мы*, gen.-acc. *мебя́*, dat. *мебе́*, instr. *мобо́у* || *мобо́ю*, ukr. *mu*, gen.-acc. *мебе́*, dat. *мобі́*, instr. *мобо́ю*, br. *мы*, gen.-acc. *цябе́*, dat. *мабе́*, instr. *мабо́у* || *мабо́ю*.

Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 2-5 oraz Gram. poł., s. 186; Polański, Uwagi, s. 148; Olesch, Thesaurus, III, s. 1219-30.

¹ ...*jis dif* = *jesb (*dif* z dn.). ² ...*jis ninə storě* = **jesb neně starōjb*. ³ ...*kroděs* = *kradešb. ⁴ ...*lāzēs* = *lāžešb; wygłosowe -*t* przez pomyłkę pod wpływem niem. formy 2. sg. praes. ⁵ Zob. wyżej, przyp. 4. ⁶ ...*krodāl* = *kradlō. ⁷ ...*vojpāl* = *vy-pilō. ⁸ ...*griṣ sə* = *grēji sē. ⁹ ...*ricaj mē* = *reči (zamiast *rbci) *mi* (lub *mu). ¹⁰ ...*lōzoj nos vit vēsokəg χαυδəg* = * (*lōzoj* z niem.) *nasō otō všakajego χudajego*. ¹¹ ...*pūvajcaj-jēg* = *pouči jego. ¹² ...*som* = *samō. ¹³ ...*joz ni-cə aṣ tibě sarpət* = **jazō ne-χōtjō u tebe sōpati*. ¹⁴ ...*joz cə tibě ceg ricət* = **jazō χōtjō tebe čego rečati* (zamiast *rekti). ¹⁵ ...*tibě joz ricə tū* = **tebe jazō rečō to*. ¹⁶ ...*neχ tibě tū smakojě* = **neχaji tebe to (smakojě z dn.)*. ¹⁷ ...*kok aṣdi-tě* = **kako ide(tō) ti*. ¹⁸ ...*čol tě* = *cělō ti. ¹⁹ ...*cə tě nosarət* = **χōtjō ti nasbrati*. ²⁰ ...*šenkəlaṣ-tě* = * (*šenkəlaṣ* z niem., -*əlaṣ* = *-*ali*). ²¹ ...*joz teχ tibě rādo met* = **jazō χōtēχō tebe rada jbmēti*. ²² ...*pir tū tibě ni-cə met* = **per to tebe ne χōtjō jbmēti*. ²³ ...*joz zara ele no tibě* = **jazō zbrō (ele z dn.) na tebe*. ²⁴ ...*mos tibě vāz-dət* = **jbmāšb tebe vōzdējati*. ²⁵ ...*čəd būli-tě* = **kōde boli(tō) tebe*. ²⁶ ...*zar prid tṣ* = *zbrī perdō tē.

tājčě — 3. sg. praes. 'sadzi': Teitse 'Stecken' H, Teýtse B₁; Ggōrch¹ teitse 'Erbsen stecken' H, teýtse B₁; Teitse 'Erbsen, Bohnen, Kerne in die Erde stecken' HW.

**tyče(tō)* do *tykati, *tyčō: stpol. *tykać*, *tycze* 'dotykać; tyczyć się; wbijać w ziemię', dł. *tykaś*, *tykam* 'berühren, stoßen', gł. *tykać*, *tyka* 'wtykać', cz. *týkati se* 'dotyczyć', sła. *týkať sa*

'ts.', sła. *tíkati*, *tíkam*, *tíčem* 'betreffen, berühren', bg. *тúкам* 'popychać, wtykać, wsadzać', ros. *ты́кать*, *ты́каю* 'wtykać; szturchać', ukr. *тúкати*, *тúкаю* 'ts.', br. *ты́каць* 'ts.'

¹ *gorχ* = *gorχō.

tākəc (chyba także bez „mazurzenia” *tākəč*) — s. nom. sg. m. 'tkacz':

tākəc: Takats 'Leinweber' H, Tákats B₁.

tākəč: Tócatsch 'Un Tisseran' Pf.

W zabytkach połab. zachowały się resztki form „nie mazurzących”, zob. Trubetzkoy, Polabische Studien, s. 85.

*tškač: pol. *tkacz*, kasz. *tkáč*, dł. *tkac*, gł. *tkáč*, sła. *tkáč*, sła. *tkáč*, sch. *tkâč*, *tkáča*, ros. *ткач*, *ткача́*, ukr. *ткач*, *ткача́*, br. *ткач*. — Nomen agentis od *tškati (zob. s.v. *tākət*) utworzone za pomocą produktywnego w połabskim sufiksu *-*ačb* = -*əc*, por. np. *flaitəc*, *tołəc*.

Schleicher, s. 28, 137, 180; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 134, 147; Polański, MZ, s. 60-61; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 137; Olesch, Thesaurus, III, s. 1140.

tākəč zob. *tākəc*.

tākət — inf. 'tkać': Takat 'Weben' H, Tákət B₁, Tackət HWfb.

*tškati: pol. *tkać*, kasz. *tkac*, dł. *tkaś*, gł. *tkać*, cz. *tkáti*, sła. *tkať*, sła. *tkáti*, sch. *tkäti*, scs. *tškati*, bg. *тка́*, maced. *ткае*, ros. *тка́ть*, ukr. *тка́ти*, br. *ткаць*. — Ten sam rdzeń, co w *tājčě*, *vátáknōt* || *vátáknēt* (zob. s.v.v.).

tál — s. nom. sg. m. 'kark; tylna część głowy': Tahl oder Tohl 'Nacken' PS; Thoall 'Nacken' Bauc; Doal 'Hinterhaupt' H. *vā tājle* — loc. sg. 'na karku': Wa teilé 'Im Nacken' H, Wa teilē B₁, Wa teile B₂C. — Tu też zapewne należy wyrwana przez zapisywacza z kontekstu forma: Teile 'Nacken' H.

*tylō, *vō tylē: pol. *tył* 'strona przeciwna przodowi', stpol. 'strona ciała ludzkiego przeciwległa do przodu, grzbiet, plecy', kasz. *tił*, *tētu* 'tylna strona ciała, odzieży, przedmiotu', dł. *tył* (też *tyło*) 'Nacken, Genick', gł. *tył* 'kark; tylna strona noża; tył

okrętu', cz. *tył*, przestarz. i lud. *tyło* 'kark; tył', sła. *tylo* 'potylicica', sła. *tīl, tīla* 'Nacken, Genick; Hinterteil', cs. *tylž* 'Nacken, Nachhut', bg. *mul* 'kark, potylicica; tępa strona noża, siekiery; tyły (obszar pozafrontowy)', ros. *тыл, тыла* 'tył; tyły', dial. także 'plecy, grzbiet' (Dal), ukr. *mul* 'tył; tyły', br. *мыл* 'ts.'

tānə — s. nom. sg. f. 'tona': Tána 'Zaun'¹ An; Toana 'Tonne' Bauc; Tana 'Tonne' H, BB₁B₂.

pōl tānē (tānə?) 'pól tony': Pēl tana 'Halbe Tonne' H. — Nie jest zupełnie pewne, czy zapis Henniga oddaje formę gen. sg. na -ě = *-y, czy może cały ten zwrot jest kalką niem. *halbe Tonne*, zob. Polański, MZ, s. 43-4.

Prawdopodobnie późna pożyczka z niem. *Tonne* 'beczka', 'tona'; końcówka połab. -ə = *-a.

Lehr, Zapoż., s. 297; Polański, op. cit., s. 127; Olesch, l. c. (zob. niżej, przyp. 1).

¹ Znaczenie omyłkowe w wyniku pomieszania przez informatora połab. dn. *tūn* 'Zaun' z *tunn* 'Tonne', zob. Rost s. 55, przyp. 10 oraz Olesch, Thesaurus, III, s. 1142.

tāri — num. card. 'trzy, trzej': Terrí 'Drey' h, Térrý B₁, terri B₂; Sjunta tarri tyenangsáy¹ H.² 3. Könige' H, tarrí BB₂.

tároǝ 'trzy': Taróí 'Trois' Pf; Taroi 'Drey' Vand; Taroy 'Drey' Bauc; Taroy 'Drey' H, Taróy B₁B₂C; Mogis may store tarroy Lgotí³ 'Wir sind drey Jahr alt' H, tarróy B₁.

sā tāraǝmē — instr. 'z trzema': sat taraimē suétskome⁴ 'mit drey Leuchtern' Mit.

*tǝrǝje, *tǝraǝjǝ, *tǝrimi (= *tǝrǝje, *tǝraǝjǝ, *tǝrimi) do *tri, *trǝje: pol. *trzy, trzej*, kasz. *třě, třej*, dł. *tśi, tśo* m., gł. *tři, třo* m., cz. *tři*, stcz. *třie*, sła. *tri*, sła. *trī* f. n., *trijē* m., sch. *trī*, scs. *trije* m., *tri* f. n., bg. *mpu*, maced. *mpu*, ros. *mpu*, ukr. *mpu*, br. *mpy*.

Rost (s. 173, przyp. 18); Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 203; Ossowski, SO, XIII, s. 117-8; Suprun, PČ s. 32-9.

¹ *sjǝtē tāri tǝnǝǝǝj* = **svētiji trǝje kǝnǝǝzi*. ² = „Heilige”.
³ *moǝ jismoǝ storē tāroǝ lotū* = **my jesmy stariji ... lǝto* (sg. zamiast

pl. pod wpływem składni niem.). ⁴ *sā tāraǝmē sveckomē* = **sǝ tǝrimi svētǝkami*.

tārijanocē zob. *tārūǝjanocē*.

tāroǝnǝcti zob. *traǝnǝcti* etc.

tārūǝjanocē (tārijanocē?) — adi. nom. sg. m. 'trójjedyny': Terrijanótze 'Dreyeinig' H, Terrijanótz B, terriianótze B₂; Terrijanótze Büg¹ 'Dreyeinige Gott' H.

tǝroǝjǝjedǝnǝcǝjǝ* (tǝrǝjejedǝnǝcǝjǝ?*): dokładnych odpowiedników brak, ale por. w tym samym znaczeniu o zbliżonej budowie pol. *trójjedyny*, dł. *tśijadny*, gł. *trojjedny, trojjenicki*, cz. *troj jediný*, sła. *troj jediný*, sła. *troj edin*, sch. *tròjedin* || *trǝjedan*, bg. *троедѐнен*, strus. *trijedinǝjǝ*, ros. *троедѐнный*, ukr. *троедѐнный*, br. *трыадзѐны*.

Za transkrypcją *tārūǝjanocē* i rekonstrukcją **tǝroǝjǝjedǝnǝcǝjǝ* opowiadają się Polański — Sehnert (PED, s. 147) i Olesch (Thesaurus, III, s. 1159), natomiast Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 206) rekonstruuje *tarijanócǝ* = **t(ǝ)rǝjejedǝnǝcǝjǝ*. — Lorentz (ZfslPh, III, s. 315) zapisy Henniga uważa za formy utworzone ad hoc przez Drzewianina w odpowiedzi na pytanie zapisywacza.

¹ *büg* = *bogǝ.

tāslajvē — adi. nom. sg. m. 'popędliwy, drażliwy; głupi': Tasleiw 'Kurzkopf oder ein Geschwinder' PS; tasteiw 'ein Kurzkopff, ein Geschwinder' PSJ.

*tǝsklivǝjǝ: pol. *ckliwy* 'mdły; przesadnie tkliwy', daw. 'smutny, przykry', stpol. *teskliwy* 'zakłopotany, niespokojny, niezadowolony; przykry, dokuczliwy', cz. *tesklivý* 'teskny', sła. *clivý* 'ts.', książk. też *tesklivý* 'ts.; żaloszny', ros. *моcклѐвѝ* 'ts., przygnębiający', por. też std. *tešliwy* (= *tǝšclivǝjǝ) 'angstvoll, ängstlich, bekümmert' (Jakubica), gł. *tyšliwy* 'bojaźliwy', z innym sufiksem także dł. *tešny* (= *tǝšcǝnǝjǝ) 'bange, ängstlich', gł. *tešny, tyšny* 'ts.', ros. *мошнѝ* 'wstrętny; mdły', ukr. *мошнѝ* 'ts.' — Derywat przymiotnikowy od ps. *tǝska

lub *tāsknōti, por. ros. *тоска* 'smutek; tęsknota; nuda', strus. *taska* 'ts.', też 'волнение, безпокойство'. — Punktem wyjścia dla rozwoju znaczeniowego w połabskim mogło być 'wzbudzony, poruszony' (por. cs. *sātāsnōti* 'być wzbudzonym, być poruszonym').

Brückner, ZfslPh, VII, s. 45; inaczej, nieprzekonująco Rost (s. 69, przyp. 22).

tāuct || (tuct) — inf. 'tłuc, uderzać, bić, pukać, miedlić (len)': tautzt 'wenns gebakt ist' HB₁.

tāucē || tucē — 3. sg. praes. 'tłucze, uderza itd.':

tāucē: Tautze 'Klopfen, Flachs, Zeug, u. dergl.' H, Tautze B₁; Tautze 'Stoßen' H, taütze B₂.

tucē: tutze minne¹ 'stoßet mich' PSJ, tuze minna 'stosse mich' PSO.

tāuci-sə || tuci-sə — 3. sg. praes. reflex. 'tłucze się, straszy':

tāuci-sə: tauzissa kak Kobolt² 'Es stößt sich als ein kobolt. So sprechen sie, wenns etwan spüct' H, táutzissa B₁.

ni tuci-sə: nitutziza 'stoße dich nicht'³ PS, Nitutziza PSO.

tāucāl-sə — praet. sg. m. 'tłukł się, straszył': Tauzâlse 'Spüken, wenn sichs spüct — wenn mann nur was höret und nicht siehet' H, Tautzâlse B₁.

Oboczność āy || u w połabskim jest wynikiem zróżnicowania dialektalnego, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 63-4, Polański, StFPS, V, s. 365-9, Olesch, WSJb, XXI, s. 182-201.

*tłkti (zamiast *telkti; w połabskim spodziewalibyśmy się tāuc, wygłosowe -t jest wtórne pod wpływem innych form inf.), *tłče(tš), *(ne) tłče(tš) sę, *tłčlš (zamiast *tłklš) sę: do *telkti, *tłkq: pol. *tluc, tłukę* 'niszczyć przez uderzenia lub rzucenie; uderzać, bić, walić', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *tluc, tlęce*, dł. *tluc, tluku*, gł. *tolc, tołku*, cz. *tlouci, tluku*, śl. *tlcť, tlciem*, śl. *tlęci* || *tólci, tólcem*, sch. *túci, túcēm*, scs. *tlęsti, tlškq*, bg. dial. *тлѣкѣ* i *тлѣчѣ* (Gerov), maced. *толчу*, ros. *толочь, толкы*, ukr. *товкы, товчы*, br. *таучы*, por. też pol. *tluc się* 'bić się; poruszać się robiąc hałas; wałęsać się', w podobnych znaczeniach gł. *tolc so*, cz. *tlouci se*, śl.

tlcť sa, śl. *tólci se*, sch. *túci se*, ros. *толочься*, ukr. *товкыся*, br. *таучыся*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *tilkti, tilkstu* 'zahm sein', łot. *nuo-talcīt* 'durchprügeln', zob. Vasmer, REW, III, s. 116-7 (z dalszą bibliografią). — Czasownik ten może oznaczać miedlenie także w polskim, dolnośląskim, górnośląskim, czeskim i słoweńskim, zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 126.

Schleicher, s. 272; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 64, 139, 221, 233; Olesch, Thesaurus, III, s. 1148-9.

¹ *mině* = *mene. ² ...*kək kobolt* = *kako (kobolt z niem.).

³ Znaczenie w trybie rozkazującym nieścisle.

tāukně — 3. sg. praes. (ze znaczeniem przyszłym) 'potrąci, uderzy': Taukne 'Anstoßen' H, Taúkne B₁.

*tłkne(tš) do *tłknōti: dł. *tluknuś, tluknu* czasownik dok. do *tluc* (zob. s.v. tāuc), gł. *tolknyć, tołknye* 'utłuc, rozbić', sch. *tłknuti, tłknēm* 'lekkko uderzyć; utłuc nieco (soli); trącić, zalać tywać (nieprzyjemną wonią)', bg. dial. *тлѣкна* 'uderzyć, stuknąć' (Gerov), ros. *толкнуть, толкнų* 'trącić, porchnąć, uderzyć', ukr. *товкнųти, товкнų* 'ts.'. — Perfectivum do *telkti, *tłkq (zob. s.v. tāuc), zob. Meillet, Ét., s. 24.

tāustě || tustě — adi. nom. sg. m. 'gruby; gęsty (o chmurze)':

tāustě: Tauste 'Dicke' H, Tausste B₁.

tāustə || tustə — nom. sg. f. 'gruba; gęsta':

tāustə: Tausta tunzó¹ 'Dicke Wolcke' H.

tustə: tust neidt² 'dick faden' PS, Tust neidt 'ein dicker Faden' PSJ.

*tłstąjь, *tłstąja: pol. *tlusty* 'zawierający dużo tłuszczu; otyły', kasz. *tlęsti* 'ts.', dł. *tlusty* 'dick, grob', gł. *tolsty* 'ts.', cz. *tlustý* 'tlusty; otyły', śl. *tlstý* 'ts.', śl. *tólst, tólsta* 'ts.', sch. *tlust* 'ts.', cs. *tlstš* 'ts.', bg. *тлѣст* 'ts.', ros. *толстый*, dial. *тлѣст* 'ts.', scs. *тлѣст* 'ts.', br. *моуцты* 'ts.', dial. *толцмоу* 'gruby', ukr. *товцмоу* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *tulžti* 'anschwellen, weich werden', łot. *tulzt* 'schwellen', zob. Vasmer, REW, III, s. 117 (z dalszą bibliografią).

¹ *tqco* = *tqca. ² *najt* = *nitb.

taglū — s. nom. sg. n. 'rozwidlony drażek, część składowa sieci rybackiej': Tanglū 'Garnstangen' Bauc; Tanglū 'Garnstange' HV.

*tęglo, por. o tej samej budowie w różnych znaczeniach pol. *ciągło* 'żelazna część pługa łącząca go z orczykiem', dial. i daw. 'sprzężaj, para koni albo wołów', kasz. *cigłō* 'dyszel', cz. *táhlo* 'strojní součást ve tvaru tyče k přenášení pohybu', sch. *téglo* 'lina holownicza', bg. *тегло* 'ciężar; cierpienie', ros. hist. *тягло* 'powinności, pogłowne'. — Derywat od *tęgnōti (zob. s.v. *tagnōt*) utworzony za pomocą sufiksu *-*lo*.

tagnōt — inf. 'ciągnąć, przyciągać, rozciągać; zmierzać, posuwać się (np. na wojnę)': Tangnunt 'Aufziehen' HB₁.

tagně — 3. sg. przes. 'ciągnie itd.': Tangne 'ziehen' PS; Tangne 'Ziehen' H; Tangne 'Heraufziehen' H, Tańgne B₁; Tangne 'Dehnen (tendere)' H; Ka ssebe¹ tangne 'An sich ziehen' H, Kaseba tangne B₁, ka ssibe² tangne B₂; tangna wa Kriχ³ 'In den Krieg ziehen' H.

tagně no giglā 'gra na skrzypcach': Tangne no Gigla 'Spielen auf einer Geigen' H, Tańgne nó Gyglā B₁.

tagně priť ai 'przeciąga': zapisy zob. s.v. *priť ai*.

tagně t'hope 'ściąga': zapisy zob. s.v. *t'hope*.

tagně to 'zaciąga': zapisy zob. s.v. *to*.

tagně vānaυ 'wyciąga': zapisy zob. s.v. *vānaυ*.

tagně veχ 'odciąga': zapisy zob. s.v. *veχ*.

Wyrażenia *tagně priť ai*, *tagně t'hope*, *tagně to* itd. są kalkami niem. czasowników rozdzielnie złożonych, zob. Polański, MZ, s. 87-8 oraz Z problematyki, s. 146-7.

*tęgnōti, **tęgne(tō)*, **tęgne(tō) na (giglā z dn., zob. s.v. giglā)*, **tęgne(tō) perky*, **tęgne(tō) (t'hope z dn.)*, **tęgne(tō) to (to z dn.)*, **tęgne(tō) vānu*, **tęgne(tō) veχ (veχ z dn.)*: pol. *ciągnąć*, *ciągnę* 'ku sobie z siłą zbliżać, przysuwać do siebie, wlec za sobą coś ciężkiego; zmierzać, posuwać się (zwykle gromadnie)', w podobnych znaczeniach kasz. *ciagnōc*, *ciagne*, dł. *śęgnuś*, *śęgnu*, gł. *ćahnyć*, *ćahnu*, *ćehnje*, cz. *táhnuoti*, *táhnu*, śła. *tiahnuť*, *tiahne*, ros. *тянуть*, *тяну́*, *тянешь*, ukr. *тягну́*

|| *тягну́ти*, *тягну́*, *тягнеш*, br. *цягну́ць*, strus. *tjagnuti*, *tjagnu* 'тянуть к чему, принадлежать; нести повинности; быть в состоянии', por. także śle. *tęgniti se* 'sich strecken'.

¹ *kā sēbe* = *kō sebē. ² *kā sibe* = *kō sebē. ³ ...*vā kriχ* = **vō (kriχ z dn.)*.

tast'ū — adv. 'smutno, przykro': Tangstgí 'Schmerz' H, Tangstjí B, Tangstgí B₁.

Podane przez Henniga znaczenie jest niedokładne, informator zapewne miał na myśli coś w rodzaju 'boleśnie na duszy, smutno, przykro', por. niżej znaczenia niektórych odpowiedników słów.

*tęźbko: pol. *ciężko* 'z dużym obciążeniem; z trudem; smutno, przykro', kasz. *cażko* 'ts.', dł. *śężko* 'ciężko, trudno', gł. *ćężko* 'ts.', cz. *těžko* 'ts.', śła. *ťažko* 'ts.', śle. *težko* 'ts.', sch. *tēško* 'ts.', *tēško meni* 'biada mi', bg. *тежко* 'ciężko, ważnie', lud. *тежко* 'biada', ros. *тяжко* 'ciężko, trudno, przykro', ukr. *тяжко* 'ts.', br. *цяжка* 'ts.' — Derywat przysłówkowy od *tęźbko (o przymiotniku tym zob. Meillet, Ét., s. 327; Vaillant, RES, IX, s. 8; Sławski, Słownik et., I, s. 102; Vasmer, REW, III, s. 166-7, z dalszą bibliografią).

te-don — inf. (dn.) 'do roboty, do czynienia': Sanem tedóne mēt¹ 'Mit einem zuthun haben' H, thedóne B₁C; Jose nemam sanam² tedôn 'Ich habe nichts mit ihm zuthun' H, thedôn B₁; Sa mone tedone mēt³ 'Mit mir zuthun haben' H, thedone B₁C, tedóne B₂.

Pożyczka przejęta w postaci niezmienionej z dn., por. Lüneb. *tou*, w formie zredukowanej *te* 'zu', *doun* 'tun' (Kück, Lüneb. Wb., I, s. 349 oraz III, s. 429).

Polański, MZ, s. 74, 160; Qlesch, Thesaurus, III, s. 1151.

¹ *sā nēm ... met* = **sō njimb ... jbmēti*. ² *joz ne-məm sā nēm* = **jazō ne-jbmāt' sō njimb*. ³ *sā manō ... met* = **sō m'nojō ... jbmēti*.

telkə || *tilkə* — s. nom. sg. f. 'sowa':

telkə: Teélka 'Eule' An; Teelka 'Eule' Bauc; Telka 'Eule' H, Teelka A, Télka BC, Télka B₁; Têlka rítzi woapak ka nemo ka dwemo¹ 'Die Eule sprach hinwieder zu ihnen den beyden' H.

tilkə: Tílka 'Un hibbou' Pf, Tiílka Ec; Tilka 'Die Eule' Vand.

Prawdopodobnie późna pożyczka z dn., por. śrdn. *tale* 'Dohle', dem. *taleke*, *talke*, z czego następnie *tæleke* = **tolake* = *tólke* = *têlke*, które ostatecznie stało się podstawą dla połab. *telkə*, zob. Hinze, ZfSl, XVIII, s. 597-604. Sufiks *-kə* powstał przez kontaminację dn. *-ke* z rodzimym *-kə* = **-ka*. Zaświadczona jest też forma bezsufiksalna *tełə* (zob. s.v.). Inaczej Rost (s. 39, przyp. 11), Polański (MZ, S. 127, 130), Polański — Sehnert (PED, s. 150, 152), którzy rekonstruuja połab. formę z samogłoską zaokrągloną (tj. *tólkə*, *tôłə* itd.). Przeniesienie znaczenia z kawki na sowę tłumaczy Rost (l.c.) tym, że w podaniach ludowych sowy i kawki uważane są za przepowiednię nieszczęścia i stąd łatwo mogą ulec skojarzeniu.

¹ *telkə rici vāpək kə naĭmo kə dwemo* = **...reče opakə kə njima kə dšvəma*.

tełə — s. nom. sg. f. 'sowa': Tehlja 'Ule' PS, Tehl ja O, Tehlja 'Eule' PSJ.

Derywacja wsteczna od *telkə* (|| *tilkə*), zob. s.v.

teplə — adi. (nom.-acc. sg. n.?) 'ciepłe': Tepla 'Wärmbde'¹ H, Tepla B₁, Tépla C; Wiltga² Tepla 'erhitzt' HB₁.

*teploje do **teplə(jə)* || *toplə(jə)*: pol. *ciepły*, kasz. *cepli*, dł. *śopły*, gł. *ćopły*, cz. *teplý*, sła. *teplý*, sło. *tópel*, *tópla*, sch. *tōpaο*, *tōpla*, scs. por. *teplostь*, bg. *mónzл*, maced. *monол*, ros. *měnluy*, *měnl*, *menlá*, ukr. *měnluy*, br. *čěnlы*. — Forma **teplə* jest starsza od **toplə*, która powstała pod wpływem **topiti* (zob. s.v. *tüpət*), zob. Meillet, Ét., s. 413.

Por. *teplü*.

¹ Stara forma niem. odpowiadająca dzisiejszemu *Wärme*. ² *vilčě* = **veliko*.

teplü — adv. 'ciepło': Deplü 'Il fait chaud' Pf; Dipluy 'Die Sonne scheint warm' Vand; Teplü 'Es ist warm' Vand; tepplüh 'heiß' PS; wan jinnah dwarneitz jang¹ tepplüh 'In euer Stube ist warm' PS; Teplí 'Hitze' H, Têplí B, Teplý B₁; Tepli 'Hizig' H, Têplí B, Teplý B₁, Teplí B₂C; Teplí 'Warm' H, Tepli B, Teplý B₁; Wiltge² teplí 'Sehr warm' H, teplý B₁.

W funkcji orzecznika (pod wpływem składni niem., zob. Polański, Z problematyki, s. 147): Tung Kohläu Jang hist³ Teplüh 'Der Kohl ist noch heiß' PS.

*teplo || **toplo*: pol. *ciepło*, kasz. *ceplo*, dł. *śopło*, gł. *ćopło*, cz. *teplo*, sła. *teplo*, sło. *tópło*, sch. *tōplo*, bg. *mónло*, maced. *monло*, ros. *menлó*, ukr. *měnло*, br. *чяnлó*. — Z pochodzenia forma nom.-acc. sg. n. przymiotnika **teplə* || **toplə* (zob. s.v. *teplə*).

¹ *vā ŋinə dvarnaĭčě ja* = **vš* (*ŋinə* nie jest jasne) *dvr̥n̥nici je(stə)*. ² *vilčě* = **veliko*. ³ *tə kolaĭ ja jist* = **tənə* (*kolaĭ* z niem., zob. s.v. *kolaŷ* || *kolaĭ*) *je(stə)* *ješce*.

terě — 3. sg. praes. 'smaruje': Teret sculu¹ 'Wagenschmere' Vand, Teretschüla Do.

Z śrdn. *teren* 'teeren, mit Teer beschmieren'; końcówka połab. *-ě* = **-i(tə)*. — Olesch (Thesaurus, III, s. 1158) nieprzekonująco wyprowadza *-ě* z **-aje(tə)*.

Lorentz, ZfslPh, I, s. 62. — Rost (s. 58, przyp. 30) niesłusznie interpretuje jako *tere kola* 'Teer des Wagens'.

¹ *terě čulə* = **...kola*.

tesqčě — ptc. praes. act. 'pocieszający, zabawiający(?)': Tezangse (przekreślone: Pytêssay¹) 'Spielzeug (: Kind)' HB₁.

*tēšətjəjə do **tēšiti*, **tēšə*: pol. *cieszyć*, *cieszę* 'sprawiać radość, weselić', w stpol. też 'pocieszać, łagodzić smutek', kasz. *cešęc*, *ceši* 'cieszyć, koić, rozweselać, zabawiać', dł. *šěšys*, *šěšym* 'ein Kind säugen, stillen', gł. *čěšić*, *čěši* 'ts.', cz. *těšiti*, *těšim* 'cieszyć, pocieszać', sła. *tešit*, *teši* 'ts.', sło. *těšiti*, *těšim* 'beschwichtigen, stillen; trösten', sch. *tjěšiti*, *tjěšim* 'ts.', scs. *těšiti*, *těšə* 'trösten', bg. *meuá*, *meuúu* 'pocieszać', maced.

meuu 'ts.', ros. *méuumb*, *méuuy* 'ts.; bawić, zabawiać', ukr. *míuumu*, *míuuy* 'cieszyć', br. *уэшыуць* 'ts.; uspokajać'.

Rost, s. 428; Polański — Sehnert, PED, s. 148. — Mniej prawdopodobne wydaje się przypuszczenie Olescha (Thesaurus, III, s. 1161), który zapis Henniga czyta *detācə* i wraz z przekreślonym „Pytēsaay” (= *pūtesai*) wyprowadza *dētētjēje potēši.

¹ jest to prawdopodobnie forma 3. sg. praes. od czasownika *pūtesət* (zob. s.v.).

tetə — s. nom. sg. f. 'ciocia; kuzynka; kuma': Teta 'Base' H, 'Base, Muhme' HW.

*teta: pol. *ciotka* 'siostra matki lub ojca', *ciota* 'augm. od *ciotka*; czarownica, wiedźma', stpol. *ciotka* też 'krewna', kasz. *cota* 'czarownica, wiedźma', *cotka* 'ciotka', dł. *śota* 'ciotka', gł. *ćeta* 'ts.', cz. *teta* 'ts.', śla. *teta* 'ts.', śle. *tēta* 'ts.', sch. *tētka*, *téta* 'ts.', scs. *tetāka* 'ts.', bg. *méma*, *mémka* 'ts.', maced. *mema* 'ts.', ros. *mēmja*, *mēmka* 'ts.', ukr. *mímka* 'ts.', br. *уэмка* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *tetá* 'ts.'. — Wyraz dziecięcy, podobnie jak *babə*, *mamə*.

tetana || *titana* — s. nom. sg. n. 'młody kuzyn, młoda kuzynka': Tétanang 'Der Basen ihre Kinder oder die junge Vettern und Basen von derselbigen' H, Titanang B₁, tetanang B₂.

Oczekiwana postać fonetyczna to *titana*; forma *tetana* powstała przez analogię do *tetə*.

*tetēnə: dł. *śéseńe*, *śéseńeša* 'das kleine Geschwisterkind (sowohl Mädchen wie Knabe)', stcz. *tetińata* 'kuzyni' (u Husa, zob. Machek, ES, s. 443), por. też gł. *ćetowc* 'kuzyn, brat cioteczny'. — Derywat od *tetēnə (a ten z kolei od *teta jak *sestrēnə od *sestra) utworzony za pomocą sufiksu *-e, *-ete, por. z innym sufiksem w podobnej funkcji *sestrēnə (pol. *siostrzeniec*, stcz. *sestrēnec* itd.).

Dla Schleichera (s. 186) forma ta była niejasna („tétanang ist mir nicht klar”), Rost (s. 428) oraz Olesch (Thesaurus, III, s. 1160) wyprowadzają z *tetēnə, wreszcie Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 157) rekonstruuje jako *tetēnə.

t'hope — adv. 'razem': T'hope 'Beysammen' H; Thope 'An einander' H, T'hope B₁C; T'hope 'Zusammen' H; Thope 'An einander' H, T'ope BB₁C.

Z dn. *tō hōpe* 'zusammen'. — Pod wpływem języka niem. używane też w funkcji tworzenia czasowników rozdzielnie złożonych:

komojə t'hope 'schodzą się, zbierają się': *kommóyang t'hope* 'Zusammen kommen' H.

t'hope sālüzě 'złoży': *t'hope czallise* 'Zusammen legen' H, *Tópe czallise* BB₁C.

t'hope sodě 'składa': *t'hope sáde* 'Zusammen setzen' H, *Tópe sóde* B, *Tópe ssóde*, *Tópe sade* C.

tagně t'hope 'ściąga, zgromadza': *tangne t'hope* 'Zusammen ziehen' H.

t'hope vōzət 'związywać': *t'hope Wyūngsat* 'Zusammen binden' H, *Tópe Wyūngsat* B₁, *t'hope wuūngsat* B₂, *tópe wjūngsat* B.

Formy powyższe sprowadzają się do: *komojə* (z niem. *kommen*, -*ojə* = *-*ajotə*), *sālüzě* = **səlozi(tə)*, *sodě* = **sadi(tə)*, *tagně* = **təgne(tə)*, *vōzət* = *vəzati.

Rost, s. 89, przyp. 7; Polański, MZ, s. 88, 162, 165 oraz Z problematyki, s. 146-7; Olesch, Thesaurus, III, s. 1193-4.

ticě — 3. sg. praes. 'cieknie, przecieka': *Titze* 'Lecken, wenn ein Gefäß leckt oder lechzt' H, *Titze* B, *Týtze* B₁, *Títze* C.

**teče(tə)* do *tekti, *tekə: pol. *ciec*, *ciecze*, rzadsze i stpol. *cieczeń* 'płynąć powoli, spływać powoli; być nieszczelnym, przeciekać', kasz. *cec*, *ceče* || *ceknoc*, *cekné* 'ts.', dł. *śac*, *śeku* 'ts.', gł. *ćec*, *ćeku* 'ts.', cz. *téci*, *teku* 'ts.', śla. *tiect*, *teciem* 'ts.', śle. *tēci*, *tēcem* 'laufen, fließen', sch. *tēci*, *tēcēm* 'ciec, płynąć; s. *tešti*, *tekə* 'laufen, eilen', bg. *meká*, *mecéu* 'przeciekać', scs. *tešti*, *tekə* 'laufen, eilen', maced. *mecé* 'ciec; płynąć', ros. *ciec*, *plynać*, lud. 'biec', ukr. *mexmú*, *mecz*, *meký*, *mecéu* 'ts.', br. *уячы*, *уячэ* 'ts.', por. lit. *tekėti*, *teku* 'laufen, fließen', łot. *tecēt*, *teku* 'ts.', stind. *tákti*, *tákati* 'eilt, stürzt', awest. *tačaiti* 'läuft, fließt', zob. Vasmer, REW, III, s. 89 (z dalszą bibliografią).

tila — s. nom.-acc. sg. n. 'cielę': Tilang 'Un veau' Pf; Tilang 'Kalb' An; Tilam 'Es ist kalt'¹ Vand, Tilan Do; Tielang 'Kalb' PS; Tilang 'Kalb' Bauc; Tilan 'Das Kalb' Vand; tilang 'Kalb' H, Tilang, Telang BB₂.

dajvə tila 'jelonek, jeleniátko': Deiwa tilang 'Hirschkalb' Bauc; Deiwa Tilang 'Hirschkalb' HA; To Tilang gang Wiltge tautzna² 'Das Kalb ist sehr fett' H.

tilqataj — nom.-acc. dual. 'dwoje cieląt': Tilantei 'Das Kalb'³ Vand, Tilantoi Do.

*tele, *divoje tele, *telęti: pol. *cielę*, *cielęcina*, kasz. *celą*, *celēca*, dł. *śele*, *śeleśa*, gł. *ćelo*, *ćeleća*, cz. *tele*, *telete*, śła. *teła*, *teła'a*, śle. *téle*, *telęta*, sch. *tèle*, *tèleta*, bg. *мелé*, plur. *мелéма*, ukr. *меля́*, *меля́ми*, br. *цяля́*, *цяля́ци*, por. także scs. *telъсь*, ros. *мелёнок*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. dial. wsch. *tēlias* 'ts.', łot. *telš*, *telēns* 'ts.'

¹ Błąd spowodowany tym, że informatorowi połabskiemu pytaniem o zimno (po niem. *kalt*) wydawało się, że słyszy *Kalb* 'cielę', zob. Rost, s. 57, przyp. 7 oraz Olesch, Thesaurus, III, s. 1197. ² *tū tila ja vil'ě taucnə* = **to tele je(stə) veliko tuč'noje*. ³ Odpowiednik znaczeniowy niedokładnie podany w sing. zamiast w plur.

tilqacě — adi. nom.-acc. sg. n. 'cielęce', zaświadczone w wyrażeniu:

tilqacě mąsi 'cielęce mięso, cielęcina': Tilansemangseé 'Du veau' Pf, Tilangsemangsée Ec; Tilansemangsée 'Kalbfleisch' Vand; Tilangse mangsi 'Kalbfleisch' Bauc; tilangse mangsi 'Kalb-Fleisch' H.

*telętjeje, *telętjeje męsbye: pol. *cielęcy*, kasz. *celąci* || *celēci*, dł. *śelacy*, gł. *ćelacy*, cz. *telecí*, śła. *tełací*, śle. *telęćji*, sch. *tèleći*, ros. *меля́чий*, ukr. *меля́чий*, br. *цяля́чы*. — Derywat przymiotnikowy od *tele, *telete (zob. s.v. *tila*) utworzony za pomocą sufiksu *-jъ, jak np. *goveđjъ 'bydłęcy' od *goveđo 'bydłę'. Podstawą derywacji jest temat **telęt-*. O sufiksie *-(b)jъ — w tej funkcji zob. Vaillant, GC, IV, s. 429–30.

tipst || *tist* — inf. 'międlieć (len)': Tipst 'Schwingen (Flachs)' H, tipst HD.

Oboczna postać *tist* rekonstruowana na podstawie formacji przedrostkowej *pütist* 'zmiędlieć': By Týst 'Schwingen (Flachs) HB₁.

*tepsti, *testi, *potesti do **te(p)ti*, *tepo: śle. *tépsti*, *tépem* 'schlagen, prügeln', sch. *tépsti*, *tépēm* 'bić, uderzać; bełtać, robić masło', scs. *teti*, *tepo* 'schlagen, geißeln', ros. dial. *menmú* || *memú*, *mený* 'bić, uderzać' (Dal), ukr. dial. *menmú*, *mený* 'ts.', strus. *teti*, *tepu* 'ts.', por. także pol. dial. *ciepać* 'rzucać; uderzać', dł. *śepaś* 'schlagen', gł. *ćepać* 'ts.', cz. *tepati*, *tepu* 'ts.', śła. *tepať*, *tepe* 'ts.', bg. *ménam* 'tupać', pot. 'bić, walić'. Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 23–4.

titəna zob. *tetəna*.

tjordə — adi. nom.-acc. sg. n. 'twarde': Tgôrda 'Fest (firmus)' H, Tjôrda B, Dgôrda B₁, Tyôrda B₂C; Tgôrda 'Hart' H, Tjôrda B; tgôrda Danní¹ 'Harter Grund' H.

tjordesə — comp. nom. sg. f. 'twardsza': tgôrdessa 'Härter' H, Tgordésa B₁; Ist² tgordésa 'Härter' HB₁.

*tvřdoje, *tvřdějъšaja do *tvřdъ: pol. *twardy*, kasz. *cvardi*, dł. *twardy*, gł. *twjerdy*, cz. *tvrdý*, śła. *tvrdý*, śle. *třd*, *třda*, sch. *tvřd*, *tvřda*, scs. *tvřdъ*, bg. *тврѣд*, *тврѣда*, maced. *тврѣд*, ros. *твёрды*, *твёрд*, *твёрда*, *твёрдо*, ukr. *тверді*, br. *цвѣрды*.

¹ *dānū* = *dāno. ² *jist* = *ješce.

tlistě — 3. sg. praes. 'klaszcze': Tliste 'Klatschen mit den Händen' H, Tlýste B₁.

**tleşce(tə)* do *tleskati: cz. *tleskati*, *tleskám* 'klaskać, bić brawo', *tlesknouti* 'klasnać', śła. *tlieskať* 'klasnać', *tlesknút* 'klasnać', śle. *tléskati*, *tléskam* 'schnalzen; klatschen', dok. *tléskniti*, *tlésknem*. — Dźwiękonaśladowcze, por. o podobnej budowie i w podobnym znaczeniu z innymi spółgłoskami nagłosowymi *pleskati, *kleskati (pol. daw. i dial. *pleskać*, śle. *pleskáti*, sch. *pljěskati*, scs. *pleskati*, ros. *плеска́ть* itd. oraz gł. *kleskać* 'klaskać', ros. *кля́ска́ть* || *кля́ска́ть* 'ts.' itd.).

O czasownikach tego rodzaju zob. Brückner, SE, s. 232; Vasmer, REW, I, s. 568 oraz II, s. 370; Holub — Kopečný, ES, s. 386 (nieśluszenie jednak uważają *tleskati* za wyłącznie czeskie); Machek, ES, s. 530.

I. *to* zob. *tô*.

II. *to* — adv.-part. 'do tego, nadto, w dodatku'.

Z dn. *to* adv., praep., praef. 'zu, hinzu, dazu, wozu'. Używane na wzór niem. do tworzenia czasowników rozdzielnie złożonych

to-bringoje — 3. sg. praes. 'donosi, dowozi': Tobringóye 'Zuführen' H, Tobrinjóye B, To bringgóye B₂.

komə-to — 3. sg. praes. 'dochodzi': kommetó 'Herzu kommen' H.

komol-to — praet. sg. m. 'doszedł': Kommol to 'Herzu kommen' HB₁, Kommeltó BB₂C.

to-pajě — 3. sg. praes. 'przepija, pije (do kogoś)': Topaje 'Zutrincken' H, Topáje B₁.

to-rezě — 3. sg. praes. 'przykrawa, przycina': Torese 'Zuschneiden' H, Torése C.

taǵně-to — 3. sg. praes. 'odciąga': Tangnató 'Fortziehen' H, Tangnato B₁.

to-vizět — inf. 'odwozić': Tówissit 'Fortfahren, Zufahren' H, Towíssit B₁.

to-zině — 3. sg. praes. 'zapędza, zagania': Tosine 'Antreiben' H.

vizě-to — 3. sg. praes. 'odwiezie': wisse tó 'Fahre zu' H

Etymologię samych czasowników zob. s.v.v.

Polański, MZ, s. 88, 162; Olesch, Thesaurus, III, s. 1209-10.

tobâl — s. nom.-acc. sg. m. 'kosz, kobiałka': Tobaal 'Kiepe' Bauc; Tobâl 'Eine Kiepe, Kober' H; Tobâl 'Kober' HB₁.

Pożyczka z dn., por. lüneb. *Tōbl-kīp* 'eine aus Holzspänen geflochtene Proviantkiepe'; o sposobach przyswajania zapoży-

czonych z niemieckiego rzeczowników z sufiksami *-el, -en, -er, -et* zob. s.v. *šapâr*.

Rost, s. 85, przyp. 11; Lehr, Zapoż., s. 280; Polański, MZ, s. 111; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 196; Olesch, Thesaurus, III, s. 1210-11.

toblâr — s. nom. sg. m. 'czarownik, kuglarz': Tobalar 'Zauberer' H, Tobelar B₁.

Pożyczka, por. śrdn. *tôverer* 'Zauberer'; *b* zamiast *v* pod wpływem wn., zob. Hinze, ZfSl, IX, s. 687, natomiast *l* zamiast *r* jest wynikiem dysymilacji na odległość, zob. Polański, SO, XX, s. 121-3. O sposobach przyswajania zapożyczonych z niemieckiego rzeczowników z sufiksami *-el, -en, -er, -et* zob. s.v. *šapâr*.

Rost, s. 171, przyp. 28; Polański, MZ, s. 55, 57, 61, 116; Olesch, Thesaurus, III, s. 1211.

toblârskə — s. nom. sg. f. 'czarownica': Toblarska 'Hexe' H, Toblârscha B₁.

Derywat feminatywny od *toblâr* (zob. s.v.), utworzony za pomocą dn. sufiksu *-ske || -sche*, skontaminowanego z rodzimym *-skə = *-ska*, zob. Polański, MZ, s. 57-58.

Rost, s. 122, przyp. 29; Polański, SO, XX, s. 121-3; Olesch, Thesaurus, III, s. 1211.

toblac — s. nom. sg. m. 'czarownik, kuglarz': Tóblatsch 'Une sorciere'¹ Pf, 'Un sorcier' Ec.

Pożyczka z dn. (por. śrdn. *tôveren* 'zaubern') z rodzimym sufiksem *-ac = *-ačv*; formacja paralelna do całkowitej pożyczki z dn. *toblâr* (zob. s.v.). •

Polański, MZ, s. 55, 61, 118, 131; Olesch, Thesaurus, III, s. 1211. — Rost w indeksie (s. 429) oznacza jako niejasne („unklar”).

¹ Znaczenie w rodzaju żeńskim z pewnością omyłkowe, zob. Polański, SO, XX, s. 122.

toblockə — s. nom. sg. f. 'czarownica': Toblatzcha 'Hexe' H, Towlatzga B.

Derywat feminatywny od *toślac* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu *-kə* = **-ka*; w pozycji niezredukowanej **-ač-* rozwinęło się w *-oc-*.

Polański, SO, XX, s. 121-3. — Rost (s. 122, przyp. 29) wysunął przypuszczenie, że *v* zamiast *b* w redakcji B powstało pod wpływem rzeczownika *vläckə* ' prostytutka', tego samego zdania jest Olesch (Thesaurus, III, s. 1211).

Zob. też *toślarskə*.

tojk — s. nom. sg. m. 'tuszcz': Täuk 'Fett' PS, Jauck PSH.

Wyraz prawdopodobnie występował też w obocznej postaci *tauk*, charakterystycznej dla dialektów reprezentowanych przez inne zabytki połabskie, jednak postać taka nie została zaświadczona, ale por. *taučě*, *taučně*.

*tukə: pol. *tuk* 'tuszcz wytopiony; szpik kostny' (czechizm, zob. Brückner, SE, s. 583), pomor. *tuk* 'Fett, Speck', dł. *tuk* 'ts.', gł. *tuk* 'ts.', cz. *tuk* 'tuszcz; szpik kostny', śl. *tuk* 'ts.', sch. dial. *tük* 'tuszcz', cs. *tukə* 'ts.', bg. *myk* 'Schmalz, Fettaußen (auf d. Suppe)' (Weigand), ros. *myk* 'nawóz mineralny', przestarz. 'tuszcz', ukr. *myk* 'ts.', br. *myk* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *táukas* 'Fettstückchen', także 'uterus', łot. *tāuks* 'fett, feist', strus. *taukis* 'Schmalz'.

tok — adverbium pronominalne 'tak': Tôk 'So' H, 'so, ita' B; Tôck 'so' HP, HWfb; coquile wargne Būsaz copcung caroi aipoistas toqüile Moroika slase aipoistas¹ 'wie viel Tropfen Bluth Gott dem H. von seinen Backen fließen, so viel thränen Maria auß ihren augen fließen' Mit; took tung Krie wa ganzen Weltie afstöräl² 'so soll er den Krieg absteuern von der gantzen welt' Mit; Johss zang minne tock peyohn peit³ 'Ich wil mier ganz duhn trincken'⁴ PS; Mohm johss wlassa, tidje mohm tock kack dräuje läudey⁵ 'Habe ich Hare, so habe ich so wie andere Leute' PS; tok Dolik⁶ 'So weit' H, Tôk Dólik B₁; awen⁷ tôk 'Ebenso' H; Tokkak⁸ 'also auch' HB₁; Weistök⁹ 'Also' H; Tôk tzitt tôk¹⁰ 'Diß oder das' H, Tok C; nek gang¹¹ tok 'es sey alß'

HB₁; kak wa Nebisgáy; tok kak no Sime¹² 'wie im Himmel, also auch auf Erden' H.

*tako: pol. *tak*, kasz. *tak*, dł. *tak*, gł. *tak*, cz. *tak*, śl. *tak*, sle. *takô*, *ták*, sch. *täko*, *täk*, scs. *tako*, bg. *maká*, maced. *maká*, ros. *mak*, ukr. *mak*, *máko*, br. *mak*. — Adv. do **takə* 'taki', rdzeń ten sam, co w **tə* 'ten' (zob. s.v. *tə*). O podobnej budowie por. **kako* (zob. s.v. *kok*).

¹ *kok vilē varχnē būzəc kopkə kārāi aipoistəs*, tok *vilē Moraikə slāz aipoistəs* = **kako velbje vřχnəjb* božьcь kapəkə kəry upušcaəše, *tako velbje Marika sləzə upušcaəše*. ² *tok tə kriχ vā gancen vel-tě afstörəl* = **tako tənə* (*kriχ* z dn.) *və* (*gancen* z niem., *velt* z niem., *-ě* = **-bju*) (*afstörəl* z dn., *-əl* = **-alə*). ³ *joz cə minē tok pajonē pajt* = **jazə χəjtə mene tako pijanəjb piti*. ⁴ = 'ich will mich so betrinken', zob. Olesch, Thesaurus, III, s. 1215. ⁵ *mom joz vlāsāi, tūd ē mom tok kək drojđ ē lājdai* = **jəmamə jazə volsy, togy jəmamə tako kako drugyjē ljudi*. ⁶ ... *dolək* = **daleko*. ⁷ *aven* (z dn.). ⁸ *tok kək* = **tako kako*. ⁹ *vaiž tok* = **vidjə tako*. ¹⁰ *tok cē tok* = **tako či tako*. ¹¹ *nek ja* = **neχaji je(stə)*. ¹² *kək vā nebišāi, tok kək no zimē* = **kako və nebesəju, tako kako na zemji*.

tol — s. nom. sg. m. 'cal': Toll 'Zoll' H.

Z dn. *toll* 'Zoll'.

Rost, s. 172, przyp. 25; Lehr, Zapoż., s. 277; Polański, MZ, s. 105; Olesch, Thesaurus, III, s. 1215.

tom — adverbium pronominalne 'tam': Tôm 'Da' H, 'da dort' B₂, 'da allda, daselbst' B; tôm 'Dort' H; tôm püang¹ 'Da singen sie' H; Gang isst² tôm 'Er ist noch da' H; gang katü³ tôm? 'Ist jemand da?' H.

sem ə tom 'tu i tam': zehm attohm 'hir und dort' PS, zehmattohm PSJ.

tom priť ai 'tam naprzeciw': tôm pritgay 'Darüber' H, tom pritgay B₁; Tôm pritgáy 'Gegen über' H.

*tamo, **sěmo a tamo*, **tamo perky*: pol. *tam*, kasz. *tam*, dł. *tam*, gł. *tam*, cz. *tam*, śl. *tam*, sle. *tâm*, *támo*, sch. *tämo*, scs. *tamo*, bg. *mam*, lud. też *mámo*, maced. *mamə*, *mamə*, ros.

мам, ukr. мам, br. мам. O podobnej budowie por. *kamo (zob. s.v. kom).

¹ ...pūja = *pojə(tə). ² ja jist = *je(stə) ješce. ³ ja kätü = *je(stə) kəto.

tork — s. nom. sg. m. 'Turek': Tork 'Türcke' H.

torcaj — nom. pl. 'Turcy': Tortzay 'Türcke, plur.' H, Tortzáy HB₁B₂.

Pożyczka z dn., por. śrdn. Torke 'ts.', dn. bremeń. Torke 'ts.'

Schleicher, s. 79, 146; Lehr, Zapoż., s. 277; Polański, MZ, s. 39, 105; Olesch, Thesaurus, III, s. 1217.

torn — s. nom. sg. m. 'wieża; więzienie': Törn 'Une tour' Pf; Tôrn 'Thurn' H, Thörn B₁.

vå tornə — loc. sg. 'w wieży, w więzieniu': Watūrna 'Une prison' Pf, Watūrna Ec; Watorna 'Das Gefängniß' Vand; Wa tōrna 'im Thurm' H; Wassōden¹ Wa tōrna 'In den Thurn setzen' H.

Pożyczka z dn., por. śrdn. torn 'Turm, Gefängniß', dn. bremeń. torn 'ts.'; w loc. vå = *və, -ə = *-ě.

Rost, s. 36, przyp. 15; Lehr, Zapoż., s. 277, 292; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 163; Polański, MZ, s. 27, 38, 105; Olesch, Thesaurus, III, s. 1217.

¹ vāsodeně = *vəsadenəjə (zamiast *vəsadjənəjə).

tornaĵə — s. nom. sg. f. 'tarnina; morwa': Turnóglia 'Des prunelles sauvages' Pf; Turneila 'Maulbere' Vand; Torneila 'Schlee' H, Tôrneila BB₁B₂C.

tornaĵe — nom.-acc. pl. 'tarniny; morwy': Tôrneilé 'Schlee, plur.' H, Tôrneilê B₁.

*třnulja: słu. trnúlja 'tarnina'; por. od tego samego rdzenia i w tym samym znaczeniu, ale o innej budowie pol. tarnina, dł. tarnka, gł. torničel, torn(y)čel, cz. trnka, słu. trnka, sch. trnjina, bg. трѝнка, maced. трѝнина, трѝненка, ros. тѣрн, ukr. тѣрен.

tornkə — s. nom. sg. f. 'wieżyczka': Mola¹ Tôrnka 'Thürnlein' H, Thörnka B₁.

Deminutivum od torn (zob. s.v.), utworzone za pomocą sufiksu *-ka, skontaminowanego z dn. sufiksem -ke.

Polański, MZ, s. 56, 130; Olesch, Thesaurus, III, s. 1218.

¹ mola = *malaja.

tort'üvə — adi. nom.-acc. sg. n. 'tureckie', zaświadczone w wyrażeniu:

tort'üvə joptü 'dynia': Tortgiwa göptgi 'Kürbis, d.i. Türkapfel' H.

Derywat przymiotnikowy od Tork 'Turek' (zob. s.v.), utworzony za pomocą produktywnego *-ov; końcówka -ə = *-oje. Całe wyrażenie jest kalką dn. Tork-app'l 'Kürbis'.

Rost, s. 131, przyp. 18; Polański, MZ, s. 70, 143; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 53, 102; Olesch, Thesaurus, III, s. 1218-9.

tozage — s. nom. sg. (f.?) 'obietnica': Tosage 'Zusage' H, Tôsage B₁.

Pożyczka z niem. Zusage, przy czym wn. zu- zastąpiono dn. prefiksem to-

Olesch, Thesaurus, III, s. 1219; nieco inaczej Polański, MZ, s. 137. Zob. też Rost, s. 173, przyp. 2, Reczek, Z badań ..., s. 189, 204.

töfle || töfli || tūfli — s. nom.-acc. pl. 'panttofle': Duffli 'Des Pantouffles' Pf; Tefflí, Tefflé 'Pantoffeln' H, Tefflý, Tefflé B₁.

Późna pożyczka z dn. Töffel, Tüffel 'Pantoffel'; końcówka połab. -e = *-ě, -i wtórnie i dialektalnie z -e = *-ě.

Rost, s. 142, przyp. 5; Polański, MZ, s. 134-5; Olesch, Thesaurus, III, s. 1152-1-2.

töfli zob. töfle.

I. *törě* — adi. nom. sg. m. 'drugi': Tere 'Andere' H, Têre B₁; töhr daan dump jalajec¹ 'am andern taige ist Er getaufft' Mit.

no törě 'innym razem, kiedy indziej': Notére 'Andermal' H, Notéra B₁.

*vstorǝjǝ, *na vstorǝjǝ: pol. przestarz. *wtóry*, pomor. *vtörĭ*, stdł. *waltory* (według Muki z *wutory* pod wpływem łac. *alter*), gł. *wutory*, scs. *vstorǝ*, bg. *вmópy*, ros. *вmopóŭ*. — Prawdopodobnie z pierwotnego *vstorǝ, por. stind. *vítara* 'weiter führend', awest. *vitara* 'weiter', zob. Vasmer, REW, I, s. 232 (z dalszą bibliografią). — Połab. *törě* jest jednym z rzadkich przykładów na zanik *ɛ w pierwszej sylabie. — Tu też II. *törě* (zob. s.v.).

¹ *törě dan dǝpǝlǝj-jǝg* = *vstorǝjǝ dnǝ (*dǝp* - z śrdn. *dopen*, zob. s.v. *dǝpǝlǝj*)-*ali jego*.

II. *törě* — s. nom. sg. m. 'wtorek': Töre 'Mardy' Pf, Töre Ec; Thöre 'Dienstag' H.

Substantywizowany liczebnik porządkowy, zob. s.v. I. *törě*; podobna substantywizacja zaszła też w cz. *úterý* 'wtorek'. — Od tego samego liczebnika nazwę wtorku utworzono też w innych językach słowiańskich, por. pol. *wtorek*, kasz. *vtórk*, dł. *waltork*, gł. *wutora*, śla. *utorok*, śle. *vtórek*, sch. *ùtornĭk*, scs. *vstorǝnikǝ*, bg. *вmópник*, maced. *вmopник*, ros. *вmópник*, ukr. *вmóрок*, br. *аўmóрак*.

tǝ — pron. demonstr., nom. sg. m. 'ten':

W funkcji rzeczownej: Tung 'Der' H, tong B₁; kak¹ tung 'Wie der' H; Tung jang Sjostie² 'Er ist ein teutscher' Mit; tung bahl al³ 'dieser ist gewesen' PS; Kattuhe zie zarat Tung heide⁴ 'sich wer da will hofiren, der gehet' PSJ.

W funkcji atrybutywnej: Tung Pijahss böre⁵ 'der Hund bellt' PS; kak tung pauna teid komóne⁶ 'Als die Zeit erfüllet ward, d.i. als die volle Zeit kommen' H; Tung Kohläu Jang hist Teplüh⁷ 'Der Kohl ist noch heiß' PS; minne dowe tung glad⁸ 'mich drückt der Hunger' PS.

tǝ somě 'ten sam': Tungsome 'Derselbe' H, Tung somme B₁, Tungsóme C.

to — nom. sg. f. 'ta': to 'die' H, Tow B₁; kak¹ to 'wie die' H; To Sena mo dibbra Mlaka⁹ 'Die Frau hat guten Sog' H, Tosena B₁.

tü — nom.-acc. sg. n. 'to':

W funkcji rzeczownej: tüh 'Das' PS; ti 'das' H, Tý B₁; kak¹ ti 'wie das' H; Ti ni bedidya Dibbra¹⁰ 'Es bedeutet nichts gutes' H; cik gang ti?¹¹ 'Was ist das?' H, tí B₁; Neeg Tiebbe Tüh Schmacojie¹² 'laß Dier wol schmecken' PS; Ty gang Dést¹³ 'Es ist genug' HB₁; Tujandüst¹³ 'Asséz' Pf; Tiawérna¹⁴ 'Fürwahr, gewißlich' H; tu my Büsaz nibas waine¹⁵ 'deren Mein Gott nicht wehrt wahr' Mit; Tujan leu bü¹⁶ 'Par raillerie' Pf; Tujannütz¹⁷ 'Nichts' Vand; un Diebbra sehna, tüh mäu neh mom¹⁸ 'und gutte Frau, die haben wir nicht' PS; Okéidia¹⁹ 'Un crochet' Pf; Tojazeúza²⁰ 'Un etranger' Pf; Toja Zeuza²⁰ 'Ein Frembder' Vand; Tejangüt²¹ 'Mieux' Pf; tejangut²¹ 'beßer' Vand; Tojan viele²² 'Viele' Vand.

W funkcji atrybutywnej: ti peiwó gang dibbra²³ 'das Bier ist gut' H; To tilang gang Wiltge tautzna²⁴ 'Das kalb ist sehr fett' H.

no tü 'na to': Notý 'Darauf' HB₁.

pir tü 'za to, dlatego, przeto': täu mohss mäute pirtüh kryjoht²⁵ 'Du sollst Lohn dafür kriegen' PSJ.

zo tü 'za to': Cik mós²⁶ ssoü? 'Was hast du dafür?' H, Ssoü B₁; cik mos²⁶ satwär²⁷ 'Was hast du dafür?' H.

W funkcji elementu odpowiadającego niem. *es* w zdaniach bezpodmiotowych (kalka z niem.): ti grame²⁸ 'Es donnert' H; ti gramególí²⁹ 'Es hat gedonnert' H.

tüg — gen. sg. 'tego': Dirsólisa Wittik³⁰ 'sich enthalten von etwas, es sey, was es wolle' HB₁; Wit tik teidó³¹ 'Von der Zeit an' H, Wittik teydó B₁; erlösünas wittige goidac³² Mit.

per tüg er 'dlatego': Pértigger 'Darum' H, Pértigger B₁.

tǝ — acc. sg. f. 'tę': Püsaarim Wattung Dahrung³³ 'Be-siehe mir in das Loch' PS; nie Jang nie Jaddahn Deffca Tung Täu nie prosal³⁴ 'ist nicht eine Dirne der Du nicht gefraget' PS.

tə — acc. pl. m. 'te': wittödume doch tamüje Greichje wa Büse jeomang³⁵ 'vergib mir doch meine Sünde in Gottes Nahmen' Mit.

*tənō, *tənō samōjō, *ta, *to, *na to, *perō to, *za to, *togo, *perō togo, *perō togo (er z dn.), *tō, *tyjē — do *tā, *ta, *to: słu. tā, tā, tō, scs. tō, ta, to, strus. tō, ta, to, w innych językach słow. z rozmaitymi rozszerzeniami: pol. ten, ta, to, dł. ten, ta, to, gł. tón, ta, to, cz. ten, ta, to, sła. ten, ta, to, sch. tāj, tā, tō, ros. mom, ma, mo, ukr. mom, momá, momé, br. moj, máj, móe, z odpowiedników pozasłow. por. lit. tās, tà f., łot. tas, tā, stind. ta-.

Schleicher, s. 249; Lehr-Splawiński, SO, IV, s. 7-9 oraz Gram. poł., s. 189-90; Olesch, Thesaurus, III, s. 1247-57, a także II, S. 750-1.

¹ kək = *kako. ² ... jā sósťě = *je(stō) (sas- z niem.)-kōjō. ³ ... bāl al = *bylō (al z dn. all 'już'). ⁴ kātū ci sarət tō aždě = *kōto χōtje(tō) sbrati tənō ide(tō). ⁵ tō pās bōrě = *tənō pōsō borje(tō). ⁶ kək tō pāuně tajd komoně = kako tənō pōnōjō (tajd z dn., kom- z niem.)-anōjō. ⁷ ... kolaž jā jist teplū = *(kol- z niem.)-u je(stō) ješče teplo (przysłówek użyty zamiast przymiotnika, kolaž — gen. partit.). ⁸ mině dově tō glād = *mene davi(tō) tənō goldō. ⁹ zenā mo dūbrā mlākā = *žena jōma(tō) dobroje melka (gen. partit.). ¹⁰ tū ni bedūdā dūbrā = *to ne (bedūdā z niem.) dobroje. ¹¹ cig jā tū = *čego je(stō) to? ¹² neχ tibě tū smakojě = *neχaji tebe to (smakojě z dn.). ¹³ tū jā dōst = *to je(stō) dosyti. ¹⁴ tū jā vernā = *to je(stō) vēnoje. ¹⁵ tū mūj būzēc ni-bēs vaīnē = *to mojō božěc ne bēaše vinōnōjō. ¹⁶ tū jā lājū = *to je(stō) ljubo. ¹⁷ tū jā nic = *to je(stō) ne-čōso. ¹⁸ un dūbrā zenā, tū moj ne momě = *(un z dn.) dobraja žena, to my ne jōmamy. ¹⁹ oťaj tū jā = *(oťaj z niem.) to je(stō). ²⁰ tū jā cauze = *to je(stō) tjudjōjō. ²¹ tū jā (gut z niem.). ²² tū jā vilě = *to je(stō) velbje. ²³ tū pajvo jā dūbrā = *to piva (gen. partit. w funkcji podmiotu) je(stō) dobroje. ²⁴ tū tilā jā vilě taucnā = *to telę je(stō) veliko tučōnoje. ²⁵ taj mos mojtě pir tū krijot = *ty jōmašb myto per to (krijot z niem.). ²⁶ cig mos = *čego jōmašb. ²⁷ zo tū fōr = *za to (fōr z dn.). ²⁸ ... gramě = *grōmi(tō). ²⁹ ... gramōlū = *grōmēlo. ³⁰ dirzol-sā vit tūg = *dřžalō sę otō togo. ³¹ vit tūg tajdo = *otō togo (tajdo z dn., zob. s.v. tajd). ³² erlōzūj-nās vit tūg

χajdōg = *(erlōz- z niem.)-aji nasō otō togo χudajego. ³³ pūzarē mē vā tō darō = *pōzbri mi vō tō dyrō. ³⁴ ni jā ni jadān defkō tō taj ni prosāl = *ne je(stō) ne jedōnō (m. zamiast f.) dēvōka tō ty ne prašalō. ³⁵ vitēdūj-mē doχ tā mūjā greχē vā būzē jājma = *otōdaji mi (doχ z niem.) tyjē mojē grēχy vō božbjeje jōmē.

tōcnū — adv. 'pochmurno' lub s. nom. sg. n. 'chmura': Duntzneū 'Une nuée' Pf.

*tōčōno — derywat od tōča (zob. s.v. tōco), utworzony za pomocą sufiksu *-ōno; wobec zdarzających się nierzadko w zabytkach połab. nieścisłości w podawaniu znaczeń interpretacja przysłówkowa jest w pełni możliwa (zob. Polański, Polabica I, s. 126-7), ale zapis Pfeffingera można też interpretować jako rzeczownik o podobnej budowie jak gł. mrōčno 'ciemna chmura' od mrok 'chmura'.

Rost (s. 429) nieprzekonująco zapis Pfeffingera uważa za omyłkowy i zalicza go do formy rzeczownikowej tōco.

tōco — s. nom. sg. f. 'chmura': Duntsou 'Die Wolke' Vand; Tūnzō 'Wolcke' H, Tuntzō B, Tūnzō B₁; Tausta¹ tunzō 'Dicke Wolcke' H, tūnzō B₁.

pūd tōcā (tōcā) — instr. sg. 'pod chmurą': Pattintze lgotōya² pit tūnsa 'Die Vögel fliegen unter den Wolcken' H, pit tūnsa B₁.

tōce — nom.-acc. pl. 'chmury': Tūnzé 'Wolcke, plur.' H, Tūnsē B₁, Tūnze C.

*tōča, *podō tōčejō: pol. tęcza 'barwny łuk na niebie', kasz. tąča 'ts.; przelotny, ulewny deszcz; chmura deszczowa', dł. tuca 'Regenbogen', gł. tuča 'chmura deszczowa', słu. tōča 'Hagel', sch. tūča 'ts.', scs. tōča 'Regenguß, Schneegestöber', ros. mýča 'chmura; chmara, mnóstwo', ukr. mýča 'chmura deszczowa', br. mýča 'ts.' (Nosovič), strus. tuča 'chmura, nie-pogoda, deszcz; chmara, mnóstwo', por. też gł. tučel 'tęcza'. — Zestawia się z lit. tánkus 'dicht, häufig', orm. tājnr 'dicht'; pierwotne znaczenie zapewne 'zbita masa' (zob. Brückner, SE, s. 570), z tego zaś 'chmura', a następnie metonimicznie w niektórych językach 'deszcz', 'tęcza (po deszczu)'.

Reczkowa, JP, XLVII, s. 60-71; MAGP, VI, s. 52-54; AJK, V, s. 235-7; Tolstoj, Iz geografii, s. 22-76.

¹ *tāustə* = *t_lstaja. ² *pātincē lotojə* = *pōtenbci lētajə(tə).

traĭnæcti || *tāroĭnæcti* || *traĭnoctě* || *traĭnædist* — num. card. 'trzyńście':

traĭnæcti: Treinatsté 'Treize' Pf, Treinazté Ec.

tāroĭnæcti: Tarozinatstü 'Dreizehn' Vand.

traĭnoctě: Treinôtste 'Dreyzehn' H.

traĭnædist: Treinatjist 'Dreizehn' Bauc; Treinatîst 'Dreyzehn' H, Treynanatîst B₁.

*tri na desęte: pol. *trzyńście*, kasz. *třęnasce*, dł. *tśinasćo*, gł. *třinaće*, cz. *třináct*, sła. *trinást*, sła. *trinájst*, sch. *třinaest*, scs. *tri-na-desęte*, bg. *тринајсет*, maced. *тринаесет*, ros. *трина́дцать*, ukr. *трина́дцять*, br. *трына́ццаць*.

Schleicher, s. 53, 137, 145, 194; Lehr-Splawiński, SO, VI, s. 17-19 oraz Gram. poł., s. 57, 100, 108, 127, 203-4; Polański, Polabica I, s. 110-11; Suprun, PČ, s. 14-20; Olesch, Thesaurus, III, s. 1145, 1232.

traĭvə — s. nom. sg. f. 'ślub': Dreywa 'Copulation' H, Dreiwa BB₂, Dreýwa B₁.

(*kā*) *draĭvə* — dat. sg. 'na ślub': ka Dreýwa 'Zur Traue' H, ka Dreywa C.

Z śrdn. *truwe* 'Treue, Eheversprechen'; końcówki połab. -ə = *-a, -ə = *-ě, przyimek *kā* = *kz.

Lehr, Zapoz., s. 289, 297, 300, 311; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 171; Polański, MZ, s. 31, 44, 62, 127; Olesch, Thesaurus, I, s. 218.

traĭvně — adi. nom. sg. m. 'ślubny', '(o palcu) serdeczny': treiwene 'trauen' H.

traĭvně polac 'serdeczny (środkowy) palec': treiwene polatz 'Gold-Finger' H, treiwne B₁.

Derywat od *traĭvə* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu -n-ě = *-bn-ęj; połab. *polac* = *palъcъ.

Lehr, Zapoz., s. 300; Polański, MZ, s. 69, 142; Olesch, Thesaurus, III, s. 1233.

traĭvněk — s. nom. sg. f. 'kawaler prowadzący pannę młodą do ślubu, družba': Dreywenik 'Trau-begleiter' H, Dreiwenik B₁; Treibnik 'Brautführer' H; Katü mēs Treibnik bayt? ¹ 'Wer soll Brautführer sein?' H, Treibnick E.

Derywat od *traĭvə* (zob. s.v.), utworzony za pomocą sufiksu -něk = *-bnikъ.

Schleicher, s. 166, 291; Rost, s. 98, przyp. 23; Polański, MZ, s. 62, 118; Olesch, Thesaurus, I, s. 219.

¹ *kātü mes traĭvněk bojt* = *kātü jbměse ... byti.

traĭvojě — 3. sg. praes. 'daje ślub': Dreywóye 'Trauen, copuliren' H, Dreywóje B, Dreywóyga B₁.

traĭvojáčě — ptc. praes. act., nom. sg. m. 'dający ślub': Dreywagangsa 'Copulation' H, Dreywóygangsa B₁, Dreywágangsa C.

traĭvoně (*traĭvonə?*) — ptc. praet. pass., nom. sg. m. (f.?) 'poślubiony (poślubiona), żonaty (zameżna)': Treiwona 'Getrauet' H, dreywona HW; Treiwona 'getraut' HB₁.

traĭvoně (*traĭvonə?*) *várdə* — 3. sg. praes. pass. 'zostaje poślubiony (poślubiona?), dostaje ślub': Treiwona woarda 'Getrauet werden' H, Treywona woarde B₁.

Z śrdn. *truwen* 'trauen, vertrauen, Glauben schenken', 'einer (einem) die Ehe geloben, heiraten', por. też ndn. 'copulieren, ehelich verbinden, zusammengeben'; zakończenia połab. -ojě = *-aje(tə), -ajáčě = *-ajotjbjb, -oně (-onə) = *-anęj; *-anaja; forma *várdə* z śrdn. *werden* (zob. s.v. *várdot*).

Schleicher, s. 166, 291; Rost, s. 161, przyp. 33; Lehr, Zapoz., s. 289, 300; Polański, MZ, s. 28, 62, 78, 84, 118, 154-5, 158; Olesch, Thesaurus, I, s. 219-20.

trāst — s. nom. sg. 'grzebień tkacki, przybijaczka', też 'trzcina (dojrzała, sucha, służąca do gwizdania)' (w tym ostatnim znaczeniu zaświadczone tylko w pl., zob. niżej): Troāste 'Kamm. Damit der Weber zuschlägt: wenn er die Spule durchschößen'

H, Troāsta B₂, Troāst C; Trāsda 'Weber-Kamm; ist der Kamm dadurch das Gewebe gehet, aus Rohr gemacht' HB₁.

trāstaj — nom.-acc. pl. 'grzebień tkackie'; 'trzciny': Troastáy 'Kamm. Damit der Weber zuschlägt: wenn er die Spule durchschossen, plur.' H; Drastóye 'Rohr, wenn es reiff ist, das es zu Pfeiffen dienet' H, Drostóye C.

*trāstb, *trāsti: pol. *trzęść* 'to, o czym się mówi; istota (czegoś); substancja wypełniająca coś, zawartość', stpol. *trzęść*, *trzęść* 'trzcina; przedmiot o różnym przeznaczeniu zrobiony z łodygi trzciny bądź taki, którego jest ona częścią; wyciąg z czegoś, ekstrakt', pomor. *tręsc* 'Inhalt, Wesentliches', dł. *tręsc*, *tręści* 'Rohr, Spule; die Zunge beim Dudelsack, Dudelsackpfeifenstück aus Rohr', cz. *tręść*, *tręści* 'esencja, ekstrakt', przen. 'trzęść', sła. *trst*, *trsti* 'trzcina', sła. *třst*, *třsta* 'Schilfrohr', sch. *třst*, *třsti* 'trzcina', scs. *trstb* f. 'Rohr, Rohrstab, Schreibfeder', bg. *trst* f. 'trzcina', ros. *трость*, *тросту* 'laska', przestarz. 'trzcina', ukr. rzad. *трость*, *тросту* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. lit. *trušis* f. 'trzcina', łot. *trusis* 'ts.; sitowie'; pierwotne znaczenie 'trzcina', z tego 'przedmioty o różnym przeznaczeniu zrobione z trzciny'.

trāstajna — s. nom. sg. f. 'trzcina': Trasteina 'Rohr' H.

*trāstina: pol. *trzcina* 'roślina z rodziny traw, Phragmites; łodyga tej rośliny', pomor. *třcāna* 'Rohr, Schilf', dł. *ścina* 'ts.', gł. *ścina* 'ts.', cz. *třtina* 'trzcina', sła. *trstina* 'ts.', sła. *trstina* coll. 'Röhricht', ros. *тростина* 'łodyga trzciny', ukr. *тростина* 'trzcina'.

trāstiněk — s. nom. sg. m. 'człowiek wyrabiający grzebień tkackie': Trastinik 'Kamm-Macher, Webekamm-Macher' H.

*trāstēnikš: derywat od *trāst* (zob. s.v.) z sufiksem *-iněk* = **-enikš*, por. o podobnej budowie ale o innym znaczeniu sch. *trstēnik* 'sitowie'.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 144; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 135; Olesch, Thesaurus, III, s. 1231.

trāstinac — s. nom. sg. m. '(zielona, słaba) trzcina': Drastínatz 'Rohr, wenns noch grün und schwach ist' H, Drostínatz C.

*trāstēnycš: deminutivum z sufiksem **-enycš* od **trāstb*, por. o podobnej budowie *pātinac*.

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 147; Olesch, Thesaurus, I, s. 209.

trāsě — 3. sg. praes. 'trzęsie': trangse 'schütteln' PS

trāsě dōr 'przetrząsa': Trangsa dār Mesak¹ 'Beuteln, Korn/Mehl bäuteln' H. — Wyrażenie to jest kalką niem. *durchschütteln* 'przetrząsać'; o połab. czasownikach zbudowanych na wzór niem. rozdzielnie złożonych zob. Polański, MZ, s. 87-8 oraz Z problematyki, s. 146-7.

trāsi-jěg 'trzęsie go, trzęsie nim' (o gorączce, zimnie): Seimiona² trangsyík 'Der Frost, das Fieber schüttelt ihn' H, Seimiona Trangsyík B₁.

trāsi-sə 'trzęsie się, drży, kołysze się': Trangsisssa 'Schaukeln' H, Trangsyssa B₁; Trāngsisssa 'Beben, schütteln, sich schütteln; zittern' H, Trańgzissa B₁; Simea³ trangsisssa 'Erde bebet' H, trańgzissa B₁.

trāsině — subst. verb. 'trzęsienie': trangsin 'schütteln' PS.

*trāse(tš), *trāse(tš) (dōr z śrdn.), *trāse(tš) jego, *trāse(tš) se, *trāsenycš do **trāsti*, **trāsq*: pol. *trząść*, *trzęse*, *trząść się*, kasz. *třisc*, *třisc sq*, dł. *tšęść*, *tšęść se*, gł. *třasc*, *třasc so*, cz. *třásti*, *třesu*, *třásti se*, sła. *trast*, *trasie*, sła. *tręsti*, *tręsem*, sch. *tręsti*, *tręsem*, scs. *tręsti*, *tręsq*, bg. *tręca*, *tręced*, *tręce*, ros. *трястú*, *трясú*, ukr. *трястú*, *трясú*, br. *tręcyu*.

¹ *mesak* = **męškš*. ² *zajmona* = **zimēna*. ³ *zimā* = **ze-mja*.

trebě — s. nom.-acc. pl. f. 'Boże Narodzenie': Trébe 'Noël' Pf; Trebe 'Weinacht' PS; Tribe 'Weynachten' Vand; Trewe¹ 'Weinachten' H.

vā trebě — acc. pl. 'w Boże Narodzenie': Wa trewe¹ 'In Weinachten' H, Wattréwe B₁, Watrewe C.

*terby, *vš terby: stcz. *třeba* 'ofiara', sło. *trēba* 'Säuberung', scs. *trēba* 'Opfer', strus. *tereba* 'ofiara'; tu też prawdopodobnie pol. *trzeba* 'jest konieczne, należy', dł. *trēba* 'ts.', gł. *trjeba* 'ts.', cz. *třeba* 'ts.', sła. *treba* 'ts.', sch. *trijēba* 'ts.'. — Może ten sam rdzeń, co w *terbiti 'trzebić, karczować' (zob. s.v. *tribě*), przy czym punktem wyjścia w rozwoju znaczeniowym mogło być 'karczowanie', a z tego 'praca potrzebna, konieczna' → 'potrzeba, konieczność' → 'czyszczenie' → 'czyszczenie ofiarne' → 'ofiara, modły' → 'dzień modłów, święta', zob. Skok, AfslPh, XXX, s. 307 i Wachtłówna, SO, XII, s. 299–301, por. też Vasmer, REW, III, s. 95–6, 133–4 (z dalszą bibliografią).

¹ Olesch (Thesaurus, III, s. 1233) tłumaczy *w* w tej formie wpływem dn., por. stmarch. *Naow'r* 'Nachbar'.

trepoĭ — s. nom.-acc. pl. 'schody': Treppói 'La montée' Pf; Trep-poi 'Die Treppe' Vand; Treppóy 'Treppe' H, Treppoy B.

Z śrdn. *treppe* 'Treppe, (Stufen)leiter'; pożyczka ta prawdopodobnie zastąpiła jakieś rodzime plurale tantum (w rodzaju pol. *schody*) z końcówką *-oi* = *-y.

Lehr, Zapoż., s. 280; Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 174; Polański, MZ, s. 18, 47, 135; Olesch, Thesaurus, III, s. 1233.

tribajkə — s. nom. sg. m. 'grabiarz, ten, co grabi': Tribeika 'Harker' Bauc.

*terbika — derywat z sufiksem *-ika od *terbiti o pierwotnym znaczeniu 'czyścić', zob. s.v. *tribě*; formacja jak *bezaĭkə*, *skocajkə* (zob. s.v.v.).

tribě — 3. sg. praes. 'ryje, wygrzebuje, zgarnia(?)': Tríwe¹ 'Scharren' H, Triwe BB₁B₂C.

**terbi(ts)* do *terbiti: pol. *trzebić*, *trzebie* 'wycinać poszczególne drzewa w lesie; wybijać (zwierzynę); kastrować', stpol. 'czyścić', dł. *trēbiś*, *trēbim* 'reinigen, roden, kastrieren', gł. *trjebić*, *trjebju* 'ts.', cz. *trĭbiti*, *trĭbĭm* 'usuwać wady, ulepszać, doskonalić', przestarz. i książkowe 'usuwać niepotrzebne części, czyścić', sło. *trēbiti*, *trēbim* 'reinigen, baggern, roden', sch. *trijēbiti*, *trĭjebĭm* 'czyścić; obierać; vypleniać; trzebić',

bg. *трѣбя*, *трѣбуу* 'karczować, tępić, wyniszczać', lud. 'oczyszczać, porządkować', maced. *трѣбу* 'przebierać (groch, ryż); czyścić (studnię)', *се трѣбу* 'iskać się', ros. *теребѣть*, *теребѣть* 'skubać, szarpać', ukr. *теребѣти*, *теребѣти* 'ts.; oczyszczać', br. *церабіць* 'karczować'.

Por. *trebě*, *tribajkə*.

¹ Błąd zamiast Tríbe. O mieszanii w pisowni zabytków liter *b* i *w* zob. s.v. *sibě*, przyp. 3.

tribně — adi. nom. sg. m. 'bożonarodzeniowy', zaświadczone w wyrażeniu:

tribně mond 'grudzień', dosłownie 'miesiąc bożonarodzeniowy': Trübne mōn 'Decembre' Pf, Trebemōn ou Trübne mōn 'Decembre; c'est à dire: le Mois de Noël' Ec; Trübne mond 'December' H, Trübne Mond B₂C.

*terbьnъjь: derywat przymiotnikowy od *trebě* (zob. s.v.); por. też *mond*.

Rost, s. 35, przyp. 23; Heydzianka-Pilatowa, SO, XXXIV, s. 61–2; Hinze, ZfSl, XIX, s. 729; Olesch, KNf, XXV, s. 17 oraz Thesaurus, III, s. 1236.

tritě — num. ord., nom.-acc. sg. m. 'trzeci': Trite 'Der Dritte' H, Tríte BC, Tríte B₁; trite daan afstōrial comine wade simia¹ 'den dritten tag hat Er alles abgesteüret, steine, waßer undt Erde' Mit; no trite dan² 'Am dritten Tage' H.

tritěg — gen. sg. m. 'trzeciego': Pisslyōt³ tritik dangō⁴ 'Nach 3 Tagen' H, trĭtik B₂.

*trebьjь, *trebьjego: pol. *trzeci*, kasz. *třeci*, dł. *tseši*, gł. *třeci*, cz. *třetí*, sła. *trĕtĭ*, sło. *trĕtji*, sch. *trĕčĭ*, scs. *trĕtijь*, bg. *трѣму*, maced. *трѣму*, ros. *трѣмуѣ*, ukr. *трѣмуѣ*, br. *трѣму*, z odpowiedników pozasłow. por. lit. *trĕčias*, łot. *trešs*.

Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 205.

¹ ...*afstōral komině, vādě, zimə* = *(*afstōral* z dn., zob. s.v.) *kamenъje, vody, zemja*. ² *no ... dan* = **na ... dnъ*. ³ *pūslod* = *poslĕdъ. ⁴ *daño* = *dnja (zamiast *dnje).

trǫbě — 3. sg. praes. 'trǫbi': Trumbe 'Blasen' H; Nūntar trumba rik¹ 'Der Hirte bläset' H, trumb B₁; Nūntar trumbe wa rik² 'der Hirt bläst ins Horn' HB₁.

**trǫbi(tǫ)* do *trǫbiti: pol. *trąbić, trąbię*, kasz. *trąb'ic, trǫ-b'i*, dł. *tšubiś, tšubim*, gł. *trubić, trubi*, cz. *troubiti, troubím*, sła. *trúbit', trúbi*, sło. *trǫbiti, trǫbim*, sch. *trúbiti, trúbim*, bg. *mpǫbja, mpǫbju*, maced. *mpybu*, ros. *mpybúť, mpybljó, mpybúw*, ukr. *mpybútu, mpybljó, mpýbuu*, br. *mpyb'ic*. — Derywat od rzeczownika *trǫbǝ* (zob. s.v.).

¹ *nǫtǝr trǫbě rūg* = **nǫtarjǝ trǫbi(tǫ) rogǝ*; składnia tego zdania jest wzorowana na niemieckiej, zob. Heydzianka, SO, VI, s. 28 oraz Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 82. ² *nǫtǝr trǫbě vǝ rūg* = **nǫtarjǝ trǫbi(tǫ) vǝ rogǝ*.

trǫbǝ — s. nom. sg. f. 'motek pakuł, pacześ': Trumba 'Docke Hede' H, Trumba BB₁B₂.

*trǫba: pol. *trąba* 'dęty, blaszany instrument muzyczny', w tym samym podstawowym znaczeniu kasz. *trǫba*, dł. *tšuba*, gł. *truba*, cz. *trouba*, sła. *trúba*, sło. *trǫba*, sch. *trúba*, bg. *mpǫbá*, ros. *mpybá*, ukr. *mpybá*, br. *mpybá*, strus. *truba*; poza tym rzeczownik ten używany jest w poszczególnych językach słow. w dodatkowych znaczeniach, przede wszystkim 'rura, rolka, rura kominowa, bela płótna'; w znaczeniu 'motek pakuł' ('ein Wickel Werg') poza połabszczyzną występuje tylko gwarowo w dł.; wyłącznie 'bela płótna' znaczy maced. *mpaba*. — Pożyczka z stwn. *trumba* 'Trompete' lub śrlac. *trumba* 'ts.', zob. Kiparsky, GLG, s. 267, Brückner, ES, s. 575, Vasmer, REW, III, s. 142. W połabskim wyraz zapewne znaczył także 'trąba', ponieważ zaświadczony jest derywat *trǫbě* 'trǫbi', znaczenie to nie zostało jednak zarejestrowane.

Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 128; Olesch, Thesaurus, III, s. 1236.

trüvě — adi. nom. sg. m. 'wierny': Triwe 'Getreu' H; Truwe, Truwa 'Treu' HB₁.

Późna pożyczka z dn. *trüwe* 'treu', por. lüneb. *tru* 'ts.'; końcówka połabska -ě = *-ǝjǝ.

Rost, s. 115, przyp. 25; Lehr, Zapoż., s. 287, 296, 301; Olesch, Thesaurus, III, s. 1235; Polański (MZ, s. 141) mniej przekonująco wyprowadza z śrdn. *truwe*.

tuct zob. *tǫuct*.

tustě zob. *tǫustě*.

tušol — praet. sg. m. 'zamienił': Tuschól 'Tauschen' H, Tuschól B₂.

Pożyczka z dn., por. lüneb. *tūsch'n* 'tauschen'; zakończenie połab. -ol = *-alǝ.

Rost, s. 160, przyp. 3; Lehr, Zapoż., s. 288; Polański, MZ, s. 82, 154; Olesch, Thesaurus, III, s. 1258.

tü zob. *tǫ*.

tücajkǝ — s. nom. sg. m. 'kret': tützeica 'Maulwurff' PSJ, Tützeica PSO, Lützeica 'Maulwurm' PSH.

*točika — pierwotne nomen agentis z sufiksem *-ika od *točiti (zob. s.v. *tüce*) — nazwa od rycia, por. kasz. *točec* m. in. 'wiercić, drażyć, wygryzać (także o krecie)', dł. *tocyś* m. in. 'ryć (o świniach, kretach)'; budowa podobna jak *skocajkǝ, bezaikǝ* (zob. s.v.v.); Olesch (Thesaurus, III, s. 1246) mniej przekonująco przypisuje temu rzeczownikowi rodzaj żeński, formacje agentywne na -ajkǝ są bowiem w połabskim rodzaju męskiego. — Prawdopodobnie kalka niem. *Wühler*, względnie *Wühlwurm, Erdwühler*, podobnie jak kasz. *točk* 'nornica; kret', zob. Olesch, JP, XLVII, s.3-5.

Lorentz, ZfslPh, III, s. 318.

tüce — 3. sg. praes. 'leje, wytacza, spuszcza (płyn z beczki)': tütze 'einzapfen' PSJ, 'einzoppen' PSH, 'Ein zappen' PSO.

**toči(tǝ)* do *točiti: pol. *toczyć, toczyć* 'obracając coś posuwać; prowadzić (np. wojnę); obrabiać na tokarce; nadawać kształt wyrobom ceramicznym na obracającym się kole garn-

carskim; niszczyć drażąc otwory (zwłaszcza drewno); wytaczać, spuszczać (jakiś płyn)', kasz. *točēc, toči* 'ts.; ryć (np. o krecie)', dl. *tocys, tocym* 'ts.', gł. *točić, toči* 'ts.', cz. *točiti, točím* 'obracać, kręcić; wytaczać (np. piwo)', sła. *točit', toči* 'ts.', sła. *tóčiti, tóčim* 'fließen machen: vergießen; ausschenken; laufen machen', sch. *tòčiti, tòčim* 'nalewać, szynkować; szlifować; wygryzać, niszczyć; obrabiać na tokarce', scs. *točiti, točq* 'laufen, fließen machen', bg. *móča, móču* 'wytaczać (płyn z beczki); wałkować (ciasto); snuć, prząść (nić)', ros. *мо́чить, мочы́, мочу́шь* 'ostrzyć; obrabiać na tokarce; przężerać; dręczyć, nękać', ukr. *мо́чиму, мочы́, мочу́ш* 'ts.', br. *мачы́ць* 'ts.', 'ryć (np. o krecie)'. — Pierwotne causativum do **tekti, *tekq* (zob. s.v. *ticē*) o znaczeniu 'powodować, żeby coś ciekło, biegło'.

tūdaj — s. nom. sg. f. 'świadectwo': Tügáy 'Zeuge'¹ H, Tügay B, Tygáy B₁.

Może tu też jako niedokładnie zapisane: Tisay 'Bezeugen' H, Tisey B₁.

Z śrdn. *tuge* f. 'Zeugnis'; pożyczkę podciągnięto pod rodzime tematy na **-ū*, stąd końcówka *-aj* = **-y*, zob. Polański, MZ, s. 133. Inaczej, mniej przekonująco (jako gen. sg. m.) Rost, s. 172, przyp. 11; nie do przyjęcia jest też interpretacja Olescha (Thesaurus, III, s. 1241), który formę tę uważa za nom. sg. m., język połab. bowiem, podobnie jak inne języki słow., takich form nie ma.

¹ Zeuge może w starszej niemczyźnie znaczyć też 'Zeugnis' (= świadectwo), zob. Grimm & Grimm, DtWb, Bd 31, s. 842.

tūday — s. gen. sg. (partit.) m. 'materiał; rzecz, przyrząd':

Tügâw 'Zeug' H, Tijâw, Tijâf B, Tigâw, Tigâf B₂C, Tigâw B₁; bele¹ tügâw 'Zeug waschen' H, Tyâw B₁, tügâf B₂C; Tzôrna² tügâw 'Schwartz zeug' H, Tzôrna Tígaw B₁, tzôrna tigâf B₂.

tūdaj — nom.-acc. pl., zaświadczone w wyrażeniu:

*vignenæ*³ *tūdaj* 'zapałki (krzesiwo?)': Wiknéna tugéy 'Feuer-Zeug' H, Wiknena Tügéy B₁, Wiknéna tügéy B₂.

Wyrażenie to jest kalką niem. *Feuerzeug*.

Z dn. *tüg* m. 'Zeug; Kleidung'; końcówki połab. *-ay* = **-u*, *-aj* = **-y*.

Interpretacje Schleichera (s. 113 i 242), Rosta (s. 108 i 430) i Lehra-Splawińskiego (Gram. poł., s. 156 i 179) są nietrafne.

¹ *belē* = **bēli(tə)*. ² *cornē* = **čřnōjb*. ³ **ognenyjē*.

tūdē — adv. 'wtedy; tedy, przeto': Tídye, Dídye 'Alsdenn' H, Tídje B, Didge B₁; Tidje sehna sietē minne schworet¹ 'Dan die Frauen willen mier kiemen' PS, 'denn die Frauen wollen mich auskeiffen' PSJ; Mohm johss wlassa, tidje mohm Tock kaak dräuje läudey² 'Habe ich Hare, so habe ich so wie andere Leute' PS.

*togy: bg. dial. *mozú* (też *mozúea, mozúe, mozúz, mozúc*) 'wtedy'.

Rost, s. 88, przyp. 26; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 239; Olesch, Thesaurus, III, s. 1195. — Brückner (ZfslPh, VII s. 44) nieprzekonująco zestawia z pol. *tedy*.

¹ ...zenə citē minē svorēt = **ženē* ... χσtjete mene svariti.
² *mom joz vlāsē, tūdē mom tok kək drajdē laudaž* = **jbmamb jazə volsy, togy jbmamb tako kako drugyjē ljudi*.

tūdōt — inf. 'świadczyć': tūgot 'Zeugen' H, tūjōt B, tygōt B₁.

Z śrdn. *tugen* 'zeugen, Zeugnis ablegen'; końcówka połab. *-ot* = **-ati*.

Lehr, Zapoż., s. 287, 304; Polański, MZ, s. 75, 154; Olesch, Thesaurus, III, s. 1242.

tūfli zob. *tōfle*.

tūj — pron. poss. 2. pers. sg., nom.-acc. sg. m. 'twój': tūi Rieck cumma¹ Mit; tia Rík komma¹ 'dein Reich komme' H; Noh tühe wungss mühse hist drehn rühst² 'Auf Deinem bart kann noch Dorn wachsen' PS.

tūjə — nom. sg. f. 'twoja': tua willia mossa schjniot³ Mit; tūf Wilje neke bung te kak, dak noosim⁴ 'dein Wille sey gut

im Boesen' (Buchholtz); ninna johss mohm tüh brüdt bäut⁵
'nun soll ich deine Braut seyn' PSJ.

Može tu tež: Tya 'Dein' H, Tija B.

tūji — nom.-acc. sg. n. 'twoje': Sjoncta mowardoot tüi
seimang⁶ Mit; Sjungta woarda tügi Geima⁷ 'Geheiligt werde
dein Name' H.

tūja — acc. sg. f. 'twoja': No tyang Waschetung⁸ 'Auf
Deine Gesundheit' H; Jose peyang tyang Wäschetung⁹ 'Ich
trincke deine Gesundheit' H.

tūjē — loc. sg. f. 'twojej': Būsaz tade tojis wattuje
emmerize¹⁰ 'Gott du bist im Himmel' Mit.

vā tūjēm — loc. sg. n. 'w twoim': tada tōjis wattuem ni-
bisien¹¹ Mit.

tūjə — nom.-acc. pl. n. 'twoje': tāu tühe wäusta nie
wiedseess¹² 'daß du deinen Mund nicht verbrennest' PSJ.

*tvojь, *tvoja, *tvoje, *tvojō, *tvojeji, *vš tvojemь, *tvoja:
pol. *twój, twoja, twoje*, kasz. *tvój, tvoja, tvoje*, dł. *twój, twója,*
twóje, gł. *twój, twoja, twoje*, cz. *tvůj, tvoje, tvoje*, śla. *tvoj,*
tvoja, tvoje, śle. *tvój, tvója, tvóje*, sch. *tvôj, tvòja, tvòje*, scs.
tvojь, tvoja, tvoje, bg. *твоѡ, твоѡя, твоѡе*, maced. *твој,*
твоја, твоје, ros. *твоѡ, твоѡя, твоѡе*, ukr. *твій, твоѡя,*
твоѡе, br. *твоѡ, твоѡя, твоѡе*.

¹ rik komə (z dn., zob. s.v.v. rik, komot). ² no tūj vōs mūzē jist
dren rūst = *na tvojь vōsō može(tō) ješče dernō orsti. ³ ...viļə mo-
sə šinot = *volja jьma(tō) sę (šinot z dn., zob. s.v.). ⁴ tūjə viļə nek
bōdē kək ... tok no zimē = *tvoja volja neχaji bōde(tō) kako tako
na zemji. ⁵ ninə joz mom tūjə brūt bojt = *nenē jazō jьmamь
tvoja (brūt z dn.) byti. ⁶ sjōtə movārdot tūji jaīmā = *svętoje
jьma(tō) (vārdot z dn., zob. s.v.) tvoje jьmę. ⁷ sjōtə vārdə tūji
jaīmā = *svętoje (vārdə z dn., zob. s.v.) tvoje jьmę. ⁸ no tūja
vāχōtō = *na tvojo oχotō. ⁹ joz pajā tūja vāχōtō = *jazō pijō
tvojo oχotō. ¹⁰ būzəc, tādē tāj jis vā tūjē emerice = *božьcb, tōde
ty jesi vō tvojeji (emerice z dn., zob. s.v. emerikə). ¹¹ ... tādē tāj
jis vā tūjēm nibisay = *...tōde ty jesi vō tvojemь nebešu. ¹² tāj,
tūjə vajstə ni vizaz = *ty, tvoja usta ne ožьzi.

tūpət — inf. 'topić': Típat 'Schmeltzen' H, Tipat B₁B₂C.

tūponə — ptc. praet. pass., nom.-acc. sg. n. (?) 'topione':
Tipona 'Geschmeltzet' H, Típona BB₂C.

*topati, *topanoje — zapisy niedwuznacznie wskazują na
konieczność takiej rekonstrukcji tego czasownika w języku po-
łab. (por. też z przedrostkiem *vojtūpət* = *vytopati); jest to
prawdopodobnie innowacja połab., natomiast w pozostałych
językach słow. występują formy kontynuujące pierwotną ko-
niugację na *-iti, *-jō: pol. *topić, topię* 'zamieniać ciało stałe
w płynne przez ogrzewanie, roztopiać', kasz. *topić, topi* 'ts.',
dł. *topiś, topim* 'heizen; Rauch und Staub verursachen', gł. *te-
pić, tepi* 'palić w piecu', cz. *topiti, topím* 'ts.', dial. 'roztapiać',
śla. *topiř, topi* 'roztapiać', śle. *topiti, topím* 'wärmen, schmel-
zen', sch. *tōpiti, tōpim* 'roztapiać', bg. *топя, топуу* 'ts.', maced.
monu 'ts.', ros. *монуть, монуть* 'ts.; palić w piecu', ukr.
монуму, монуть 'ts.', br. *manіць* 'roztapiać'; oboczność *-ati
|| *-iti jest jednak znana w językach słow., zob. s.v. *ťaitajt* ||
ťaitajt. — Rdzeń ten sam, co w *teplə (zob. s.v. *teplə*), zob.
Vasmer, III, s. 120 (z dalszą bibliografią), Vaillant, GC, III,
s. 252, 416.

tvorzaikə — 'upiór, duch': Twórseika 'Gespenst' H, Twórseika
B₁, Twórseika B₂C.

Nomen agentis na -aikə = *-ika od tvorzě (zob. s.v.), jak
skocajkə od skocě, tūcaikə od tūcě (zob. s.v.v.).

Knieszsa, SO, XI, s. 4-7; Sehnert, RS, XXIV, s. 109-110;
Olesch, Thesaurus, III, s. 1259.

tvorzě — 3. sg. praes. '(gdzieś) straszy': twórse 'Spüken' H;
Twórse 'Spüken, wenn sichs spükt — wenn mann zugleich
was siehet; daher es auch von der Kinder Popantz gebraucht
wird' H.

Schleicher (s. 179) uważa wyraz za niejasny. — Wbrew
Rostowi (s. 156, przyp. 9), który zestawia z sch. *ūtvara* 'Ge-
spenst' i cz. *tvářiti se* 'sich gebärden' odrzucając możliwość
źródła dn., wyraz najprawdopodobniej utworzony został od
dn. *twarg* 'Zwerg'; końcówka połab. -ě = *-i(tō). Punktem
wyjścia dla rozwoju semantycznego tego wyrazu w połabskim

było zapewne 'karzeł, istota demoniczna → zjawa', por. niem. *Spuk* 'zjawa' oraz *Spuken* 'straszyć'. — Zestawienia, które proponuje Rost, są ze względów fonetycznych nie do przyjęcia.

Kniezsa, SO, XI, s. 4-5; Sehnert, RS, XXIV, s. 109-110; Olesch, Thesaurus, III, s. 1259.

Ī

t'abə — s. nom. sg. f. (m.?) 'duch': kabba 'Gespenst' PS; Tijába 'Geist' H, Tjaba BB₁, Tyába B₂C.

sjōtə t'abə 'Duch Święty': Sjunta Tijaba 'H. Geist' H, Tgaba B₁, Tyaba B₂C.

Etymologia niejasna. Rost (s. 113, przyp. 20) wiąże z scs. *kobь* 'wrózenie', natomiast Brückner (ZfslPh, VII, s. 48) zestawia ze stcz. *koba* 'kruk' (o słow. wyrazie *kobь* zob. Vasmer, REW, I, s. 584 i Trubačev, Voprosy Slavjanskogo Jazykoznanija, vyp. 4, Leningrad, 1959, s. 138-9). Do etymologii Rosta nawiązuje Olesch (Thesaurus, III, s. 1196), a za nim Vincenz (WWS, s. 283-92 oraz Gedenkschrift für Olesch, s. 41-57). Olesch sprowadza połab. wyraz do *kɔba/*koba. Połab. t'abə nie może jednak pochodzić ani z *koba, ani z *kɔba, albowiem pierwotne *koba musiałoby się rozwinąć w t'übə, natomiast *kɔba w kábə (por. np. *kobyła = t'übālə, *kɔto = kātū). Tymczasem systematyczne zapisy w źródłach w sposób niedwuznaczny wskazują na brzmienie t'abə, względnie t'ábə. Transkrypcja t'abə sugerowałaby jakąś pożyczkę z niem. (por. s.v.v. t'ad'o, t'adél, t'arl, t'asāi), natomiast formę t'ábə należałoby wyprowadzać z *t'aba (por. t'amə = *t'ma). Niestety, nie udało się do tej pory znaleźć ewentualnego źródła zapożyczenia w niemieckim, ani odpowiedników w innych językach słow. sprowadzających się do *t'aba. — Forma przymiotnika sjōtə (= *svētaja) wskazuje na rodzaj żeński tego rzeczownika.

t'adāl || t'edāl — s. nom. sg. m. 'kitel, bluza':

t'adāl: Tejadahl 'linnen Rock' PS, Ta Ja dahl O, Jedahl O₂.

t'edāl: Tgedall 'Linnen Rogk' Bauc.

Z śrdn. *kedel* (|| *kedele*) m. 'Kittel'; o adaptacji morfologicznej zapożyczonych z niemieckiego rzeczowników z sufiksami *-el, -en, -er, -et* zob. s.v. *šapār*.

Rost, s. 65, przyp. 9; Polański, MZ, s. 111; Olesch, Thesaurus, III, s. 1155.

t'ad'él — s. nom. sg. m. 'kręgiel': Kojil 'Der Kegel' Vand.

t'agli — nom.-acc. pl. 'kręgle': Tschagli 'Des Quilles' Pf; Tyaglí 'Kegel' H, Tjaglí B, Tgagelý B₁, Tyagli B₂C.

Z śrdn. *kegel* m. 'Kegel'; o sposobach przyswajania rzeczowników zapożyczonych z sufiksami *-el, -en, -er, -et* zob. s.v. *šapār*; końcówka nom.-acc. pl. *-i* = *-e.

Rost, s. 127, przyp. 19; Lehr, Zapoż., s. 281, 283, 303; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 182; Polański, MZ, s. 40-42, 54, 111; Olesch, Thesaurus, III, s. 1260.

t'ad'o — s. nom. sg. f. 'łańcuch': Tyadyó 'Kette' H, Tjadyó B, Tgadyô B₁, Tgadyó B₂C.

Z śrdn. *kēde* 'Kette'; pożyczka podciągnięta pod rodzime tematy na *-a, stąd końcówka *-o* = *-a.

Rost, s. 127, przyp. 35; Lehr, Zapoż., s. 283, 297, 303-4; Polański, MZ, s. 30, 128; Olesch, Thesaurus, III, s. 1161.

I. t'aijpě — 3. sg. praes. 'kupi': Tyeipe 'Kauffen' H, Tjeipe B, Dgeype B₁.

t'aijpāl — praet. sg. m. 'kupił': tjäupal 'kaufen' PS.

*kupi(tɔ), *kupilɔ do *kupiti: pol. *kupić, kupię*, kasz. *kupic, dł. kupiś, kupim*, gł. *kupić, kupi*, cz. *koupiti, koupím*, śl. *kúpiť, kúpi*, sło. *kúpiti, kúpim*, sch. *kúpiti, kúpim*, scs. *kupiti, kupit*, *kúpi*, sło. *kúpiti, kúpim*, sch. *kúpiti, kúpim*, scs. *kupiti, kupit*, *kúpi*, bg. *кúпja, кúпuu*, ros. *купúть, куплú, кúпuuшь*, ukr. *купúту, куплú, кúпuu*, br. *купúць, куплú, кúпuu*.

II. t'aijpě — 3. sg. praes. 'wrze, gotuje się, kipi': Tyeipe 'Sieden, das Sieden, wenn eine Speise in vollem Sieden ist' H, Tjeipe BB₁.

t'ajpəcě — ptc. praes. act., nom. sg. m. 'wrzący, gotujący się': Tgeipangs 'Wanns im vollen Kochen ist' H, Tgéypangs B₁.

t'ajpəcə — pt. praes. act., nom. sg. f. 'wrząca, gotująca się': Woda¹ tgeipangsa 'Kochend Waßer' H, dgéipangsa B₁, tgeipangsa C.

*kypī(tə), *kypētjaja do *kypēti: pol. *kipiec, kipi*, kasz. *k'ipēc, k'ipi*, dł. *kipeś, kipi*, gł. *kipić, kipi* też 'ciec, wyciekać, ropieć', cz. *kypēti, kypí*, sła. *kypiet', kypí*, sło. *kipēti* też 'ciec, wyciekać; róść (o cieście)', sch. *kípjeti, kípī*, scs. *kypēti, kypitə*, ros. *кунѣть*, ukr. *куніму*.

¹ vādə = *voda.

t'ajpəc — s. nom. sg. m. 'kupiec, handlarz': Tscheipatz 'Un marchand' Pf, Tschéipatz Ec; Tyeipatz 'Käuffer' H, Tjéipatz, Dgeypatz B₁.

*купьць: pol. *kupiec* 'człowiek trudniący się handlem, mercator; kupujący, nabywca, empor', kasz. *kupc* 'empor', dł. *kupc* 'ts.; mercator', gł. *kupc* 'ts.', cz. *kupec* 'empor', sła. *kupec* 'ts.', przestarz. i dial. 'mercator', sło. *kupēc* 'ts.', sch. *kúpac* 'empor', dawne też 'mercator', scs. *купьць* 'mercator', bg. dial. *кунѣц* 'ts.; empor', maced. *кунец* 'empor', ros. *кунѣц* 'mercator', ukr. *кунѣць* 'ts.; empor', br. *кунѣц* 'ts.'. — Nomen agentis od *kupiti, o sufiksie -ць zob. Sławski, PSS, II, s. 84.

t'ajrəq zob. t'ajrəq.

t'ajrəpotkə zob. t'ajrəpotkə.

t'ajsot zob. t'ajsot.

t'ajtajt zob. t'ajtajt.

t'ajzār — s. nom. sg. m. 'cesarz': Tscheisar 'L'Empereur' Pf, Tscheisar Ec; Tyáysar 'Kayser' H, Tjáysar B, Dgáysar B₁, Tgáysar B₂.

Z śrdn. *keyser, keiser* 'Kaiser'; o traktowaniu niem. sufiksu -er w pożyczkach rzeczownikowych zob. s.v. *šapár*.

Schleicher, s. 127; Polański, MZ, s. 116; Olesch, Thesaurus, III, s. 1263.

t'ajənaičə zob. t'ējənaičə.

t'ajəncaińə — s. nom. sg. f. 'kij pasterski': Tgeinzeinya 'Hirtenstab' H, Tjeniceinja B, Tgeitzeinga B₁, Tzeinzeinga B₂, Tgeinzeinga C.

*kyjanščina (prawdopodobnie z *kyjanščina), por. pol. *kijanka* 'deszczułka z rączką używana do prania bielizny; rybka głowacz', dial. też 'laska', cz. *kyjanka* 'drewniana pałka, kij', stcz. *kyjenicě* 'kij, maczuga', sła. *kyjanica* 'ts.', dł. *kijańca* 'kijanka do obijania lnu', gł. *kijeńca* 'ts.'. O dalszej etymologii tych wyrazów zob. Sławski, SE, II, s. 159-60. — Mniej przekonujące wydają się objaśnienia etymologiczne Rosta (s. 123, przyp. 23 — z *kyjčina*), Szydłowskiej-Ceglowej (Lud, XLVIII, s. 81), Polańskiego — Sehnerta (PED, s. 152) i Olescha (Thesaurus, III, s. 1170) — z *konščina.

Por. t'ējənaičə, t'ajənaičə.

t'arl || t'arál — s. nom. sg. m. 'osobnik, facet, chłop; człowiek; mąż':

t'arl: Tjâl 'Kerl' An; Tjarl 'Mann' PS; Tyârl 'Mann' Bauc; tgarl 'Mann' H; Tgârl 'Mann. So nennen alle Weiber ihre Männer, wenn sie in der dritten Person von ihnen reden' H, Tjarl B, Dgârl B₁, Tyârl B₂; Dübretchâl¹ 'Heureux' Pf, Dübreháal Ec; store² tyarl 'Alter Mann' H, tgarl B₁; Gleipe³ tgârl 'Jung Kerl, Jung Mann' H; Gleipe³ Tjârl 'Jung Kerl' HB₁; My⁴ tgârl 'mein Kerl, mein Mann' H, Dgârl B₁; Bâse⁵ tgarl 'Böser Mann' H; tzôrne⁶ tgaarl 'schwarzer Kerl' H; mole⁷ tgaarl 'kleiner Kerl' H; Dibber⁸ tgârl 'wacker Kerl' H.

t'arâl: Tschâriol 'Un homme' Pf; Jungtschâriol⁹ 'Un garçon' Pf, Jungtschâriol Ec; Stora² tschâriol 'Un vieillard' Pf; Stora² tschâriol 'Ein alter Mann' Vand; Tschâriol 'Der Mann' Vand; jung tschâriol⁹ 'Ein junger Kerl' Vand.

t'arlay — dat. sg. 'mężowi, osobnikowi itd.': Sena gang Tgalâf Beddraug¹⁰ 'Die Frau ist des Mannes Gehülffin' H, Tyalâf C.

Z ōrdn. kerl 'Mann'; forma t'arâl powstała w wyniku adaptacji morfologicznej do systemu rodzimego podobnie jak wiêkszość rzeczowników zapożyczonych z niemieckiego z sufiksami -el, -en, -er, -et, zob. s.v. šapâr; końcówka połab. -ay = *-u.

Schleicher, s. 56, 127; Rost, s. 135, przyp. 10; Lehr, Zapoz., s. 283, 292-3, 303; Polański, MZ, s. 105, 111; Olesch, Thesaurus, III, s. 1161-3, 1237.

¹ dūbrē (= *dobrōjъ) t'arl. ² storē = *starōjъ. ³ glajpē = *glupōjъ. ⁴ mūj = *mojъ. ⁵ bōzē (z niem. böse). ⁶ cornē = *čŕnōjъ. ⁷ molē = *malōjъ. ⁸ dūbrē = *dobrōjъ. ⁹ jungē (z niem. jung) t'arâl. ¹⁰ zenə jə t'arlay pōdraug = *žena je(stə) ... podrugō.

t'asâj || t'esâj — s. nom. sg. f. 'dom', używane też adwerbialnie w znaczeniu 'do domu':

t'asâj: Tgassây 'Heymath' H, Tjassây B, Dgassây B₁, Tyassây B₂C; Tgassây 'Vaterland' H, Tjassây B, Dgassây B₁B₂C; Tgassây 'Nach Hause' H, Dgassây B₁.

t'esâj: Johss mohm tjessey heidt¹ 'Ich muß heim gehen' PS.

Pożyczka z dn., por. westfal. kâse f. 'Kotten, schlechtes Haus'; w dolnoniemieckim często zachodzi wymiana a || e (por. sage || sege itp.), za podstawę więc tu trzeba przyjąć kесе, które zostało przyswojone podobnie jak t'ad'el z kegel z nagłosowym t'a-, zob. Polański, MZ, s. 133. — Etymologie Rosta (s. 72, przyp. 14) i Radłowskiego (RS, XXI, s. 184) nie przekonują.

¹ joz mom t'esâj ajt = *jazō jbmamь ... iti.

t'atrĕk — s. nom. sg. m. 'piesek': Tyatrick 'Kleiner junger Hundt' Bauc; Tyatrik 'Hündlein' H, Tjatrik B, Tgâtrik B₁, Tyâtrik B₂C.

Pożyczka z dn., por. szlez.-holszt. kōter 'kleiner bissiger Hund, Dorfhund', ōrdn. koter-hunt 'Bauer- und Schäferhund, Kläffer, flagistus'; połab. sufiks -ĕk = *-ikō.

Rost, s. 124, przyp. 31; Lehr, Zapoz., s. 281, 292; Polański, MZ, S. 59, 117; Olesch, Thesaurus, III, s. 1261.

t'ayχarnajĕə — s. nom. sg. f. 'kuchnia': Tyaucharneicia 'Küche' H, Tjaucharneicia B.

*kuχarъnica: sch. kühārnica 'kuchnia', por. także o podobnej budowie ale o innym znaczeniu sło. küharnica, küharnica 'Kochlöffel'. — Derywat od t'ayχor utworzony za pomocą sufiksu -najĕə = *-nica; w pozostałych językach słow. w tym znaczeniu występują formy sprowadzające się do *kuχsnja, *kuχynja, zob. Sławski, SE, III, s. 305-6.

t'ayχor — s. nom. sg. m. 'kucharz': Tgauchgōr 'Koch' H, Tjauchjōr B, Dgauchgōr B₁, Tgauchōr C; Jos nemik Tgauchgor bayt¹ 'Ich kann der Koch nicht seyn' H.

Przyczyna miękkości χ niejasna, zob. Lehr-Spławiński, Gram. poł., s. 79.

*kuχarjъ: pol. kucharz, kasz. kuχar, dł. kuchar, gł. kuchar, kucharja, cz. kuchař, sła. kuchár, sło. kùhar, kùharja, sch. kùhar, rcs. kuχarъ, ros. dial. кúхарь, ukr. кúхар, кúхаря, br. кúхар. — Zdaniem Sławskiego (SE, III, s. 303-5) wyraz utworzony został na gruncie słow. w ramach typu nazw zawodu za pomocą produktywnego w tej funkcji sufiksu -arjъ, który pierwotnie tworzył rzeczowniki denominalne, wtórnie jednak także dewerbalne; podstawą był zapożyczony prawdopodobnie z ōrdn. kocken czasownik kuχati, zaświadczony tylko w językach pld.-słow., por. np. sch. kùhati 'gotować'.

¹ joz ne-mūg... bojt = *jazō ne mogō ... byti.

t'ayraice || t'ayrĕce — s. nom.-acc. pl. 'przysiółek, osada za wsią, przedmieście':

t'auraiçe: Tschoreizée 'Un fauxbourg' Pf, Tschoreizè Ec; Tschoreiza 'Die Vorstadt' Vand; kaureitz 'Vorstadt' PS.

t'aurēce: Tgauretzé 'Vorstadt' H, Tjauretzé B, Dgauretzé B₁B₂C.

Tu też może należy zapis Pfeffingera „Kóreyz”, który oddaje ziemczoną postać tego wyrazu, występującą w gwarze niem. tamtych terenów.

*kuricē — nazwa od danin w drobiu, które składali nowi mieszkańcy przyłączani do wsi zamkniętej (t'auraiçe, t'aurēce to po niemiecku *Hühnerdorf*); rdzeń *kur-* (zob. s.v. t'aurā), sufiks *-icē*.

Brückner, SA, s. 19, przyp. 44; Muka, MPKJ, I, s. 313-569; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 157-8; Olesch, Thesaurus, III, s. 1166; formę niem. *Koreyz* wbrew Muce Kleczkowski (SAU, XLVII, s. 262-6) wyprowadza z dn. *kôre*, *kûre* 'Gewanne, Flurein heit', 'niwa w formie prostokątów i kwadratów'.

t'aurāi — s. nom.-acc. pl. 'kury' (chyba w znaczeniu 'koguty i ich samice razem wzięte'): Tgaurey 'Küchlin (pullus), plur.' H, tgaurey B₁, tgaurey C.

Formę „Tgaurey” podał Hennig przy „Tgaurang” (zob. s.v. t'aurā) jako „plur.” dla tej ostatniej. Informację tę trzeba uznać za nieścisłą, ponieważ rzeczowniki na *-a*, *-at* = **-e*, **-et* tworzyły w połabskim liczbę mnogą na *-ōtə*, por. *stiñōtə*, *pañlōtə* od *stinā* (= **scene*), *pañlā* (= **pile*). Forma pluralna t'aurāi była w połabskim prawdopodobnie używana podobnie, jak w większości języków słow., tj. w znaczeniu 'koguty i ich samice (razem wzięte)'.

*kury — plur. do *kura: pol. *kura* 'ptak domowy z rzędu kuraków, gallina; samica takiego ptaka', kasz. *kura* 'ts.', dł. *kura* 'gallina', *kury* pl. 'koguty i ich samice', gł. dial. *kura* 'gallina', według Pfuhla zwykle tylko *kury* pl. 'koguty i ich samice', stcz. *kury*, *kúry* 'ts.', dziś dial. *kura* 'gallina', sła. *kura* 'ts.', *kury* 'koguty i ich samice', sło. *kúra* 'gallina', ros. *кúры* 'koguty i ich samice', *кúпуца* 'gallina', ukr. *кúпу* 'koguty i ich samice', dial. *кúпа* 'gallina', br. *кúры* 'koguty i ich samice',

dial. *кúпа* || *кúпа* 'gallina'. — Prawdopodobnie pierwotny derywat od *kurə 'kogut' (onomatopeicznego pochodzenia), zob. Sławski, SE, III, s. 385-7 (z dalszą bibliografią).

t'aurā || t'aiṛā — s. nom. sg. n. 'kurczę, kurczatko': Tjoram 'Küglein' An; Tgaurang, Tgeirang 'Küchlin (pullus)' H, Tjaurang, Tjeirang B, Tgeyrang B₁; Tgaran, Tgeran 'Küken' Bauc; Mola¹ tscheirañ Pf; Mola¹ tscheiran 'Junge Hüner' Vand.

gōsē t'aurā 'gąsię, gąsiątko': Gunse Tyaurang 'Gänseküken' HA.

t'aurātai — nom.-acc. dual. 'kurczątka': Tjärrangtai 'Kücken' PS, tjärrangtein J.

*kurę, *gōsyeje kurę, *kuręti: stpol. *kurzę*, *kurzęcia*, kasz. *kuṛā*, *kuṛēca*, dł. *kuṛe*, *kuṛeśa*, gł. *kurjo*, *kurjeća*, cz. *kuře*, *kuřete*, sła. *kurā*, *kuraťa*, sch. dial. *küre*, *küreta*, cs. *kurę*, *kuřete*, strus. *kurę*, plur. *kuṛeta*, ros. dial. *куря́*, ukr. dial. *куря́*, *куря́ту*, por. też sło. *kúre*, *kúreta* 'kura'. — Derywat od *kura (zob. s.v. t'aurāi), utworzony za pomocą właściwego nazwom młodych istot sufiksu *-et-*, por. *svajna*, *vorna*.

Brückner (ZfslPh, VII, s. 35) niesłusznie kwestionuje interpretację formy t'aurātai jako dual., uważając zapis Parum Schultze'go z wygłosem *ai* czy *ein* zamiast *-a* za niedokładny, formy dualne na *-ai* od podobnych rzeczowników są bowiem i poza tym dobrze zaświadczone w połabskim, por. *pělātai*, *tilātai* (zob. s.v.v. *pañlā*, *tilā*). Za nom. pl. formę tę uważają także Schleicher (s. 248) i Rost (sł., s. 390).

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 116, 157, 183; Olesch, Thesaurus, III, s. 1165.

¹ *molə* = **maloje*.

t'aurēce zob. t'auraiçe.

t'aurēpotkə || t'aiṛēpotkə — s. nom. sg. f. 'kuropatwa': t'aurēpotkə: Tyaure pootka 'Rebhuhn' Bauc; Tyaurepolka 'Rebhuhn' H, Tjaurepōtka B, Tgaurepōtka B₁. t'aiṛēpotkə: Tscheirebótka 'Une perdrix' Pf; Tzeirepōtk 'Rebhuhn' HB₁.

t_{aurēpo(t)tě} — nom.-acc. pl. 'kuropatwy': Tjaure pôtgi 'Die Rebhüner' H, tyaure pôtgi B₂; wassin¹ tyáure pôtgj 'jage die Rebhüner auf' HW.

*kuropatška, *kuropatšky — występujące paralelnie w wielu językach słow. przekształcenie pierwotnego *kuro-pšta || *kuro-pšty (gen. *kuropštve), złożenia z *kurš 'kogut' (zob. s.v. t_{aurāi}) i *pšta 'ptak' (zob. s.v.v. pātīnēc, pātķē); przyczyną tej zmiany była prawdopodobnie zatrata motywacji oraz trudna do utrzymania grupa spółgłoskowa powstała po zaniku jerów (*kuroptva = *kuropštva), zob. Sławski, SE, III, s. 407-8 (z dalszą bibliografią). Por. pol. kuropatwa, stpol. wyjątkowe kuropetwa (= *kuropštva), kasz. kuropatka, dł. kurwota (z metatezą z *kurotwa = *kuroptwa), gł. kurotwa, cz. koroptev, dial. także kuroptev, kurotva, stcz. kuroptva, kurotva, koroptva, koruptva, śla. przestarz. kuroptva, dial. kuropta, kurotva, kuropka, ros. кyponáтка, dial. кyponáшка, кyponáтка, кyponómь, ukr. кyponáтка, dial. кyponáма, кyponáтка, br. кypanáтка, dial. кypanáма.

¹ vāzin = *všženi.

t_{aurin} zob. t_{ōrin}.

t_{ausot} || t_{aisot} — inf. 'kosztować, próbować':

t_{ausot}: Tyaussôt 'Kosten, schmecken' H, Tjaussôt BB₁; Tyaussât 'Schmecken' H, Tjaussôt B, Tyaussôt B₁C.

t_{aisot}: Tscheisóot 'Le gout' Pf; Tscheisoot 'Der Geschmack' Vand.

t_{ausol} — praet. sg. m. 'kosztował, próbował': Tyaussól 'Gekostet' H, Tjaussól B₁.

*kušati, *kušalš: śle. kúšati, kúšam 'kosten, versuchen', sch. kùšati, kùšām 'ts.; kusić; jeść', ros. кyшамь, кyшамо 'jeść', według Dala 'jeść i pić', ukr. rzad. кyшаму, кyшамо 'próbować, kosztować', por. też stpol. pokuszać 'temptare, probare', cz. zkoušeti 'egzaminować, pytać; doświadczać', śla. skúšat 'ts.; próbować', scs. vškúšati 'kosten, essen'. — Derywat od *kusiti 'kosztować, próbować, doświadczać', por. np. pol. kusić 'doświadczać, poddawać próbie', sch. dawne kùsiti 'próbować,

doświadczać', strus. kusiti 'kosztować, próbować smaku; doświadczać'; ps. *kusiti jest pożyczką z goc. kausjan 'kosztować, próbować, doświadczać', zob. Vasmer, REW, I, s. 704, Sławski, SE, III, s. 429-30.

t_{autajt} || t_{aitajt} — inf. 'robić, czynić':

t_{autajt}: Tgauteit 'Machen' H, Tjauteit B, Tyauteit B₁; Dicht¹ tgauteit 'Dicht machen' H, tyauteit B₁; Lik² tgauteit 'Abgleichen, Abpaßen, Vergleichen, Gleichmachen' H, dgau-teit B₁; Kreiwa³ tgauteit 'Krümmen, krumm machen' H, tjauteit B;

rādüst t_{autajt} || t_{aitajt} 'robić wesele, pobierać się': Ssime radíst⁴ tgauteit 'Wollen wir Hochzeit machen' H; Zime ródüst Zeit eit 'Voulons nous nous marier ensemble' Pf, Zeit haíd Ec; Zime rodüst⁴ Zeitteit? 'Wollen wir Hochzeit machen?' Vand.

pūšlod t_{autajt} 'naśladować': Pisslyôt tgauteit 'Nachmachen' H, pisslyôt tyauteit B₂.

t_{autēs} || t_{aitēs} — 2. sg. praes. 'robisz, czynisz':

t_{autēs}: Cik⁵ tyautíss 'Was thust du?' H, tgautíss, tyautíss C; cik⁵ tgautis 'Was macht ihr?' H, Dgautis B₁, tyautis B₂.

t_{aitēs}: Züt et teítes⁶ 'Que faites vous?' Pf; Züt et jeutes⁶ 'Was machet ihr?' Vand.

t_{autě} || t_{aitě} — 3. sg. praes. 'robi, czyni':

t_{autě}: Tyaute 'Thun' H, Tgáute B₁; Tgaute 'Machen' H, Tjaute B, Tgáute B₁, tyaute B₂; Tyaute Gisté⁷ 'Gasterey machen' H, Tgáute B₁; tgaute lagirr⁸ 'Lager machen' H.

t_{aitě}: Tgeite 'Machen' H, Tjeite B, Dgeite B₁, tyeite B₂; Johss mohm Tjessey heidt, pü saarat, züg Tung Kne-egt häuchte⁹ 'ich muß heim gehen, zu sehen, was der Knecht macht' PSJ.

t_{autě} glajno (glajno?) 'obrabia glinę': tgaute gleinú 'Lehn zu rechte machen' H, tgauta B₁.

t_{autě} gnozda 'buduje gniazda': tgaute Ggennyôsda 'Er macht Nester' H, tyaute B₂.

t_{autál} — praet. sg. m. 'robił, czynił': cik⁵ tyautál? 'Was (hast du) gethan?' H, tgauttál B₁, tyauttál B₂, Tyauttál C.

t'ajt(ě)laj — praet. pl. 'robili, czynili (zrobili, uczynili)': Moy tgaütlay radüst¹⁰ 'Wir haben Hochzeit gemacht' H, tjautláy B₁, tgaütlay C.

*kutiti, *radostb kutiti, *poslědš kutiti, *kutišb, *kuti(tš), *kuti(tš) glinŋ (lub może glina zamiast glinŋ?), *kuti(tš) gnězda, *kutilš, *kutili: gł. kućić, kući 'robić, czynić, popełniać', cz. kutiti, kutím 'wykonywać jakąś drobną pracę, gmerać; ryć; knuć', stcz. 'robić, czynić', sła. kutiř, kuti 'szukać, grzebać (się), krzątać się, knuć', cs. kutiti 'machinari', ros. кутить, кучь, кутить 'hulać; wnosić niepokój, waśnić', dial. 'kręcić się (o wichurze, zawiei)', tu też w obocznej postaci pol. dial. kutać 'ręką albo nogą coś zgarniać', cz. kutati 'kopać, wydobywać minerały', sła. kutař 'szukać, gmerać, kopać w poszukiwaniu minerałów'. — Ps. oboczność *kutiti || *kutati jak *bajati || *bajiti, zob. Sławski, SE, III, s. 441-2. - Dalsze nawiązania niepewne, zob. Vasmer, REW, I, s. 706, Sławski, l.c. (z bibliografią).

¹ diχt (pożyczką, zob. s.v.) ² lik (pożyczką, zob. s.v.) ³ krajvə = *krivě. ⁴ cimě rádüst = *χstjemy radostb. ⁵ cig = *čego. ⁶ cū tē t'ajtēs = *čso ty kutišb. ⁷ dūste = *gostě. ⁸ lađēr (pożyczką, zob. s.v.) ⁹ joz mom t'esāi aīt, pūzarət, cig tō knex̄t t'ajtē = *jazš jbmamb (t'esāi z dn., zob. s.v. t'asāi || t'esāi) iti, pozbrēti, čego tšnš (knex̄t z niem.) kuti(tš). ¹⁰ moĩ t'ajt(ě)laj rádüst = *my kutili radostb.

t'álə — nom.-acc. pl. n. 'podłoga': Tyála 'Estrich (die Dähle)' H, Tjála B, Tgálla B₁.

*t'bla do *t'blo: pol. tło 'podłoże, grunt, podkład, płaszczyna podstawowa w przeciwstawieniu do odrębnych szczegółów', stpol. 'podłoga', kasz. tło 'podłoga (dno) w piecu', dł. tło 'Fussboden, Diele; Erdstrich', pl. tła 'Tenne', gł. tło, pl. tła 'ts.', cz. dial. tło 'strop z desek', sła. dial. 'strop', sła. tlà n. pl. 'Boden', sch. tlë f. pl., gen. tálā 'grunt, tło, podstawa', z odpowiedników pozasłow. por. lit. tilės f. pl. 'Bodenbretter im Kahn'.

Lorentz, ZfslPh, I, s. 56; Rost (s. 106, przyp. 19) i Lehr (Zapoż., s. 298) uważają za pożyczkę, nie wskazując źródła;

jednak wbrew Oleschowi (Thesaurus, III, s. 1260) możliwość interpretacji tego wyrazu także jako zapożyczenia z śrdn. *dēle* 'Diele, Hausdiele, Fußboden' = połab. *đalə* nie istnieje, jako że spółgłoska *d* w takiej pozycji nigdy nie ulegała w połabskim palatalizacji; zdaniem Olescha przeciwko rekonstrukcji *t'bla przemawiać ma rodzaj nijaki i liczba pojedyncza tego rzeczownika w innych językach słow. (pol. tło, gł. tło, dł. tło) wobec połab. formy z końcówką -ə = *-a, ale komplet odpowiedników słow. pokazuje, że i tam formy pluralne na -a występują. — Szydłowska-Ceglowa (Lud, XLVIII, s. 48) nieprzekonująco przypisuje połab. wyrazowi znaczenie 'klepisko' tylko na podstawie jego pluralnej formy.

t'ámə — s. nom. sg. f. 'ciemność': Tjama 'Wen es anfängt zu schummern' PS; Gama 'Finster' H, Gáma B₁.

*t'ama: pol. *ćma* 'motyl nocny; ciemność', stpol. 'ciemność, chmura, mgła, cień; mnóstwo', pomor. *ćma* 'motyl nocny; ciemność', dł. *śma* 'ciemność', gł. *ćma* 'ts.', cz. *tma* 'ciemność, mrok', sła. *tma* 'ts.', sła. *temà* 'ts.', *tma*, sch. *táma* 'ciemność; chmura', scs. *t'ama* 'Finsternis; grosse Menge', bg. przestarz. i poet. *тѣма*, *тма* 'ciemność', maced. poet. *тема* 'ts.', ros. *тьма* 'mrok, ciemność; mnóstwo, chmara', ukr. *тьма* 'ts.', br. *цѣма* 'ts.', z odpowiedników pozasłow. por. łot. *tima* 'Dunkelheit'.

t'ámñü — adv. 'ciemno': tejammi 'Wen es anfängt zu schummern' PS.

*t'at'mno: pol. *ciemno*, kasz. *cemno*, dł. *śamno*, gł. *ćemno*, cz. *temno*, sła. *temno*, sła. por. *temèn*, *temnà*, sch. *tāmno*, scs. *t'at'mno*, bg. *тѣмно*, maced. *темно*, ros. *темно́*, ukr. *тѣмно*, br. *цѣмна*. — Derywat od *t'ama (zob. s.v. t'ámə), utworzony za pomocą sufiksu *-bn-, pierwotnie forma neutrum od przymiotnika *t'at'mnš 'ciemny' (nie zaświadczonego w zabytkach połab.).

Polański — Sehnert, PED, s. 154. — Schleicher (s. 138), Rost (sł., s. 427) i Lorentz (KZ, XXXVII, s. 329, za Kaliną, 1892, s. niesłusznie uważają za formę 3. sg. praes. (*t'at'mi);

Olesch (Thesaurus, III, s. 1200) mniej przekonująco transkrybuje t'amü.

t'antě — adi. nom. sg. m. 'cienki': tjantige neidt¹ 'Klein faden' PS, T Jantige O.

Szydłowska-Cegłowa (Lud, XLVIII, s. 169) nieprzekonująco rekonstruuje t'ankə najt = *t'nskaja nitb.

t'antə — nom.-acc. sg. 'cienkie': Tyântga 'Dünne, subtil, schlanck' H, Tjântga B, Dgântga B₁.

*t'nskəjə, *t'nskoje: pol. *cienki*, kasz. *cenki*, dł. *śańki*, gł. *ceńki*, cz. *tenký*, sła. *tenký*, sło. *tenèk*, *tenkè*, sch. *tänak*, *tänka*, scs. *t'nskə*, ros. *тонкий*, ukr. *тонкий*, br. *тонки*.

¹ najt = *nitb; rzeczownik najt był w połabskim prawdopodobnie rodzaju męskiego, zob. s.v.

t'antə — s. nom.-acc. sg. n. 'cienkusz, słabe piwo': Työntga 'Kofent'¹ Bauc; Työntga 'Kofent' H, tjöntja B, Dgöntga, Tgöntga B₁.

*t'nskoje, zob. s.v. t'antě. — Substantywizowany przymiotnik.

Schleicher (s. 41) niesłusznie uważa za nom. sg. m.

¹ Por. u Rosta: „Kofent oder auch Kafent ist eine Art Dünnbier” (s. 130, przyp. 16).

t'edäl zob. t'adäl || t'edäl.

t'eler — s. nom. sg. m. 'piwnica': Tyeller 'Keller' H, Tgäller B₁.

Z dn. *Keller* 'piwnica'; mniej prawdopodobne wydaje się zapożyczenie z śrdn., jak przyjmują Polański (MZ, s. 116) i Olesch (Thesaurus, III, s. 1265), ponieważ w starszych pożyczkach samogłoskę e w sufiksach -el, -en, -er, -et identyfikowano z kontynuantami pierwotnego *ɛ, por. *lad'ér*, *šapár*.

Rost, s. 127, przyp. 24; Lehr, *Zapoż.*, s. 280–1, 295.

t'ecajńə — s. nom. sg. f. 'udo, udziec': Tyetzeinia 'Keule' H, Tjetzeinia B, Dgettzeýnia B₁.

*kščińa (chyba wtórne z *kščina, jak *lājsajńə* z *lājsajńə*, zob. s.v.) — prawdopodobnie pokrewne z rodziną reprezentowaną przez takie wyrazy, jak scs. *kškšn* 'Unterschenkel', cz. *kyčel* 'biodro', pol. *kiczka* 'krótka drewniana pałeczka' (o etymologii tej rodziny wyrazowej zob. Sławski, SE, II, s. 134–7). — Mniej prawdopodobne wydają się etymologie Rosta (s. 123, przyp. 23 — z *kyjčina*) i Olescha (Thesaurus, III, s. 1271 — z *kočińa).

t'ed — adv. 'gdzie': Tyitt 'Wo' H, Tjitt BB₁; tyit Bülite¹ 'Wo thuts weh?' H, Búlite B₁.

*kšde: pol. *gdzie*, kasz. *ze* || *gze*, dł. *že* || *žo*, gł. *(h)dže*, cz. *kde*, sła. *kde*, sło. *gdě* || *kjě*, sch. *gdjě*, scs. *kšde*, bg. *zde*, *кэдэ*, maced. *каде*, ros. *зде*, ukr. *де*, br. *дзе*.

¹ ...būli-tě = *boli(tə) ti (tebe?, zob. s.v. tāj).

t'ejənajćə (t'ajənajćə?) — s. nom. sg. f. 'tłuczek do lnu': Kienneiz 'Baak-Käule'¹ An.

*kšjanica (|| *kyjanica): dł. *kijańca* 'kijanka do obijania lnu, wałek do maglowania', gł. *kijeńca* 'kijanka do lnu, do prania, maczuga', stcz. *kyjenicě* 'kij, maczuga'. Rdzeń ten sam, co w t'ajənajćə (zob. s.v.).

Zapisy Anonima są bardzo niedokładne, być może więc przez „Kienneiz” usiłował on oddać brzmienie t'ajənajćə.

Rost, s. 53, przyp. 3. — Inaczej, mniej przekonująco, Polański — Sehnert, PED, s. 155 (jako t'önnajćə) i Olesch, Thesaurus, I, s. 421 (jako t'ünajćə = *konica).

¹ Co do niem. znaczenia por. u Kücka (Lüneb. Wb., I, S. 98): *Bäkbloek* 'großer Block zum Klopfen des Flachses'; Olesch (Thesaurus, III, s. 421) podaje znaczenie 'Botthammer, Flachsschlegel'. — Inaczej, nietrafnie, znaczenie to rozumie Rost (jako 'gröbere Stange, die als Seezeichen verwendet wurde', s. 53, przyp. 3).

t'elajń — s. nom. sg. m. 'łono': Tjihllein 'Schooß' H, tjihlein J, Tühllein O, Sjihllein H.

*kšlinə: pol. *klin* 'proste drewniane lub metalowe narzędzie, zaostrome u dołu, a rozszerzające się ku górze, uży-

wane do rozszczepiania drzewa, kamieni, cuneus; kawałek ziemi, materiału itp. w kształcie trójkąta', stpol. też 'poła szaty', dial. łono; szeroko rozpostarty fartuch, podolek', kasz. *klin* 'łono, miejsce na udach osoby siedzącej; klin do rozłupywania', dł. *klin* 'cuneus; łono', gł. *klin* 'ts; kawał pola, materiału, chleba', cz. *klín* 'ts.', sła. *klin* 'cuneus; wielki gwóźdź', sła. *klîn* 'cuneus; kołek drewniany, gwóźdź', sch. *klîn* 'ts., kawałek pola, materiału', bg. *клин* 'ts.', maced. *клин* 'ts.', ros. *клин* 'cuneus; przedmiot podobny kształtem', ukr. *клин* 'ts.', br. *клин* 'cuneus'.

Trubetzkoy, Pol. St., s. 44; inaczej, nieprzekonująco, Rost, s. 63, przyp. 15 (z **golina* 'Blöße, Schooß'); Brückner (ZfslPh, VII, s. 513) i Olesch (Thesaurus, III, s. 1179) niesłusznie identyfikują z zapisami typu „Tgilyôn” (zob. s.v. *t'ül'one*).

t'énqđajńə — s. nom. sg. f. 'szlachcianka, pani': Tyenantgeinia 'Edelfrau' H, Tjenantgeinia B, Tjinnantjeinia B₁.

*kžnegynja — z pierwotnego **kžnegynji*: pol. przestarz. *ksieni* (= **księgini*) 'przełożona klasztoru żeńskiego, przeorysza', dł. *kněni* 'Herrin, Gutsherrin; Gebieterin; Frau, Madame', gł. *knjeni* 'pani, władczyni', stcz. *knieni* 'księżna; zakonnica; żona księdza', dziś arch. *kněni*, *kníni* 'księżna', sła. *knegínja* 'Gräfin, Fürstin', sch. *kněginja* 'księżna', ros. *княгиня* 'ts.', ukr. *княгиня* 'ts.', br. *княгиня* 'ts.'. — Derywat od **kžnegz* (= **kžnežz*, zob. s.v. *t'énqz*), jak **bogyni* od **bogz*, zob. Sławski, SE, III, s. 269–70, Vasmer, REW, I, s. 581.

I. *t'énqz* — s. nom. sg. m. 'król; szlachcic; junkier; król w grze w kręgle': Tschenangs 'Un Roy' Pf, Tschenangs Ec; Tschenangs 'Un Gentilhomme. Les Vandales disent, que leur Gentilhomme est leur Roy; c'est pourquoy ils luy donnent aussy le même nom' Pf; Tschenangs 'Der Edelmann' Vand; Tyenangs 'König. Bedeutet eigentlich was hohes und fürnehmes; darum ein Edelmann eben so genennet wird, weil sie vor diesem fast nichts höheres gekannt' H, Tjenangs B, Dgenangs B₁; Tyenangs 'Edelmann' H, Tjenangs B, Tgenans, Dgenans

B₁; Tyinangs 'Der König unter den Kegeln' H, Tjinangs B, Tgynangs B₁, Tyinangs C.

prid t'énqzə — acc. sg. 'przed junkra': prit tyenangsa 'Vorm Juncker' H, Dgenansa B₁.

'Przed junkra' należy tu rozumieć podobnie jak *przed sąd*, *przed króla*.

t'énqzə — nom. pl. 'królowie; szlachta itd.': Tyenangsa 'König, plur.' H, Tyenangs B₁; Tyenangsa 'Edelmann, plur.' H, Tgjenansa B₁.

t'énqzaj — nom. pl. 'królowie': Sjunta tarri¹ tyenangsáy 'H. 3 Könige' H, Dgenangsáy B₁.

*kžnežz (= **kžnegz*), **perdz kžnežz*, **kžnežz*, **kžneži*: pol. *ksiądz* 'duchowny chrześcijański, sacerdos', stpol. też 'książe, wódz', kasz. *ksqz* 'sacerdos', dł. *kněz* 'pan, właściciel ziemski', 'proboszcz', gł. *knjez* 'pan, dziedzic; duchowny, proboszcz', cz. *kněz* 'kapłan, duchowny', stcz. też 'władca, książe, pan', sła. *kňaz* 'sacerdos', sła. *kněz* 'Graf, Fürst', sch. *kněz* 'książe, władca', scs. *kžnežz* || *kžnežz* 'Fürst, Herrscher, Oberster, Statthalter', bg. dawne *кнез* 'wielki starosta w pñ.-zach. Bułgarii' (Sławski, SE, III, s. 264), maced. *кнез* 'książe', ros. *князь*, *князя* 'ts.', ukr. *князь*, *князя* 'ts.', br. *князь*, *князя* 'ts.'. — Pożyczka z germ. **kuningaz*, por. niem. *König* 'król', zob. Sławski, l.c. (z dalszą bibliografią).

¹ *sjōtē tāri* = **svētiji trbje*.

II. *t'énqz* — s. nom.-acc. sg. m. 'księżyc': Momeneutschenang¹ 'Neumon' Vand, Momeneutschennag Do.

*kžnežz (zob. s.v. I. *t'énqz*); pierwotne znaczenie 'książe, pan, władca', znaczenie 'księżyc' rozwinęło się w związku z wielką czcią, jaką tej planecie okazywali Słowianie, zob. Mozyński, KLS, I, s. 458–9, por. podobny rozwój znaczeniowy też w polskim: *księżyc* 'najbliższy naturalny satelita ziemi, luna', pierwotnie 'syn księcia', zob. Sławski, SE, III, s. 277–8.

Leskien, AfslPh, XXII, s. 142; Rost, s. 57, przyp. 4; Heydzianka-Pilatowa, SO, XXVI, s. 56–7; Olesch, Thesaurus, III, s. 1266.

¹ *momě noj t'énqz* = **jъmay* (noj z niem.) ...

t'énazě — adi. nom.-acc. sg. n. 'szlacheckie, pańskie': Tjenangs 'Adelich' HB₁. — Zapewne wyrwane z wyrażenia:

t'énazě l'ódü 'królestwo': Gantz¹ Tschenangs liungdü 'Un Royaume' Pf, Tschenangs Ec; Tyenangs Lgundí 'Königreich, d.i. ein adelich Land' H, Tjenangs B₁.

Dosłownie '(cała) królewska ziemia' — kalka niem. *Königreich*. — Brückner (ZfslPh, VII, s. 51) uważa za złożenie t'énaz-l'ódü.

*kšnežje do *kšnežьjь: pol. *księży* 'należący do księdza, dotyczący księdza', stpol. też w znaczeniu pierwotnym 'książęcy', kasz. *ksąži* 'księży', gł. *knježi* 'pański', stcz. *kněži* 'książęcy, księży', sle. *kněžji* 'książęcy', sch. dawne *kněž* 'ts.', scs. *kšnežь* 'ts.', ros. *княжуй* || *княжой* 'ts.', ukr. *княжуй* 'ts.', br. *княжы* 'ts.'. — Derywat przymiotnikowy od *kšnežь (zob. s.v. I. t'énaz) utworzony za pomocą posesywnego sufiksu *-jь.

¹ *ganc* (pożyczka z niem.).

t'ésin — s. nom. sg. m. 'żołądek': Tschésin 'L'estomac' Pf; Tschesin 'Der Magen' Vand; Tjessin 'Magen' PS, tjessin J; Tgessjn 'Magen' Bauc; Tgessin 'Magen' H, Tyessin AB₁, Tjessin B.

*kšsenь: pol. *ksieniec* (= *kšsenьць — pierwotne dem. od *kšsenь) 'wnętrzości ryby', stpol. też 'część żołądka zwierząt przeżuwających', przen. w ogóle 'żołądek, brzuch' (Sławski, SE, III, s. 270), kasz. *ksėń* 'żołądek; pęcherz pławny u ryb', ros. dial. *ксень* 'wątroba rybia; ikra miętusa jako przyprawa do zupy' (Vasmer, REW, III, s. 675-6), strus. *kseni* pl. 'mleczko samca np. jesiotra, bielugi' (Sławski, l.c.).

Lehr-Splawiński, SO, V, s. 370-1). — Inaczej, nieprzekonująco, Janzén (ZfslPh, XV, s. 51), który wiąże ten wyraz z pol. *kieszęń*, dial. *kiesznia*, *kieśnia*, sła. *kešėń* itd.

t'icer || t'icār — s. nom.-acc. sg. m. 'kosz; więcierz, kaszerz (do łowienia ryb)': Tschütsôr 'Un panier' Pf; Tüjthôr 'Der Korb' Vand, Tüetsôr Do; ninna teu wid wissiem Tung Tjetzehr kriejohl¹ 'nun Du von allen den Korb gekricht hast' PS, Tjutzehr J; Tgützeer 'Korb' Bauc; Tgützêr, Tyützâr 'Korb' H,

Tjützêr, Tjützâr B, Tgützêr, Tjützôr B₁, Tgützâr C; Tgetzer 'Hamen, Fisch-Hamen'² H.

pradeně t'icer 'workowate zakończenie sieci gromadzące złowione ryby, matnia': Prangdena, Tgützêr 'Garnkorb', Tgetzer H, tgütceer B₁, Tyützêr B₂, w redakcji HW bez przecinka między wyrazami: prangdene tgutcêr (Olesch, Thesaurus, III, s. 1191).

râibě t'icer 'ręczna sieć do łowienia ryb': Reib tgitzêr 'Fischer-Korb' H, tjitzêr B, Dgützêr B₁.

slepaicě t'icer 'kosz na kury': Slepeitze tgützêr H, Slépeitze Tgützêr B₁, Slepeize tyützêr B₂.

Pożyczka, por. śrdn. *kesser* 'kleines Handnetz zum Fischfang, Käscher', stmarch. *ketzer* 'ein an einem halbkreisförmigen Rahm befindliches Netz zum Herausnehmen der Fische'; sufiks tego wyrazu występuje bądź w postaci niem. (-er) bądź w postaci zaadaptowanej do morfologii połab. (por. s.v. *šapâr*); pradeně = *pradenъjь, râibě = *rybъjьjь, slepaicě = *slēpicъjь.

Rost, s. 58, przyp. 20; Polański, MZ, 116; Olesch, op. cit., III, s. 1191-2.

¹ *ninə tāi vit vēsem tō t'icer krijol* = *nenē ty otō všēmō (zamiast *všēχō) tōnō ... (krijol z niem., zob. s.v. *krijol*). ² Hamen = „großer netzartiger Sack mit sehr engen Maschen zum Fangen von Aalen u. a. Fischen" (Kück, Lüneburger Wörterbuch, I, s. 104).

t'icerak — s. nom. sg. m. 'koszyczek': Tgýtzerak 'Hand-Korb' HB₁.

rōcně t'icerak 'ręczny koszyczek': Runzene tgýtzerak 'Hand-Korb' H, tjýtzerak B.

Deminutivum od t'icer (zob. s.v.), utworzone za pomocą sufiksu -ak = *-akō; rōcně = *rōcъnъjь.

Polański, MZ, s. 59, 117; Olesch, Thesaurus, III, s. 1192.

t'irbe — s. nom.-acc. pl. tantum 'żłób, drabinka żłobowa': Tgirbee 'Krippe' Bauc; Tyirbé 'Krippe' H, Tjirbe B, Tgirbé B₁; Kirbe 'Hille, wo das Heu aufgesteckt wirdt' Bauc.

Z śrdn. *kribbe* f. 'Krippe'; obok *kribbe* istniała zapewne forma z przestawionym *r* (metateza *r* jest zjawiskiem częstym w dn., zob. Polański, MZ, s. 95-6, 134), która stała się bezpośrednim źródłem dla wyrazu połab.; forma pluralna może pod wpływem wypartego wyrazu rodzimego kontynuującego ps. *ēsli pl. f. (względnie *ēsla pl. n., zob. Sławski, SE, I, s. 516) 'żłób, jasła'.

Polański, op. cit., s. 134. — Etymologia Rosta (s. 81, przyp. 18), który rozróżnia tutaj *Tyirbe* (z śrdn. *kribbe*) i *Kirbe* (z śrdn. *kerve*) nie przekonuje; nie przekonuje też postulowanie dwóch odrębnych znaczeń dla tego wyrazu połab.: 'żłób' i 'poddasze na siano' (Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 152-3) względnie 'Krippe' i 'Zwischenboden' (Olesch, Thesaurus, III, s. 1273), jako że dn. *Hille* może znaczyć także 'drabinka żłobowa'.

t'irna || *t'irna* — s. nom. sg. f. 'maślnica': *Tyirna* 'Butterfaß' H, *Tjirna* B, *Tgürnia* B₁.

Z śrdn. *kerne* f. 'Gefäß, in dem gebuttert wird'; wyraz podciągnięto pod rodzime tematy na *-*a* bądź *-*ja*, stąd -*a* po twardej bądź po miękkiej; wyraz ten zapożyczono też do polszczyzny (*kierznia*) i kaszubszczyzny (*céřńô*).

Rost, s. 100, przyp. 5; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 101; Olesch, Thesaurus, III, s. 1273.

t'irrolais 'kyrie eleison': *Tjirioleis* 'Kyrieleis' Mit.

Według niem. *Kyrieleis*.

Rost, s. 48, przyp. 23; Olesch, Thesaurus, III, s. 1204.

t'ivit — s. nom. sg. m. 'czajka': *Tgíwitt* 'Kybitz' HB₁.

Z śrdn. *kiwit* 'Kiebitz'.

Rost, s. 132, przyp. 4; Lehr, Zapoż., s. 295-6; Polański, MZ, s. 106; Olesch, Thesaurus, III, s. 1181.

t'izen — inf. 'wybrać, wybierać': *Gisen* 'Wehlen' H, *Kisen* B₁.

Z śrdn. *kesen* 'wählen'; forma nie zasymilowana, zacytowana w zabytku w postaci wiernie przejętej z niemieckiego.

Rost, s. 168, przyp. 15; Polański, MZ, s. 74, 160; Olesch, Thesaurus, I, s. 312.

t'ostü — s. nom.-acc. sg. n. 'ciasto': *Tyoostj* 'Teig' Bauc; *Dgôstí* 'Teig' H, *Tjôstí* B, *Dgôstí* B₁.

*těsto: pol. *ciasto*, kasz. *casto*, dł. *šěsto*, gł. *čěsto*, cz. *těsto*, sła. *cesto*, śle. *testô*, sch. *tijesto*, cs. *těsto*, bg. *mecmó*, maced. *mecmo*, ros. *mécmo*, ukr. *mícmo*, br. *učéma*.

t'ödrät — inf. 'gadać, paplać': *Tjeddrat* 'Schwätzen' HB₁.

t'ödrojě — 3. sg. praes. 'gada, papla': *tjeddroje* 'köddern' PS.

t'ödräl — praet. sg. m. 'gadał, paplał': *Jös dschédräl* al¹ 'J'ay parlé' Pf; *Jus tschedralal*¹ 'Ich habe geredet' Vand.

t'ödröně — subst. verb. 'gadanie, paplanie': *Tschedrün* 'Parler' Pf.

Z śrdn. *koderen* 'schwätzen, plaudern'; zakończenia połab.: -*ät* = *-*ati*, -*ojě* = *-*aje* (*tš*), -*äl* = *-*alš*, -*oně* = *-*anvje*.

Leskien, AfslPh, XXII, s. 143; Rost, s. 43, przyp. 20 i 61, przyp. 22; Lehr, Zapoż., s. 278, 295, 305; Polański, MZ, s. 24, 75-6, 83, 154; Olesch, Thesaurus, III, s. 1201-2, 1238.

¹ *joz t'ödräl al* = *jazš ... (*al* z dn. *all* 'już').

t'ölât — s. nom. sg. m. 'deska': *Tgêlât* 'Brett' H, *Tjelât* B, *Tgealât* B₁, *Tyêlât* B₂ C.

t'ölte — nom. acc. pl. 'deski': *Tgeleté* 'Brett, plur.' H, *Tyeleté* C; *Rese*¹ *Tyélete* 'Bretter sägen' H, *tyélete* B₂, *tyeleté* C.

*kolštъ, *kolště — z sufiksem *-*štъ* do *kolti, *koljъ (por. pol. *kluc* 'przebijać czymś ostrym', w podobnych znaczeniach dł. *ktojs*, gł. *klóc*, cz. *kláti*, sła. *klať*, śle. *kláti*, sch. *kläti*, scs. *klati*, bg. *кoлѣ*, ros. *колóтъ*, ukr. *колóту*, br. *калóуѣ*); o użyciu tego sufiksu w językach słow. zob. Vaillant, GC, II, s. 224-31 (także w formacjach odczasownikowych, jak *degštъ 'dziegieć' od *degti, przekształconego w *žegti), stcz. *kropet* 'kropła' (od *kropiti*) i Sławski, SE, V, s. 157-8.

Lorentz, ZfslPh, III, s. 58. — Inaczej, nieprzekonująco, Rost (s. 99, przyp. 5), który zestawia z ros. *кладь*, co jest fonetycznie niemożliwe.

¹ *rezě* = **rěže(tš)*.

t'ölə || t'ülə — s. nom.-acc. pl. 'wóz, fura':

t'ölə: tjöhla 'Wagen' PS, Tjohla O; Tyela 'Wagen' Bauc; Tgela 'Wagen' H, Tjela B, Tgéla B₁; Wiltga¹ tgela 'Erndte-wagen' Bauc; Mose tgela czórno² 'Wagen-Schmier' H, Môse Tgéla Czóro B₁.

t'ülə: Tschüla 'Un charriot' Pf; Tschüla 'Un carosse' Pf; Tschüla 'Der Wagen' Vand, Tschula Do.

Tu też chyba: Teret sculu³ 'Wagenschmere' Vand, Terschüla³ Do, przy czym za poprawniejszą trzeba uznać redakcję Domeiera z wygłosowym -a; co do *terě* zob. s.v.

gnüjenə t'ölə 'wóz do gnoju': Gnienə tgela 'Mist-Wagen' H, Gnýena Tgéla B₁, Gnienə Tjela B.

pütqzenə t'ölə 'kareta': zapisy całego wyrażenia i etymologię pütqzenə zob. s.v.

senenə t'ölə 'wóz do siana': zapisy całego wyrażenia i etymologię senenə zob. s.v.

zanajsnə t'ölə 'wóz do siana': zapisy całego wyrażenia i etymologię zanajsnə zob. s.v.

*kola: stcz. *kola*, sło. *kōla*, sch. *kōla*, scs. *kola*, bg. *колá*, maced. *кола*. — Forma pluralna od *kolo (zob. s.v. t'ölü || t'ülü); w podstawowym znaczeniu 'wóz, kareta' występuje w językach słow. także oboczna postać *kolesa*, zob. Sławski, SE, II, s. 343-4.

Polański — Sehnert (PED, s. 155) i Olesch (op. cit., s. 1172-4) traktują o tym wyrazie łącznie z t'ölü 'koło'.

¹ *viltə* = *velikyjě (zamiast *velikaja). ² *mozě t'ölə šoro* = **maže(tš)* ... (co do formy i etymologii *šoro* zob. s.v.). ³ *terě t'ülə* (*terě* z śrdn. *teren*).

t'öləsenə — s., prawdopodobnie nom.-acc. pl. 'wóz', zaświadczone w wyrażeniu:

gnüjenə t'öləsenə 'wóz do gnoju': Gnienə, tgelasena¹ 'Mist Wagen' Bauc.

*kolesena, **gnojenaja kolesena* — dokładnych odpowiedników brak, ale por. w tym samym znaczeniu o podobnej budowie cz. *kolesna* 'rodzaj dwukołowego wozu', sch. *kolésnica* 'ts.', stsch. *kolesnica* 'wóz', ros. reg. *колéснu* 'rodzaj wozu do przewożenia belek, desek itp.'

¹ Przecinek między tymi wyrazami jest postawiony przez zapisywacza błędnie, podobnie jak w zapisie wyrażenia *prādeně ticer* (zob. s.v. *ticer* || *ticār*).

t'ölü || t'ülü — s. nom. sg. n.: 'koło, koło napędowe u kołowrotka; koło jako narzędzie tortur':

t'ölü: Tjöli 'Wagen'¹ An; tjölü 'Radt' PS, Tjolü O; Tgelj 'Radt' Bauc; Tgelí 'Rad' H, Tjelí B, Tjelí B₁; Tgelí 'Das Rad am Spinn-rade' H, Tgelí B, Tgelý B₁; Büe sa tgelí² 'Radern, Radebrechen, d.i. Schlagen mit dem Rade' H, Dgelý B₁; No tgelí wasbaláyik³ 'Sie haben ihn aufs Rad gelegt' H, No Dgelý B₁.

t'ülü: Janütschülü⁴ 'Une rouë' Pf; Janütschüla (ü?) 'Das Radt' Vand.

*kolo: pol. *koło* 'krąg; koło wozu; część mechanizmu czy pojazdu w kształcie kręgu', w stpol. też 'narzędzie tortur', kasz. *koło* 'koło pojazdu; krąg; rower', dł. *kólaso*, dial. *kóleso* 'ts.', gł. *koło* 'koło np. wozu; krąg', *koleso* 'rower', cz. *kolo* 'koło np. wozu; rower; grupa osób', stcz. też 'narzędzie tortur', sła. *kolo* 'krąg; rodzaj tańca', *koleso* 'koło np. wozu', sło. *kolō*, *kolésa* 'Rad; Spinnrad; Kreis; Kolo-Tanz', *kolō*, gen. *kōla* 'Kolo-Tanz', sch. *kōlo* 'koło wozu; krąg; grupa ludzi', scs. *kolo* 'Rad, Scheibe, Erdscheibe', bg. dial. *кóло* 'koło; krąg', maced. *коло* 'koło młyńskie; seria wydawnicza', ros. *колéсo* 'koło np. wozu', dial. 'krąg', dial. arch. *кóло* 'ts.', ukr. *кóло* 'krąg; rodzaj tańca', br. *кóла* 'ts.; grupa ludzi'.

¹ Znaczenie podane chyba omyłkowo; w znaczeniu 'wóz' występuje forma pl. tantum t'ölə || t'ülə, zob. s.v. ² *bějě sá* (= *bbjetš sš) t'ölü (nom.-acc. zamiast instr.). ³ *no t'ölü vāzbəlaĵ jěg* = **na kolo vāzbili jęgo*. ⁴ *janü* (= *jedyno) t'ülü.

t'ōnāi — s. nom. sg. f. 'konewka, dzban': Tgenoy 'Kanne' Bauc; Dgönoy 'Krug' HB₁; Tay môs Woypet tyénay Peiwoy¹ 'Du solt die Kanne Bier austrincken' H, tjénay B₁, Tyénan C.

*kony (gen. *konəve): pol. *konew* 'duże naczynie do noszenia i przechowywania płynów', w tym samym znaczeniu cz. *konev*, lud. *konva*, śl. *konva*, dial. *kanva*, sę. *kōnva*, ros. dial. *конѡвъ*, ukr. *кѡнѡѡ*. — Pożyczka germ., prawdopodobnie z stwn. *channa*, dziś niem. *Kanne*, zob. Schwarz, AfslPh, XLI, s. 126, XLII, s. 285, Kaestner, DL, s. 1, Sławski, SE, II, s. 412 (z dalszą bibliografią).

¹ *tāi mos voipēt t'ōnāi paivo* = **ty jьmašь vypiti kony piva*.

t'ōnər — s. nom. sg. m. 'pasterz koni': Tjōnar 'Pferdehirte' PS; Tgenar 'Pferde-hirte' Bauc.

*konarь: stpol. *konarz* 'człowiek przynależny do ludności służebnej, obsługujący konie książęce' (dziś tylko nazwa miejscowa *Konary*, zob. Taszycki, SO, XIII, s. 121-6, Sławski, SE, II, s. 420-1), bg. dial. *конар* 'pasterz koni'. — Sufiks *-arь dodany wprost do rdzenia jak w stpol. *kostarz* 'gracz w kości', *świnarz* 'świnopas' (zob. Sławski, l.c.). — Por. też nowsze formy, oparte na wyrazie *konjь: pol. *koniarz* 'amator koni; człowiek handlujący końmi', dł. *kōńar* 'ts.; pasterz koni', gł. *konjeř* 'ts.', cz. *koňar* 'ts.', śl. *koniar* 'ts.', sę. *konjár* 'ts.', sch. *kōnjār* 'ts.', bg. *коняр* 'ts.'

t'ōnikə — s. nom. sg. f. 'konewka, drewniane naczynie do picia dla dzieci': tgōnika 'Pipkanne' H, Dgōnika B₁, tgonika C; Tgonika 'Pipkanne' H, Tjōnika B, Tyōnika B₁, Tyōnika, tgōnika C.

Zakończenie -ikə niezupełnie jasne; prawdopodobnie w wyniku jakiegoś przekształcenia z *konəvška: pol. *konewka* 'naczynie do podlewania roślin', por. także dial. wielkop. *konewica* (z nieregularnym e), ros. *коноѡѡ* 'Kanne' (Vasmer, REW, I, s. 614), ukr. *конѡѡѡ* 'konewka, wiadro', br. *кѡнаѡѡѡ* 'kufel, kubek'. — Deminutivum do *kony, *konəve (zob. s.v. t'ōnāi).

Schleicher, s. 151-2 (transkrybuje „k'ünka oder villeicht k'ünika"); Rost, s. 143, przyp, 10 (rekonstruuje „Tjōniwka =

konevka oder *k'onovka*"), Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 115 (rekonstruuje t'ōni(v)kə = *kone(v)ška, co jednak ze względu na rozwój fonetyczny jest niemożliwe); Olesch, Thesaurus, III, s. 1181 (rekonstruuje t'ōnikə = *konəvška).

t'ōnvaicə — s. nom. sg. f. 'dzbanek': Tgoneweicia 'Krüglein' H, Tjōneweicia B, Dgōnewaitzia B₁, Tgōneweicia B₂.

*konəvica: pol. dial. wielkop. *konewica*, cz. *konvice*, śl. *konvica*. — Derywat od *kony, *konəve (zob. s.v. t'ōnāi), utworzony za pomocą sufiksu *-ica.

t'ōrajtě — s. nom. sg. n. 'porost (na drzewie)': Tyereist 'Flechte' H, Tjereist B, Tgereist B₁, Tyéreist C.

*korišce: derywat od *kora utworzony za pomocą produktywnego w połabskim sufiksu *-išce = -ajtě, por. *mesajstě*, *t'ūsajstě*. — W zabytkach połabskich brak kontynuanta pierwotnego *kora: pol. *kora* 'wierzchnia powłoka drzewa', w tym samym podstawowym znaczeniu cz. *kůra*, śl. *kōra*, ros. *копá*, ukr. *копá*, br. *капá* (o etymologii tego słow. wyrazu zob. Sławski, SE, II, s. 471-2).

t'ōrajt(t)cə — s. nom.-acc. pl. n. 'korytka (do karmienia pszczoł)': Tyéreitza 'Trögelchen, daraus mann die Immen futtert, plur.' H, Tgéreitza B₁, Tyereitza C.

*korytьca do *korytьce: dł. *kóryśco* 'Futterbank, Futterlade; kleiner Futtertrog, kleine Krippe; grosse Rattenfalle', cz. *korytce* 'malé koryto' (Kott), sę. *korítce* m. in. 'kleiner Trog', ros. *копымѡѡ* 'korytko'. — Deminutivum od *koryto (zob. s.v. t'ōrajtě), utworzone za pomocą sufiksu *-ьce, pl. *-ьca (o funkcjach tego sufiksu zob. Sławski, ZSP, 1, s. 101).

Rost, s. 396; Polański — Sehnert, PED, s. 155; Olesch, Thesaurus, III, s. 1268. — Mniej przekonująco (jako nom.-acc. sg.) Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 147 i Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 76.

t'ōrajtě — s. nom.-acc. sg. n. 'koryto, niecka; korytko do karmienia pszczoł': Tgereita 'Trog' Bauc; Tyéreita 'Trog' H, Tjéreita

B, Tgéreita B₁, Tyereita B₂; Tyéreite 'Trögelchen, daraus mann die Immen futtert' H, Tjereite B, Tgéreitte B₁, Tyereite C; Sseipe wa tgereite¹ 'Das Fallen des Mehls in die Kiste' H, dgéreite B₁; týereite B₂.

picnə t'ōrājtě 'niecka': Pjtzena tyereita 'Backtrog' Bauc; Pítzena tyereita 'Back-Trog' H, tjéreita B, tgéreita B₁, tgéreit C. — Kalka niem. *Back-Trog*, zob. wyżej, zes. 4, s. 517–8 (s.v. *picnə*).

*koryto, *pektynoje koryto: pol. *koryto* 'podłużne naczynie zwykle drewniane (pierwotnie z wydrążonego pnia drzewa, później także zbite z desek), służące do różnych celów, np. do pojenia i karmienia zwierząt domowych, do przechowywania i przenoszenia materiałów sypkich i płynów', 'łożysko rzeki', dial. także 'dzieża, niecka', 'jar, parów, rów', w podobnych znaczeniach we wszystkich językach słow.: kasz. *koręto*, dł. *kóryto*, gł. *korto*, cz. *koryto*, śl. *koryto*, śle. *korító*, sch. *kòrito*, cs. *koryto*, bg. *корúто*, maced. *корумо*, ros. *корúто*, ukr. *корúто*, br. *карúта*. — Pierwotne nomen instrumenti z sufiksem *-(y)to* od rdzenia **kor-* (zob. s.v. *t'ōrajtě*), zob. Sławski, SE, II, s. 502–4 (z dalszą bibliografią).

Por. *t'ōrāj(t)cě*.

¹ *sājpě vā t'ōrājtě* = **sype(tə) və koryto*. — Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 163) nieprzekonująco tę formę uważa za loc. sg. *t'ōrājtə* = *korytě.

t'ōrəc — s. nom. sg. m. 'korzec (miara)': Tyératz 'Scheffel' H, Tjératz B, Dgératz B₁; Kuritz 'Scheffel (modius)' An.

*korьсь: pol. *korzec*, *korca* 'dawna miara objętości ciał sypkich (zmiennej wielkości zależnie od okolicy); miara ciężaru, około 100 kg', 'duże naczynie z kory lub pnia w postaci beczki, którym mierzono' (dziś dial.), stpol. też 'miara ciał płynnych; korytko, skrzynka na obwodzie koła młyńskiego', w podobnych znaczeniach kasz. *korc*, dł. *kórc*, gł. *kórc*, cz. *korec*, *korce*, stcz. *kořec*, *korčě*, śl. *korec*, *korca*, śle. *kórec*, *kórca*, scs. *korьсь*, ros. dial. *корéц*, *корцá*, ukr. *кóрець*, br. *кóрац*. — Prawdopodobnie pierwotne deminutivum od słabo zaświadczonego *korə (por. scs. *korə* 'miara pszenicy', pol. dial. *dwa*

kory mięsa 'dwa koryta', por. też strus. *korь* 'kora'); znaczenie pierwotne: 'naczynie z kory służące do czerpania lub do mierzania'; o stosunku *korə || *kora || *korьсь, a także o sufiksie *-ьсь w tej funkcji zob. Sławski, SE, II, s. 505.

t'ōrin (|| *t'aurin*?) — s. nom. sg. m. 'korzeń': Tseurín 'La racine' Pf; Tschöning 'Wurtzel' Vand; Tgaurín 'Wurzel' H, Tjaurín B₁, tyaurín B₂.

*koreнь: pol. *korzeń*, kasz. *kořėń*, dł. *kóreń*, gł. *korjeń*, cz. *kořen*, śl. *koreń*, śle. *koręń*, sch. *kòrijen*, dial. czak. *koren*, scs. *koreнь*, *korene*, bg. *кóрен*, maced. *корен*, ros. *кóрень*, *кóрня*, ukr. *кóринь*, *кóрен*, br. *кóрань*, *кóраня*. — Ps. *korę, *korene 'część rośliny wrosnięta zwykle w ziemię; dolna część, podstawa; początek, źródło; ród' (zob. Sławski, SE, II, s. 509–10 z dalszą bibliografią); postać *korę* zaświadczona jest w strus., śrbg. i w cs. (redakcji serbskiej). — Jeśli zapisy połab. zawierające *au*, *eu* nie są wynikiem jakiejś niedokładności, to oboczna postać *t'aurin* sprowadza się do niejasnego (wtórnego) *kureнь.

Schleicher, s. 61, 63; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 156; Olesch, Thesaurus, III, s. 1166.

t'ōrtě — s. gen. sg. (lub może nom.-acc. pl.) 'warzachwi, czerpaczki (warzachwie, czerpaczki)': Tgeertge 'Kelle, Schlöpe' Bauc; Tyêrtge 'Kelle' H, Tjêrtje B, Tjêrtge B₁.

t'ōrkō — acc. sg. 'warzachew, czerpaczkę': Tyêrkung 'Kelle, accus.' H, Tjerkung B₁, Tyerkung B₂C.

*korьky, *korьkə do *korьka: pol. *korka* (dem. od *kora*, Linde), cz. *kůrka* 'skórka chleba', ukr. dial. *кїрка* || *кóрка* 'łyżka' (Żelechowski), ros. *кóрка* 'kora; skórka; skorupa; okładka'. — Pierwotne dem. do *kora (zob. s.v. *t'ōrajtě*), por. o innej budowie stpol. *korzkiew*, *korzkwi* 'czerpak do nabierania wody, zaprawy murarskiej', kasz. *kórk'ev*, *kórk'vi* 'duża drewniana łyżka, warzachew' (pierwotny temat na *-ū-), z odpowiedników pozasłow. por. lot. *karaūte* 'łyżka', zob. Sławski, SE, II, s. 510–11 (z dalszą bibliografią).

Brückner, ZfslPh, VII, s. 45; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 114, 123; Olesch, Thesaurus, III, s. 1268.

t'ösə — s. nom. sg. f. 'narzędzie do ścinania zboża, trawy, kosa': Dschüsa 'Une faux' Pf; Tschüsa 'Die Sichel' Vand, Tscüsa Do; Koossa 'Seissell'¹ An; Tgëssa 'Sense' H, Tjëssa B, Tyëssa B₂.

*kosa: pol. kosa, kasz. kosa, dł. kósa, gł. kosa, cz. kosa, sła. kosa, sło. kósa, sch. kòsa, cs. kosa, bg. kocá, maced. koca, ros. kocá, ukr. kocá, br. kacá.

¹ Seissel jest dn. formą w znaczeniu 'kosa', zob. Rost, s. 55, przyp. 5.

t'ösärenə — adi. nom. sg. f. 'dotycząca kaszy, nadziewana kaszą', zaświadczone w wyrażeniu:

t'ösärenə pąskə 'kaszanka, kiszka nadziewana kaszą': Tyisarena Pangska 'Grüz-wurst' Bauc; Tgesarena Pangska 'Grüz-Wurst' H, Tyisarena AB₂, Dgisarəna B₁, Tgisarəna C.

*(kosor-)enaja. Derywat przymiotnikowy od t'ösör (zob. s.v.) utworzony za pomocą sufiksu *-en-; pąskə z dn. (zob. s.v.).

t'öskə — s. nom. sg. f. 'kózka': Mole¹ tyeeska 'Zickelcken' Bauc.

molə daiwə t'öskə 'sarnię' (dosłownie 'mała dzika kózka')': Mola Deiwa Tyeska 'Rehkalb' Bauc.

*kozka, *malaja divaja kozka: pol. kózka, kasz. kózka, dł. kózka, gł. kózka, stcz. kózka, ukr. кізка. — Deminutivum do *koza (zob. s.v. t'özə).

¹ molə = *malaja.

t'ösör — s. nom.-acc. sg. m. 'kasza, krupy': Tjösör 'Grütze' An; Tjösöhr 'Grütze' PS, tjösör J; Tgesêr 'Grütze' H, Tyeseer A, Tjesêr B; wöhr¹ Tjössör 'koche Grütze!' PSJ.

bükvajtne t'ösör 'kasza gryczana': Beukweitna tijösöhr 'Buchwetzen Grütze' PS.

jačmin(n)ě t'ösör (lub może jačmin-t'ösör) 'kasza jęczmienna': Jangmin tjösör 'Gersten Grütze' PS (oboczne zapisy zob. wyżej, zesz. 2, s. 216, s.v. jačminně).

vivasnen(ě) t'ösör 'kasza owsiana': wüwassnehn tijösör 'Habergrütze' PSJ.

bükvajtne t'ösəro — gen. sg. (partit.) 'kaszy gryczanej': Bükweitene tgesargo 'Buchweizen-grütze' H, Bükweitene tjesargo B, Bükweitena tgésargo A.

jačane t'ösəro — gen. sg. (partit.) 'kaszy jęczmiennej': gangsan tgesargo 'Gersten-grütze' H, Gangson tgesargo B₁.

prüseně t'ösəro — gen. sg. (partit.) 'kaszy jaglanej': Prüssenat tgesargo 'Hirsegrütze' H.

vivasne t'ösəro — gen. sg. (partit.) 'kaszy owsianej': wiwásna tgesargo 'Haber-grütze' H.

*kosorə, *(bükvajt z dn., zob. s.v.)-ənəjə *kosorə, *ječmenəjə kosorə, *ovšənenəjə kosorə, *(bükvajt)ənəjə kosoəa, *ječənəjə kosoəa, *prosenəjə kosoəa, *ovšənenəjə kosoəa. — Etymologia niejasna. Formy gen. partit. łączyły się w połabskim z przydawką w nom. sg.

Polański — Sehnert, PED, s. 156; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 92; Olesch, Thesaurus, III, s. 1176-7. — Rost (s. 118, przyp. 4) nieprzekonująco zestawia z pol. kisiel, ros. кучель.

¹ vor = *vari.

t'öster — s. nom. sg. m. 'kościelny, zakrystian': Dshéster 'Un marguillier' Pf; Djester 'Der Küster' Vand, Diester Do; Tjäster 'Küster' PS; Dchester 'Küster' HB₁.

Z śrdn. köster 'Küster', por. też dn. lüneb. Köst'r 'ts.'

Schleicher, s. 127; Rost, s. 62, przyp. 7; Lehr, Zapoż., s. 278, 281, 303; Polański, MZ, s. 116; Olesch, Thesaurus, I, s. 156.

t'ös(t)kə — s. nom. sg. f. 'kostka (anatomiczna), przegub': Työrska¹ 'Knöchel' Bauc; Työska 'Knöchel' H, Tjöska B, Tgöska B₁.

t'öskə — acc. sg. 'kostkę': Tijöskung 'die Gelenke' PS, Tijöckung O.

*kostka, *kostəkə: pol. kostka 'dem. od kość; sześcian, płytką kwadratową; wystająca nad stawem skokowym część kości piszczelowej', kasz. kostka 'kostka wystająca nad stawem skokowym', dł. kóstka || kóska 'dem.; kość palca; kostka

do gry', gł. *kóstka* || *kóska* 'dem.; ość rybia; kostka do gry', cz. *kústka* 'dem. od *kost*', *kostka* 'kostka (np. cukru, do gry)', sła. *kôstka* 'dem.; pestka', sła. *kôcka* 'kostka (np. cukru, do gry)', sch. *kôcka* 'ts.; los', bg. dial. *κόcka* 'kość', maced. *кocka* 'ts.; ość rybia; pestka', ros. dial. *кócmka* 'dem.', *кócka* 'ts.; pestka', ukr. *кіcmka* 'kość; kostka (do gry, u nogi)', br. *кócmka* 'kość'. — Dem. od **kostb* (zob. s.v. *t'üst*).

Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 76; Polański — Sehnert, PED, s. 156. — Inaczej, nieprzekonująco, Brückner, ZfslPh, VII, s. 39 (jako **kożbka*).

¹ Błąd zamiast „Työstka” = *t'ōstka*.

t'ōstrāi — s. nom.-acc. pl. 'ości u kłosa, wasy, kolce': Gesséroý 'Aicheln, an den Kornähren' H, Gesseróye B₁.

*kostry do **kostra*: pol. reg. wsch. *kostra* 'paździerze', cz. *kostra* 'szkielet', sła. *kostra* 'ts.', ros. *кoмпá* 'paździerze; sto-kłosa', ukr. dial. *кaмпá* || *кoмпá* 'kostrzewa', sch. *kostra* 'okoń' (cytuję za Sławskim, SE, II, s. 533). — Derywat od **kostb* (zob. s.v. *t'üst*) z sufiksem *-ra* (|| *-rā*), zob. Sławski, l.c. (z bibliografią). — Mniej prawdopodobna jest etymologia podana wyżej, zesz. 2, s. 218 (tj. *jeserāi* = **jesery*, zob. tam dalszą bibliografię), ponieważ w takim wypadku oczekiwalibyśmy w połabskim formy *jisērāi*. — W zabytkach połab. spółgłoski dźwięczne i bezdźwięczne bywały często mieszane, a *t*, *d* były oddawane za pomocą *ty*, *tj*, *dg*, *g*, *j* itp., por. *Gist* (= *düst* = **gostb*), *Geim* (= *dajmně* = **gumьno*), natomiast samogłoskę *ō* oddawano nie tylko za pomocą litery *ō*, ale także *e*, por. *Tyetóy* (= *t'ōtāi* = **koty*), *Dgōnoy*, *Tgenoy* (= *t'ōnāi* = **kony*).

Rost, s. 88, przyp. 11; Olesch, Thesaurus, I, s. 293-4; Polański, SO, XLIII, s. 223.

t'ōtāi — s. nom. sg. f. 'kot, kotka': Tschütóy 'Un chat' Pf; Tschütoje 'Die Katz' Vand, Tschutoie Do; Tschütoi 'Die Katz' Vand; Tijötta¹ 'Katze' PS; Tgetoy 'Katze' Bauc; Tyetóy 'Katze' H, Tjetóy B, Tgetóy B₁; Chyto² 'Katze' An.

t'ōtvoij || *t'ōtvě* — nom.-acc. pl. 'koty':

t'ōtvoij: Tyetwóy 'Katze, plur.' H, Tgêtwôy B₁, Tyetwóy C.

t'ōtvě: Mohle³ Tjötwe 'kleine Katze' PS.

*koty, **kotvy* — prawdopodobnie (przynajmniej pierwotnie) forma rodzaju żeńskiego od **kotz* 'drapieżne zwierzę domowe, Felis domestica' (por. pol. *kot* 'ts.', kasz. *kot* 'ts.', dł. *kót* 'kocur', cz. dial. *kot* 'ts.', sła. dial. *kot* 'ts.', ros. *кoт* 'ts.', ukr. *кoт* 'ts., kot', br. *кoт* 'ts.').; w połabskim wyparła ona formę **kotz*; formy kontynuujące pierwotną deklinację na **-ū* były w połabskim dobrze reprezentowane, zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 179-81 oraz Polański, MZ, s. 48-50. — Forma fem. w znaczeniu 'kot (samiec i samica)' występuje też w innych językach słow.: pol. dial. śląs. i sporad. stpol. *koczka* (zob. Sławski, SE, II, s. 322), dł. *kócka*, gł. *kócka*, cz. *kočka*, sła. *kočka*, ros. *кóука*, ukr. *кiука*, br. *кóука* (o etymologii tego wyrazu zob. Sławski, l.c. i Schuster-Šewc, EWSS, s. 582).

Polański — Sehnert, PED, S. 156; Olesch, Thesaurus, III, s. 1270-71. — Schleicher (s. 219) i Lehr-Splawiński (Gram. poł., s. 153) oprócz formy *t'ōtāi* niesłusznie rekonstruowali postać oboczną *t'ōtə* || *t'ōto* = **kota*, zob. niżej, przyp. 1.

¹ U Parum Schultze'go zdarzają się zapisy z wygłosowym *-a* zamiast *-ay* czy *-oy* itp. dla *-āi* = **-y*, zob. Koblischke, AfslPh, XXVIII, s. 439-40 i Trubetzkoy, Pol. St., s. 62. Por. także wyżej, s.v. *kārāi*, *rātoij*. ² Prawdopodobnie błąd zamiast *Chytoy* lub *Chytoi* = *t'ōtāi*. ³ *molə* = **malyjě*.

t'öter — s. nom. sg. m. 'kocur': Tgeter 'Kater' Bauc; Tyeter 'Kater' H, Tyéter A, Tjeter B, Tgeter B₁.

Kontaminacja rodzimego *t'öt-* (= **kot-*, zob. s.v. *t'ōtāi*) z dn. *Kaoter* 'ts.', por. też śrdn. *kater* 'ts.'

Rost, s. 81, przyp. 24 oraz 127, przyp. 12; Polański — Sehnert, PED, s. 156; Olesch, Thesaurus, III, s. 1270.

t'özə — s. nom. sg. f. 'koza; sarna; kozica': Tschüsa 'Un chevreuil' Pf; Tyeesa (Gesa) 'Ziege' Bauc; Tyëssa 'Ziege' H, Tgesa, Tyesa A, Tjëssa B, Tgëssa B₁.

dajvə t'özə 'sarna, kozica': Deiwa Tyeesa 'Rehe; i.e. eine wilde Ziege' Bauc; Deiwa Tijesa 'Gemse, d.i. Wilde Ziege' H,

Tjésa B, Tgésa B₁, Tyésa B₂C; Deiwa Tyésa 'Rehe, d.i. Wilde Ziege' H, Tgésa A, Tjésa B, Tgésa B₁, Tyésa B₂.

t'özə-ramkə 'koziol': Tyésa Ramka 'Ziegenbock' Bauc.

t'özáj — nom.-acc. pl. 'kozy (sarny, kozice)': Tyëssáy 'Ziege, plur.' H, Tgesáy B₁.

*koza, *divaja koza, *koza (ramkə z dn., zob. s.v.), *kozy: pol. koza, stpol. dzika koza, kasz. koza, dł. kóza, gł. koza, dźiwja koza, cz. koza, sła. koza, divá koza, słe. kóza, divja kóza, sch. kòza, divljā kòza, scs. koza, bg. kozá, dúva kozá, maced. коза, дуба коза. — Wyrażenie t'özə-ramkə jest kalką niem. Ziegenbock.

t'og — s. nom. sg. m. 'wznoszenie się': Tyunge 'Auffahren' H, Tjunge 'Auffahren (in die Höhe)' BB₁; tyunge no nabi¹ 'Gen Himmel fahren' H, Tjunge No nabî B₁.

*tegš: pol. ciąg 'ciągnięcie', cz. tah 'ts.', słe. tég 'ts.', sch. tég 'ts., ciężar', ukr. тяг 'ciąg powietrza', por. też ros. тяга 'ts.; pęd'. — Deverbativum od *tegnoti (zob. s.v. tagne). — Rozwój fonetyczny niejasny, spodziewalibyśmy się raczej *tag.

¹ no nabū = *na nebo.

t'ubalə || t'ubalə — s. nom. sg. f. 'kobyła':

t'ubalə: Tschüpoglia 'Une cavale' Pf; Tschüboglia 'Das Pferd' Vand; Tschüpoglia 'Die Stute' Vand, Tschupoglia Do; Tjübolja 'Mutterpferd' HB₁.

t'ubalə: Tjübahl 'Moder Pferd' PS; Tjübahl 'Pferd' PS.

*kobyła || *kobyłja, w pozostałych językach słow. odpowiedniki prowadzą się tylko do *kobyła: pol. kobyła, kasz. kobęła, dł. kobyła, dial. kobuła, gł. kobyła, kobła, cz. kobyła, sła. kobyła, dial. kobola, kobula, słe. kobila, sch. kòbila, scs. kobyła, bg. kobúla, maced. кобула, ros. кобыла, ukr. кобыла, br. кабыла. — Palatalność ł w jednej z obocznych postaci w połabskim niejasna.

t'ubalkə — s. nom. sg. f. 'kobyła (kobyłka?)': Tgiboalcke 'Stute' Bauc.

*kobyłka: pol. kobyłka, kasz. kobitka, gł. kobyłka, cz. kobyłka, sła. kobyłka, bg. dial. кобулка, maced. кобулка, ros. кобылка, ukr. кобылка, br. кабылка. — Dem. od *kobyła (zob. s.v. t'ubalə); oprócz znaczenia deminutywnego wyraz ten w poszczególnych językach słow. rozwinął także wiele innych, zob. Sławski, SE, II, s. 307-8 (z bibliografią).

t'ubalə zob. t'ubalə.

t'übēr || t'übər — s. nom. sg. m. 'kołdra; łózko; poduszka': Tschüber 'Baiser'¹ Pf; Kubier 'Bette' An; Tjübar 'Bette' PS; Tyübar 'Bett-Decke' H, Tjüba B.

*koberš || *koberš: stpol. kobierz 'tkanina służąca do przykrycia ściany, łózka, podłogi, narzuta, dywan', stcz. kober 'cienki płaszcz', sch. dial. kajk. kober 'derka', normalne sch. güber 'nakrycie na łózko, wełniana derka', bg. зыбер 'kobierzec', maced. зыбер 'ts.', ros. ковёр 'kobierzec, dywan', ukr. rzad. ковёр 'ts.', dial. też 'derka, koc', strus. ковёр, коверс 'kobierzec', por. też formacje sufiksalne pol. kobierzec 'ozdobna tkanina jednostronna, dywan', cz. koberec 'ts.', stcz. koberec 'ts.', sła. koberec 'ts.'. — Wahania fonetyczne: zach. kober, pld. guber, wsch. ковер wskazują na niewątpliwą pożyczkę, zob. Sławski, SE, II, s. 298-300 (z dalszą bibliografią).

¹ Znaczenie podane omyłkowo w wyniku pomieszania dn. Küss'n (= niem. Kissen) 'Kissen, bes. Bettkissen' (Zob. Kück, Lüneb. Wb., II, s. 255) i niem. küssen 'całować', zob. Rost, s. 45, przyp. 3 i Olesch, Thesaurus, III, s. 1276.

t'ulac — s. nom. sg. m. 'kołek, żerdź': Tgülâtzt 'Stake, dergleichen mann in den Wenden braucht, wenn mann selbige kleben will' H, Tjülâtzt B, Tyülâtzt B₂.

t'ülce — nom.-acc. pl. 'kołki, żerdzie': Tgülitzé 'Stake, dergleichen mann in den Wenden braucht, wenn mann selbige kleben will, plur.' H, Tgülitzê, Tyülitzé B₂; Tyülice wa waten¹ 'Zaun-Pfal, d.i. Pfal an dem Zaune' H, Tjülice B, Tjülicê B₁.

t'ülce-vätěn 'plot z pali': Tyüliê waten 'Zaunpfahl' Bauc.

*koľьсь, *koľьсѣ, *koľьсѣ-otynǝ: pol. dial. i stpol. *kolec* 'palik', kasz. *kółc* 'słup, pal; kołek w płocie, sztacheta', sła. *kólec* 'Pfahl, Stecken', sch. *kòlac* 'pal, kół, kołek', bg. *колеу* 'kołek, palik', strus. *koľьсь* 'kołek'. — Derywat od nie zaświadczonego w połabskim *kolǝ 'kół, pal': pol. *kół*, dł. *kół*, gł. *koł*, cz. *kůl*, sła. *kól*, sła. *kòl*, scs. *kolǝ*, bg. *кол*, maced. *кол*, ros. *кол*, ukr. *кол*, br. *кол*; o sufiksie *-ьсь w tej funkcji zob. Doroszewski, PF, XIII, s. 103–4. Zob. też Sławski, SE, III, s. 40. — Wyrażenie *tūlce-vātěn* jest kalką niem. *Pfahlezaun*.

¹ *vā vātěn* = *vǝ otynǝ (zamiast *vǝ otyně).

tūlcēt — inf. 'wbijać pale, kołki': tgültzet 'Staken' H, Tjültzet B, Tgultzet B₁, Tyültzet B₂.

*koľčiti — denominativum od *koľьсь (zob. s.v. *tūlac*) utworzony za pomocą sufiksu *-iti.

tūlə zob. *tōlə*.

tūlnə — adi. nom.-acc. sg. n. 'dotyczący wozu, do wozu': Tgilna wuense¹ 'Strang' Bauc; Tyūlna Wunse¹ 'Wagen-Strick' H, Tgulna B₁.

*koľnoje do *koľnǝ: sła. *kólen* 'towerowy; dotyczący wozu', sch. *kólnī* 'ts.', por. też cz. *kolna* 'szopa (m. in. do trzymania wozu)', sła. *kólnā* 'ts.'. — Derywat przymiotnikowy od *kola 'wóz' (zob. s.v. *tōlə*).

¹ *vǝzě* = *ǝžbje.

tūlū zob. *tōlū*.

tūloně — s. nom.-acc. sg. n. 'kolano': Tyillyoon 'Knie' Bauc; Tgilyôn 'Knie' H, Tyilgon A, Tjiljôn B, Tgilgôn B₁; Tjühlne 'Knie' PS, Tühlne O; Tyillyan 'Schoeß' Bauc.

tūlonaj — nom.-acc. dual. 'kolana': Tgilyonáy 'Knie, plur.' H, Tjiljónay B₁, Tgilyónay B₂.

*kolěno, *kolěni: pol. *kolano*, kasz. *kolano*, dł. *kóleno*, gł. *koleno*, cz. *koleno*, sła. *kolėno*, sła. *kolėno*, sch. *kòljeno*, scs.

kolěno, bg. *коляно*, maced. *колeно*, ros. *колéно*, ukr. *колiно*, br. *калэна*.

Schleicher, s. 208, 210; Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 148, 184. — Olesch (Thesaurus, III, s. 1179) niesłusznie rekonstruuje *tūlon* || *tūlan* (= *kolěnǝ) nom. sg. m.; na neutrum wskazuje forma nom.-acc. dual. na -aj (= *-i), zob. Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 183–4; o opuszczaniu wygłosowego -ě po spółgłoskach *r*, *l*, *m*, *n* w zabytkach połab. zob. Polański, Polabica I, s. 113–23.

tūn — s. nom. sg. m. 'koń; wałach': Tjun 'Pferd' An; Tgün 'Pferdt' Bauc; Tjühn 'Hengst oder Wallach' PS, T. jühn O; Tyün 'Pferd' H, Tjün B, Tgün B₁; Tyün 'Wallach' H, Tjün BB₁; Tyasbene¹ Tyün 'Sattel-Pferd' H, Tjün B; Leizérne² tyün 'Pferd, das an der Leine gehet' H.

tūně — nom.-acc. pl. 'konie': Tjühne 'Pferde' PS, Tjüherne O.

*konjь, *koni: pol. *koń*, kasz. *kón*, *końa*, dł. *kón*, gł. *kón*, *konja*, cz. *kůň*, *koně*, sła. *kòň*, *końa*, sła. *kònj*, *kónja*, sch. *könj*, *kònja*, scs. *konjь*, ros. poet. i dial. *конь*, *коня*, ukr. *кiнь*, *коня*, br. *конь*, *каня*.

¹ *ǝaspeně* (z niem. *gespenne*). ² *laicerně* (zob. s.v.).

tūněk — s. nom. sg. m. 'konik', zaświadczone w wyrażeniach:

rǝizě tūněk 'konik polny' — zapisy zob. wyżej, zesz. 4, s. 627, s.v. *rǝizě*.

rǝizě tūnajtě — nom.-acc. pl. 'koniki polne': Reitze tyüneitga 'Heuschrecke, plur.' H, Dgüneitga B₁.

*konikǝ, *koniky: pol. *konik* 'dem. od koń', w stpol. także 'pasikonik (gatunek owada)', por. też *konik polny*, kasz. *końik* 'konik; ważka', dł. *kónik* 'ts.', gł. *konik* 'konik; konik polny', cz. *konik* 'konik; szarańcza', sch. *könjik* 'pasikonik', ukr. *коники* 'konik polny', br. *коники* 'ts.'. — Dem. od *konjь, utworzone za pomocą sufiksu *-ikǝ.

tūnəc — s. nom. sg. m. 'koniec': Tijinatš 'Ende' H, Tjīnatš B, Tgŷnatš B₁, Tyīnatš B₂.

*kopъsъ: pol. *koniec*, *końca*, kasz. *kóńc*, *kóńca*, dł. *kóńc*, *kóńca*, gł. *kóńc*, *kóńca*, cz. *koniec*, *konce*, sła. *koniec*, *konca*, sła. *kóńec*, *kóńca*, sch. *kònac*, *kóńca*, scs. *kopъsъ*, bg. *конѐц*, maced. *конец*, ros. *конѐц*, *конца́*, ukr. *кінѐць*, *кінця́*, br. *канѐц*, *канца́*. — Pierwotne znaczenie 'punkt krańcowy albo linia krańcowa, koniec, początek', zob. Sławski, SE, II, s. 418–9 (tam też o dalszych nawiązaniach z bibliografią).

tünstě — adi. nom. sg. m. 'koński, dotyczący konia (koni), dla koni': Tgünste ggoarde¹ 'Pferdestall' Bauc; Tyünstestall² 'Pferde-Stall' H, Tjünstestall B, Tgünste Stall B₁.

*konjъskъjъ: pol. *koński*, kasz. *kóńskí*, gł. dial. *kónski*, cz. *koňský*, sła. *konský*, sła. *kónjski*, sch. *könjskī*, bg. *конски*, maced. *коњски*, ros. dial. pld. *конский*, ukr. *кінський*, br. *конски*. — Derywat przymiotnikowy od *konjъ (zob. s.v. tün), utworzony za pomocą sufiksu *-ъsk-.

¹ *gård* (z dn. *Gaard*), zob. Olesch, Thesaurus, III, s. 331 — wbrew temu, co napisano w niniejszym słowniku s.v. I. *gord* (zob. wyżej, zesz. 2, s. 170) i wbrew Polańskiemu (Polabica, I, s. 185) oraz Szydłowskiej-Ceglowej (Lud, XLVIII, s. 152 i 246). ² *stal* (z niem.).

tūpaǐcə — s. nom. sg. f. 'sterta siana': Tjüpeitz 'ein Hauffen' PSJ, T Jüpitz O; Gipeiza 'Heu-Hauffe' Bauc; Gípeitza 'Heu-Schober' H.

*kopica: pol. *kopica* 'niewielka kopa siana lub zboża', pomor. *kъopica* 'Heuhaufen, Heuschober', dł. *kopica* 'Haufen, Grenzhaufen; Schar, Volksmenge', gł. dial. *kopica* 'kupa', cz. przestarz. i dial. *kopice* 'kupa; gromada', sła. *kopica* 'Garben-, Stroh- oder Heuhaufen, Schober', bg. *копѐца* 'dem. od *koná*' (Геров), ukr. *копѐця* 'kopica'. — Dem. od *kopa (zob. s.v. tūpə), utworzone za pomocą sufiksu *-ica.

tūpāl — s. nom. sg. m. 'kopaczka, motyka': Tjüpal 'Plaghacke' PS, T Jüpal PSO, Kjüpal PSH.

*kopǎlъ — nomen instrumenti od (nie zaświadczonego w zabytkach połabskich) *kopati, utworzone za pomocą sufiksu *-ǎlъ || *-olъ (o sufiksie tym zob. Sławski, ZSP, 1, s. 111); por.

słowotwórczo pokrewne i o podobnym znaczeniu dł. *koþelo*, *koþolo* 'Misthacke', gł. *kopol*, *kopola* 'ts.', sła. *kopálo* 'Grabwerkzeug; Schürhaken', ros. *копáло*, *копáлка* 'narzędzie do kopania'.

Rost, s. 74, przyp. 8; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 33; Olesch, Thesaurus, III, s. 1207.

tūpə — s. nom. sg. f. 'kopa (60 sztuk)': tjüpe¹ 'Schock' Bauc; Tyípa 'Schock' H, Tjípa B, Thýpa B₁, Tyipa B₂C; tyípe² 'Schock' H, tjüpe B₁, tyipe C.

tūpě — gen. sg. 'kopy', zaświadczone w wyrażeniu:

pöl tūpě 'pół kopy, trzydzieści': Pültschübe 'Trente' Pf; Peeltjüpe 'Dreißig, i.e. 1/2 Schock' Bauc; Pêl tyípa³ 'Halb Schock' H, tgypa B₁, tyipa B₂; Peltyípe 'Dreißig, d.i. 1/2 Schock' H, Pêltjüpe B₁, Pêltyipe B₂, Pêltyípe C.

*kopa, *kopy, *polъ kopy: pol. *kopa* 'sterta siana, słomy; pewna ilość snopów ustawionych w określony sposób; 60 sztuk czego', kasz. *kopa* 'ts.', dł. *kopa* 'kupa; 60 sztuk', gł. *kopa* 'ts.', cz. *kopa* (przestarz. i dial. *kûpa*) 'ts.; mnóstwo; sterta siana', sła. *kopa* 'ts.', sła. *kópa* 'Schober; Schock; Kohlenmiler; Bergkegel, Berggupf; Haufwolke; Schar', sch. dial. *kôpa* 'sterta, kopa zboża, siana; mielerz', bg. *конá* 'sterta siana, słomy', maced. *кона* 'stóg, kopa zboża', ros. dial. *конá* '60 sztuk, kopa (np. jaj, snopów); sterta siana; zbiorowisko ludzi', ukr. *конá* 'kopa, sterta zboża', przestarz. '60 sztuk', br. *канá* 'ts.'. — Pierwotne abstractum verbale od (nie zaświadczonego w połabskim) *kopati, zob. Sławski, SE, II, s. 449–50 (z bibliografią).

¹ Wygłosowe -e zamiast -a (= -ə) pod wpływem formy gen. sg. z wyrażenia pöl tūpě, por. kontekst, w jakim ten wyraz został zanotowany: „Dreißig: Peeltjüpe, i.e. 1/2 Schock von Peel, Halb und tjüpe, schock”. ² Wyraz ten został zapisany w podobnym kontekście, jak poprzedni, stąd prawdopodobnie wygłosowe -e zamiast spodziewanego -a. ³ To wyrażenie zostało prawdopodobnie zestawione przez Henniga z pöl i tūpə na wzór niem. *Halb Schock*, stąd wygłosowe -a zamiast spodziewanego -e (= ě).

t'üpraivə — s. nom. sg. f. 'pokrzywa': Tyîpreiwa 'Kleine Nebeln' H, Tjîpreiwa B, Tügîppreiwa B₁, Tyîppreiwa B₂ C.

*kopriva (lub *kropiva, zob. Vasmer, REW, I, s. 655-656): stpol. *koprzywa* i z przestawką *pokrzywa*, pol. współczesne *pokrzywa*, pomor. *kópřəva*, dł. *kopśiwa*, gł. *kopřiva*, cz. *kopřiva*, sła. dial. *koprva* (Kálal), sła. *kopriva* || *kropiva*, sch. *kòpriva*, serb.-cs. *kropiva*, *kopriva*, bg. *konpúva*, ros. *кранúва*, ukr. *xponúva*, br. *kpanieá*, strus. *kropiva*.

t'üsajstě — s. nom. sg. n. 'drzewce kosy, kosisko': Tgisseiste, Tyisseiste 'Sensenbaum' H, Tjisseiste B, Tgiséista B₁, Tgiséiste C.

*kosišce: kasz. *kosěšce*, dł. *kósyšćo*, gł. *kosyšćo*, cz. *kosiště*, sła. *kosíšce*, sch. *kòsište*, por. też ukr. *кочуше* augmentativum od 'kosa', pol. *kosisko* 'drzewce kosy' (w stpol. też augmentativum od *kosa*), gł. *kosysko* 'wielka albo zła kosa', cz. dial. moraw. *kosisko* 'drzewce kosy', sła. *kosisko* 'ts.', dial. też 'zła kosa; miejsce, gdzie się kosi', ros. *кочовуше* 'drzewce kosy', ukr. dial. *кочовуше* 'ts.'. — Derywat od *kosa (zob. s.v. t'ösə) utworzony za pomocą sufiksu *-išce || *-isko, zob. Sławski, SE, II, s. 523-4 (z dalszą bibliografią).

t'üsân — s. nom. sg. m. 'poduszka': Tjüssan 'Kissen' PS, tjissan PSJ; Tgissân 'Küßen, darauf mann sitzt' H, Tjüssân B.

glávně tūsân 'poduszka pod głowę': gláwene tgüssân 'Haupt-Küssen' H.

Wyrażenie *glávně* (= *golvňstj) t'üsân jest kalką niem. 'Haupt-Küssen'; samego wyrazu t'üsân używano też na określenie poduszki, którą nakrywano twarde sprzęty do siedzenia, zob. zapisy wyżej.

Z śrdn. *küssen* 'Kissen'; o sposobie traktowania niem. sufiksu -en w zapożyczeniach do połabskiego zob. s.v. šapār.

Rost, s. 66, przyp. 37; Lehr, Zapoż., s. 280, 287, 297; Polański, MZ, s. 15, 112; Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 175, 177; Olesch, Thesaurus, III, s. 1180.

t'üskə — s. nom. sg. f. 'skórka': tjüsca 'Haut' PSJ; Tyjska 'Haut' Bauc; Tyîska 'Haut' H, Tjîska B, Tgîska B₁.

t'üskə — acc. sg. 'skórke': Tyîskung Deredel¹ 'Haut abziehen' H, Dgîskung B₁, Tyiskung C.

t'üstaj — nom.-acc. pl. 'skórki': Tyîstegey 'Haut, plur.' H, Tgîstegey B₁, Tyîssegey C.

*kožbka, *kožbko, *kožbky: dł. *kóžka*, gł. *kóžka*, cz. *kožka*, rzadziej *kůžka*, sła. *kožka*. — Dem. do *koža (zob. s.v. t'üzə).

¹ *derē del* = *dere(tə) (del z dn.).

t'üst — s. nom. sg. f. 'kość, ość rybia': Tgjst 'Knoche' Bauc; Tijst 'Gräte, Fisch-gräte' H, Dgîst B₁, Tyist B₂, Tyîst C.

t'üstě || t'üstaj — nom.-acc. pl. 'kości; ości':

t'üstě: Tjüste 'Knochen' PS, Sjüste PSH.

t'üstaj: Tijstáj 'Gräte, Fisch-gräte, plur.' H, Dgistáj B₁, Tyistáj B₂, Tyistáj C.

*kostь, *kosti: pol. *kość*, *kości* 'twarda część ciała ludzi i zwierząt, element składowy szkieletu', w plur. też 'ciało; zwłoki', stpol. i dial. także 'ość rybia', kasz. *kosc*, *kosca* m. 'kość, gnat', dł. *kóśc*, *kóści* 'kość', gł. *kóśc*, *kosće* 'ts.; ość rybia', cz. *kost*, *kosti* 'ts.', sła. *kośt*, *kosti* 'kość', sła. *kòst*, *kòsti* 'kość; ość rybia', sch. *kòst*, *kòsti* 'ts.', scs. *kostь* 'kość', bg. *кост* 'ts.; ość rybia', ros. *кость*, *кóсту* 'ts.', ukr. *кiсть*, *кóцми* (dial. także *кóцму*) 'ts.', br. *кочь*, *кóци* 'ts.'.

t'üstraivə — s. nom. sg. f. 'stokłosa': Tyüstreiwa 'Trespe' H, Tjüstreiwa B, Tgüstreiwa B₁.

*kostriva, por. o pokrewnej budowie i podobnych znaczeniach pol. *kostrzewa* 'roślina trawiasta Festuca', dawniej też nazwa innych chwastów zbożowych, jak 'życica, Lolium; stokłosa, Bromus; kurze proso, Panicum crus galli', pomor. *kxostřeva*, także *kxostřəca* 'Trespe, Schwingel', dł. *kóströwa*, dial. *kóstrawa*, *kóstrəwa* 'Trespe', gł. *kostrjawa* 'stokłosa', cz. *kostrava* 'kostrzewa', sła. *kostrava* 'ts.', sła. *kostréva* 'Roggentrespe', sch. *kòstrava* 'życica', bg. *кочрѣва* 'wyczyniec łąkowy, lisi ogon; włośnica', dial. też 'stokłosa', ros. *кочпúца* 'paździerz', dial. 'gatunek maliny; gatunek rukwi', dial.

kostrúka 'życica; pokrzywa', ukr. *кострúця* 'kostrzewa; paździerze', br. *кастрúца* 'paździerze'. — U podstawy tych wszystkich słów. nazw chwastów leży *kostra || *kostrz 'coś ości-
stego, ostrego, paździerzystego' (zob. s.v. *tōstrāi*), same zaś te nazwy to zapewne pierwotne przymiotniki, por. ros. dial. *кострявуй* || *кострúвуй* 'paździerzysty', br. *кастрявы* 'ts.', bg. dial. i maced. *кóцтрав* 'kosmaty, kudłaty', zob. Sławski, SE, II, s. 532-4 (z dalszą bibliografią).

tūtəlnaǰə — s. nom. sg. f. 'hak do zawieszania kotła (nad paleniskiem)': Tgüttalneicia 'Keßel-Haken' H, Tjüttalneicia B, Tgüttalnéitzia B.

*kotylńica: dł. *kóselńica* 'ts.'. — Derywat od *kotylz (zob. s.v. *tūt'ál*), utworzony za pomocą sufiksu *-*ńica*. — Hak taki na terenach Lüneburger Heide był symbolem świętości ogniska i tym samym całej posiadłości, zob. Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 107.

tütlék — s. nom. sg. m. 'kocioł, kociołek': Tschütlig 'Un chaudron' Pf; kutlik 'Kessel' An; Tschütlig 'Der Keßel' Vand; Tgüttlick 'Keßel' Bauc; Tgyttlik 'Keßel' H, Tjüttlik B, Tgüttlik B₁B₂, Tyüttlik C.

*kotylíkz: pol. rzad. *kotlik*, dł. *kótlik*, gł. *kótlík*, cz. *kotlík*, sła. *kotlík*. — Dem. od *kotylz (zob. s.v. *tūt'ál*), utworzony za pomocą produktywnego w połabskim sufiksu *-*íkz*.

tūt'ál — s. nom. sg. m. 'kocioł': Tschütschöl 'Un grand chaudron' Pf, Tschütschóol Ec; Tgüttgál 'Großer Keßel' H, Tgütál B₁.

*kotylz: pol. *kocioł, kotła*, kasz. *kocel, kocła*, dł. *kósel, kotła*, gł. *kotoł, kótla*, cz. *kotel, kotle* || *kotlu*, sła. *kotol, kotla*, sła. *kótel, kótla*, sch. *kòtao, kòtla*, scs. *kotylz*, bg. *комѐл*, maced. *комел*, ros. *комѐл, котлá*, ukr. *комѐл, котлá*, br. *кацѐл, камлá*. — Ps. pożyczka z goc. **katil(u)s* 'kocioł, naczynie', zob. Sławski, SE, II, s. 317-8 (z dalszą bibliografią).

tüzân — s. nom. sg. m. 'kozuch': Tyüsân 'Belz, Pelz' H, Tjüsân BB₁; Tyüsân 'Pelz' H, Tjüsan B, Tgüsân B₁C, Tynsân B₂.

*kožьnz: sła. *kóžen* 'skórny', sch. *kòžan* 'ts.; zrobiony ze skóry', bg. *кóжен* 'ts.', maced. *кожен* 'ts.', strus. *kožьnyjь* 'zrobiony ze skóry'.

Może substantywizowany przymiotnik, jak w ros. dial. *кожан* 'кожаный кафтан и охабень' (Dal).

Rost, s. 95, przyp. 15; Polański — Sehnert, PED, s. 157; Olesch, Thesaurus, III, s. 1279-80. — Inaczej Lehr-Splawiński, Gram. poł., s. 126, 148 (uważa za przymiotnik).

tüzě — adi. nom. sg. m. 'kozi, dotyczący kozy', zaświadczone w wyrażeniach:

tüzě saró 'kozi ser': Tschüsa soorò 'Du fourmage de chevre' Pf; Tyüsa ssaró 'Ziegen-Käse' H, Tjüsa ssaró B, Tchüsa Ssarów B₁.

tüzě vřs 'kozia bródka': Tgise Wüngs 'Ziegen-Bart' HB₁.

*kozььjь, *kozььjь syra, *kozььjь vřsz: pol. *kozi*, kasz. *kozi*, dł. *kozy*, gł. przestarz. *kozy*, cz. *kozí*, sła. *kozí*, sła. *kózji*, sch. *kòzji*, bg. *кóзу*, ros. *кóзу*. — Derywat przymiotnikowy od *koza (zob. s.v. *tözə*), utworzony za pomocą sufiksu *-*ьjь*, jak *korvьjь od *korva, *gřsьjь od *gřsь (zob. s.v.v. *korvě, gřsě*).

tüzə — s. nom. sg. f. 'skóra': Tjüsa 'Haut' PS, Jüsa PSO; kōrwa¹ tyüsa 'Kuhhaut' H, tjüsa B, tgüsa B₁, tyüsa C.

*kozja: stpol. sporad. *koža* 'skóra zwierzęca', pol. dial. wyjątkowe *koža* 'skóra z włosiem' (cytuje za Sławskim, SE, III, s. 37-8), dł. *kóža* 'skóra', gł. *koža* 'ts.', cz. *kůže* 'ts.; skórka, np. owoców', sła. *koža* 'ts.', sła. *kóža* '(animalische) Haut; glatte Pflanzenhaut, Pflanzen-, Baumrinde', sch. *kòža* 'skóra', scs. *koža* 'ts.', bg. *кóжа* 'ts.; skórka owocu, lupina', maced. *кожа* 'ts.', ros. *кóжа* 'ts.', ukr. *кóжа* 'skóra', br. *кóжа* 'ts.'. — Pierwotny derywat od *koza, zob. Sławski, l.c., z dalszą bibliografią).

¹ *korvə* = *korvьjaja.

tüzac — s. nom. sg. m. 'kawalek chleba, kromka chleba': Tjüsac 'Stück Brodt' PS, T Jüsac PSO, Tjüsal PSJ.

Z dn. *kúse* (z przegłoszonym $\hat{u} \Rightarrow \ddot{u}$) 'Kloben, Brocken',
z rodzimym sufiksem $-ac \Leftarrow * -bCb$.

Rost, s. 71, przyp. 27; Olesch, Thesaurus, III, s. 1208; in-
czej Szydłowska-Ceglowa, Lud, XLVIII, s. 109 (rekonstruuje
tüsək z sufiksem $-ək \Leftarrow * -əkθ$).

